<u>รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์</u>

โครงการ สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น : กรณีศึกษาทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010

(สัญญาเลขที่ RDG5910040)

งานวิจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์ โปรดอย่านำไปใช้อ้างอิง

โดย อ. ดร. ธีวินท์ สุพุทธิกุล

สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น : กรณีศึกษาทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งวิเคราะห์บทบาทของแนวคิด “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” (right of collective self-defense / RCSD) ในยุทธศาสตร์การรับประกันความมั่นคงและความอยู่รอดของญี่ปุ่น แม้นโยบายความมั่นคงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ของญี่ปุ่นได้ลดทอนความสำคัญของแนวคิดนี้ในการดำเนินยุทธศาสตร์มาตลอด ด้วยการปฏิเสธการยอมรับโดยมองว่าขัดกับรัฐธรรมนูญละเลิกสงคราม (มาตรา 9) แต่ RCSD ก็ดำรงอยู่ในวาทกรรมว่าด้วยการจัดการความมั่นคงและระบบพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกามาโดยตลอด นอกเหนือจากการดำรงอยู่ในรูปแนวคิดที่ถูกปฏิเสธแล้ว หลายครั้งเมื่อเกิดสถานการณ์อันนำไปสู่การทบทวนแนวการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงแบบขนานใหญ่ เช่น การเปลี่ยนสถานะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หรือการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกสู่ยุคหลังสงครามเย็น ข้อถกเถียงว่าด้วยการยอมรับหรือไม่ยอมรับ RCSD มักเข้ามามีบทบาทในกระบวนการปรับทิศทางนโยบายเพื่อรับมือสภาวการณ์ระหว่างประเทศใหม่เสมอ จนกระทั่งปัจจุบัน (ทศวรรษ 2010) เมื่อไม่นานมานี้แนวคิด RCSD เริ่มมีตำแหน่งแห่งที่ที่เปลี่ยนไปในยุทธศาสตร์ความมั่นคงจากการตีความรัฐธรรมนูญของรัฐบาล Abe Shinzô หันมายอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้อย่างจำกัด นำไปสู่การเปลี่ยนจุดยืนและนโยบายความมั่นคงครั้งใหญ่ งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งตอบคำถามหลักที่ว่า RCSD มีนัยสำคัญอย่างไรต่อยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ในฐานะ “เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์” แนวคิดนี้มีบทบาทหน้าที่และการทำงานเปลี่ยนไปอย่างไรในแต่ละยุค ด้วยบริบทและเงื่อนไขเช่นไร งานวิจัยมุ่งวิเคราะห์ 2 ช่วงเวลาสำคัญที่ญี่ปุ่นปรับท่าทีด้านการต่างประเทศและมีการหยิบยก RCSD ขึ้นเป็นประเด็นถกเถียงทางการเมืองอย่างเด่นชัด ได้แก่ทศวรรษ 1990 อันเป็นช่วงการปรับนโยบายด้านบทบาทความมั่นคงและสันติภาพระหว่างประเทศต้นยุคหลังสงครามเย็น และทศวรรษ 2010 ช่วงการเผชิญการเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจในเอเชียและการรับมือกับภัยคุกคามใหม่ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า RCSD ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือช่วยสร้างความประนีประนอมในสองด้านเพื่อรักษา “สถานะที่เป็นอยู่” (status quo) หรือไม่ก็สร้างพลวัตในแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual change) ในยุทธศาสตร์ของประเทศ ด้านหนึ่ง RCSD ช่วยสร้างจุดยืนที่ประนีประนอมระหว่างความจำเป็นด้านความมั่นคงในแต่ละยุคสมัย กับการธำรงไว้ซึ่งค่านิยมเชิงบรรทัดฐานภายใต้กรอบจำกัดของรัฐธรรมนูญละเลิกสงคราม ในอีกด้าน RCSD มีบทบาทในการบริหารจัดการระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ นั่นคือช่วยสร้างสมดุลที่ปลอดภัยระหว่างแนวโน้มการต้องเข้าไปพัวพันในยุทธศาสตร์ระดับโลกของสหรัฐฯ ซึ่งอาจหมายถึง “ถูกลากไปผจญความเสี่ยงที่ไม่จำเป็น” (entrapped) กับแนวโน้มการ “ถูกพันธมิตรทอดทิ้ง” (abandoned) ให้จัดการความมั่นคงด้วยตนเอง

สารบัญ

บทที่ 1 : บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา **1**

1.2 คำถามวิจัยและแนวทางการตอบคำถาม **3**

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย **5**

1.4 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ **6**

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย **10**

1.6 ทบทวนวรรณกรรมที่เสนอคำอธิบายว่าด้วยการ

ปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นรอบล่าสุด **12**

1.6.1 สี่กลุ่มวรรณกรรมที่เสนอคำอธิบายความเปลี่ยนแปลงด้านยุทธศาสตร์

ความมั่นคงของญี่ปุ่นและจุดยืนว่าด้วย "สิทธิป้องกันตนเองร่วม" **15**

1.6.2 สรุปจุดยืนของงานวิจัย **32**

บทที่ 2 : สิทธิป้องกันตนเองร่วม: พัฒนาการระหว่างประเทศและในญี่ปุ่นก่อนทศวรรษ 1990

2.1 บทนำ **35**

2.2 สิทธิป้องกันตนเองและสิทธิป้องกันตนเองร่วม ที่มาและปัญหาคำจำกัดความ **36**

2.2.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ว่าด้วย "สิทธิป้องกันตนเอง" **40**

2.2.2 พัฒนาการเชิงหลักการและความหมายของ "สิทธิป้องกันตนเองร่วม" **50**

2.2.3 ข้อถกเถียงว่าด้วยคำจำกัดความของสิทธิป้องกันตนเองร่วม **54**

2.3 สิทธิป้องกันตนเองร่วมในยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม :

ความเป็นมาก่อนทศวรรษ 1990 **67**

บทที่ 3 : สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการวางยุทธศาสตร์ด้านบทบาทระหว่างประเทศของญี่ปุ่นต้นทศวรรษ 1990

3.1 บทนำ **81**

3.2 ความเป็นมาและผลลัพธ์ของกระบวนการกำหนดนโยบายด้านบทบาทต่อสันติภาพ **86**

3.2.1 การรับมือกับวิกฤตการณ์แรกในยุคหลังสงครามเย็น **89**

3.3 วาทกรรมฝ่ายต่อต้าน **96**

3.3.1 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายต่อต้าน **98**

3.3.2 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายต่อต้าน **101**

3.4 วาทกรรมที่สนับสนุนบทบาทและการขยายอำนาจหน้าที่ของ SDF **104**

3.4.1 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขัน **106**

3.4.2 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขัน **114**

3.5 ความมั่นคงร่วมกับสิทธิป้องกันตนเองร่วม **120**

3.6 สรุป **127**

บทที่ 4: การปรับจุดยืนใหม่ให้สามารถใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมในทศวรรษ 2010

4.1 บทนำ **130**

4.2 ยุทธศาสตร์ใหม่ที่มีสิทธิป้องกันตนเองร่วมเป็นแกนกลาง **136**

4.3 วาทกรรมฝ่ายต่อต้าน: คงการตีความเดิมเพื่อเลี่ยงความเสี่ยงและสงคราม **143**

4.3.1 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายต่อต้าน **144**

4.3.2 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายต่อต้าน **151**

4.4 วาทกรรมฝ่ายสนับสนุน: สิทธิอันชอบธรรมที่ตอบสนองความจำเป็น **155**

4.4.1 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายสนับสนุน **157**

4.4.2 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายสนับสนุน **162**

4.5 สรุป **184**

บทที่ 5 : บทสรุป **186**

บรรณานุกรม **192**

สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น : กรณีศึกษาทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010

บทที่ 1: บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สุนทรพจน์ที่รู้จักกันในนาม “สู่พันธมิตรแห่งความหวัง” (Toward an Alliance of Hope) ซึ่งนายกฯ Abe ของญี่ปุ่นได้กล่าวต่อสภาคองเกรสของสหรัฐฯเมื่อปี 2015[1] สะท้อนจุดยืนด้านการต่างประเทศของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ยังคงยึดมั่นและเห็นความสำคัญของระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯในฐานะเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ อาจกล่าวได้ว่าแม้การขึ้นมานำประเทศอีกครั้งของพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party / LDP) พร้อมด้วยผู้นำที่มีภาพลักษณ์อนุรักษ์นิยมสุดโต่ง มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงอย่างใหญ่หลวง จนผู้สังเกตการณ์ไม่น้อยชี้ถึงสัญญาณการฟื้นฟูการทหาร (remilitarize) ที่ดำเนินต่อเนื่องมาระยะหนึ่งแล้ว[2] การทบทวนทัศนะต่อประวัติศาสตร์สงคราม[3] การปลุกกระแสชาตินิยม รวมทั้งการกลายเป็น “รัฐปกติ” (normal state) ที่ตั้งใจเพิ่มพูนแสนยานุภาพอย่างเป็นอิสระจากทั้งสหรัฐฯ และข้อจำกัดทางกฎหมายที่มีอยู่ แต่เนื้อหาสุนทรพจน์ดังกล่าวสื่อให้เห็นความยึดมั่นในแนวทางการทูตแบบดั้งเดิมที่รัฐบาลญี่ปุ่นยุคหลังสงครามยึดถือสืบต่อกันมาไม่ว่าสมัยใด นั่นคือการเน้นย้ำว่าพันธมิตรด้านความมั่นคงกับสหรัฐฯเป็นแกนหลักของนโยบายต่างประเทศ การตอกย้ำจุดยืนและความมุ่งมั่นต่อระบบพันธมิตรดั้งเดิมนี้ เกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียที่กำลังเปลี่ยนไป ไม่ว่าการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและการขยายแสนยานุภาพของจีนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดุลอำนาจไม่เพียงในระดับภูมิภาคแต่ในระดับโลกด้วย ผู้นำญี่ปุ่นอาศัยภาวะที่ไม่แน่นอนนี้เป็นโอกาส (window of opportunity) ผลักดันความริเริ่มด้านความมั่นคงและจัดตั้งกลไกใหม่ๆ รัฐบาลได้ออกกฎหมายปกป้องความลับแห่งชาติ (National Secrecy Law) ตั้งสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council) ผ่อนคลายข้อห้ามการส่งออกอาวุธ ประกาศยุทธศาสตร์ “ร่วมสร้างสันติภาพเชิงรุก” (Proactive

---

[1] “Full Text of Abe’s Speech before U.S. Congress,” *The Japan Times*, 30 Apr. 2015 http://www.japantimes.co.jp/news/2015/04/30/national/politics-diplomacy/full-text-abes-speech-u-s-congress/#.Vd3W1yXR81J (accessed 25 Aug. 2015)

[2] Christopher W. Hughes, *Japan’s Remilitarization* (New York: Routledge, 2009), p. 16.

[3] Linus Hagstrom and Karl Gustafsson, “Japan and Identity Change: Why It Matters in International Relations,” *The Pacific Review*, 28:1 (2015).

Contribution to Peace) และดำเนินการเพื่อปูทางสู่การแก้รัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่นายกฯ Abe มองว่าเป็นอุปสรรคต่อนโยบายป้องกันประเทศที่สอดรับกับสถานการณ์ หรือการป้องกันประเทศแบบ “ไร้รอยต่อ” (seamless defense) ถึงแม้ความริเริ่มเหล่านี้สอดคล้องกับเจตจำนงของ Abe ที่ต้องการ “ปิดบัญชีระบบหลังสงคราม” อย่างที่อดีตนายกฯ Kishi Nobusuke ผู้เป็นตาของเขาเคยประกาศเมื่อต้นทศวรรษที่ 1960 แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความเคลื่อนไหวนี้มีที่มาจากความตระหนักถึงวิกฤตด้านความปลอดภัย ตลอดจนการรับมือกับภัยคุกคามใหม่จากท่าทีที่แข็งกร้าว เอาแน่เอานอนไม่ได้ของจีนต่อญี่ปุ่นในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ความเคลื่อนไหวที่สำคัญที่สุดของรัฐบาล Abe คือการประกาศตีความรัฐธรรมนูญใหม่ (กรกฎาคมปี 2014) ให้หันมาใช้ “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” (the right of collective self-defense / RCSD) ที่รัฐบาลชุดก่อนๆ ปฏิเสธโดยมองว่าละเมิดรัฐธรรมนูญมาตรา 9 จึงนับว่าการยอมรับ “สิทธิในการร่วมป้องกันชาติพันธมิตรจากการถูกโจมตี” นี้เป็นการเปลี่ยนจุดยืนครั้งใหญ่ ซึ่งทำให้ต้องทบทวนกฎหมายหลายฉบับเพื่อนำสิทธินี้ไปปฏิบัติใช้ และสร้างความยืดหยุ่นให้กับบทบาทของกองกำลังป้องกันตนเอง (Self-Defense Forces / SDF) ที่เคยยึดหลัก “การป้องกันโดยแท้จริง” หรือ “การป้องกันเชิงรับ” (defensive defense / *senshubôei*) ที่ถือว่าการปฏิเสธไม่ใช้ RCSD หรือมองว่าสิทธินี้เกินขอบเขตการป้องกันตนเอง “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” (minimum necessary level) เป็นองค์ประกอบสำคัญข้อหนึ่งภายใต้หลักการป้องกันประเทศดั้งเดิม

อย่างไรก็ดี แม้การประกาศนโยบายร่วมสร้างสันติภาพเชิงรุก และความแข็งขันในการช่วยปกป้องชาติพันธมิตรด้วยการใช้ RCSD อย่างมีเงื่อนไขจำกัดนี้จะสะท้อนภาพญี่ปุ่นที่มีบทบาททางทหารเชิงรุกมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยสองประการที่ปรากฏเด่นชัดระหว่างการพิจารณาร่างกฎหมายด้านสันติภาพและความมั่นคง (The Legislation for Peace and Security of Japan and International Community, หรือ new security law) ในรัฐสภา ได้แก่การให้เหตุผลเชิงนโยบายของนายกฯ Abe และการแสดงออกของมติมหาชน ทำให้เห็นว่าความเคลื่อนไหวนี้เป็นไปในเชิงรับและอยู่ภายใต้ความตระหนักในความจำเป็นมากกว่า ดังที่ Abe กล่าวย้ำในหลายโอกาสว่าเป้าหมายของการตีความรัฐธรรมนูญคือ ผลเชิง “ป้องปราม” (deterrence) เพื่อยับยั้งภัยไม่ให้เข้ามาคุกคามญี่ปุ่น ด้วยการเน้นย้ำบทบาทและความน่าเชื่อถือของระบบพันธมิตรสหรัฐฯ ซึ่งก็เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ใช้มาแต่เดิม ในอีกด้านสาธารณชนญี่ปุ่นมีทัศนะเชิงลบต่อการตีความและทบทวนกฎหมายของรัฐบาลสายอนุรักษ์นิยมเป็นอย่างมาก ความไม่พอใจนี้แสดงออกในรูปการชุมนุมประท้วงใหญ่หลายครั้งแบบที่ไม่ค่อยเห็นนักในสังคมการเมืองญี่ปุ่น ผลสำรวจความคิดเห็นหลายสำนักสะท้อนความไม่เห็นด้วยของคนส่วนใหญ่ ขณะที่ระดับความนิยมรัฐบาลก็ลดต่ำลง[4] อาจมองว่ากระแสความไม่พอใจนี้ชี้ให้เห็นอิทธิพลของบรรทัดฐานต่อต้านสงครามและการทหาร (anti-war / anti-

[4] “Japan PM Abe’s ratings slip amid doubts about his security policy,” *Reuters*, 28 Jun. 2015, http://mobile.reuters.com/article/idUSKCN0P907W20150629 (accessed 25 Aug. 2015)

militarism) ยุคหลังสงครามที่ยังคงดำรงอยู่ต่อเนื่องมาแม้ในปัจจุบัน[5] และปะทุขึ้นปะทะกับกระแสอนุรักษ์นิยมที่นำโดยพรรค LDP และนายกฯ Abe ร่างกฎหมายความมั่นคงถูกฝ่ายที่คัดค้านโจมตีว่าเป็น “กฎหมายก่อสงคราม” เป็นหนทาง “นำญี่ปุ่นสู่สงคราม” Abe แก้ต่างว่า แท้จริงกฎหมายนี้จะช่วยญี่ปุ่นให้ “เลี่ยงสงคราม” ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การป้องปรามที่เขาเน้นย้ำเสมอ นอกจากนั้นแล้วรัฐบาลยังต้องประนีประนอมโดยวางเงื่อนไขเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินใจว่าเมื่อใดจึงจะสามารถใช้ RCSD อย่างจำกัดนี้ได้ เงื่อนไขนี้ได้แก่ การมีภัยคุกคามที่เด่นชัดต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น ปราศจากซึ่งหนทางอื่น และใช้กำลังขั้นต่ำสุดเท่าที่จำเป็น

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่บรรยายมาข้างต้น ก่อให้เกิดคำถามที่น่าศึกษาลงลึกว่า การเปลี่ยนแปลงจุดยืนโดยหันมายอมรับให้ใช้ RCSD ได้โดยจำกัดนี้ ตอบสนองยุทธศาสตร์การรับประกันความมั่นคงและความอยู่รอดของญี่ปุ่นอย่างไร? แม้การหันมายอมรับหลักการนี้อย่างเป็นทางการจะมีขึ้นเมื่อไม่นานนี้ แต่หากย้อนมองยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ตลอดจนข้อถกเถียงที่เกี่ยวข้องนับแต่ทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดเป็นต้นมา การอ้างอิงถึงหลักการการป้องกันตนเองร่วมดำรงอยู่ในวาทกรรมว่าด้วยการจัดการความมั่นคงของประเทศเสมอมา แนวทางการใช้หลักการป้องกันตนเองร่วมในฐานะเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรจากอดีตมาจนปัจจุบัน? ในแต่ละยุคสมัยที่มีความสำคัญต่อการก่อร่างสร้างนโยบายความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สองช่วงเวลาสำคัญที่ญี่ปุ่นปรับแนวนโยบายเพื่อรับมือกับสถานการณ์ใหม่ระหว่างประเทศ อันได้แก่ทศวรรษ 1990 อันเป็นช่วงการปรับนโยบายด้านบทบาทภายหลังเผชิญความล้มเหลวในการรับมือกับวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียและเป็นช่วงการปรับตัวเข้าสู่ระเบียบโลกใหม่ยุคหลังสงครามเย็น และทศวรรษ 2010 ซึ่งญี่ปุ่นเผชิญกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ RCSD ทำงานแตกต่างกันอย่างไรในสองช่วงเวลา? ด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญอะไรบ้าง?

1.2 คำถามวิจัยและแนวทางการตอบคำถาม

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งตอบคำถามวิจัย 3 ข้อใหญ่ ได้แก่ 1) แนวคิด RCSD มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงและรับประกันความอยู่รอดของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคทศวรรษ 1990 และยุคปัจจุบันทศวรรษ 2010 2) ในแต่ละยุคดังกล่าว หลักการนี้มีบทบาทหรือถูกใช้งานเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์แตกต่างกันอย่างไร 3) เงื่อนไขและปัจจัยใดเป็นตัวผลักดันให้เกิดพลวัตต่อรูปแบบการใช้งานหลักการนี้

[5] Thomas U. Berger, *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1998)

ในการตอบคำถามดังกล่าวงานวิจัยเสนอว่าแนวคิด “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” ทำหน้าที่เป็น เครื่องมือสร้างแนวทางที่ประนีประนอมใน 2 มิติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อคงหรือสงวน “สถานะที่เป็นอยู่เดิม” (status quo) หรือไม่ก็สร้างพลวัตแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual change) ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น 1) ในมิติแรก แนวคิด RCSD ช่วยสร้างจุดยืนที่ประนีประนอมระหว่าง ก.) ความจำเป็นด้านความมั่นคง (strategic necessity) ในแต่ละยุคสมัยซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น กับ ข.) การธำรงคุณค่าเชิงบรรทัดฐานและอัตลักษณ์หลังสงครามภายใต้รัฐธรรมนูญสันติภาพ 2) ในอีกมิตินั้นเกี่ยวโยงกับ “การบริหารจัดการ” ระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ นั่นคือการสร้างสมดุลที่ปลอดภัยระหว่าง ก.) แนวโน้ม “ถูกลากไปผจญความขัดแย้ง” (entrapped) โดยไม่จำเป็น กับ ข.) แนวโน้ม “ถูกทอดทิ้ง” (abandoned) จากสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลให้ระบบพันธมิตรขาด “ความน่าเชื่อถือ” (credibility) หรือญี่ปุ่นต้องจัดการความมั่นคงด้วยตนเองตามลำพังมากขึ้น

แนวคิดนี้ทำงาน หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์แตกต่างกันในสองยุคที่ระบุข้างต้น โดยในช่วงต้นทศวรรษ 1990 สิทธิป้องกันตนเองร่วม มีสถานะ “ถูกปฏิเสธไม่ให้ใช้” ในนโยบายป้องกันประเทศ จุดยืนที่เป็นทางการนี้ยึดถือเรื่อยมาตั้งแต่ทศวรรษ 1950 เมื่อมีการวางหลักการป้องกันประเทศขึ้นเป็นครั้งแรกและตอกย้ำในการตีความรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการต้นทศวรรษ 1980 งานวิจัยมองการปฏิเสธสิทธินี้ว่าเป็นการใช้งานแนวคิด RCSD ในเชิงยุทธศาสตร์แบบหนึ่ง โดยส่งผลในการ “สร้างความหมาย” และความชัดเจนต่อหลักการป้องกันประเทศที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแบบญี่ปุ่น นั่นคือ “การป้องกันที่แท้จริง” (*senshubôei*) แม้ในช่วงเปลี่ยนผ่านของระบบโลกและการเปลี่ยนสถานะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 1980-1990 ญี่ปุ่นยังคงใช้แนวทางปฏิเสธไม่ใช้สิทธิดังกล่าวเพื่อ “เน้นย้ำความหมาย” และให้คำอธิบายต่อแนวนโยบายใหม่ นั่นคือการอนุญาตให้ SDF ร่วมสร้างประโยชน์ด้านสันติภาพระหว่างประเทศในรูปการรักษาสันติภาพ (PKO) ข้อถกเถียงว่าด้วย RCSD กลายเป็นหลักการที่ใช้เปรียบเทียบ เพื่อสร้างเงื่อนไขว่าอะไรญี่ปุ่นทำได้หรืออะไรที่ทำไม่ได้ อันส่งผลต่อการกำหนดขอบเขตและหลักการพื้นฐานในการเข้าร่วมเชิงยุทธศาสตร์กับประชาคมโลกบนพื้นฐาน “ความมั่นคงร่วม” ภายใต้สหประชาชาติ ถึงกระนั้นบทบาทของ SDF นี้ก็มีเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่นนั่นคืออยู่ภายใต้กรอบบรรทัดฐานการไม่ใช้กำลังและรัฐธรรมนูญมาตรา 9

สำหรับทศวรรษ 2010 แนวทางการใช้งาน RCSD ได้เปลี่ยนไป จากเดิมที่ “ใช้โดยปฏิเสธ" หันมา “ยอมรับ” ผ่านการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ แต่แทนที่จะมองการยอมรับสิทธินี้ว่าเป็นการเปิดโอกาสในการขยายบทบาทด้านการทหาร งานวิจัยมองว่าความเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการสร้างพลวัตและความยืดหยุ่นให้แก่ยุทธศาสตร์การรับประกันความมั่นคงในแบบ “จำกัด” และ “ค่อยเป็นค่อยไป” โดยยังยึดมั่นกับเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ดั้งเดิมคือ พันธมิตรกับสหรัฐฯ เพื่อการป้องปรามภัยที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นในภูมิภาค ขณะที่ก็สร้าง

ความชอบธรรมให้แก่จุดยืนใหม่ของรัฐบาลด้วยการยังคงชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับบรรทัดฐานต่อต้านสงครามและการป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นที่ยึดถือมาแต่เดิม

สำหรับคำตอบต่อคำถามในข้อสุดท้าย ปัจจัยที่ส่งผลต่อจุดยืนของญี่ปุ่นว่าด้วย RCSD สามารถอธิบายโดยวิเคราะห์ปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ความรู้สึกถึงภัยคุกคาม (threat perception) ท่าทีของสหรัฐฯที่เชื่อมโยงกับแนวโน้มว่าญี่ปุ่นจะ “ถูกลากสู่ความขัดแย้ง” หรือ “ถูกทอดทิ้ง” ให้จัดการความมั่นคงด้วยตนเอง และระดับความเข้มข้น-ผ่อนคลายของมติมหาชนว่าด้วยการต่อต้านสงครามและการทหาร ตลอดจนการปกป้องจิตวิญญาณรัฐธรรมนูญสันติภาพ ปัจจัยทั้งสามนอกจากจะส่งผลต่อการปฏิเสธหรือยอมรับ RCSD แล้ว ยังมีส่วนในการกำหนดแนวทางของยุทธศาสตร์และเนื้อหาของมาตรการด้านความมั่นคงด้วย ขณะที่สองปัจจัยแรกเป็นตัวแปรด้านความจำเป็นเชิงสถานการณ์ที่รัฐบาลและสังคมญี่ปุ่นต้องเผชิญ และถือเป็นตัวแปรหลักที่ผลักดันให้เกิดพลวัตในนโยบายความมั่นคง ปัจจัยด้านบรรทัดฐานมีส่วนสำคัญในการกำหนดกรอบและขอบเขตที่เป็นไปได้ในแง่วิธีการหรือมาตรการ ตลอดจนเครื่องมือที่เหมาะสมสอดคล้องกับบรรทัดฐาน การปฏิเสธหรือใช้ RCSD สะท้อนการถกเถียงและประนีประนอมเพื่อสร้างความเห็นพ้องระหว่างความจำเป็นด้านความอยู่รอดที่รัฐต้องจัดการซึ่งจะพบอยู่ในรูปวาทกรรมที่เสนอ “ตรรกะเชิงยุทธศาสตร์” (causal ideas) กับการคงไว้ซึ่งคุณค่าและบรรทัดฐานยุคหลังสงคราม ที่สะท้อนในหลักกฎหมายและทัศนคติมหาชน ซึ่งปรากฏในวาทกรรมประเภทที่เสนอตรรกะเชิงหลักการ (principled ideas)

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะให้ประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบายพร้อมกันไป กล่าวคือด้านหนึ่งเป็นความพยายามสร้างคุณูปการต่อข้อถกเถียงว่าด้วยท่าทีระหว่างประเทศของญี่ปุ่นและต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องนี้โดยการวิเคราะห์พัฒนาการล่าสุดที่เกี่ยวข้องกับ RCSD ในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายของญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็มุ่งให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายของฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้านความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น

วัตถุประสงค์เชิงวิชาการ

1. เพื่อเข้าใจว่า “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” มีบทบาทอย่างไรในยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในช่วงทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010
2. เพื่อเข้าใจ เงื่อนไขและตัวแปร ที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้แนวคิดสิทธิป้องกันตนเองร่วมในนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น

3. เพื่อศึกษาประเด็นถกเถียงและวาทกรรมในทางการเมืองและในวงวิชาการของญี่ปุ่น ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการป้องกันตนเองร่วม ตลอดจนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นโดยรวม

วัตถุประสงค์เชิงนโยบาย

1. เพื่อสร้างความเข้าใจและให้ข้อมูลเกี่ยวกับท่าทีปัจจุบันของรัฐบาลและแนวโน้มต่อไปในการจัดการความมั่นคงของประเทศในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ตลอดจนพัฒนาการล่าสุดในแง่มติมหาชนญี่ปุ่นที่มีต่อเรื่องนี้
2. เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับ “กฎหมายความมั่นคงใหม่” ของญี่ปุ่น และแนวโน้มการนำไปปฏิบัติใช้
3. เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อญี่ปุ่น โดยจะช่วยให้สามารถวางแนวทางรับมือผลกระทบที่เกิดจากการปรับนโยบายล่าสุด ที่ทำให้ญี่ปุ่นมีท่าทีเชิงรุกร่วมกับสหรัฐฯ มากขึ้นและยืดหยุ่นด้านยุทธศาสตร์การทหารมากขึ้น ขณะที่ก็ให้ความสนใจถ่วงดุลอำนาจกับจีนมากขึ้นด้วย

1.4 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

ในการศึกษาวิจัยเพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์ข้างต้น งานวิจัยนี้อาศัยแนวคิด Analytical Eclecticism ควบคู่กับแนวคิด “ประดิษฐกรรมทางสังคม” ในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (IR Constructivism) เป็นกรอบหลักในการศึกษาและเข้าใจปรากฏการณ์การปรับยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นโดยอาศัยแนวคิด RCSD นี้ Analytical Eclecticism หรือ “การวิเคราะห์เชิงคัดสรร” เป็นแนวคิดที่ Peter Katzenstein ได้ริเริ่มและผลักดันตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2000 โดยเป็นแนวการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ระหว่างประเทศที่อาศัยการคัดสรรแนวคิด (concepts) และตัวแปรที่อาจได้รับความสนใจเป็นพิเศษภายใต้สำนักทฤษฎีหรือกระบวนทัศน์ (paradigms / traditions) ใดกระบวนทัศน์หนึ่งแตกต่างกันไปเข้ามาผนวกกันเพื่อศึกษาเหตุการณ์เฉพาะหนึ่งๆ วิธีคัดสรรที่ว่านี้เป็นการดึงแนวคิดมาใช้แบบข้ามพันพรมแดนที่ขีดกั้นสำนักคิดทฤษฎีที่มักแข่งขันและเผชิญหน้ากันบนฐานคติ (assumption) ที่ไม่ต้องตรงกันตลอดจนอคติในการปกป้องฐานคตินั้นที่ตนยึดมั่นว่าคือเครื่องมือเข้าถึงความจริงที่เหมาะสมที่สุด นี่เป็นปัญหาที่ David A. Lake นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศชี้ว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางการหันหน้าพูดคุยกัน (dialogues) ระหว่างสำนักคิดอันเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อพัฒนาการของศาสตร์ และการเข้าใจความจริงอย่างเป็นองค์รวม[6] Katzenstein มองว่าด้วยการผลักดันแนวการวิเคราะห์แบบ Analytical Eclecticism นักวิจัยสามารถ

[6] ดู David A. Lake, “Why ‘isms’ are Evil: Theory, Epistemology and Academic Sects as Impediments to Understanding and Progress,” *International Studies Quarterly* (2011).

ศึกษาเหตุการณ์โดยยึดประโยชน์ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์เป็นหลัก มากกว่าที่ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องในเชิงกรอบทฤษฎีที่ใช้วิเคราะห์ หัวใจสำคัญของการวิเคราะห์แบบนี้ก็คือความเข้าใจว่าปรากฏการณ์ทางสังคมที่เราเผชิญมักมีความหลากหลายและสลับซับซ้อนเกินกว่าทฤษฎีหรือฐานคติหนึ่งใดจะให้ความกระจ่างได้อย่างเบ็ดเสร็จครอบคลุม "ความเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนของปัจจัยด้านอำนาจ ผลประโยชน์และบรรทัดฐาน (ซึ่งก็คือตัวแปรที่แต่ละสำนักคิดหลักในศาสตร์การต่างประเทศ – Neorealism, Neoliberalism และ Constructivism ให้น้ำหนักความสนใจไปแตกต่างกันไป) อยู่เหนือเงื้อมมือการวิเคราะห์ของกระบวนทัศน์อันใดอันหนึ่ง แต่สามารถจะเข้าใจได้ดีขึ้นหากเลือกนำคำอธิบายจากกระบวนทัศน์ที่ต่างกันมาใช้"[7] เป้าหมายไม่ใช่การสร้างความกระทัดรัด (parsimony) ของคำอธิบายภายใต้สำนักทฤษฎีอันหนึ่งอันใดแบบคับแคบ แต่คือการทำความเข้าใจปัญหาโดยยึดปรากฏการณ์เป็นที่ตั้ง ซึ่งมักประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวพันกับแนวคิดจากหลากหลายสำนักทฤษฎี[8]

ผู้วิจัยมองว่า IR Constructivism เป็นกรอบทฤษฎีที่สามารถใช้ประกอบแนวการวิเคราะห์เชิงคัดสรรข้างต้นได้อย่างสอดคล้อง ด้วยการมองตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และรัฐว่าเกิดจากการรับรู้และยึดถือร่วมกันในสังคม (shared ideas) โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ "สร้าง" และผลิตซ้ำร่วมกันเชิงสังคม (socially constructed / intersubjectivity) หรือ "ประดิษฐกรรมเชิงสังคม" ปัจจัยที่อาจพิจารณาว่ามีคุณสมบัติเชิงวัตถุ (material factors) ไม่ว่าจะเป็นอำนาจ หรือผลประโยชน์ อย่างที่ Katzenstein กล่าวข้างต้น อาจสามารถเข้าใจและศึกษาผ่านมุมมองของบรรทัดฐาน หรือความรับรู้ร่วมกันเชิงสังคม ตัวแปรเชิงสังคมนี้ (social factors)เป็นตัวให้ความหมาย คุณค่าและตีความ อันเป็นตัวกลางทำให้ตัวแปรเชิงวัตถุที่ว่ามีพลังขับเคลื่อนพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ขึ้นมาได้ การมองโลกลักษณะนี้ของทฤษฎีสาย Constructivism เปิดกว้างให้เราสามารถผนวกตัวแปรทั้งเชิงวัตถุจากหลากหลายสำนักโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Rationalism ซึ่งเป็นกระแสหลักในศาสตร์ เข้ามาศึกษาปรากฏการณ์บนฐานคติที่ให้ความสนใจว่า มนุษย์ สังคมหรือรัฐคิดอย่างไร ให้ความสำคัญกับอะไรเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการง่ายที่จะนำไปสู่การศึกษาที่ยืดหยุ่นโดยเลือกสรรตัวแปรจากข้ามสำนักทฤษฎีมาใช้ได้[9] ขึ้นอยู่กับว่าตัวแปรไหนทรงอิทธิพลอยู่ในความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย หรือในวาทกรรมที่แพร่หลายอยู่ในสังคมการเมืองซึ่งสะท้อนการผลิตซ้ำความคิดความเชื่อ และสร้างความจริงเชิงสังคม (social fact) ขึ้นมาเป็นปรากฏการณ์หนึ่งๆ ใน

---

[7] Peter J. Katzenstein and Nobuo Okawara, "Japan, Asian-Pacific Security, and the Case for Analytical Eclecticism," International Security, Vol. 26, No. 3 (Winter, 2001-2002), p. 154., ขยายความในวงเล็บโดยผู้วิจัย

[8] ดูเพิ่มเติม Peter J. Katzenstein and Nobuo Okawara, "Japan and Asian-Pacific Security," in J.J. Suh, Peter J. Katzenstein and Allen Carlson, eds., *Rethinking Security in East Asia: Identity, Power and Efficiency* (Stanford: Stanford University Press, 2004), pp. 109-120.

[9] ดู Friedrich V. Kratochwil, "Constructivism as an Approach to Interdisciplinary Study," in *Constructing International Relations,* eds.,Karin M. Fierke and Knud Eric Jorgensen (New York: M.E. Sharpe, 2001).

การวิเคราะห์เชิงคัดสรรผู้วิจัยจึงเน้นใช้ Constructivism เป็นแกนหลักในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ โดยนำตัวแปรที่เกี่ยวข้องในประเด็นความมั่นคงอย่างการคิดคำนวนเชิงยุทธศาสตร์บนพื้นฐานความจำเป็นไม่ว่าการคำนึงถึง "ทางแพร่งด้านความมั่นคง" (security dilemma) การคานอำนาจ และการกระชับพันธมิตรทางทหารเข้ามาประกอบการวิเคราะห์ ในการผนวกตัวแปรจากต่างสำนักคิดเข้าด้วยกันนี้ อาจใช้ตัวแบบการศึกษาแบบที่ Jack Snyder & Robert Jervis เสนอไว้ในหนังสือ *Coping with Complexity in the International System* นั่นคือ "ตัวแบบต้นคริสต์มาส" (Christmas tree model)[10] แม้ว่าตัวแบบนี้ในข้อเขียนเดิม Snyder & Jervis เสนอแนะให้ใช้ Neorealism เป็นแกนในการศึกษาหรือเป็น "ต้นคริสต์มาส" แล้วจึงนำตัวแปรจากทฤษฎีอื่นมาเพิ่มเติม (variables from complementary theories) เสมือนการประดับตกแต่งต้นคริสต์มาส อันจะช่วยลดความคับแคบจนเกินไป (ultra-parsimony) ของโลกทัศน์แบบ Neorealism และทำให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้เพิ่มมากขึ้น แต่ในงานวิจัยนี้ตั้งใจประยุกต์ตัวแบบดังกล่าวโดยใช้ Constructivism ทำหน้าที่เสมือนต้นคริสต์มาสหรือแกนกลางในการวิเคราะห์ แล้วจึงนำตัวแปรจากทฤษฎีอื่นๆ อย่าง Neorealism เข้ามาเสริมเพื่อให้เห็นภาพที่สมบูรณ์ของปรากฏการณ์ที่มุ่งศึกษา

สาเหตุอีกประการที่สำคัญที่ผู้วิจัยใช้ Constructivism เป็นกรอบการมองหลัก เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งสนใจข้อถกเถียงว่าด้วย "แนวคิด" และ "หลักการ" ที่ถูกกำหนดหรือสร้างขึ้นเพื่อยึดเป็นพื้นฐานหรือแนวทางในการป้องกันประเทศของญี่ปุ่น ถึงแม้มักมองกันว่าประเด็นด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์การทหารเชื่อมโยงกับความสนใจ และถูกครอบงำโดยอิทธิพลของสำนักสัจนิยม (Realism) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Neo-Realism เป็นหลัก[11] แต่งานวิจัยนี้มองว่า การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงเป็นผลจากปัจจัย "เชิงความคิด" ที่มีต่อสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ รวมถึงความเข้าใจว่าอะไรคือผลประโยชน์ คือภัยคุกคาม ตลอดจนวิธีการที่เหมาะที่ควรสำหรับตอบสนองหรือรับมือกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น โลกแห่งความเป็นจริงถูก "คัดกรอง" (filter) ผ่านกระบวนการทางความคิด ตีความ และการรับรู้เข้าใจ ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือการรับรู้เข้าใจที่มีคุณสมบัติเชิงสังคม คือเป็นความคิดหรือความเชื่อที่ยึดถือร่วมกันในสังคมซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตซ้ำ การประพฤติซ้ำๆ หรือถูกตั้งคำถาม ความเห็นพ้องต้องกันในสังคมโดยคนส่วนใหญ่มีความสำคัญในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย การหาทางรับมือและแสดงปฏิกริยาโต้ตอบต่อสถานการณ์ที่ส่งผลต่อรัฐก็เป็นผลจากกระบวนการพิจารณาทั้งในเชิงประสิทธิภาพของนโยบายหรือมาตรการ และในเชิงความเหมาะสม

[10] Jack Snyder, "Introduction: New Thinking about the New International System," in Coping with Complexity in the International System, eds, Jack Snyder and Robert Jervis (Boulder: Westview Press, 1993)
[11] Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (Reading: Addison-Wesley, 1979).

ตามทัศนะของสมาชิกหมู่มากในสังคม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากมาตรฐานพฤติกรรมและบรรทัดฐานที่มีการยึดถือคาดหวังและบ่มเพาะปลูกฝังร่วมกันมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า นโยบายเป็นผลจากการคิดคำนวนทั้งในแง่ “ผลประโยชน์ตอบแทน” (logic of consequence) และ “ในแง่ความเหมาะสมตามทำนองครองธรรม” (logic of appropriateness)[12] ซึ่งความคิดร่วมกันทางสังคม (shared ideas) และบรรทัดฐานมีส่วนสำคัญในการกำหนดกรอบความเป็นไปได้ และทิศทางการดำเนินนโยบายต่างๆ ของประเทศ

ยิ่งเป็นกรณีญี่ปุ่นด้วยแล้ว จากเหตุผลเชิงประวัติศาสตร์และการรับรู้ร่วมกันในเชิงอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทของทัศนคติมหาชน บรรทัดฐานร่วมกันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นหลักสันตินิยม (pacifism) ต่อต้านสงครามและทหาร ที่คอยโอบอุ้มและปกป้องรัฐธรรมนูญละเลิกสงครามให้คงอยู่จนปัจจุบันนี้[13] จึงกลายเป็นปัจจัยเชิงสังคมที่มีบทบาทและอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง พลังเชิงสังคมนี้วางกรอบความเหมาะสมและการยอมรับร่วมกัน ซึ่งแม้เวลาจะผ่านไปหรือแม้ความเข้มข้นของการยึดถือร่วมกันจะอ่อนบางลงกว่าแต่ก่อนในตอนที่ความทรงจำต่อสงครามยังแจ่มชัด[14] แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าตัวแปรนี้ยังมีความสำคัญและเป็นเงื่อนไขที่ต้องคำนึงถึงในการดำเนินยุทธศาสตร์ของประเทศ นอกจากนั้นแล้วกรอบแนวคิด Constructivism ยังเปิดโอกาสให้งานวิจัยสามารถมุ่งสนใจตัวแสดงระดับภายในรัฐ และระดับระหว่างประเทศ ที่ทำหน้าที่ “สร้างคำอธิบาย” (framing) ที่ส่งผลเชิงบ่มเพาะทัศนคติร่วมกันในสังคม ตัวแสดงเหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “ผู้ประกอบการทางนโยบาย หรือ ปทัสถาน” (policy / norm entrepreneurs)[15] ไม่ว่าในฐานะผู้กำหนดนโยบาย นักการเมือง นักวิชาการ ผู้นำทางความคิด หรือสื่อ ซึ่งมีส่วนในการสร้าง รณรงค์ และเผยแพร่แนวคิดให้เป็นที่ยอมรับ ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน ทั้งในแง่ตรรกะเชิงผลประโยชน์หรือผลตอบแทนทางยุทธศาสตร์ (causal ideas) และความคาดหวังว่าด้วยพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักความถูกต้องชอบธรรม (principled ideas) ในกรณีการถกเถียงเพื่อเรียกเสียงสนับสนุนและฉันทามติที่โน้มเอียงเข้าหาวาระเชิงนโยบายของฝ่ายตน จะเห็นต่อไปว่ากลุ่มการเมืองและตัวแสดงที่ทำหน้าที่ “ผู้ประกอบการเชิงปทัสถาน” ในสังคมการเมืองญี่ปุ่นพยายาม

---

[12] Jeffrey Checkel, “The Constructivist Turn in International Relations Theory,” World Politics, 50:2 (Jan., 1998), p. 330.

[13] Thomas U. Berger, “Alliance Politics and Japan’s Postwar Culture of Antimilitarism,” in Michael J. Green and Patrick M. Cronin, eds., *The U.S.-Japan Alliance: Past, Present, and Future* (New York: Council on Foreign Relations Book, 1999).

[14] See Glenn D. Hook, “The Erosion of Anti-Militaristic Principles in Contemporary Japan” *Journal of Peace Research*, Vol. 24, No. 4 (1988)

[15] See Martha Finnemore & Kathryn Sikkink, “International Norm Dynamics and Political Change,” *International Organization* (Autumn, 1998).

ชี้ให้เห็นประโยชน์และความชอบธรรมของข้อโต้แย้งหรือข้อเสนอเชิงนโยบายของฝ่ายตนไปพร้อมๆ กัน หรืออาจเรียกว่าเป็นความพยายามผสาน (fuse) ข้อถกเถียงบนพื้นฐานการเสนอตรรกะทางยุทธศาสตร์และความถูกต้องเหมาะสม

นอกจากนี้ การอาศัยแนวทาง Analytical Eclecticism และ Christmas tree model ยังช่วยให้นำคอนเซ็ปจากสำนักคิดอื่นในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Neorealism (สัจนิยมใหม่) เข้ามาร่วมศึกษา เนื่องจากการวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงของญี่ปุ่น มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมการคานอำนาจ (balancing) และการแสวงหาและรักษาพันธมิตรเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและป้องปรามภัยคุกคามภายนอก การพิจารณาเชิงการคำนวนทางยุทธศาสตร์ (strategic calculation) ว่าด้วยเรื่อง entrapment หรือ abandonment ตลอดจนคอนเซ็ป security dilemma ล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่แนวคิดสัจนิยมใหม่ให้ความสนใจ และมีทฤษฎีรองรับ ดังนั้นการนำคำอธิบายและคำศัพท์ของ Neorealism มาผนวกในการวิเคราะห์จะช่วยให้เห็นภาพครบถ้วนมากขึ้น อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มองเนื้อหาและคำอธิบายของสำนักสัจนิยมใหม่ว่าเป็น “กลุ่มความคิดหนึ่ง” ที่ส่งผลต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย อาจครอบงำความคิดและโลกทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ของผู้กำหนดนโยบายและนักยุทธศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายอนุรักษณ์นิยมในญี่ปุ่น กลุ่มแนวคิดนี้อาจต้องปะทะและประนีประนอมกับกลุ่มแนวคิดกระแสอื่นๆ ในกระบวนการกำหนดนโยบาย ตลอดจนต้องพิจารณาร่วมกับบรรทัดฐานและความเหมาะสมเชิงสังคมในด้านอื่นๆ ด้วย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษาเพื่อตอบคำถามวิจัยข้างต้น งานวิจัยนี้มุ่งสืบค้นหลักฐานและข้อมูลสนับสนุนในรูปของเอกสารเป็นสำคัญ (document research) โดยมุ่งความสนใจไปที่วาทกรรม (discourses) ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงที่ปรากฏในสังคมการเมืองญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมที่อ้างอิงถึง หรือเกี่ยวโยงกับ RCSD ขอบเขตเวลาที่มุ่งศึกษาครอบคลุม 2 ยุคที่ถือว่าเกิดพัฒนาการสำคัญขึ้นในการปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงและมีส่วนเกี่ยวข้องชัดเจนกับการถกเถียงว่าด้วยแนวคิด RCSD เพื่อจำกัดการค้นคว้าและวิเคราะห์-เปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของแนวคิดนี้ในยุทธศาสตร์ความมั่นคง งานวิจัยมุ่งศึกษาทศวรรษ 1990 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นทศวรรษนี้ที่ญี่ปุ่นปรับจุดยืนให้ SDF สามารถเข้าร่วมปฏิบัติการรักษาสันติภาพนอกประเทศได้ ซึ่งถือเป็นการขยายบทบาทจากแนวทางก่อนหน้าที่มองว่าการให้ SDF ออกไปทำหน้าที่นอกประเทศนั้นเกินกว่าขอบเขตที่ยินยอมตามการตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ความเปลี่ยนแปลงนี้สอดรับกับความพยายามกำหนดบทบาทด้านสันติภาพและความมั่นคงที่เหมาะสมในระเบียบระหว่างประเทศของญี่ปุ่น ซึ่งได้เปลี่ยนสถานะเป็นมหาอำนาจทาง

เศรษฐกิจในช่วงหลายทศวรรษก่อนหน้า และพ้องกับการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกสู่ยุคหลังสงครามเย็น แนวคิด RCSD ปรากฏเด่นชัดในข้อถกเถียงเพื่อปรับยุทธศาสตร์และกำหนดท่าทีระหว่างประเทศของญี่ปุ่นในเวลานี้ แสดงให้เห็นบทบาทและการทำงานของแนวคิดนี้ในกระบวนการกำหนดนโยบายที่สำคัญ แม้ว่าผลของการตัดสินใจท้ายสุดของรัฐบาลยังคงยึดจุดยืน “ปฏิเสธไม่ใช้สิทธินี้” ตามมาตรฐานที่เป็นมาก่อนหน้าก็ตาม

อีกช่วงเวลาที่งานวิจัยนี้มุ่งให้ความสนใจคือทศวรรษ 2010 ที่ญี่ปุ่นเผชิญกับภัยคุกคามและสถานการณ์ความมั่นคงใหม่ในภูมิภาค พ้องกับการขึ้นมานำประเทศอีกครั้งของพรรค LDP การถกเถียงว่าด้วย RCSD มีมากขึ้นจนกลายมาเป็นการตีความใหม่อย่างเป็นทางการในวันที่ 1 กรกฎาคม ปี 2014 ยอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้ในแบบจำกัด อันส่งผลต่อเนื่องสู่การปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคงใหม่ดังที่เป็นเป็นรูปธรรมในนาม “กฎหมายสันติภาพและความมั่นคง” (*heiwa anzen hôsei*) ที่ผ่านรัฐสภาออกมาใหม่ช่วงปลายปี 2015 อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ก็ไม่ได้ละเลยสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดขึ้นระหว่างช่วงเวลาที่ไม่ได้กำหนดเป็นกรณีศึกษา โดยจะเสนอรายละเอียดให้เห็นภาพโดยสังเขปเพื่อแสดงบริบทแวดล้อม ความต่อเนื่องและพลวัตที่เกิดขึ้นทั้งช่วงก่อนหน้าทศวรรษ 1990 และก่อนหน้าความเปลี่ยนแปลงใหญ่ในทศวรรษ 2010 ในเนื้อหาของงานวิจัยด้วย

วาทกรรมที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจปรากฏในหลายรูปแบบ และสืบค้นได้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย อาทิ หลักการหรือเหตุผลเชิงนโยบาย (policy justifications) อย่างเป็นทางการของรัฐบาล ซึ่งครอบคลุมการพิจารณาสถานการณ์และปัญหาทางยุทธศาสตร์ที่ประเทศเผชิญในเวลานั้น รวมทั้งวิธีการรับมือที่ได้ผลและเหมาะสม ข้อมูลประเภทนี้สามารถหาได้จากเอกสารที่จัดพิมพ์โดยหน่วยงานราชการเช่น สมุดปกน้ำเงินว่าด้วยการต่างประเทศ (*Diplomatic Bluebooks*) สมุดปกขาวว่าด้วยการป้องกันประเทศ (*Defense White Papers* หรือ *Defense of Japan*) (บางส่วนสามารถสืบค้นได้จากเว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงป้องกันประเทศของญี่ปุ่น) รายงานของคณะกรรมาธิการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสุนทรพจน์และข้อถกเถียงในรัฐสภา ตลอดจนคำชี้แจงของผู้นำญี่ปุ่นทั้งในรัฐสภาและในโอกาสต่างๆ

ความสนใจยังมุ่งไปยังวาทกรรมที่เกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศที่ไม่เป็นทางการ แต่มีความสำคัญในแง่เป็นส่วนหนึ่งในข้อถกเถียงหรือทัศนะที่ป้อนเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบาย วาทกรรมที่ไม่เป็นทางการนี้อาจอยู่ในรูปทัศนะของผู้กำหนดนโยบาย นักการเมือง วงวิชาการ ผู้นำทางความคิดความเห็นในสังคม รวมถึงสื่อสารมวลชน โดยสามารถสืบค้นจากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆ ที่รายงานข้อถกเถียงและทัศนะของบุคคลเหล่านี้ อาจพิจารณาวาทกรรมของตัวแสดงเหล่านี้ว่ามีความสำคัญ ในการชักจูงทัศนะของสังคมและมติมหาชนต่อนโยบายหนึ่งๆ โดยการสื่อสารแนวคิดและเหตุผลผ่านช่องทางสื่อต่างๆ งานวิจัยนี้พยายามจัดกลุ่มแนวคิดและให้ความสนใจ “การผลิตซ้ำ” วาทกรรมที่มีส่วนสร้างบรรยากาศเชิงความคิด (ideational climates) และ

การรับรู้ร่วมกันในสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาของวาทกรรมเหล่านี้จากข้อเขียน บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ บทสนทนาและบทเสวนาโต๊ะกลมทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับแนวคิด RCSD และความมั่นคงของญี่ปุ่น ที่เผยแพร่ผ่าน “นิตยสารสารพัน” (general interest magazines / *sôgôzasshi*) สำนักหลักๆ ในญี่ปุ่น นิตยสารรายเดือนเหล่านี้ตีพิมพ์ทัศนะของทั้งผู้กำหนดนโยบาย นักการเมือง นักวิชาการและบุคคลชั้นนำในแวดวงความคิดความเห็นและสื่อมวลชน ในหัวข้อการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการต่างประเทศ โดยเจาะจงศึกษาในช่วงเวลาระหว่างปี 1990-1992 สำหรับกรณีศึกษาทศวรรษ 1990 และระหว่างปี 2014-2016 สำหรับกรณีศึกษาทศวรรษ 2010 ในช่วงที่ปัญหา RCSD กลายเป็นวาระแห่งชาตินิตยสารเหล่านี้เป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์ ประกวดประชันหลักคิดและเหตุผล ตลอดจนข้อเสนอนโยบายตามแต่ทัศนะและฝักฝ่าย ตัวนิตยสารแต่ละสำนักมีจุดยืนที่ชัดเจนโอนเอียงเข้าหาวาระฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาที่ต้องการความยืดหยุ่นในนโยบาย ไม่ก็ฝ่ายเสรีนิยมซ้ายซึ่งปกป้องหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญและสันตินิยม

นิตยสารที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้แก่วาทกรรมในแนวสนับสนุนและคัดค้านการยอมรับ RCSD มีอาทิ *Sekai, Voice, Shokun, Chuokoron, Will, Seiron* เป็นต้น ข้อมูลส่วนนี้อาจเข้าถึงได้จากหอสมุดในประเทศญี่ปุ่น ที่เก็บรวบรวมวารสารเหล่านี้ในรูป back number

<u>1.6 ทบทวนวรรณกรรมที่เสนอคำอธิบายว่าด้วยการปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นรอบล่าสุด</u>

แนวการตอบคำถามการวิจัยที่ได้วางไว้ตอนต้นสะท้อนให้เห็นจุดยืนของงานวิจัยนี้ที่โต้แย้งว่า การที่รัฐบาลญี่ปุ่นสมัยนายกฯ Abe (2012-ปัจจุบัน) หันมายอมรับการใช้ RCSD เป็นความพยายามรักษาภาวะที่เป็นอยู่ (status quo) โดยสร้างดุลยภาพใหม่จากการประนีประนอมระหว่างความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์กับหลักสันตินิยมอันเป็นบรรทัดฐานสำคัญในการต่างประเทศญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม ความเปลี่ยนแปลงรอบใหม่นี้จึงมีคุณสมบัติ “เฉพาะตัว” แบบญี่ปุ่นโดยไม่ได้สะท้อนการหลอมรวมเข้าหา “ลักษณะสากล” อย่างแนบแน่นเต็มรูปแบบตามคำอธิบายของบางกลุ่มความคิด ไม่ว่าในแง่พฤติกรรมรัฐที่ถูกผลักดันโดยพลังเชิงภววิสัย (material determination) หรือในแง่การรับเอามาตรฐานพฤติกรรมที่ยอมรับในระดับนานาชาติเข้ามาใช้ (norm internalization) งานวิจัยนี้มองความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นความพยายามปรับพฤติกรรมที่เสมือนมีเกณฑ์สากลตามแนวการอธิบายทั้งสองข้างต้นให้สอดรับกับระบบคุณค่าและอุดมการณ์ภายในสังคม-การเมืองญี่ปุ่นที่ได้รับการหล่อหลอมกล่อมเกลามาในสมัยหลังสงคราม โดยกุญแจสำคัญในการสร้างดุลยภาพนี้ขึ้นใหม่คือ “การใช้ RCSD ‘แบบจำกัด’ ” การเปลี่ยนจุดยืนมายอมรับสิทธิการป้องกันร่วมนี้ยังสะท้อนรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของรัฐบาลอนุรักษ์นิยมนำโดยพรรค LDP สมัยต่างๆ ในยุคหลังสงครามในการสร้างความยืดหยุ่นและพลวัตแบบค่อยเป็นค่อยไปให้แก่ยุทธศาสตร์เพื่อรับประกันความอยู่รอดของ

ชาติ รูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ที่ว่านี้ที่ปรากฏในทุกยุคทุกสมัยในการปรับจุดยืนครั้งสำคัญๆ ได้แก่ การสร้างพลวัตใน “กรอบจำกัด” (constrained)[16] ด้วยเหตุนี้จึงมักส่งผลให้ในสายตานานาชาติและนักสังเกตการณ์ ญี่ปุ่นมีท่าทีลังเลใจและไม่กระตือรือร้นเท่าที่ควรในการขจัดอุปสรรคต่อการป้องกันประเทศ ตลอดจนการทหารและการมีแนวนโยบายต่างประเทศที่เป็นเอกเทศหลุดจากการพึ่งพิงพันธมิตรสหรัฐฯ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มุ่งประเมินว่าการปรับจุดยืนที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยการกำหนดเงื่อนไขเป็นกรอบจำกัดในแบบญี่ปุ่นที่ผ่านๆ มา เป็นวิธีการที่ยืดหยุ่นโดยคำนึงถึงหลักประสิทธิผล (pragmatic) มากกว่าการจำนนต่อข้อจำกัด กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แทนที่จะมองว่าการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปเกิดจากการเผชิญอุปสรรคขัดขวาง รัฐบาลญี่ปุ่นอาศัยเงื่อนไขข้อจำกัดเหล่านี้เป็นเครื่องมือโดยตระหนักรู้และคำนวนเชิงกลยุทธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในยุทธศาสตร์ความมั่นคงในแต่ละช่วงเวลา

การหันมาใช้ RCSD ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นย้ำเสมอในวาระต่างๆ ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาว่าเป็นการยอมรับให้ “ใช้ในแบบจำกัด” (limited exercise) ซึ่งถือเป็นการสะท้อนให้เห็นอีกครั้งหนึ่งของการมีพลวัตภายใต้ “กรอบจำกัด” สำหรับครั้งล่าสุดนี้การวางกรอบจำกัดดังกล่าวอาจมองเป็นการสร้าง “ทางหนีทีไล่” (hedging) ให้แก่นโยบายที่เน้นความสำคัญกับระบบพันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ได้ด้วยเช่นกัน แม้ว่าระบบพันธมิตรจะทำหน้าที่เป็น “เสาหลัก” ในการต่างประเทศของญี่ปุ่นมาตลอดนับแต่ที่มีการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพและความมั่นคงร่วมกันต้นทศวรรษ 1950 หรือที่เรียกรวมกันว่า “ระบบซานฟรานซิสโก” (San Francisco system)[17] แต่การมุ่งยกระดับบทบาทให้กระตือรือร้นและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในกรอบพันธมิตรนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นชุดปัจจุบันในทศวรรษ 2010 ดูจะเป็นรายแรกที่มีความริเริ่มที่เกี่ยวข้องกับการปรับจุดยืนเรื่อง RCSD ทั้งนี้วัตถุประสงค์สำคัญคือการส่งสัญญาณ (signal) แก่ชาติที่อาจเป็นภัยต่อญี่ปุ่นว่า “กลไกการป้องปราม” (deterrence mechanism) ที่ยับยั้งไม่ให้ศัตรูกล้าเปิดฉากคุกคามอธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดนของญี่ปุ่น อันได้แก่ ระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ ยังคงทำงานเป็นปกติ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าตรรกะของการใช้ RCSD นี้ ด้านหนึ่งเป็นการริเริ่มขยายบทบาทของญี่ปุ่นในฐานะคู่พันธมิตรเพื่อสร้าง “ความน่าเชื่อถือ” ให้แก่ระบบพันธมิตรในยามที่สหรัฐฯ เผชิญวิกฤตศรัทธา (credibility crisis) ในฐานะผู้คุ้มกันระเบียบโลกเสรี สืบเนื่องจากหลากหลายกรณีที่อเมริกาไม่สามารถแสดงให้นานาชาติเชื่อมั่นถึงความแน่วแน่ (resolve) ที่จะ

[16] S. Javed Maswood, “Conclusion,” in *Japan and East Asian Regionalism*, ed., S. Javed Maswood, (London: Routledge, 2001), p. 134.
[17] John W. Dower, “The San Francisco System: Past, Present, Future in U.S. –Japan-China Relations,” *The Asia-Pacific Journal*, Vol. 12, 8:2, Feb 2014, accessed Nov 30, 2016, http://apjjf.org/-John-W--Dower/4079/article.pdf

พิทักษ์ปกป้องพันธมิตรในค่ายตน[18] อีกทั้งท่าทีลดระดับความตื่นตัวในกิจการของโลกอันเป็นผลจากภาวะ “อ่อนล้า” (fatigue) หลังจากการเข้าแทรกแซงทางทหารในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตะวันออกกลางในสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ทำให้ญี่ปุ่นไม่แน่ใจถึงปณิธานของสหรัฐฯ ที่จะเข้าช่วยเหลือตนในยามเผชิญวิกฤตภัยคุกคามทางทหารไม่ว่าทั้งจากจีนหรือเกาหลีเหนือ[19] การส่งเสริมระบบพันธมิตรด้วยการขยับบทบาทของญี่ปุ่นจากเดิมที่อาศัยพึ่งพิงสหรัฐฯ แต่ฝ่ายเดียว มาสู่การเป็นพันธมิตรที่มีภาระหน้าที่เท่าเทียมกันมากขึ้นด้วยการสามารถร่วมป้องกันสหรัฐฯ ได้ จึงส่งผลในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic gesture) เน้นย้ำการกระชับความแข็งแกร่งและความน่าเชื่อถือของกลไกการป้องปราม

ในอีกด้านหนึ่งนั้น การกำหนดให้การใช้ RCSD อยู่ “ภายใต้เงื่อนไขจำกัด” ก็เป็นการเปิดช่องทางหนีทีไล่ที่ช่วยรับประกันไม่ให้วัตถุประสงค์หลักในการมุ่งกระชับยุทธศาสตร์เพื่อ “ป้องปราม” เกิดการเบี่ยงเบนหรือถลำไปสู่การพัวพันในความขัดแย้งและความรุนแรงระดับโลกที่มีสหรัฐฯ เป็นแกนนำเกินไปกว่าความจำเป็นเชิงผลประโยชน์แห่งชาติและระบบคุณค่าภายในสังคมญี่ปุ่น การเปิดช่องทางเผื่อไว้นี้ก็เป็นการพิจารณาเชิงยุทธศาสตร์ที่มีมาดั้งเดิมนับแต่ยุคสงครามเย็นใน “การบริหารจัดการระบบพันธมิตร” นั่นคือการรักษาดุลยภาพไม่ให้ญี่ปุ่นถูกทอดทิ้ง (abandoned) ขณะที่ก็ไม่ถูกลากเข้าไปในความขัดแย้งหรือการใช้กำลังที่ตนไม่พึงประสงค์ (entrapped) การ “ใช้ RCSD อย่างจำกัด” จึงเป็นเครื่องมือสร้างดุลยภาพที่ว่านี้ โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแสดงบทบาทในกรอบพันธมิตรในขณะเวลาที่สหรัฐฯ มีแนวโน้มย่อหย่อนด้านความตั้งใจจนเกิดความกังขาว่าอาจ “ทอดทิ้งพันธมิตร” ยามที่มีภัยเข้าใกล้ อย่างในหลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทน่านน้ำในทะเลจีนตะวันออก (เกาะเซ็งคะคุ) ช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ก็มีการวิเคราะห์พฤติกรรมยั่วยุของจีนว่าเป็นไปเพื่อ “ทดสอบ” การทำงานและความน่าเชื่อถือของระบบพันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯ[20] การละเมิดเขตอธิปไตยของญี่ปุ่นหลายครั้งของจีนอาจเข้าใจว่าเป็นการหยั่งเชิงปฏิกริยาของสหรัฐฯ ว่าจะตอบสนองต่อสถานการณ์นี้อย่างไร การผูกมัดสหรัฐฯ เข้ามาในระบบพันธมิตรเพื่อเน้นย้ำความแน่วแน่ว่าสหรัฐฯ จะไม่ทอดทิ้งญี่ปุ่นจึงเป็นความสำคัญเร่งด่วนในเวลานี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากแนวทางยอมรับ RCSD เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่มีผลระยะยาวและต่อเนื่องไปในอนาคต จึงต้องมั่นใจด้วยว่าในกรณีอื่นที่เกินกว่าการป้องปรามและจัดการภัยคุกคามโดยตรงต่อญี่ปุ่น รัฐบาลในสมัยต่อๆ ไปจะมีทางเลือกในการพิจารณาว่า

---

[18] “The Decline of Deterrence: America is No Longer as Alarming to its Foes or Reassuring to its Friends,” *The Economist*, May 1, 2014, accessed Dec 5, 2016, http://www.economist.com/news/united-states/21601538-america-no-longer-alarming-its-foes-or-reassuring-its-friends-decline

[19] Hiroyuki Akita, “Come Closer: Japan and the U.S. are Remaking their Strategic Partnership 70 Years after the End of World War II,” *Nikkei Asian Review*, May 11-17, 2015, p. 11.

[20] Yuki Tatsumi, “China: Pushing the Envelope in the East China Sea?: How the U.S. and Japan can Respond to China’s Recent Moves in the East China Sea,” The Diplomat, Jun 10, 2016, accessed Dec 5, 2016, http://thediplomat.com/2016/06/china-pushing-the-envelope-in-the-east-china-sea/

จะปฏิบัติใช้สิทธิและกลไกนี้หรือไม่ ซึ่งก็เป็นเหตุผลในการกำหนดเงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ ไม่ว่าเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ SDF ร่วมป้องกันพันธมิตรได้ การบัญญัติให้รัฐสภาเป็นผู้พิจารณาเห็นชอบก่อน หรือแม้แต่เน้นย้ำว่า “การป้องกันตนเองร่วม” เป็น “สิทธิ” ที่พึงสละได้ด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ “หน้าที่” (obligation) ที่ผูกมัดรัฐบาลให้ต้องปฏิบัติในทุกกรณี[21]

1.6.1 สี่กลุ่มวรรณกรรมที่เสนอคำอธิบายความเปลี่ยนแปลงด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นและจุดยืนว่าด้วย “สิทธิป้องกันตนเองร่วม”

จากแนวการตอบคำถามเบื้องต้นนี้ หัวข้อหลักที่งานวิจัยต้องการเน้นเป็นสำคัญซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการทบทวน (reviewing) และจัดกลุ่ม (mapping) วรรณกรรมที่พยายามอธิบายพลวัตความเปลี่ยนแปลงด้านยุทธศาสตร์การต่างประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่นที่มีอยู่ คือ อะไรเป็นตัวแปรหลักผลักดันให้เกิด “ความเปลี่ยนแปลง” (transformation) ที่เห็นในปัจจุบัน และความเปลี่ยนแปลงนี้มีนัยสำคัญต่อการต่างประเทศและยุทธศาสตร์ญี่ปุ่นโดยรวมอย่างไร เราอาจจัดประเภทงานวิชาการที่วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในยุทธศาสตร์ความมั่นคงและการต่างประเทศญี่ปุ่นออกเป็น 2 กลุ่มกว้างๆ ซึ่งสะท้อนข้อถกเถียงระหว่างสำนักทฤษฎีที่มีจุดสนใจในตัวแปรที่ใช้เข้าใจและอธิบายพฤติกรรมรัฐแตกต่างกัน นั่นคือแนวทางแบบ Rationalism ซึ่งในประเด็นการรับประกันความอยู่รอดและความมั่นคงของรัฐอาจมองงานสาย Neorealism เป็นตัวแบบคำอธิบายหลัก และแนวทางแบบ Constructivism ที่เน้นอิทธิพลของตัวแปรเชิงความคิดและพลังทางสังคม อย่างที่นักทฤษฎีสายนี้คนสำคัญเช่นAlexander Wendt มองว่าพฤติกรรมของรัฐ “ล้วนอธิบายได้ด้วยปัจจัยเชิงความคิด” (ideas all the way down)[22]

กรณีที่รัฐบาลญี่ปุ่นปรับจุดยืนล่าสุดให้ใช้ RCSD ได้ในแบบจำกัด จึงเป็นเหตุการณ์ที่มีการตีความและให้คำอธิบายแตกต่างกันไป ซึ่งก็ถือเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่สำนักทฤษฎีต่างๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนำมาเป็นข้อโต้แย้งและพยายามยุดแย่งเข้ามาเป็นกรณีศึกษาที่สนับสนุนแนวคิดและตัวแปรที่ฝ่ายตนสนใจเป็นพิเศษภายใต้ 2 สำนักหลักข้างต้นก็มีแนวการตีความแตกแขนงออกไปโดยมีจุดมุ่งเน้นตัวแปรที่หลากหลายเป็นกุญแจไขข้อปัญหาที่น่าสนใจนี้ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจัดแบ่งงานวิชาการเหล่านี้ออกเป็น 4 กลุ่มด้วยกันตามแผนภาพที่เสนอด้านล่าง โดยพิจารณาว่าคำอธิบายมีคุณสมบัติให้ความสำคัญกับตัวแปรลักษณะไหน ซึ่งแบ่งใหญ่ๆ เป็น 2 แกน (4 กลุ่ม) สำหรับแกนนอน (horizontal continuum) ทางด้านซ้ายมือคือกลุ่มคำอธิบายซึ่งมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับ

---

[21] *Report of the Advisory Panel on Reconstruction of the Legal Basis for Security* (May 15, 2014), p. 30-31.
[22] Alexander Wendt, “Constructing International Politics,” *International Security*, Vol. 20, No. 1 (Summer, 1995), p. 74.

ปัจจัยที่ตายตัวเชิงโครงสร้าง เสมือนเป็นภววิสัยหรือธรรมชาติธาตุแท้ (essence) บางอย่างผลักดันพฤติกรรมของรัฐ โดยยืนบนฐานคติที่ว่ามีรูปแบบพฤติกรรมอันสะท้อนสภาพ “ปกติ” ตามธรรมชาติที่คาดหมายได้อยู่ ในการจัดวรรณกรรมลงในกลุ่มนี้ผู้วิจัยตระหนักว่าการมองโครงสร้างแบบภววิสัยมีความหลากหลาย ตั้งแต่แนวคิดแบบ Rationalism ซึ่งถือว่าสภาพอนาธิปไตยระหว่างประเทศเป็นภาวะตายตัวเป็นวัตถุวิสัยไม่เปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อรัฐ ไปจนถึงแนวคิดที่อาจให้ความสำคัญกับตัวแปรที่เป็นโครงสร้างความคิดหรือวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติร่วมกัน แต่ปฏิบัติกับตัวแปรเชิงความคิดเหล่านี้ “เสมือนเป็นภววิสัย” อย่างหนึ่ง คือมองว่ามีคุณสมบัติคงทนถาวรไม่เปลี่ยนแปลงข้ามพ้นกาลสมัยและมีอิทธิพลกำหนดท่าทีของตัวแสดงอย่างต่อเนื่องเสมอมา อาจเรียกได้ว่าเป็นแนวทางที่มอง “natural deterministic factors” เป็นแกนกลางในคำอธิบาย ส่วนอีกฝั่งของแกนนอนเป็นกลุ่มแนวคิดที่เน้นให้ความสนใจตัวแปรที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า โดยมองปัจจัยที่ผลักดันพฤติกรรมว่ามีคุณสมบัติเชิงความคิด (ideational factors) หรือการรับรู้และให้ความหมายร่วมกันทางสังคม แต่อิทธิพลของตัวแปรเหล่านี้เพิ่มขึ้นหรือลดลงตามกาลเวลาและการให้ค่าของสมาชิกที่ยึดถือและปฏิบัติ คำอธิบายกลุ่มนี้มีความสอดคล้องกับกระแสแนวคิดสาย Constructivism ที่มักมองตัวแปรเชิงความคิดทางสังคมว่ามีโอกาสเปลี่ยนแปลง (transformative potential) ได้เสมอ และเลื่อนไหล (fluid) ตามระดับการยึดถือหรือผลิตซ้ำพฤติกรรมหนึ่งๆ หรือการตั้งข้อกังขาและพยายามล้มล้างวัฒนธรรมวิถีปฏิบัติดั้งเดิม สำหรับในแกนตั้ง (vertical continuum) เป็นการแบ่งคำอธิบายในวรรณกรรมตามการให้ความสำคัญกับ “ระดับการวิเคราะห์” (level of analysis) ว่าตัวแปรเหล่านั้นมาจากระดับระหว่างรัฐ (interstate factors) หรือภายในรัฐ (domestic factors)

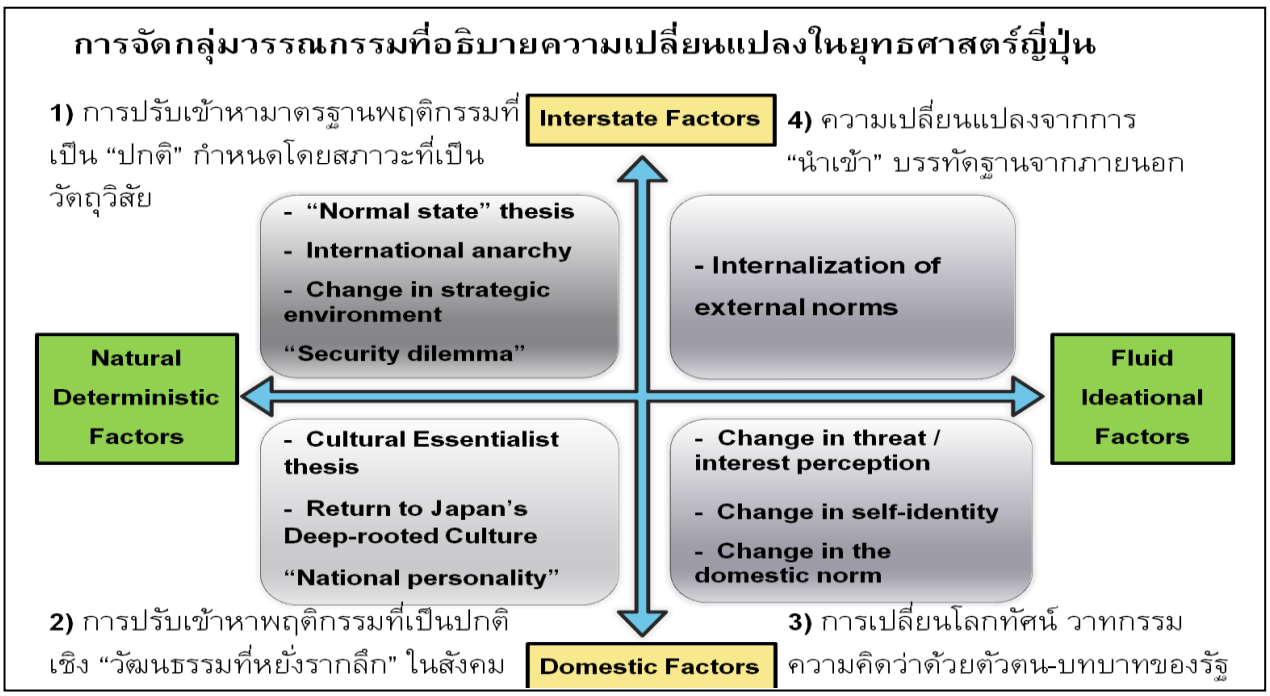

ในการจัดกลุ่มวรรณกรรมตามตารางนี้ลงใน 4 กรอบข้างต้น จึงเป็นการพิจารณาจากเกณฑ์สองประเด็นใหญ่คือการให้ความสำคัญต่อตัวแปรแบบภววิสัยหรือวัตถุวิสัยไม่เปลี่ยนแปลง หรือเป็นปัจจัยเชิงความคิดที่เปลี่ยนแปลงได้ด้านหนึ่ง และตัวแปรเหล่านั้นมาจากระดับการวิเคราะห์ภายในรัฐหรือระหว่างรัฐ อีกด้านหนึ่ง โดยจะขยายความลงรายละเอียดแต่ละกรอบเรียง “ทวนเข็มนาฬิกา” โดยเริ่มจากกรอบที่ 1) ทางซ้ายบน เป็นกลุ่มงานวิชาการที่เน้นตัวแปรที่มีอิทธิพลตายตัวแบบภววิสัยที่มาจากโครงสร้างระหว่างประเทศเป็นหลัก กรอบที่ 2) เป็นกลุ่มที่เน้นตัวแปรที่มีอิทธิพลตายตัวแบบภววิสัยที่มาจากระดับภายในประเทศ กรอบที่ 3)เป็นกลุ่มที่เน้นตัวแปรเชิงความคิดในระดับภายในประเทศเป็นหลัก กรอบที่ 4) เป็นกลุ่มที่เน้นตัวแปรเชิงความคิดในระดับระหว่างประเทศ

- ***Neo-realism กับการกลายเป็นรัฐปกติของญี่ปุ่น (normalization of Japan)***

แนวคิดสาย Rationalism โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Neo-realism ซึ่ง Kenneth N. Waltz เป็นผู้ผลักดัน ดูจะเป็นแนวทางที่นักวิชาการอ้างถึงบ่อยๆ ในการอธิบายจุดยืนด้านการต่างประเทศของญี่ปุ่นที่ค่อยๆ เปลี่ยนไปในช่วงหลังสงครามเย็น จากแบบแผนพฤติกรรมดั้งเดิมที่เคยจำกัดศักยภาพตนเองด้านการทหาร ลังเลใจในการเข้าร่วมยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศและอาศัยพึ่งพิงพันธมิตรเพื่อรับประกันความมั่นคงเป็นหลัก มาสู่ท่าทีกระตือรือร้น ขยายบทบาทด้านยุทธศาสตร์บนเวทีโลก และค่อยๆ ขจัดข้ออุปสรรคด้านการทหารอันเป็นวิวัฒนาการในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การปรับท่าทีมาให้ความสำคัญเรื่องยุทธศาสตร์การคานอำนาจ (balance of power) มากขึ้น[23] เป็นกรณีศึกษาหรือหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ข้อถกเถียงของสำนักตนอธิบายได้แม้แต่รัฐที่ถูกมองเป็นกรณีพิเศษ หรือเป็น “ข้อยกเว้น” (anomaly) มาตลอดยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากงานของ Waltz และนักวิชาการในกระแสนี้[24] มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นแบบแผนตายตัวหรือกฎเชิงภววิสัยในพฤติกรรมของรัฐจากอิทธิพลของตัวแปรต้นเดียวกันอันได้แก่ โครงสร้างระหว่างประเทศแบบอนาธิปไตย (anarchy) การไม่มีอำนาจศูนย์กลางหรือรัฐบาลกลาง (absence of central authority) ในโลกระหว่างประเทศทำให้รัฐต้อง “ดูแลตัวเอง” (self-help) เป็นยุทธศาสตร์หลักเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย (survival)[25] จึงมองความมั่นคงตลอดจนการทหารอันเป็นเครื่องมือหลักในการรับประกันความปลอดภัยเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่ต้องให้ความสำคัญสูงสุด ตัวแปรที่เป็นวัตถุวิสัยเชิงโครงสร้างนี้นำไปสู่ตรรกะความจำเป็นที่รัฐจะต้องใส่ใจในการสั่งสมแสนยานุภาพและสอดส่องความเคลื่อนไหวของรัฐอื่นเพื่อถ่วงดุลอำนาจ (balance of power) โดยถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่รัฐโดยทั่วไปใช้รับประกันความมั่นคง จากการถูก

---

[23] ดู Michael J. Green, *Japan's Reluctant Realism* (New York: Palgrave, 2001).

[24] ดูอย่างเช่น John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics (Updated Edition)* (New York: W.W. Norton & Company, 2014).

25 Kenneth N. Waltz, Theory of International Politics (Reading: Addison-Wesley, 1979), p. 109.

โครงสร้างระหว่างรัฐจำกัดและผลักดันให้ต้องประพฤติเหมือนๆ กันจนเป็นเรื่องปกติสามัญและเป็นสากลโลกระหว่างประเทศ[26]

แนวคิดที่ว่ารัฐในโลกมีรูปแบบพฤติกรรมเป็นมาตรฐานเดียวกันอันเป็นภาวะธรรมชาติภายใต้โครงสร้างอนาธิปไตยนี้นี่เองที่ทำให้เกิดหลักคิดที่แพร่หลายต่อการวิเคราะห์ท่าทีญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามว่าเป็น "รัฐที่ไม่ปกติ" (not a normal state) เนื่องจากมีแนวโน้มไปในทางตรงกันข้ามกับตรรกะข้างต้น นั่นคือพยายามวางกรอบจำกัดตนเองด้านการทหาร ลังเลใจในการขยายขีดความสามารถเชิงยุทธศาสตร์และยึดติดกับการพึ่งพิงพันธมิตรโดยยอมรับฐานะอันอ่อนด้อยกว่า แม้ในยามที่อำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างมาก ญี่ปุ่นก็ยังยึดแนวทางดั้งเดิมนี้โดยกำหนดอัตลักษณ์ให้ตนเป็น "มหาอำนาจพลเรือน" "มหาอำนาจเชิงพานิชย์" หรือมหาอำนาจที่ต่างออกไปโดยไม่พยายามผันความมั่งคั่งที่เพิ่มพูนขึ้นไปสู่การสั่งสมกำลังทหารอย่างจริงจัง[27] ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงเป็นกรณีศึกษาที่สำนักคิดกระแสอื่นๆ นำมาโต้แย้งอิทธิพลของตัวแปรเชิงโครงสร้างระหว่างรัฐ และชักนำให้เห็นความสำคัญของตัวแปรระดับภายในรัฐ (state / sub-state level of analysis) ที่มีลักษณะเฉพาะ อย่างในกรณีญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นระบบคุณค่าหรือบรรทัดฐานในสังคมการเมืองที่สั่งสมสืบทอดมาจากประสบการณ์สงครามและการฟื้นฟูประเทศหลังสงคราม ที่ปรากฏในรูปตัวบทกฎหมายหรือมติมหาชน - อย่างงานของ Peter J. Katzenstein[28], Thomas U. Berger[29] และของ Andrew L. Oros[30] หรือที่เน้นตัวแปรอย่าง โครงสร้างการบริหารจัดการ องค์กรภายในที่ทำหน้าที่ตัดสินนโยบายหรือระบอบของรัฐ[31] การรับรู้ของผู้นำในการวางยุทธศาสตร์ของ

---

26 Kenneth N. Waltz, "War in Neorealist Theory," in The Origin and Prevention of Major Wars, ed., Robert I. Rotberg and Theodore K. Rabb (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), p. 42.

27 Yōnosuke Nagai, "Nihon ni kokka senryaku wa aruka: hikaku, keibusō, keizaitaikoku no michi wo" (Does Japan have a national strategy?: taking the path of non-nuclear, lightly armed, economic power) Voice (Jun, 1984).

28 ดู Peter J. Katzenstein, *Cultural Norms & National Security: Police and Military in Postwar Japan* (New York: Cornell University Press, 1996).

29 ดู Thomas U. Berger, "Alliance Politics and Japan's Postwar Culture of Antimilitarism," in *The U.S.-Japan Alliance: Past, Present, and Future,* eds., Michael J. Green and Patrick M. Cronin (New York: Council on Foreign Relations Book, 1999); Thomas U. Berger, *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1998)

30 ดู Andrew L. Oros, Normalizing Japan: Politics, Identity, and the Evolution of Security Practice (Singapore: NUS Press, 2008). งานของ Oros จัดอยู่ในกลุ่มที่เน้นความต่อเนื่องมากกว่าความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญ แม้ว่าชื่อเรื่อง *normalizing Japan* อาจทำให้หลงเข้าใจผิดได้ก็ตาม Oros ได้ระบุข้อเสนอหลักของงานไว้ว่า "เมื่อดูโดยผิวเผินแล้วข้อโต้แย้งนี้อาจขัดความรู้สึกทั่วไป (counterintuitive) นั่นคือ ถึงแม้ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาญี่ปุ่นจะมีนวัตกรรมใหม่ๆ ในนโยบายความมั่นคงอย่างเห็นได้ชัดก็ตาม แต่ข้อจำกัดในนโยบายความมั่นคงที่เกิดจากอัตลักษณ์ด้านความมั่นคง (security identity) ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็นมาในสมัยสงครามเย็น" ตัวแปรที่ Oros ใช้วิเคราะห์ความต่อเนื่องนี้ได้แก่ security identity ซึ่งหมายถึง "หลักการที่ยึดถือร่วมกันและได้รับการสนับสนุนอย่างแพร่หลายทางการเมืองในฐานะบทบาทที่เหมาะสมของพฤติกรรมรัฐว่าด้วยประเด็นความมั่นคงและกลายเป็นแบบแผนเชิงสถาบัน (institutionalized) ในกระบวนการตัดสินนโยบาย" โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นไปในทางเดียวกันกับ Katzenstein และ Berger

31 ดูอย่างเช่น William W. Grimes, "Institutionalized Inertia: Japanese Foreign Policy in the Post-Cold War World," in *International Relations of the Asia-Pacific*, eds., G. John Ikenberry and Michael Mastanduno (New York: Columbia University Press, 2003); Karel Van Wolferen, *The Enigma of Japanese Power: People and Politics in a Stateless Nations* (New York: Vintage Books, 1990); T.J. Pempel, *Regime Shift: Comparative Dynamics of the Japanese Political Economy* (New York: Cornell University Press, 1998).

ญี่ปุ่นอย่าง “ลัทธิโยชิดะ” (Yoshida Doctrine)[32] ข้อจำกัดที่เป็นผลจากการขาดภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์[33] หรือตัวแปรเชิงวัฒนธรรมที่หยั่งรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตและปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมของญี่ปุ่น (*nihonjinron*)

อย่างไรก็ตามในยุคหลังสงครามเย็น ความเปลี่ยนแปลงและการปรับจุดยืนด้านยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นเป็นพลวัตต่อเนื่องที่เห็นได้ชัด ประจักษ์เป็นรูปธรรมอย่างที่ปฏิเสธได้ยาก ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้แนวคิดที่มุ่งศึกษาแบบแผนพฤติกรรมและแนวนโยบายดั้งเดิมที่ยึดติดอยู่กับความคงที่ (static / inertia) หรือพลังฉุดรั้งความเปลี่ยนแปลงจึงตกอยู่ในภาวะเป็นรอง ไม่อาจทำความเข้าใจปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดพลวัตในปัจจุบันได้ แน่นอนว่าความจริงเช่นนี้เปิดโอกาสให้กระแส Rationalism แย้งกลับได้ง่าย โดยอาศัยหลักแนวคิดที่อธิบายบนฐานโครงสร้างอนาธิปไตยมาเน้นย้ำให้เห็นพฤติกรรมที่มุ่งเน้นยุทธศาสตร์ คำนึงถึงการคานอำนาจมากขึ้นและมุ่งขจัดอุปสรรคต่อการยกระดับกำลังอาวุธ Waltz เสนอคำอธิบายคัดค้านกลุ่มแนวคิดข้างต้นในข้อเขียนที่โต้แย้งข้อวิจารณ์ Neorealism ในยุคหลังสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของญี่ปุ่นว่า

> ความลังเลใจที่จะประพฤติตัวเป็นมหาอำนาจของญี่ปุ่นกำลังลดลงเรื่อยๆ แม้จะเป็นไปอย่างช้าๆ ก็ตาม . . . ในระบบที่ต้องช่วยเหลือตัวเอง (self-help system) การมีศักยภาพโดยส่วนใหญ่ของมหาอำนาจแต่ไม่ครบทุกด้านทำให้รัฐตกอยู่ในภาวะเปราะบางต่อรัฐอื่นที่มีเครื่องไม้เครื่องมือมากกว่า . . . ญี่ปุ่นไม่อาจละเลยศักยภาพด้านนิวเคลียร์ของจีนที่มีอย่างมากมาย ตลอดจนการลดกำลังทางทหารของสหรัฐฯ และในประเด็นย่อยลงไปอย่างการกระทบกระทั่งทางเศรษฐกิจกับสหรัฐฯ ก็ก่อความกังขาว่าญี่ปุ่นจะสามารถพึ่งพาการรับประกันทางทหารจากสหรัฐฯ ได้แค่ไหน . . . ความกังวลเรื่องการพึ่งพิงและความรู้สึกเปราะบางทำให้ญี่ปุ่นแสวงหาศักยภาพทางการทหารเพิ่มขึ้น แม้คนญี่ปุ่นจำนวนมากอาจไม่ต้องการก็ตาม[34]

Waltz ยังให้เหตุผลคาดการณ์พฤติกรรมในอนาคตของญี่ปุ่นต่อไปว่า ไม่ใช่เรื่องน่าแปลกแต่อย่างใดที่ญี่ปุ่นจะมุ่งครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ “สภาพการณ์ภายนอกเมื่อกดดันหนักมากพอจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของรัฐ ญี่ปุ่นกำลังถูกกดดันมากขึ้นให้ต้องขยายกองกำลังตามแบบ (conventional forces) และเพิ่มศักยภาพทางนิวเคลียร์

---

[32] ดู Yōnosuke Nagai, *Gendai to senryaku* (Modern age and strategy) (Tokyo: Bugeishunju, 1985).

[33] ดูอย่างเช่น Kent Calder, “Japanese Foreign Economic Policy Formation: Explaining the Reactive State,” *World Politics*, 40 (July 1988); Joshua D. Katz and Tilly C. Friedman-Lichtschein, eds., *Japan’s New World Role* (London: Westview Press, 1985).

[34] Kenneth N. Waltz, “Structural Realism after the Cold War,” *International Security*, Vol. 25, No. 1 (Summer 2000), p. 33.

เพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ”[35] ในยามที่ชาติต่างๆ ที่รายล้อมญี่ปุ่นมีอำนาจนิวเคลียร์เพื่อป้องปรามภัยคุกคามต่อผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญของตน “อีกนานแค่ไหนที่ญี่ปุ่นจะสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางชาตินิวเคลียร์โดยไม่แสวงหาศักยภาพด้านนี้ให้แก่ตนเองบ้าง”[36] แม้งานเขียนชิ้นนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 ขณะที่สถานะมหาอำนาจของจีนยังเป็นที่ถกเถียง แต่การคาดคะเนบริบทระหว่างประเทศและพฤติกรรมของญี่ปุ่นตามที่ Waltz เสนอยิ่งปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นเมื่อเริ่มเข้าสู่ทศวรรษ 2010 เมื่อจีนกลายเป็นมหาอำนาจที่มีระดับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและงบประมาณทางทหารสูงเป็นอันดับสองของโลก ขณะที่ก็มีท่าทีที่จะขยายอำนาจและเขตอิทธิพลแบบที่แย้งกับโวหาร “การทะยานขึ้นอย่างสันติ” หรือ “ไม่แสวงหาความเป็นเจ้า” อีกทั้งเกาหลีเหนือก็เปลี่ยนสถานะมาเป็นชาติที่ครอบครองศักยภาพทางนิวเคลียร์แบบไร้ข้อสงสัยอีกต่อไปแล้ว ดังนั้นการปรับจุดยืนให้ SDF มีบทบาทด้านยุทธศาสตร์ขยายออกไปนอกขอบเขตอำนาจอธิปไตยของตนเองได้มากขึ้น รวมทั้งการแก้ไขหลักปฏิบัติต่างๆ ที่เคยเป็นข้อจำกัดไม่ว่าการตีความมาตรา 9 ใหม่ให้ยิ่งยืดหยุ่นตามที่รัฐบาลอนุรักษ์นิยมญี่ปุ่นผลักดัน การหันมาเน้น RCSD อันเป็นการลดข้อจำกัดดั้งเดิมของ SDF ไปอีกเปราะ ตลอดจนเสียงเรียกร้องให้ทบทวนรัฐธรรมนูญที่ทวีมากขึ้นทุกขณะ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่คาดหมายได้โดย Rationalism แบบ Neorealism โดยมองเป็นปฏิกิริยาที่กำหนดโดยโครงสร้างภายนอก หรือการรับเอาตรรกะ self-help อันเป็นพฤติกรรมที่ “ปกติ” สากลตามมุมมองของสำนักคิดนี้มาจัดการความอยู่รอดปลอดภัยของรัฐในภาวะไม่แน่นอนที่เป็นสภาพคงทนถาวร เป็นวัตถุวิสัยในโครงสร้างอนาธิปไตย

จากพื้นฐานการวิเคราะห์ดังกล่าว พฤติกรรมของญี่ปุ่นยุคหลังสงครามที่เสมือนถูกจำกัดและอยู่บนตรรกะเชิงความเหมาะสม (logic of appropriateness) ตามกฎหมายและบรรทัดฐานภายในประเทศ หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรมเชิงยุทธศาสตร์และการเมือง” (political-military culture) แบบต่อต้านการทหาร (antimilitarism) อย่างที่ Tomas U. Berger ใช้อธิบายแนวนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น[37] จึงเป็นเพียงสภาพชั่วคราว (ephemeral) ดังที่ Waltz ยืนกรานว่า “ความขัดแย้งและวิกฤตจะทำให้ญี่ปุ่นตระหนักถึงความเสียเปรียบจากการที่ตนไม่มีเครื่องมือทางทหารเหมือนอย่างรัฐอำนาจอื่นๆ ความยับยั้งชั่งใจที่จะไม่ครอบครองนิวเคลียร์อันเป็นผลจากประสบการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 จะไม่ดำรงอยู่ตลอดไปอย่างไม่สิ้นสุด เราอาจคาดหมายได้ว่าความรู้สึกเช่นนี้จะสลายไปเมื่อความทรงจำของคนรุ่นหนึ่ง (generational memories) เลือนหาย”[38] จากคำอธิบายเช่นนี้ จึงมีงานวิชาการว่าด้วยญี่ปุ่นที่แตกแขนงออกไป โดยมุ่งชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วรัฐในระบบระหว่างประเทศมีมาตรฐานพฤติกรรมตามแรงผลักดันของพลังเชิง

[35] Ibid., p. 34.
[36] Ibid.
[37] Berger, *Cultures of Antimilitarism.*
[38] Ibid.

โครงสร้างแบบ Neorealism ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “สภาพปกติ” (normal) ความเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องในญี่ปุ่น รวมทั้งความริเริ่มต่างๆ ในสมัยรัฐบาล Abe (2012-ปัจจุบัน) เรื่องความมั่นคงที่มีอย่างแข็งขัน จึงถูกเหมารวมในคำอธิบายว่าเป็นกระบวนการกลายเป็น “รัฐปกติ” (normalization) ที่มุ่ง “ขยายกำลังทางทหาร” (remilitarization) อย่างต่อเนื่อง[39] การเป็นรัฐที่ “โตเต็มวัย” (maturation)[40] ความ “เสื่อมลงของปทัสฐานเดิม” (norm erosion)[41] และการปรับตัวเข้าหาตรรกะแบบสัจนิยมมากขึ้น[42] ซึ่งล้วนอธิบายได้จากความไม่แน่นอนและ “แรงกดดัน” เชิงโครงสร้างที่ปรากฏออกมาให้เห็นในรูปภัยคุกคามจากจีนและเกาหลีเหนือ[43]

- ***ปัจจัยเชิงภววิสัยภายในญี่ปุ่น : การคืนสู่ธาตุแท้แห่งพฤติกรรมจากวัฒนธรรมที่หยั่งรากลึก***

กลุ่มนี้ซึ่งจัดอยู่ในพื้นที่ตารางด้านล่างซ้าย เป็นวรรณกรรมที่เน้นตัวแปรระดับภายในรัฐเพื่ออธิบายพลวัต โดยสนใจศึกษาค่านิยมหรือวัฒนธรรมที่กำเนิดขึ้นและมีอิทธิพลภายในสังคมญี่ปุ่น สาเหตุที่จัดกลุ่มวรรณกรรมนี้ไว้ในตารางด้านซ้ายฝั่งเดียวกับงานที่มุ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลงจากตัวแปรเชิงวัตถุวิสัย (กลุ่ม 1) ทั้งๆ ที่ให้ความสนใจโครงสร้างและตัวแปรเชิงความคิดมากกว่าอย่างค่านิยมและวัฒนธรรมไม่ต่างจากกลุ่มทางขวาพวก Constructivism นั้น ก็เพราะวรรณกรรมที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้มีความเข้าใจและปฏิบัติต่อตัวแปรเชิงความคิดภายในสังคมการเมืองญี่ปุ่นเหล่านี้ เสมือนสิ่งที่ดำรงอยู่ถาวรและมีอิทธิพลฝังแน่น ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่ตายตัว คงทนและคงที่เสมือนปัจจัยเชิงวัตถุวิสัยที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ กลุ่มนี้มองว่าสังคมญี่ปุ่นมีธาตุแท้เชิงวัฒนธรรมบางอย่างที่สะท้อนออกมาในพฤติกรรมของรัฐในเวทีระหว่างประเทศด้วย ตัวแปรที่กลุ่มนี้ให้ความสำคัญคือวัฒนธรรมที่มีคุณสมบัติหยั่งรากลึก (deep-rooted culture) โดยอาจสะท้อนในกระบวนการทางการเมือง การพิจารณาตัดสินนโยบายซึ่งรวมถึงการต่างประเทศและความมั่นคง ตลอดจนแบบแผนปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลในสังคมและวิถีการดำรงชีวิต แม้ว่าการให้ความสำคัญกับตัวแปรนี้จะเป็นที่แพร่หลายในการวิเคราะห์ความต่อเนื่องและความคงทนของพฤติกรรมที่ยึดโยงกับระบบคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่นมากกว่านำมาอธิบายความเปลี่ยนแปลง แต่เราก็พบเห็นงานเขียนที่นำตัวแปรลักษณะนี้มาอธิบายความเปลี่ยนแปลงของญี่ปุ่นสมัยหลังสงครามเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันอยู่ไม่น้อย

---

[39] ดู Christopher W. Hughes, *Japan's Remilitarisation* (New York: Routledge, 2009).
[40] ดู Kevin Cooney, *Japan's Foreign Policy since 1945* (New York: M.E. Sharpe, 2007).
[41] ดู Glenn D. Hook, “The Erosion of Anti-Militaristic Principles in Contemporary Japan” *Journal of Peace Research*, Vol. 24, No. 4 (1988)
[42] ดู Green, *Reluctant Realism*.
[43] Christopher W. Hughes, “Super-Sizing” the DPRK Threat: Japan's Evolving Military Posture and North Korea,” *Asian Survey*, Vol. 49, 2 (2009).

สำหรับวรรณกรรมรูปแบบนี้ พัฒนาการที่เราพบเห็นในช่วงที่ผ่านมาแท้จริงแล้วเป็นการเผยให้เห็น “ธาตุแท้” (essence) ความเป็นญี่ปุ่นที่คงทนถาวร กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้กลุ่มนี้มุ่งสนใจความเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นก็จริง แต่ไม่ได้มองปรากฏการณ์นี้ว่าเป็น “พัฒนาการใหม่” แท้จริงคือ การกลับมามีบทบาทของค่านิยม ทัศนคติและแบบแผนวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่นที่ดำรงสืบมานมนานในสังคมและวิถีชีวิตของผู้คน แนวคิดนี้เชื่อว่ากรอบจำกัดและบรรทัดฐานหลังสงครามที่ไม่ได้สะท้อนความเป็นญี่ปุ่น (Japaneseness) เป็นแค่ปฏิกิริยาตอบสนองต่อความสะเทือนใจที่ชาติพ่ายแพ้ในสงครามแปซิฟิกเท่านั้น ซึ่งจะค่อยๆ คลี่คลายสลายไปในท้ายที่สุด งานที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีอยู่หลายแบบซึ่งมุ่งสนใจวัฒนธรรมที่หยั่งรากลึกในสังคมที่แตกต่างกัน อาทิ งานที่เสนอว่าลัทธิทหาร (militarism) ที่ครอบงำญี่ปุ่นในยุคก่อนสงครามคือตัวตนที่แท้จริงของญี่ปุ่น[44] โดยเชื่อมโยงคุณลักษณะของรัฐนี้เข้ากับหลักคุณธรรมดั้งเดิมของชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนักรบ (ซามุไร) ที่สั่งสมมานับแต่อดีตกาลและคงทนต่อเนื่องมาจนยุคปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยในสมัยเมจิ “วิถีแห่งนักรบ” (*bushido*) เป็นแบบแผนแนวคิดอย่างหนึ่งที่นักวิชาการนำมาใช้เข้าใจชนชาติญี่ปุ่น ทั้งระดับการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลไปจนกระทั่งพฤติกรรมบนเวทีโลก[45] โดยมองว่าเป็นแก่นแกนสำคัญในเรื่องความรักชาติบ้านเกิดเมืองนอนหรือกระแสชาตินิยม (nationalism) แม้ในยุคปัจจุบัน[46] น่าสนใจที่ว่าพันธมิตรอย่างสหรัฐฯ เอง ตั้งแต่อดีตมาก็เข้าใจญี่ปุ่นผ่านเลนส์วัฒนธรรมที่หยั่งรากลึกนี้เช่นกัน[47] และอธิบายบทบาทของสหรัฐฯ ยุคหลังสงครามว่าเป็นเสมือน “ฝาจุกขวด” (cap in the bottle)[48] ไม่ให้ตัวตนแท้จริงของญี่ปุ่นอันได้แก่ ลัทธิทหาร กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ ปฏิเสธไม่ได้ว่าแม้คำเปรียบเปรยอย่างหลังนี้ อาจเป็นแค่เครื่องมือให้ความชอบธรรมแก่สหรัฐฯ ในการคงกองกำลังของตนและบทบาทในภูมิภาคตะวันออกไกลแม้ภายหลังปฏิรูปญี่ปุ่นให้เป็นประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่วาทกรรม “ฝาครอบยักษ์ไม่ให้หลุดจากตะเกียง”[49] ก็ตอกย้ำคุณลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่นในฐานะรัฐทหาร หรือรัฐนักรบ (warrior state) Henry Kissinger นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและอดีตรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ก็เคยให้สัมภาษณ์กับสื่อโทรทัศน์ญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 2000 ว่าเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเป็นชาติที่เคยปกครองโดยชนชั้นนักรบมาแต่เดิม เป็นเรื่องไม่น่าแปลกใจหากวันใดญี่ปุ่นจะสลัดความเป็นรัฐที่พึ่งพิงชาติอื่นด้านความมั่นคง

---

[44] Abert Axelbank, *Black Star over Japan: Rising Forces of Militarism* (New York: Routledge, 1972).

[45] ดู ยศไกร ส. ตันสกุล, *ปัญญาญี่ปุ่น วิถีซามูไร จากยุคสร้างชาติสู่ยุคดิจิตอล* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรประกาย, 2559); เสฐียร พันธรังษี, บุชิโด จรรยาของชนชาติทหาร ดวงวิญญาณของญี่ปุ่น, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: ศยาม, 2555);

[46] Oleg Benesch, *Inventing the Way of the Samurai: Nationalism, Internationalism, and Bushido in Modern Japan* (New York: Oxford University Press, 2014).

[47] James Bradley, *The China Mirage: The Hidden History of American Disaster in Asia* (New York: Little, Brown and Company, 2015), p. 68-70; John Dower, *Embracing Defeat: Japan in the Wake of World War II* (New York: W.W. Norton & Company, 2000), p. ??

[48] Glenn D. Hook, Julie Gilson, Christopher W. Hughes and Hugo Dobson, *Japan's International Relations: Politics, Economics and Security*, 2nd ed. (New York: Routledge, 2001), p.128.

[49] Ibid.

รวมถึงการหันมามีศักยภาพด้านนิวเคลียร์เป็นของตนเองด้วย มุมมองเช่นนี้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม “แนวคิดแบบตื่นตระหนก” (alarmism) ซึ่งมักสะท้อนอยู่บ่อยครั้งในวาทกรรมที่ผลิตซ้ำโดยชาติที่มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ไม่สู้ดีนักกับญี่ปุ่นอย่างจีนหรือแม้แต่เกาหลีใต้[50]

ดังนั้นนักคิดกลุ่มนี้อาจตีความประเด็นการปรับบทบาทของ SDF ให้สามารถปฏิบัติใช้สิทธิการป้องกันร่วมเมื่อไม่นานนี้ ว่าเป็นการแสดงตัวตนออกมาอีกครั้งของวัฒนธรรมที่หยั่งรากในประวัติศาสตร์และสังคมญี่ปุ่น แรงผลักดันนี้ไม่ได้เกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้างภายนอกหรือเป็นพัฒนาการไปสู่มาตรฐานการเป็น “รัฐปกติ” แต่อย่างใด หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของแนวโน้มที่มีอยู่แล้วแต่เดิมในสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น และสิ่งนี้นี่เองที่เป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นค่อยๆ ผ่อนปรนกฎข้อจำกัดทางทหารลง อย่างไรก็ตามคำอธิบายที่เน้นหนักระบบความคิดความเชื่อที่ฝังอยู่ในสังคมและวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องเป็นไปในเชิงลบซึ่งหมายถึงการฟื้นคืนลัทธิทหารในท้ายที่สุดดังที่กล่าวมาเสมอไป ที่จริงแล้วการอธิบายความเปลี่ยนแปลงด้วยตัวแปรเชิงวัฒนธรรมลักษณะนี้มักประสบปัญหาเรื่องอคติในการคัดสรรตัวแปร (selective)[51] เนื่องจากภายในโครงสร้างวัฒนธรรมหนึ่งๆ รวมทั้งประวัติศาสตร์ที่สะท้อนแบบแผนพฤติกรรมของรัฐหนึ่งๆ ออกมานั้น มีปัจจัยที่สลับซับซ้อนและปรากฏการณ์ที่หลากหลาย (amalgam of elements relating to high and popular, old and modern)[52] การเลือกตัวแปรประเภทนี้มาวิเคราะห์จึงอาจให้ภาพพฤติกรรมญี่ปุ่นไปในเชิงบวกด้วยก็เป็นได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่นบทความของ Tamamoto Masaru เรื่อง “Japan that Wants to be Liked: Society and International Participation”[53] มองแนวโน้มเชิงวัฒนธรรม (cultural traits) ว่าคนญี่ปุ่นแสวงหา “การยอมรับ” และ “เป็นที่ชื่นชอบ” (recognized and liked) จากกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดเป็นทุนเดิมในระดับปัจเจกบุคคล ส่งผลให้เกิด “ลักษณะนิสัยประจำชาติ” (national personality)[54] ที่ต้องการแสดงบทบาทให้ญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับในระดับประชาคมนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่สมาชิกโลกเสรีที่ญี่ปุ่นสังกัด “ความปรารถนาที่อยาก ‘รู้สึกดี’ (feel good) ของสังคมญี่ปุ่นเป็นสาเหตุสำคัญเบื้องหลังความตั้งใจที่จะขยายบทบาททำประโยชน์ต่อนานาชาติ”[55] เมื่อประยุกต์แนวทางนี้มาวิเคราะห์การปรับจุดยืนเรื่องการใช้ RCSD ในปัจจุบัน เราอาจอธิบายพัฒนาการนี้ว่าเป็นการยอมรับบทบาทหน้าที่ที่ญี่ปุ่นถูกคาดหวังจากคู่พันธมิตรสหรัฐฯ มา

---

[50] Richard J. Samuels, *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia* (New York: Cornell University, 2007), p. 2.
[51] Ja Ian Chong, “Popular Narratives versus Chinese History: Implications for Understanding an Emergent China,” *European Journal of International Relations*, 20:4 (2014), p. 2-3.
[52] Jean-Marc F. Blanchard and Fujia Lu, “Thinking Hard about Soft Power: A Review and Critique of the Literature on China and Soft Power,” *Asian Perspective*, 36 (2012), p. 576.
[53] Masaru Tamamoto, “The Japan that Wants to be Liked: Society and International Participation,” in *Japan's Emerging Global Role*, eds., Danny Unger & Paul Blackburn (Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1993).
[54] Ibid., p. 38.
[55] Ibid., p. 37.

นานในการทำให้ระบบพันธมิตรด้านความมั่นคงมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับจากทั้งสหรัฐฯ และนานาชาติที่มองระบบพันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯ เป็นเสาหลักในการธำรงระเบียบระหว่างประเทศโดยรวม นี่สามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่ยังคงจำกัดอยู่ในกรอบของคู่พันธมิตรดั้งเดิมมากกว่าการแสวงหาความเป็นเอกเทศในนโยบาย และอธิบายการที่ญี่ปุ่นแสดงบทบาทและรับภาระมากขึ้นกว่าเก่าเพื่อสนับสนุนสหรัฐฯ Tamamoto เสนอในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ว่า "มีความตั้งใจในฝ่ายญี่ปุ่นที่จะร่วมรับผิดชอบในการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น แต่นี่ไม่ได้หมายถึงความพยายามจะเป็นผู้นำของโลก ญี่ปุ่นเต็มใจที่จะเป็นคู่หูผู้ให้การสนับสนุน (junior partner) สหรัฐฯ ญี่ปุ่นต้องการทำหน้าที่เป็นรัฐอำนาจระดับกลาง ไม่ใช่ต้องการเป็นมหาอำนาจ"[56]

- ***Constructivism กับแรงฉุดรั้งและพลังผลักดันพลวัตจากภายใน***

ในอีกด้านของการอธิบายความเปลี่ยนแปลงเป็นกลุ่มวรรณกรรมในตารางฝั่งขวา แม้ว่างานเหล่านี้จะศึกษาปัจจัยเชิงความคิดคล้ายคลึงกับกลุ่มวรรณกรรมแบบที่ 2 แต่ความเข้าใจคุณสมบัติของตัวแปรและโครงสร้างเชิงความคิดและการรับรู้ร่วมกันของนักวิชาการกลุ่มนี้ มีความแตกต่างออกไป นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสาย Constructivism มุ่งให้ความสนใจตัวแปรต้นที่เป็นปัจจัยเชิงความคิดหรือบรรทัดฐาน (ideational factors) โดยตารางทางฝั่งขวาทั้งบนและล่างจัดแบ่งกลุ่มวรรณกรรมในแบบที่มองปัจจัยเชิงความคิดและวัฒนธรรมแบบที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (fluid) แน่นอนว่าผู้ที่มองญี่ปุ่นผ่านเลนส์การวิเคราะห์แบบนี้มีอยู่หลายกลุ่มซึ่งมีจุดเน้นแตกต่างกันไป หรือแม้แต่ปะทะถกเถียงซึ่งกัน ข้อถกเถียงนี้เกิดขึ้นทั้งในเรื่องที่ว่า 1) ความเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญได้เกิดขึ้นแล้วในนโยบายหรือยุทธศาสตร์การต่างประเทศญี่ปุ่นหรือไม่ หากมองว่ามีพลวัตเกิดขึ้นแล้ว 2) ปัจจัยใดในกรอบ Constructivism ที่เป็นตัวอธิบายได้อย่างน่าเชื่อถือ (ตัวแปรระดับไหน? และตัวแปรประเภทใด?) ข้อถกเถียงในประเด็นแรกนั้นแบ่งนักวิชาการกระแสนี้ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มองความต่อเนื่องและคงทนของพฤติกรรมญี่ปุ่น และกลุ่มที่มุ่งวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลง กลุ่มแรกแม้จะยอมรับว่าความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแต่ความสนใจอยู่ที่ "รูปแบบค่อยเป็นค่อยไป" หรือ "ท่าทีลังเลใจ" ของญี่ปุ่นเป็นหลัก ตัวแปรที่สำคัญในการอธิบายคือบรรทัดฐานภายในที่มีอิทธิพลครอบงำบรรยากาศความคิดยุคหลังสงครามในการเมืองและทัศนคติมหาชน หลักการใฝ่สันติ ละเลิกสงครามและต่อต้านทหารที่ประกอบเป็นจิตวิญญาณแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา 9 อันเป็นที่ยอมรับ

[56] Ibid., p. 49; งานที่มีข้อเสนอใกล้เคียงกันในเรื่องที่ญี่ปุ่นเต็มใจแสดงบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนสหรัฐฯ หาใช่คู่แข่งหรือรัฐที่ขึ้นมาท้าทาย ดู Inoguchi Takashi, "Japan's Images and Options: Not a Challeger, but a Supporter," *Journal of Japanese Studies*, Vol. 12, No. 1 (Winter, 1986). Takashi Inoguchi, "Japan's Uncertainty and Unease with Itself: International Structure and International Role," in *Japan's Foreign Policy in an* Era of Global Change (London: Bloomsbury Publishing Plc, 2012).

แพร่หลายในสังคมและหลอมรวมเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติในยุคสมัยใหม่[57] มีความสำคัญในการกำหนดรูปแบบเฉพาะและข้อจำกัดในนโยบายของญี่ปุ่นเรื่อยมาแม้ในปัจจุบัน[58] นักวิชาการกลุ่มนี้อย่าง Berger และ Katzenstein มองว่าสถาบันเชิงความคิดเหล่านี้แม้จะเปลี่ยนแปลงได้ก็จริง แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณค่าที่เป็นแก่นหลัก (core principle) การจะให้สังคมทบทวนหลักคิดครั้งใหญ่อาจเป็นไปได้หากถูกกระตุ้นโดยวิกฤตที่หนักหนาสาหัส[59] ดังนั้นแทนที่จะมุ่งมองเนื้อหาความเปลี่ยนแปลงนักคิดกลุ่มนี้มักมุ่งวิเคราะห์ท่าทีที่ลังเลใจและข้อจำกัดที่ฉุดรั้งไม่ให้พลวัตเป็นไปอย่างสุดโต่งหรือปฏิวัติก้าวกระโดดจากแนวทางเดิมมากนัก[60]

ในทางตรงกันข้าม อีกกลุ่มหนึ่งในกระแสที่สนใจปัจจัยเชิงความคิดกลับมุ่งมองว่าพลวัตที่เกิดสะสมกันมาต่อเนื่องในหลายยุคหลายสมัย ถึงแม้จะมีขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่ก็ส่งผลเปลี่ยนแปลงนโยบายและบทบาทต่างประเทศของญี่ปุ่นอย่างมีนัยสำคัญ เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นมีพฤติกรรมที่แข็งขันยิ่งขึ้นในระดับโลก ขณะที่เพิ่มตัวเลือกทางนโยบายให้หลากหลายและยืดหยุ่น อีกทั้งวาทกรรมทางสังคมก็เปลี่ยนไปโดยมีการตั้งคำถามและถกเถียงประเด็นยุทธศาสตร์ที่เคยเป็นเรื่องต้องห้าม (taboo) ได้มากขึ้นอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน กลุ่มนี้ไม่ได้มองว่าพัฒนาการนี้เป็นการวิวัฒน์ไปสู่พฤติกรรมสากลของรัฐโดยทั่วไปตามที่กำหนดโดยโครงสร้างอนาธิปไตยเสมือนกฎธรรมชาติตายตัว แต่มองเป็นเรื่องอิทธิพลของปัจจัยเชิงสถาบันในรูปแบบความคิดร่วมกัน บรรทัดฐาน หรือวัฒนธรรมที่เข้ามาแทนที่แบบแผนและแนวทางดั้งเดิม เราอาจแบ่งประเภทคำอธิบายความเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานตัวแปรเชิงความคิดออกได้อีกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มหนึ่งเน้นตัวแปรระดับภายในรัฐ (domestic level) (กลุ่มที่ 3 ล่างขวา) อีกกลุ่มเน้นตัวแปรที่ปรากฏในระดับระหว่างรัฐ (international level)(กลุ่มที่ 4 บนขวา) ในแต่ละกลุ่มก็มีข้อถกเถียงแยกย่อยออกไปตามแต่ว่าใครจะนำระบบความคิดหรือบรรทัดฐานตัวไหนหรืออะไร มาเป็นจุดยืนในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เห็น

งานศึกษาความเปลี่ยนแปลงในแนวนโยบายความมั่นคงของญี่ปุ่นที่เน้นตัวแปรเชิงวัฒนธรรมหรือระบบความคิดที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานจำพวกที่มุ่งสนใจการเปลี่ยนระบบคุณค่า การรับรู้และอัตลักษณ์ใหม่ที่เกิดภายในสังคมญี่ปุ่น (identity shift) นี้ ต่างจากวรรณกรรมกลุ่มที่ 2 ตรงที่กลุ่มนี้ไม่ได้มองว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในยุคสมัยนี้สะท้อนการหวนกลับมามีพลังอีกครั้งของวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ฝังรากลึก หรือการเผย

---

[57] ธีวินท์ สุพุทธิกุล, "รัฐธรรมนูญมาตรา 9: กระบวนการพิทักษ์รักษาและวิวัฒนาการ (ทศวรรษ 1940-2000)," ใน *คมชามูไร*, ทรายแก้ว ทิพากร, บก. (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา, 2556).

[58] Akihiko Kimijima, "Peace in East Asia and the Japanese Constitution: A Reexamination 60 Years after its Making," Ritsumeikan Kokusaikenkyu, 21-3, Mar 2009, accessed Nov 30, 2016, http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/ir/college/bulletin/Vol.21-3/09Akihiko_Kimijima.pdf

[59] Thomas U. Berger, *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1998), p. 77.

[60] Oros, *Normalizing Japan*, p. 178.

ธาตุแท้ตัวตน “ความเป็นญี่ปุ่น” แต่เป็นการ “เปลี่ยนแนวคิดว่าด้วยตัวตนและผลประโยชน์” จากการตีความสถานการณ์อันเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อสิ่งเร้าจากภายนอก กลุ่มนี้มีความเชื่อหลักที่ว่าสภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคหรือโครงสร้างระหว่างประเทศถูกกลั่นกรอง (filtered / mediated) ผ่านการรับรู้และตีความร่วมกันในสังคม ดังนั้นตัวแปรสำคัญในพลวัตเชิงยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นคือกลุ่ม “ผู้นำพาความเปลี่ยนแปลง” (agents of change) ที่กระตุ้นให้สังคมเปลี่ยนแนวความคิดความเชื่อและโลกทัศน์ (worldviews) ที่ยึดถือกันมาเสียใหม่ ทำให้บรรทัดฐานอันเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลแข็งแกร่งแต่เดิมถูกตั้งข้อกังขา ลดทอนความเหนียวแน่น (embeddedness) และฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ลง กระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกลา (socialization) ที่แนวการศึกษานี้ให้ความสนใจมีที่มาจากภายในประเทศญี่ปุ่น โดยมองว่าการผลิตซ้ำวาทกรรมใหม่ภายในสังคมญี่ปุ่นที่ตั้งคำถามต่อแบบแผนปฏิบัติดั้งเดิมเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายและสั่งสมกันจนอาจเข้าแทนที่มาตรฐานวาทกรรมและบรรทัดฐานดั้งเดิม กระบวนการทางสังคมนี้ส่งผลให้เกิดพลวัตที่มากกว่าแค่การปรับนโยบาย ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์แบบผิวเผินเท่านั้น แต่ “ส่งผลซึมลึก” ในระดับทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ร่วมกัน (collective) ถึงผลประโยชน์แห่งชาติ อัตลักษณ์และบทบาทของญี่ปุ่นต่อชาติอื่น ตลอดจนแนวปฏิบัติที่เหมาะสม นอกจากนี้การเปลี่ยนความคิดดังกล่าวก็ไม่ได้จำกัดเฉพาะในหมู่ผู้กำหนดนโยบายที่เราอาจมองว่ารัฐบาลญี่ปุ่นชุดปัจจุบันมีอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่ส่งผลที่แพร่หลายเปลี่ยนความเห็นและโลกทัศน์ของมวลชนอันมีส่วนกำหนด “อารมณ์ความรู้สึก” (emotion) ร่วมกันต่อประเด็นต่างๆ ด้วย[61] ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้นโยบายที่โน้มเอียงไปในแนวอนุรักษ์นิยมของรัฐบาลเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้นขณะที่แรงต่อต้านจากมติมหาชนก็ลดน้อยลง[62] งานวิชาการที่อาจจัดเข้ากลุ่มนี้ (กลุ่มที่ 3 ล่างขวา) มีที่มุ่งศึกษาตัวแปร “ผู้ประกอบการเชิงปทัสถาน” (norm entrepreneurs) หรือ “เชิงอัตลักษณ์” (identity entrepreneurs) ที่พยายามนำเสนอและเผยแพร่วาทกรรมที่แย้งกับความคิดดั้งเดิม[63] จนทำให้เกิดการเปลี่ยนจุดยืนเชิงนโยบายร่วมกันอันเป็นผลอีกต่อหนึ่งจากการเปลี่ยนความคิดที่เป็นแก่นแกน (core values)

Shogo Suzuki มุ่งศึกษาว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปสืบเนื่องจากการกลายเป็นรัฐอำนาจของจีน กอปรกับท่าทีที่แข็งกร้าวและคุกคามต่อความมั่นคงญี่ปุ่นในกรณีต่างๆ ทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องอัตลักษณ์และบทบาทเชิงเปรียบเทียบของชาติ[64] ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถเห็นได้จากวาทกรรมของ

---

[61] Linus Hagstrom and Karl Gustafsson, “Japan and Identity Change: Why It Matters in International Relations,” *The Pacific Review*, Vol. 28, No. 1 (2015), pp. 9-10.

[62] Sook-Jong Lee, “Japan’s Changing Security Norms and Perceptions since the 1990s,” *Asian Perspective*, Vol. 31, No. 3 (2007), pp. 140-3.

[63] Ibid., pp. 7-8.

[64] Shogo Suzuki, “The Rise of the Chinese ‘Other’ in Japan’s Construction of Identity: Is China a Focal Point of Japanese Nationalism?,” *The Pacific Review*, Vol. 28, No. 1 (2015). สำหรับงานเขียนที่มุ่งเน้นอธิบายตัวแปรเชิงอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นจากการเปรียบเทียบสถานะและบทบาทระหว่าง “ตัวเอง” (self) กับ “ผู้อื่น” (others) ซึ่งส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศ ในทำนองเดียวกับ Suzuki แต่อาศัยคู่กรณีอื่นอย่าง รัสเซีย ดู

ทั้งฝ่ายซ้ายและขวาที่มีแนวโน้มไปในทางเดียวกันมากยิ่งขึ้นในช่วงไม่นานมานี้ เดิมทีแล้ว สองฝ่ายนี้มักเสนอมุมมองต่ออัตลักษณ์แห่งชาติและท่าทีต่อภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจีนในแนวทางที่แตกต่างกันอย่างมาก โดยฝ่ายซ้ายตามที่ปรากฏผ่านสื่ออย่าง *Asahi Shimbun* มักเน้นย้ำตัวตน "รัฐผู้กระทำ" ของญี่ปุ่นสมัยสงครามที่เคยรุกรานชาติเอเชียต่างๆ นี่นำไปสู่ความคาดหวังเชิงบทบาทว่าญี่ปุ่นจะต้องดำรงตนเป็นรัฐใฝ่สันติ ยับยั้งชั่งใจในการทหาร สำนึกรับผิดชอบและชดเชยให้แก่ชาติผู้เคยเป็นเหยื่อสงครามอยู่เสมอ แนวคิดฝ่ายนี้จึงมักแสดงท่าทีเห็นอกเห็นใจจีนและผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นรับฟังและตอบสนองข้อเรียกร้องจากจีน[65] ในทางกลับกันฝ่ายอนุรักษ์นิยมพยายามลดทอนอัตลักษณ์เชิงประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ เห็นได้จากความพยายามของ LDP ในหลายสมัยที่ต้องการ "ปิดบัญชีระบอบหลังสงคราม" ซึ่งเกี่ยวโยงกับการ "ตีความประวัติศาสตร์เสียใหม่" (historical revisionism) ไม่ให้ตอกย้ำความเป็นผู้กระทำของญี่ปุ่นเกินกว่าเหตุ และทำให้ต้องแสดงความสำนึกผิดนับครั้งไม่ถ้วน ถึงกระนั้นก็ยังเป็นเป้าการโจมตีบนพื้นฐานประวัติศาสตร์จากชาติข้างเคียงอยู่ร่ำไป[66] Suzuki แสดงให้เห็นว่าด้วยท่าทีของจีนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่นมากขึ้น เปิดโอกาสให้ฝ่ายขวามีข้อสนับสนุนเชิงประจักษ์ต่อข้อโต้แย้งของตนที่ว่าสถานการณ์เป็น "ผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ" ได้กลับตาลปัตรไปหมดแล้วในปัจจุบัน โดยจีนที่กลายเป็นชาติใหญ่และมีแสนยานุภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องกำลังเป็นฝ่าย "ข่มเหง" (bully) คุกคามญี่ปุ่นที่ถูกระบอบหลังสงครามและบรรทัดฐานภายในที่ให้ละเลิกพฤติกรรมต่างๆ บีบบังคับให้อยู่ในภาวะ "สันติจนเกินไป" (excessively peaceful) จึง "อ่อนแอเกินไป" (excessively weak) และมี "นโยบายต่างประเทศที่นอบน้อมเกินไป" (excessively deferential foreign policy)[67] ขณะที่วาทกรรมของฝ่ายซ้ายที่สะท้อนโดยหนังสือพิมพ์ *Asahi* ก็เริ่มเอนเอียงมาเห็นพ้องต้องกันมากขึ้นในเรื่องอัตลักษณ์ของญี่ปุ่นในเชิงเปรียบเทียบกับจีน โดยให้ภาพไม่ต่างจากฝ่ายขวาที่ว่าจีนเป็นฝ่ายเอาเปรียบและข่มเหงรังแกญี่ปุ่น[68] ญี่ปุ่นกลายเป็นเหยื่อการกระทำของจีน ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบเช่นนี้ญี่ปุ่นควรแสดงความแน่วแน่และอย่ายอมอ่อนข้อให้กับจีน การเปลี่ยนท่าทีที่สะท้อนในวาทกรรมเชิงสังคมนี้ เราอาจมองว่ามีส่วนสำคัญในการปรับนโยบายของรัฐบาล Abe แต่สิ่งที่เน้นย้ำโดยวรรณกรรมกลุ่มนี้คือการเปลี่ยนในระดับการรับรู้อัตลักษณ์และบทบาทเชิงเปรียบเทียบซึ่งส่งผลลึกซึ้งกว่าการเปลี่ยนนโยบายหรือยุทธศาสตร์ของรัฐบาลเท่านั้น

งานเขียนอีกชิ้นในวารสารฉบับเดียวกันอาศัยอีกกรณีศึกษาคือ ปัญหาการลักพาตัวคนญี่ปุ่นโดยเกาหลีเหนือ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนทัศนคติว่าด้วยอัตลักษณ์และบทบาทเชิงเปรียบเทียบ Linus Hagstrom และ Ulv

---

Alexander Bukh, *Japan's National Identity and Foreign Policy: Russia as Japan's 'Other'* (New York: Routledge, 2010).

[65] Suzuki, "The Rise of the Chinese 'Other' in Japan's Construction of Identity," pp. 104-105.

[66] Ibid., p. 102.

[67] Ibid., pp. 109-110.

[68] Ibid., p. 96.

Hanssen ได้มุ่งศึกษาบทบาทของสมาคมครอบครัวและเครือญาติชาวญี่ปุ่นผู้ถูกลักพาตัวในการเป็น identity entrepreneurs ที่สร้างและเผยแพร่วาทกรรมอันส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของมหาชน และมีอิทธิพลทั้งในการเรียกร้องรัฐบาลให้ดำเนินท่าทีแข็งกร้าวและเร่งกดดันเกาหลีเหนือ ทั้งยังมีส่วนปรับการรับรู้และความเห็นของสาธารณชนใหม่ให้เข้าใจว่าเพราะญี่ปุ่นเป็น “รัฐไม่ปกติ” อ่อนแอเกินไปและใฝ่สันติเกินไป ทำให้กลายเป็น “ฝ่ายถูกกระทำ”[69] การที่ชาวญี่ปุ่นเป็นเหยื่อการลักพาตัวของสายลับเกาหลีเหนือในยุคหลังสงคราม (ระหว่างยุคสงครามเย็น) เป็นสิ่งสะท้อนอย่างชัดเจนถึงสถานะอันอ่อนด้อย การตกเป็น “เหยื่อ” (victim) ขนาดที่รัฐบาลไม่อาจปกป้องสวัสดิภาพของประชาชนของตนเองจาก “เกาหลีเหนือที่ก้าวร้าว” (North Korean aggressor) ได้[70] Hagstrom & Hanssen ชี้ว่าการเรียกร้องและวาทกรรมของกลุ่มประชาสังคมนี้มีส่วนในการ “เปลี่ยนดุลยภาพระหว่าง ‘ความไม่ปกติ’ กับ ‘ความปกติ’ (shifting the balance between ‘abnormality’ and ‘normality’) ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของญี่ปุ่น และยังเปิดโอกาสให้เกิดพลวัตในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง”[71] ในแบบที่ส่งเสริมและสนับสนุนวาระของกลุ่มการเมืองและอุดมการณ์ฝ่ายขวาในญี่ปุ่น ทำให้การลดกฎเกณฑ์และก้าวสู่การเป็นรัฐปกติเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

การปรับระบบความคิดที่เกิดจากแรงผลักดันและกระบวนการภายในสังคมการเมืองญี่ปุ่นตามกรณีศึกษาข้างต้นจึงเป็นแนวการอธิบายแบบ Constructivism ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจุดยืนและพฤติกรรมเชิงยุทธศาสตร์ในปัจจุบัน การเปลี่ยนมายอมรับ “การใช้ RCSD อย่างจำกัด” จึงอาจเป็นผลเชิงรูปธรรมอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนทัศนคติในแง่ตัวตนและบทบาทเชิงเปรียบเทียบตลอดจนแนวคิดเชิงโลกทัศน์ ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นในรูปแบบวาทกรรมที่เปลี่ยนไป นอกจากสะท้อนความเปลี่ยนแปลงแล้ววาทกรรมเหล่านี้ เมื่อแพร่หลายและทับถมกันหนาแน่นระดับหนึ่ง ก็ยังทำหน้าที่เป็นตัวปลูกฝังระบบความคิดใหม่ให้แนบแน่นในสังคม(engrave) และการรับรู้ส่วนบุคคลอีกด้วย

- ***Constructivism กับพลังผลักดันความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก***

แนวการอธิบายท้ายสุดในแบบ Constructivism ที่จะนำเสนอในที่นี้คือ แนวที่อาจเรียกได้ว่า structural idealism[72] ซึ่งให้ความสำคัญกับอิทธิพลและบทบาทของระบบความคิดในระดับ “โครงสร้างระหว่างประเทศ” ในฐานะตัวแปร

---

[69] Linus Hagstrom & Ulv Hanssen, “The North Korean Abduction Issue: Emotions, Securitisation and the Reconstruction of Japanese Identity from ‘Aggressor’ to ‘Victim’ and from ‘Pacifist’ to ‘Normal’,” *The Pacific Review*, Vol. 28, No. 1 (2015).
[70] Ibid., p. 72.
[71] Ibid., p. 74.
[72] Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), p. 1.

หลักผลักดันความเปลี่ยนแปลงในนโยบายและพฤติกรรมของรัฐ แนวการศึกษานี้สนใจกระบวนการที่ญี่ปุ่นรับเอามาตรฐานพฤติกรรม ปทัสถานและความคาดหวังเชิงสังคมจากภายนอกเข้ามาปฏิรูปเปลี่ยนแปลงแนวทางที่เป็นอยู่เดิม บรรทัดฐานสากลเหล่านี้ (international norms) หลายครั้งทำหน้าที่เสมือน “แรงกดดันจากภายนอก” (external pressure / *gaiatsu*) ที่มักมีส่วนสำคัญในการสร้างพลวัตและทลายแบบแผนหรือสถานะที่เป็นอยู่เดิม (status quo) ในสังคมและการเมืองญี่ปุ่น นับตั้งแต่สมัยปฏิรูปเมจิเป็นต้นมา *gaiatsu* ถูกตัวแสดงทางการเมืองภายในญี่ปุ่นใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความชอบธรรม หรือข้ออ้างเชิงความจำเป็นเพื่อทัดทานพลังต่อต้านภายในสังคมและลดอิทธิพลกลุ่มผลประโยชน์ที่ติดยึดกับระบอบเดิม (vested interests)[73] จึงทำให้การทบทวนแก้ไขระเบียบภายในในประเด็นต่างๆ เป็นไปได้ง่ายขึ้น โดยส่วนใหญ่อาจมองกันมากว่า *gaiatsu* เป็นปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของรัฐอื่นหรือข้อเรียกร้องของรัฐอื่นต่อญี่ปุ่น ไม่เพียงแต่จากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจที่ญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงเป็นสำคัญในยุคหลังสงคราม แต่ยังรวมถึงชาติยุโรปและเอเชียในหลายกรณีที่แสดงความไม่พอใจหรือโจมตีท่าทีของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม Constructivism มองว่าแรงกดดันจากภายนอกที่ส่งผลผลักดันญี่ปุ่นให้เปลี่ยนจุดยืนอาจอยู่ในรูประบบความคิดและคุณค่าที่ยอมรับอย่างแพร่หลายเป็นสากลในประชาคมนานาชาติก็ได้[74] ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมามีตัวอย่างของการที่บรรดาผู้นำทางการเมืองและความคิดของญี่ปุ่นรับเอาบรรทัดฐานและความคาดหวังจากประชาคมภายนอกเข้ามาเพื่อสำรวจตรวจสอบตนเอง (self-examination) นำไปสู่การปรับทิศทางนโยบายให้สอดคล้องกับวิถีที่ยึดถือในระดับสากลมากขึ้น ดังที่สะท้อนจากคำขวัญเชิงนโยบายที่แพร่หลายในทศวรรษ 1970-80 นั่นคือ “การทำให้เป็นสากล” (internationalization / *kokusaika*) นอกจากนั้นแล้วเรายังเห็นพลวัตที่เกิดจากการรับเอาบรรทัดฐานภายนอกเข้ามาปฏิรูปแนวนโยบายอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น บรรทัดฐานการร่วมสร้างคุณูปการระหว่างประเทศ (international contribution) ในฐานะชาติชั้นนำในยุคที่ญี่ปุ่นก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและพยายามหาแนวทางใหม่ที่หลุดจากกรอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายของ “ลัทธิโยชิดะ” ตัวแปรนี้ส่งผลให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนแนวทางเดิมจากที่เคยหลบเลี่ยงบทบาทระหว่างประเทศมาสู่นโยบายที่กระตือรือร้นและมีความริเริ่มมากขึ้นบนเวทีโลก[75] แนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์” ในยุคหลังสงครามเย็นก็เป็นอีกบรรทัดฐานหนึ่งที่ญี่ปุ่นรับเข้ามาปรับนโยบายการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) ของตน ถึงแม้สถานะความชัดเจนและการเป็นที่ยอมรับของบรรทัดฐานนี้ยังอยู่ใน

---

[73] Mari Yamaguchi, “Anti Whaling Ruling Lets Japan Save Face,” *The Japan Times*, April 12, 2014, accessed Dec 10, 2016, http://www.japantimes.co.jp/news/2014/04/12/national/anti-whaling-ruling-lets-japan-save-face/#.WFLlLdREk1I

[74] Keiko Hirata, “International Norms and Civil Society: New Influences on Japanese Security Policy,” in *Norms, Interests, and Power in Japanese Foreign Policy*, eds., Yoichiro Sato and Keiko Hirata (New York: Palgrave Macmillan, 2008).

[75] Ronald Dore, *Japan, Internationalism, and the U.N.* (New York: Routldege, 1997); Teewin Suputtikun, “The Ideas That Drive Japanese Activism in International Affairs: The Making of New Paradigm for Power Status in the 1980s,” *Journal of the Graduate School of Asia-Pacific Studies*, No. 15 (May 2008).

ขั้นถกเถียงแต่ผู้นำญี่ปุ่นในหลายสมัยก็มีส่วนส่งเสริมให้แนวคิดที่เพิ่งเกิดใหม่นี้เป็นที่พูดถึงในเวทีต่างๆ[76] จึงกล่าวได้ว่านอกจากจะรับเอาความมั่นคงมนุษย์เข้ามาเป็นกรอบนโยบายแล้ว ญี่ปุ่นยังทำหน้าที่ส่งเสริมเผยแพร่บรรทัดฐานนี้ให้แข็งแกร่งและแพร่หลายในระดับนานาชาติอีกด้วย บรรทัดฐานระหว่างประเทศอีกอย่างที่ได้รับความสนใจในการมองแนวโน้มนโยบายญี่ปุ่นคือ "แนวทางพหุภาคีนิยม" (multilateralism)[77] บรรทัดฐานนี้สะท้อนให้เห็นในรูปสถาบันระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคที่ขยายตัวและเพิ่มความหลากหลายในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา แนวทางนี้เข้ามาเป็นตัวเลือกเชิงนโยบายที่คอยทัดทานกับความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่ญี่ปุ่นมุ่งเน้นเป็นหลักในยุคก่อนหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบระบบพันธมิตรความมั่นคงกับสหรัฐ[78] นอกเหนือจากการเข้าร่วมในกรอบพหุภาคีเหล่านี้ ญี่ปุ่นยังปรับจุดเน้นนโยบายโดยหันมาให้ความสำคัญกับสถาบันเหล่านี้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นตัวตั้งตัวตีสำคัญในการส่งเสริมบรรทัดฐานเหล่านี้ไม่ว่าจะด้วยการเป็นผู้ผลักดันข้อริเริ่มใหม่ๆ หรือให้ทุนสนับสนุน[79]

งานวิเคราะห์ในแบบ structural idealism ที่น่าสนใจชิ้นหนึ่ง ซึ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลงว่าด้วยการขยายบทบาทด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงระหว่างประเทศของญี่ปุ่นคืองานของ Hugo Dobson ปี 2003 *Japan and United Nations Peacekeeping: New Pressures, New Responses*[80] งานนี้ศึกษา "การรักษาสันติภาพ" (PKO) ในฐานะตัวแปรต้นอันเป็นบรรทัดฐานจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศด้านการสร้างคุณูปการให้แก่นานาชาติของญี่ปุ่น Dobson วิเคราะห์ตามแนวทางที่ Jeffrey W. Legro ได้เสนอไว้โดยมุ่งประเมิน "ความแข็งแกร่งของบรรทัดฐาน" (norm robustness)[81] ดังกล่าว โดยดูระดับการยอมรับสนับสนุนจากชาติต่างๆ และการกลายเป็นกลไกสำคัญของสหประชาชาติที่ใช้จัดการความขัดแย้งในหลายกรณีบ่อยครั้งมากขึ้นนับแต่ช่วงปลายยุคสงครามเย็นเป็นต้นมา ความแข็งแกร่งของบรรทัดฐานนี้ส่งผลให้ผู้นำและผู้กำหนดนโยบายของญี่ปุ่นซึ่งอยู่ระหว่างมองหาบทบาทอันชอบธรรมในยุคหลังสงครามเย็นรับเอาตัวแปรนี้เข้ามาใช้เป็นกรอบการแสดงบทบาทร่วมส่งเสริม

---

[76] Bert Edstrom, "Japan's Foreign Policy and Human Security," *Japan Forum*, Vol. 15, No. 2 (2003); Kaoru Kurusu and Rikki Kersten, "Japan as an Active Agent for Global Norms: The Political Dynamism Behind the Acceptance and Promotion of "Human Security," *Asia-Pacific Review*, Vol. 18, No. 2 (2011).

[77] Tamotsu Fukuda, Japan's Evolving Interests in Multilateral Security Cooperation in the Asia-Pacific: A Two-Dimensional Approach, 2002, accessed Dec 5, 2016, https://openresearch-repository.anu.edu.au/handle/1885/39965?mode=full ; See Seng Tan, "Japan and Multilateralism in Asia," in *Navigating Change: ASEAN-Japan Strategic Partnership in East Asia and in Global Governance*, eds., Rizai Sukma and Yoshihide Soeya (Tokyo: Japan Center for International Exchange, 2015); Sheldon W. Simon, "Multilateralism and Japan's Security Policy," *Korean Journal of Defense Analysis*, Vol. 11, No. 2 (1999)

[78] Hook, Gilson, Hughes and Dobson, *Japan's International Relations*, p. 86.

[79] Sueo Sudo, *Japan's ASEAN Policy: In Search of Proactive Multilateralism* (Singapore: ISEAS Publishing, 2015).

[80] Hugo Dobson, *Japan and United Nations Peacekeeping: New Pressures, New Responses* (New York: Routledge Curzon, 2003); งานที่สนใจวิเคราะห์ถกเถียงเกี่ยวกับบรรทัดฐาน PKO เช่นเดียวกัน ดู Kyoko Hatakeyama, Japan's Peacekeeping Policy: Strategic Calculation or Internalization of an International Norm?," *The Pacific Review*, Vol. 27, No. 5 (2014).

[81] Jeffrey W. Legro, "Which Norms Matter? Revisiting the 'Failure' of internationalism," *International Organization* (Winter 1997)

สันติภาพระหว่างประเทศ โดยบรรทัดฐาน PKO ค่อยๆ เข้าแทนที่ระบบคุณค่าเดิมที่ดำรงอยู่มานานในสังคมญี่ปุ่นไม่ว่า ลัทธิต่อต้านการทหาร (antimilitarism) หรือแนวทางที่มุ่งเน้นพันธมิตรทวิภาคีกับสหรัฐฯ (US bilateralism) เป็นหลัก[82] ในการทบทวนกฎหมายความมั่นคงสมัยรัฐบาล Abe ช่วงปี 2015 เราได้เห็นว่าบทบาทใน PKO ของ SDF ได้รับการขยายให้ยืดหยุ่นมากขึ้นไปอีก ด้วยการปลดล็อคข้อจำกัดในการใช้กำลังอาวุธในภารกิจของ SDF ที่ยึดเป็นเงื่อนไขมากว่าสองทศวรรษที่เริ่มเข้าร่วม PKO ภายหลังการออกกฎหมายความมั่นคงใหม่ ในเวลานี้ SDF สามารถใช้กำลังได้มากกว่าการป้องกันตนเอง โดยเริ่มในภารกิจที่ซูดานใต้ (UNMISS) SDF สามารถรุดไปปกป้อง (*kaketsuke keigo*) เจ้าหน้าที่สหประชาชาติหรือพลเรือนที่ถูกกลุ่มติดอาวุธโจมตีแม้อยู่นอกเขตประจำการหลักของ SDF ได้และยังสามารถใช้อาวุธเพื่อขจัดอุปสรรคในการบรรลุภารกิจรักษาสันติภาพได้อีกด้วย พัฒนาการในกรอบ PKO นี้ซึ่งสอดคล้องกับการ “ร่วมสร้างสันติภาพเชิงรุก” (proactive contribution to peace) ของรัฐบาล Abe จึงอาจสามารถอธิบายจากอิทธิพลที่มีมาอย่างต่อเนื่องของปทัสถาน PKO ที่มีต่อการกำหนดบทบาทด้านความมั่นคงและการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศของญี่ปุ่น

ในทำนองเดียวกันนี้ เราเห็นได้ว่านอกเหนือจากความตื่นตัวในการเข้าร่วมภารกิจรักษาสันติภาพที่ปรากฏเป็นรูปธรรมในการทบทวนกฎหมายความมั่นคงใหม่แล้ว การมุ่งปฏิรูปหลักการและข้อกำหนดว่าด้วยการใช้ RCSD ซึ่งชัดเจนว่ามีเป้าหมายในการปรับบทบาทของญี่ปุ่นในระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ อาจมองผ่านเลนส์ structural idealism ซึ่งเน้นอิทธิพลของบรรทัดฐานจากภายนอกได้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ตอกย้ำ “ความแข็งแกร่ง” ของบรรทัดฐาน US bilateralism หรือการยอมรับเอาระบบความคิดนี้เข้ามาผ่านกระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกลาซึ่งเกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลานานผ่านปฏิสัมพันธ์ในวาระและเวลาต่างๆ กับคู่พันธมิตร อย่างงานของ Yoichiro Sato เรื่อง “Three Norms of Collective Defense and Japan’s Overseas Troop Dispatches” ซึ่งสำรวจท่าทีในการเข้าร่วมปฏิบัติการนานาชาตินำโดยสหรัฐฯ ในภูมิภาคตะวันออกกลางหลังเหตุการณ์ 9/11 ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าบรรทัดฐาน “US-Japan bilateralism” และ “ ‘coalition of the willing’ multilateral under U.S leadership” เริ่มเข้ามามีส่วนสำคัญมากยิ่งขึ้นในการพิจารณากำหนดบทบาท แม้ว่าอิทธิพลจะไม่มากเท่าบรรทัดฐาน “UN-Centric multilateral”[83] ซึ่งเป็นแนวทางการแสดงบทบาทในยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศดั้งเดิมของญี่ปุ่นมาตั้งแต่ทศวรรษ 1990 การยอมรับบทบาทเข้าร่วมช่วยเหลือและป้องกันพันธมิตรได้นี้อาจถูกตีความในแง่ยุทธศาสตร์และการขยายบทบาทการทหารของญี่ปุ่น ตลอดจนการคำนึงถึงการคานอำนาจในแบบ Neo-realism แต่เมื่อสำรวจวาทกรรมของ

[82] Dobson, *Japan and United Nations Peacekeeping,* p. 158.
[83] Yoichiro Sato, “Three Norms of Collective Defense and Japan’s Overseas Troops Dispatches,” in *Norms, Interests, and Power in Japanese Foreign Policy*, eds., Yoichiro Sato and Keiko Hirata (New York: Palgrave Macmillan, 2008), pp. 104-5.

รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนการปรับจุดยืนนี้จะเห็นว่าการอ้างถึงบรรทัดฐานระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลเป็นการให้เหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่พลวัตทางนโยบายนี้ ในที่นี้การกลายเป็น “รัฐปกติ” (normal state) หมายถึงการสลัดทัศนคติ ระบบคุณค่าและหลักคุณธรรมเฉพาะตัวในแบบญี่ปุ่นซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวทางของประชาคมรัฐภายนอก และนำเข้า (internalize) หลักการหรือมาตรฐานพฤติกรรมที่เป็นสากลเข้ามา เราสามารถเห็นจากวาทกรรมได้ว่าการยอมรับและปฏิบัติใช้สิทธิการป้องกันร่วมนั้น มีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับและมีความชอบธรรมผ่านการตอกย้ำในหลากหลายสนธิสัญญาและสถาบันในประวัติศาสตร์จนมาเป็นมาตราหนึ่งใน “กฎบัตรสหประชาชาติ” (UN Charter) ผู้นำญี่ปุ่นอ้างถึงกฎเกณฑ์สากลนี้และตอกย้ำความผิดปกติของญี่ปุ่น นอกจากนั้นแล้วในปฏิสัมพันธ์กับพันธมิตรสหรัฐฯ หลายครั้งที่ญี่ปุ่นถูกตอกย้ำตัวตนที่ด้อยกว่าในฐานะผู้พึ่งพิงหรือรัฐในอารักขา[84] ซึ่งเป็นวาทกรรมวิพากษ์ท่าทีที่ไม่ได้มาตรฐานบรรทัดฐานสากล จากมุมมอง Constructivism เราอาจกล่าวได้ว่า US bilateralism ซึ่งอยู่ในรูประบบพันธมิตรได้วางมาตรฐานบทบาทหน้าที่ของคู่ความสัมพันธ์บนพื้นฐานของบรรทัดฐานที่เป็นสากล และความคาดหวังระหว่างพันธมิตรเองในลักษณะพฤติกรรมต่างตอบแทนในแบบที่เท่าเทียมระหว่างกัน ซึ่งปรากฏในรูปแรงกดดันให้ญี่ปุ่นรับภาระเพิ่มขึ้นในระบบพันธมิตรที่เกิดขึ้นในหลายยุคหลายสมัย ด้วยเหตุนี้การปรับจุดยืนให้ใช้สิทธิการป้องกันร่วมของรัฐบาลปัจจุบันจึงอาจสะท้อนถึงการรับเอาบรรทัดฐานและความคาดหวังที่เป็นสากลนี้เข้าไปปรับแนวทางนโยบาย ส่งผลให้มาตรฐานดั้งเดิมถูกเบียดบังพื้นที่และถูกลดทอนอิทธิพลในฐานะตัวแปรหลักหรือคุณค่าหลัก (core value) ในการตัดสินนโยบายลงในที่สุด

1.6.2 สรุปจุดยืนของงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ ตั้งใจเสนอบทวิเคราะห์ในแนวสายกลาง เพื่อเข้าใจการเปลี่ยนจุดยืนว่าด้วย RCSD “สายกลาง” ที่ว่านี้หมายถึงการผสานเอาบางส่วนของมุมมองสุดโต่งของสองแนวทางข้างต้นเข้าด้วยกัน ทั้งจากด้านหนึ่งที่เน้นหนักในเรื่องปัจจัยเชิงสถานการณ์ความมั่นคงภายนอก อันเป็นความไม่แน่นอนตามสภาพอนาธิปไตยระหว่างประเทศที่ Rationalism ให้ความสนใจ กับทั้งปัจจัยเชิงความคิดและปทัสถานแบบ Constructivism โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม มาพิจารณาร่วมกัน การใช้แนวทางแบบผสมผสานนี้คล้ายคลึงกับงานอาทิ “Japan, the Active State?: Security Policy after 9/11” ของ David Arase ซึ่งเลือกมอง “การจับกลุ่มประกบคู่กันของตัวแปร” (parallel alignment of factors) “จากระดับการวิเคราะห์ที่แตกต่าง” (at different levels of

[84] Gavan McCormack, Client State: Japan in the American Embrace (London: Verso, 2007).

analysis)[85] ทั้งในด้านโครงสร้างระหว่างประเทศ สถาบัน และบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ที่ Katzenstein เรียกว่า Analytical Eclecticism อันเป็นแนวทางที่งานวิจัยนี้ตั้งใจนำมาประยุกต์ใช้

อาจสรุปแนวการตอบคำถามสำหรับงานวิจัยนี้เทียบเคียงกับการจัดกลุ่มวรรณกรรมตามสำนักข้างต้นออกมาดังนี้ 1) ขณะที่มุ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลง แต่งานชิ้นนี้ไม่ได้มองความเปลี่ยนแปลงนี้ว่าสะท้อนการวิวัฒน์สู่พฤติกรรมรวมหมู่ที่เป็นสากลของรัฐ หรือความเป็นปกติที่เป็นผลจากปัจจัยระดับระบบ แต่มองว่าอัตลักษณ์และบรรทัดฐานภายในญี่ปุ่นมีอิทธิพลในฐานะตัวแปรที่กำหนดท่าทีและเนื้อหาของมาตรการที่รัฐบาลเลือกใช้ด้วย 2) ขณะที่มองว่าเอกลักษณ์และอัตลักษณ์หลังสงครามอย่าง มาตรา 9 อุดมการณ์ไฝ่สันติ วัฒนธรรมต่อต้านทหารและสงครามมีความสำคัญ แต่เพื่อเข้าใจการปรับยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นเรื่อยมา จำเป็นต้องเข้าใจว่าบรรทัดฐานในญี่ปุ่นเหล่านี้ ต้องงัดข้อและประนีประนอมกับความจำเป็นเชิงสถานการณ์และแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์อย่างไรด้วย

การวิเคราะห์บทบาท RCSD ในแต่ละยุคจะทำให้เห็นว่า รัฐบาลใช้หลักการนี้ ด้วยวิธีที่ต่างกัน (ปฏิเสธ / ยอมรับ) เป็นเครื่องมือ “สร้างดุลยภาพ” ขึ้นใหม่ด้วยการประนีประนอมระหว่างอัตลักษณ์และคุณค่าของญี่ปุ่นหลังสงคราม กับความจำเป็นในการรับมือสถานการณ์และภัยคุกคาม งานวิจัยนี้เห็นพ้องกับ งานที่มุ่งวิเคราะห์ว่าบรรทัดฐานและอุดมการณ์เดิมของญี่ปุ่นกำลังลดหรือเสื่อมอิทธิพลลง แต่แทนที่จะด่วนละเลยอิทธิพลของตัวแปรเหล่านี้ไปโดยมองว่าพ่ายแพ้ต่อการคิดบนพื้นฐานยุทธศาสตร์ที่คำนึงถึงปัจจัยภายนอกเป็นหลักไปหมดแล้ว งานวิจัยนี้ต้องการเสนอว่ารัฐจัดการความขัดแย้งและความตึงเครียดระหว่างคุณค่าที่ต้องยึดถือในสังคมการเมืองของตนกับความจำเป็นด้านความมั่นคงอย่างไร โดยอาศัย RCSD เป็นกุญแจสำคัญ คุณค่าดั้งเดิมเมื่อประนีประนอมกับความจำเป็นเชิงสถานการณ์แล้วนำไปสู่นโยบายหรือท่าทีใหม่โดยมีเงื่อนไขเชิงหลักการหรือหลักเกณฑ์ข้อจำกัดใหม่ตามมาด้วย ซึ่งหากมุ่งมองในแง่การก้าวสู่ความปกติที่เป็นสากลอย่างเดียว อาจทำให้ไม่เห็นความพยายามประนีประนอมกับคุณค่าและบรรทัดฐานดั้งเดิมที่แฝงอยู่ในนโยบายใหม่นี้

ประเด็นโต้แย้งที่งานวิจัยนี้มุ่งเสนอคือ การปรับนโยบายให้สามารถใช้ RCSD ได้โดยจำกัด เป็นการประนีประนอมและสร้างความยืดหยุ่นตามความจำเป็นของสถานการณ์และเงื่อนไขตัวตนแห่งชาติที่มีอยู่ โดยมองสิทธินี้เป็นตัวเลือกเชิงนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลหยิบใช้เพื่อสร้างดุลยภาพใหม่ในท่าทีระหว่างประเทศที่สอดรับกับสถานการณ์ความมั่นคง การใช้ RCSD เป็นเครื่องมือนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาล Abe ยุคปัจจุบันเท่านั้น แต่เป็นวิธีการสำคัญในการสร้างดุลยภาพเชิงนโยบายของรัฐบาลยุคก่อนหน้านี้ในช่วงเปลี่ยนทศวรรษเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น ด้วยการเป็นตัวแปรกำหนดเส้นแบ่งระหว่างพฤติกรรมที่สามารถกระทำได้กับพฤติกรรมที่ต้องห้ามตามหลัก

[85] David Arase, “Japan, the Active State?: Security Policy after 9/11,” *Asian Survey*, Vol.47, No. 4 (Jul/ Aug 2007), p. 583.

ปทัสถานและข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การปรับนโยบายที่ RCSD เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องนี้จึงสะท้อนให้เห็นทั้งความตั้งใจเชิงยุทธศาสตร์ และเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบญี่ปุ่นที่ปรับใช้แนวคิดสากลนี้ในแบบที่เป็นของตนเองโดยคำนึงถึงทั้งผลประโยชน์เชิงความมั่นคงและระบบค่านิยมที่ยึดถือในสังคมการเมืองไปพร้อมๆ กัน

บทที่ 2 : สิทธิป้องกันตนเองร่วม: พัฒนาการระหว่างประเทศและในญี่ปุ่นก่อนทศวรรษ 1990

2.1 บทนำ

แนวคิด “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” (RCSD) ดำรงอยู่ในกระบวนการพิจารณานโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นมานับแต่เริ่มต้นฟื้นประเทศขึ้นใหม่ในแนวทางสันตินิยม ข้อถกเถียงว่าด้วยสิทธินี้ของกลุ่มการเมืองในญี่ปุ่นดำเนินมายาวนานพอๆ กับการที่โลกได้เริ่มบัญญัติแนวคิดนี้เป็นครั้งแรกในรูปกฎหมายลายลักษณ์อักษรในกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ปี 1945 ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2010 และการตัดสินใจหันมายอมรับให้ญี่ปุ่นสามารถ “ใช้ RCSD” ของรัฐบาล Abe Shinzô จึงอาจมองเป็นส่วนหนึ่งของความเคลื่อนไหวที่ดำเนินมาในประวัติศาสตร์และมีพลวัตเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายยุคหลายสมัย[1] แม้การปรับให้ RCSD มีสภาพที่ใช้งานได้ในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายอาจเป็น “ปรากฏการณ์ใหม่” ในยุคปัจจุบัน หลังจากที่รัฐบาลญี่ปุ่นถือการ “ปฏิเสธไม่ใช้” สิทธินี้เป็นจุดยืนมาตลอด 70 ปีที่ผ่านมา แต่เมื่อสืบสาวการปรากฏของแนวคิดนี้ในวาทกรรมและกระบวนการวางนโยบายในประวัติศาสตร์ยุคหลังสงครามของญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าการถกอภิปรายเกี่ยวกับ RCSD ตลอดจนการกำหนดทัศนะและท่าทีเกี่ยวกับสิทธินี้เป็นส่วนหนึ่งอย่างแยกไม่ออกจากการวางยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง และการพิทักษ์รักษาบรรทัดฐานและอัตลักษณ์แบบสันตินิยมให้คงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น การสำรวจวาทกรรมว่าด้วย RCSD ในประวัติศาสตร์ยังสะท้อนให้เห็นการสั่งสมของการให้ความหมาย การพินิจพิเคราะห์และอภิปรายในเชิงหลักกฎหมาย ตลอดจนกลยุทธ์ในเชิงนโยบายที่ใช้แนวคิดนี้จัดการยุทธศาสตร์ความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการ “บริหารจัดการ” ระบบพันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯซึ่งเป็นกลไกหลักในการป้องกันประเทศของญี่ปุ่นยุคหลังสงครามมาโดยตลอด

การหวนมองประวัติศาสตร์ระยะยาวทำให้เห็นว่า การที่รัฐบาลอนุญาตให้ใช้ RCSD แบบจำกัดเพื่อตอบสนองสถานการณ์ความมั่นคงที่เผชิญในปัจจุบันนี้ เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการใช้งานแนวคิด RCSD ในเชิงยุทธศาสตร์นอกเหนือจากวิธีการ “ปฏิเสธ” อย่างที่ยึดถือมา เนื้อหาในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งสำรวจสถานะของ RCSD ทั้งในระดับระหว่างประเทศ และระดับภายในสังคมการเมืองญี่ปุ่นก่อนทศวรรษ 1990 ในฐานะคำบัญญัตินั้น RCSD มีที่มาค่อนข้างใหม่โดยปรากฏครั้งแรกในกฎบัตรสหประชาชาติ แต่ในแง่จารีตปฏิบัติที่เป็นสากลแล้ว

[1] Urata Ichirō, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika – Kenpōteki, Hihanteki Bunseki (What is the recognition of the limited exercise of the right of collective self-defense?：Constitutional and critical analysis)* (Tokyo: Nihonhyoronsha, 2016), pp. 4-13.

พฤติกรรมของรัฐที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้มีมาก่อนหน้ายาวนานในประวัติศาสตร์[2] เนื้อหาส่วนนี้มุ่งแสดงให้เห็นความเป็นมาและพลวัตว่าด้วยสถานะของ RCSD ในระดับสากล ตลอดจนข้อถกเถียงเรื่องนิยามความหมายของแนวคิด ตำแหน่งแห่งที่ที่ปรากฏ ก่อนที่จะสำรวจข้อถกเถียงในสังคมการเมืองของญี่ปุ่น การนำเข้ามาเป็นตัวแปรในการกำหนดนโยบาย เนื้อหาส่วนนี้ยังมีวัตถุประสงค์มุ่งปูพื้นให้ผู้อ่านได้เข้าใจแนวคิด (concepts) ต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับการถกเถียงและวาทกรรมว่าด้วยสิทธินี้ ตลอดจนฐานคติ (assumptions) ที่แฝงอยู่ในจุดยืนและการตีความของรัฐบาลญี่ปุ่นสมัยต่างๆ ก่อนเข้าสู่ทศวรรษ 1990 ประเด็นเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำหรับทำความเข้าใจพลวัตในช่วงทศวรรษถัดไปที่งานวิจัยนี้มุ่งเสนอบทวิเคราะห์ นั่นคือทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010

2.2 สิทธิป้องกันตนเองและสิทธิป้องกันตนเองร่วม ที่มาและปัญหาคำจำกัดความ

แนวคิดเรื่อง RCSD แม้จะปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปกฎหมายระหว่างประเทศครั้งแรกในมาตรา 51 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ อันเป็นธรรมนูญสูงสุดขององค์การระหว่างประเทศที่เป็นสากลและดำเนินงานมานับแต่ปี 1945 ในฐานะสถาบันหลักเพื่อส่งเสริมสันติภาพ ความร่วมมือระหว่างรัฐและความมั่นคงร่วมกันควบคู่ระเบียบโลกยุคหลังสงคราม มาตรา 51 ที่มีคำว่า “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” ปรากฏอยู่แค่เพียงแห่งเดียวและครั้งเดียวเท่านั้นในเนื้อหาทั้งหมด 111 มาตราของกฎบัตรฯประกอบอยู่เป็นส่วนหนึ่งของหมวดที่ 7 ซึ่งว่าด้วย “การดำเนินการเกี่ยวกับการคุกคามสันติภาพ การละเมิดสันติภาพและการกระทำการรุกราน” มาตรา 51 อันเป็นบริบทที่มีแนวคิด RCSD ปรากฏอยู่มีเนื้อความดังนี้

> ไม่มีข้อความใดในกฎบัตรฉบับปัจจุบันอันจักรอน *สิทธิประจำตัวในการป้องกันตนเองโดยลำพังตน หรือโดยร่วมกัน (the inherent right of individual or collective self-defense)* หากการโจมตีโดยกำลังอาวุธบังเกิดแก่สมาชิกของสหประชาชาติ จนกว่าคณะมนตรีความมั่นคงจะได้ดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ มาตรการที่สมาชิกได้ดำเนินไปในการใช้สิทธิป้องกันตนเองนี้ จักต้องรายงานให้คณะมนตรีความมั่นคงทราบโดยทันที และจักไม่กระทบกระเทือนอำนาจและความรับผิดชอบของคณะมนตรีความมั่นคงภายใต้กฎบัตรฉบับปัจจุบัน

[2] Josef L. Kunz, “Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations,” *The American Journal of International Law*, Vol. 41, No. 4 (Oct 1947), p. 874.

แต่ทางหนึ่งทางใดในอันที่จักดำเนินการเช่นที่เห็นจำเป็นเพื่อธำรงไว้หรือสถาปนากลับคืนมาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศในขณะหนึ่งขณะใด[3]

แม้ว่าแนวคิด RCSD จะเพิ่งมีการบัญญัติในกฎหมายระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองตามที่ระบุในมาตราข้างต้น แต่นักวิชาการบางกลุ่มมองว่าแนวคิดนี้ดำรงอยู่ในปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐมาในรูปจารีตและธรรมเนียมปฏิบัติ[4] หากมองดังนี้การปรากฏขึ้นของคำบัญญัติในกฎบัตรฯจึงเป็นพัฒนาการอีกระดับ โดยเป็นการนำเอากฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่มีแบบแผนปฏิบัติเป็นจารีตร่วมกันบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร การป้องกันตนเองร่วม (collective self-defense) ปรากฏข้างเคียงกับคำว่า การป้องกันตนเองโดยลำพังตน (individual self-defense) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นประเด็นปัญหาและข้อถกเถียงน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากหลัก “สิทธิป้องกันตนเอง” (*jieiken*) ของญี่ปุ่นที่รัฐบาลยึดถือสืบเนื่องมาตามการตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ในยุคเริ่มแรกของการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ หรือกองกำลังป้องกันตนเอง (Self-Defense Forces / SDF) ปี 1954 โดยยึดหลักการที่ว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามญี่ปุ่นครอบครองกองกำลังและศักยภาพในการป้องกันประเทศ ซึ่งไม่ถือเป็น “ศักยภาพทำสงคราม” (war potentials) (รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป) ในการตีความรัฐธรรมนูญเพื่อเปิดทางให้ญี่ปุ่นมีศักยภาพในการรับประกันความมั่นคงของประเทศได้ระดับหนึ่งนั้น รัฐบาลได้อ้างถึงบรรทัดฐานที่ยอมรับกันในระดับสากลถึงสิทธิอันชอบธรรมในการป้องกันตนเอง โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการใช้กำลังเพื่อปกป้องตนเองเมื่อถูกโจมตีนั้นถือเป็นการใช้กำลังอันชอบธรรม

ในอดีตก่อนการปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นทางการและกลายเป็นมาตรฐานสากลในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง “สิทธิการป้องกันตนเอง” (right of self-defense) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันตนเองแบบลำพัง หรือการใช้กำลังเพื่อปกป้องความอยู่รอดของรัฐตนเองดังที่กล่าวมานั้น ค่อยๆ กลายเป็นที่ยอมรับในฐานะบรรทัดฐานที่ยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน หรือกฎหมายจารีตประเพณี (customary international law)[5] โดยได้รับการเน้นย้ำความสำคัญผ่านปฏิสัมพันธ์และการปะทะสังสรรค์ระหว่างรัฐในบริบทต่างๆ ในประวัติศาสตร์โลก นอกจากการดำรงสถานะเป็นหลักคิดที่รับรู้โดยทั่วไปแล้ว สถานะที่น่าสนใจอีกประการของ “สิทธิการป้องกันตนเอง” ในทาง

---

[3] คำแปลภาษาไทยฉบับทางการโดย สำนักแถลงข่าวสหประชาชาติ กรุงเทพฯ (United Nations Information Services Bangkok)

[4] ดู D. W. Bowett, “Collective Self-Defence under the Charter of the United Nations, 32 *BYBIL* 130 (1955-1956); George K. Walker, “Anticipatory Collective Self-Defense in the Charter Era: What the Treaties Have Said,” *International Law Studies*, vol. 72 (1998).

[5] Anthony Clark Arend, “International Law and the Preemptive Use of Military Force,” *The Washington Quarterly* (Spring 2003), p. 90.

ประวัติศาสตร์และยังคงเป็นเช่นนั้นอยู่แม้ในปัจจุบันก็คือ สถานะ “ข้อยกเว้น” (exception)[6] ในกระแสความพยายามของประชาคมนานาชาติและมนุษยชาติเพื่อจัดการความรุนแรงในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ความพยายามทำให้สงครามและการใช้กำลังเป็นเรื่องผิดกฎหมายปรากฏเด่นชัดในเวทีระหว่างประเทศนับจากศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่ความรุนแรงของสงครามมีเพิ่มมากขึ้นตามระดับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม เนื้อหาจากนี้จะเป็นการย้อนมองพัฒนาการของแนวคิด “สิทธิป้องกันตนเอง” โดยชี้ให้เห็นว่าภายใต้บริบทระหว่างประเทศและสถานการณ์เช่นไรที่ช่วยตอกย้ำและทำให้แนวคิดนี้มีสถานะเป็นธรรมเนียมที่ยอมรับยึดถือเป็นสากลมาก่อนหน้าที่จะมีการยกระดับให้ข้อยกเว้นในการใช้กำลังนี้มีสถานะเป็นสถาบัน (institutionalize) มากขึ้นภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20

เราจะเห็นว่าในเส้นทางวิวัฒนาการของแนวคิดสิทธิพื้นฐานที่รัฐมีอยู่ “ประจำตัว” นี้ นอกเหนือจากข้อถกเถียงในเชิงหลักกฎหมายแล้ว ข้อพิจารณาที่ขาดไม่ได้เช่นกันคือปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองโดยเฉพาะรัฐมหาอำนาจที่ใช้ประเด็นสิทธินี้เป็นหลักเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมหรือข้ออ้างในการรักษาและแสวงหาผลประโยชน์แห่งชาติ[7] เราจะเห็นด้วยว่า การยอมรับแนวคิด “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” หรือ RCSD ก็เป็นกระบวนการที่ขยายมาจากข้อถกเถียงเรื่อง “สิทธิการป้องกันตนเอง” โดยทั่วไปนี้ โดยกลายเป็นหลักการรองรับการรวมกลุ่มพันธมิตรระหว่างรัฐที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในการร่วมป้องกัน ความมั่นคงปลอดภัยให้แก่กัน (mutual defense) ตามหลักการ “หนึ่งรัฐเพื่อทั้งมวล ทั้งมวลเพื่อหนึ่งรัฐ” (one for all; all for one) อีกแนวคิดว่าด้วย “ข้อยกเว้น” เรื่องการใช้กำลังระหว่างประเทศที่พัฒนาขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานสากลควบคู่กับสองแนวคิดว่าด้วยสิทธิป้องกันตนเอง และเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันอย่างแน่นแฟ้นมาจนยุคปัจจุบัน คือ “หลักความมั่นคงร่วม” (collective security) โดยจะแสดงให้เห็นความเป็นมาทางประวัติศาสตร์พร้อมกันไป แนวคิดท้ายสุดดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจการทำงานและกลไกของสหประชาชาติในการดูแลระเบียบระหว่างประเทศตลอดจนบทบาทหน้าที่ของรัฐสมาชิกขององค์การ สำหรับในกรณีญี่ปุ่นแล้ว แนวคิดนี้ยังได้รับการเน้นย้ำในข้อถกเถียงทางการเมืองและหลักกฎหมายอย่างมาก โดยเป็นคู่เปรียบเทียบสำคัญกับ RCSD ซึ่งเมื่อดูเผินๆ แล้วมีความคล้ายคลึงกัน (แม้แต่วิธีการเขียนในภาษาญี่ปุ่น) ทำให้เป็นที่มองกันว่าคนทั่วไปในญี่ปุ่นจะสับสนในเรื่องนี้ ดังที่

---

[6] ดู Urata, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika,* p. 1; Dino Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation of the Rights of Individual and Collective Self-Defence under International Law,” in *Research Handbook on International Conflict and Security Law*, eds., Nigel D. White and Christian Henderson (Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013), p. 172.

[7] Asai Motofumi, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō (The right of collective self-defense and Japan's constitution)*(Tokyo: Shueisha, 2002), p. 97.

เห็นจากข้อเขียนแสดงทัศนะจำนวนมากพยายามอธิบายและแยกแยะความแตกต่างของสองหลักการนี้ออกจากกัน[8] โดยมองเป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการเข้าใจกระแสการถกเถียงเรื่อง RCSD โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน ความพยายามนี้มีนัยเกินกว่าความต้องการลดความสับสนของประชาชนทั่วไป กล่าวคือความจำเป็นที่ต้องจับคู่อธิบายแนวคิดทั้งสองนี้มาจากความตระหนักที่ว่า "สิทธิป้องกันตนเอง (ทั้งโดยลำพังตนและร่วมกัน)" กับ "ความมั่นคงร่วม" ทำงานเกี่ยวโยงและเติมเต็มซึ่งกันอยู่ในกลไกสหประชาชาติ[9]

สถานะที่ขัดแย้งและกำกวมในตัวเองของ "สิทธิป้องกันตนเอง" (self-defense) ที่ดำเนินมาในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ อาจสะท้อนให้เห็นได้จากวาทะของผู้นำคนสำคัญของญี่ปุ่นอย่างนายกฯ Yoshida Shigeru ซึ่งได้กล่าวเมื่อต้นยุคหลังสงครามระหว่างที่บรรยากาศสันตินิยมเบ็ดเสร็จ (absolute pacifism) ยังคงแรงกล้า เขาได้ปกป้องจุดยืนที่ "ปฏิเสธแม้แต่การมีไว้ซึ่งศักยภาพทางทหารระดับต่ำสำหรับป้องกันประเทศ"[10] ระหว่างการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ส่งมาจากกองบัญชาการสูงสุดที่ยึดครองญี่ปุ่น (GHQ) เขาได้ตอบโต้สมาชิกรัฐสภาสังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ที่แสดงทัศนะว่า "สงครามมีอยู่ด้วยกันสองประเภท คือสงครามที่ไม่ถูกต้องตามทำนองครองธรรมอย่างสงครามที่มุ่งเอาชนะหรือรุกรานชาติอื่น และที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรมอย่างสงครามที่ชาติหนึ่งกระทำเพื่อปกป้องตนเองจากการถูกชาติอื่นรุกราน ดังนั้นใช่ว่ารัฐธรรมนูญจะต้องบัญญัติให้ละเลิกสงครามทั้งหมดแต่ควรกำหนดให้ห้ามสนับสนุนหรือเข้าร่วมสงครามที่มีลักษณะรุกรานทุกรูปแบบ" นายกฯ Yoshida กล่าวตอบว่า "การยอมรับความชอบธรรมของสงครามที่มีขึ้นบนหลักสิทธิป้องกันตนเองอันชอบธรรมของรัฐ (*seitoboeiken / legitimate self-defense*) อาจส่งผลในทางลบ ในความเป็นจริงเราเห็นชัดเจนจากสงครามต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่นานมานี้ว่า โดยมากแล้วสงครามก็กระทำในนามของสิทธิป้องกันตนเองอันชอบธรรม การยอมรับสิทธิป้องกันตนเองอันชอบธรรมจึงอาจเป็นการชักนำให้เกิดสงครามขึ้นได้"[11] คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิป้องกันตนเอง ทั้งเรื่องการยอมรับความชอบธรรมที่รัฐสามารถใช้กำลังหรือสงครามเพื่อปกป้องอธิปไตยและความมั่นคงของตน การยอมให้สิทธินี้มี "สถานะยกเว้น" ให้ไม่ผิดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ (*ihoseisokyakujiyu*) แม้ว่ากระบวนการทำให้สงครามเป็นเรื่องผิดกฎหมายได้ดำเนินมาอย่างเข้มข้นในช่วงศตวรรษที่ 20 ก็ตาม[12] และที่สำคัญ

---

[8] อย่างเช่น Sase Masamori, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken (The most comprehensible! Right of collective self-defense)* (Tokyo: Kairyusha, 2014); Sase Masamori, "Kokumin no Rikaifusoku wo Ureu (Concern for lack of understanding among Japanese people)," *Chuokoron* (Jun 2014); "Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi) (Ozawa Commission's answer to the security problem (main points))," *Asahi Shimbun* (Feb 21, 1992).

[9] Kritsiotis, "A Study of the Scope and Operation," pp. 171-172.

[10] Urata, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika,* p. 5.

[11] Ishiba Shigeru, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon (Introduction to 'right of collective self-defense for Japanese)*, 2nd ed. (Tokyo: Shinchosha, 2015), p. 53-54.

[12] Urata, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika,* p. 1-2.

คือปัญหาการที่สิทธินี้มักถูกใช้ในทางที่ผิดเพื่อเป็นข้ออ้างสร้างความชอบธรรมให้แก่การใช้กำลังก่อสงครามด้วยวัตถุประสงค์แอบแฝงต่างๆ ที่สำคัญคำกล่าวของ Yoshida ยังเป็นการเน้นย้ำปณิธานเริ่มแรกของญี่ปุ่นต่อแนวทางสันตินิยมเบ็ดเสร็จโดยไม่ยอมรับสิทธิป้องกันตนเองในทุกรูปแบบ

2.2.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ว่าด้วย "สิทธิป้องกันตนเอง"

- ***พัฒนาการก่อนศตวรรษที่ 20***

ที่มาของหลักกฎหมายสากลที่ยอมรับว่ารัฐมีสิทธิป้องกันตนเองเสมือนสิทธิอันชอบธรรมติดตัวมาหรือ "สิทธิตามธรรมชาติ" (natural right) นั้นสามารถสืบย้อนประวัติศาสตร์กลับไปยังข้อถกเถียงเชิงปรัชญาของปราชญ์นักมนุษยนิยมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ในยุโรปช่วงต้นศตวรรษที่ 17 ก่อนหน้าที่ระบบรัฐสมัยใหม่ตามข้อตกลงสันติภาพเวสท์ฟาเลียจะกลายมาเป็นหลักในการจัดระเบียบดินแดนในยุโรป ข้อถกเถียงของปราชญ์ในยุคดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานของ Thomas Hobbes และ Hugo Grotius ว่าด้วยหลักคุณธรรมพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ "สิทธิป้องกันตนเอง" มีสถานะเป็น "สิทธิสากล" ขึ้นมา ขณะที่ก็ชี้ให้เห็นปมปัญหาที่ติดตัวแนวคิดนี้มาแต่แรกเริ่มและยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับ Hobbes นักปราชญ์ชาวอังกฤษผู้เป็นที่รู้จักจากงานเขียนชิ้นสำคัญอย่าง Leviathan เสนอหลักคิดบนฐานคติที่ว่าการที่มนุษย์ไม่สามารถล่วงรู้ได้อย่างมั่นใจต่อสรรพสิ่งในโลกเป็นบ่อเกิดแห่ง "ความกลัว" อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการผลักดันพฤติกรรมต่างๆ ความไม่แน่ใจและกังขาต่อความสามารถของมนุษย์ในการที่จะรู้และเข้าถึงความจริงทั้งในโลกแห่งวัตถุและนามธรรมอย่างแนวคิดเรื่องคุณธรรม เป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามถึงการที่มนุษย์จะสามารถเข้าใจและยึดถือร่วมกันในหลักความถูกต้องที่เป็นสากล การรับรู้ความจริงภายนอกในเชิงวัตถุนั้น Hobbes มองว่ามนุษย์ทำได้ผ่านประสาทสัมผัส (senses) แต่ขณะที่ประสาทสัมผัสช่วยให้มนุษย์รับรู้สรรพสิ่งภายนอกได้ ก็ไม่ได้รับประกันว่า "สิ่งที่เรารับรู้" (conception of things) นั้นต้องตรงกับที่ "เป็นอยู่จริงโดยตัวมันเอง" (things in themselves) อันเป็นสภาพภายนอกการปรุงแต่งของประสาทสัมผัสของมนุษย์[13] จุดยืนทางความคิดในแบบตั้งข้อกังขาต่อความสามารถในการเข้าถึงความจริงของมนุษย์นี้ มองประเด็นความรู้ว่าด้วยหลักคุณธรรมว่ายิ่งเป็นปัญหายุ่งยากขึ้นไปอีก เพราะในโลกที่เป็นนามธรรมหรือโลกแห่งความคิดที่จับต้องไม่ได้และพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ยากนั้นข้อกังขาย่อมมีมากขึ้นและฉันทามติก็สร้างได้ยากขึ้น ความจริงในแง่นี้อาจมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ มุมมอง ตลอดจน

[13] Jan H. Blits, "Hobbesian Fear," *Political Theory*, Vol. 17, No. 3 (Aug 1989), p. 418.

จุดยืนและความตั้งใจของมนุษย์ที่แตกต่างกันไป การแสวงหาความถูกต้องเบ็ดเสร็จหรือ “หลักคุณธรรมที่ยอมรับเป็นสากล” จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้[14] และกลายเป็นการถกเถียงที่ไม่จบสิ้น

Hugo Grotius ปราชญ์ชาวดัตช์พยายามตอบข้อกังขาว่ามนุษย์สามารถมีหลักคุณธรรมที่ยึดถือร่วมกันได้หรือไม่ สอดรับกับบรรยากาศการปะทะสังสรรค์ทางปรัชญาของนักมนุษยนิยมในยุคสมัยนั้น ในงาน *De Jure Belli ac Pacis* หรือ *The Rights of War and Peace* ตำราที่ทำให้ Grotius ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ เขาได้พิจารณาว่าหากจะมีหลักคุณธรรมที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับร่วมกันแล้ว หลักการนั้นน่าจะคืออะไร คำตอบที่เขาเสนอคือ “การปกป้องสวัสดิภาพตนเอง” (self-preservation) โดยมองเป็น “กฎหมายธรรมชาติ” (laws of nature) หรืออาจเรียกว่า “สิทธิ” (rights) ธรรมชาติ เนื่องจากกฎนี้อยู่ในรูปของการยินยอมให้กระทำได้ (permissive in form)[15] ถือเป็นสิทธิระดับพื้นฐานที่มนุษย์ทั่วไปเห็นพ้องต้องกันเป็นสากล Grotius เชื่อว่าสิทธินี้ดำรงอยู่ควบคู่กับหลักพื้นฐานอีกประการคือ “การทำร้ายผู้อื่นโดยไม่จำเป็นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมและพึงหลีกเลี่ยง” โดยมองเป็น “คุณธรรมขั้นต่ำสุด” ในการรักษาระเบียบของสังคม “ชีวิตในสังคมจะไม่อาจเกิดขึ้นได้หากสมาชิกของสังคมปฏิเสธหลักคุณธรรมอันใดอันหนึ่งข้างต้นนี้ อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่สุดในการดำรงสังคมไว้ อาจไม่จำเป็นต้องมีหลักคุณธรรมอื่นนอกเหนือจากหลักทั้งสองนี้”[16] Grotius นำเสนอข้อถกเถียงนี้เพื่อตอบโต้กลุ่มแนวคิดแบบกังขาที่มุ่งชี้ว่าในโลกของเรามีหลักคุณธรรม ชุดความเชื่อและวิถีปฏิบัติอันถูกต้องเหมาะสมอยู่หลากหลาย (multiplicity of beliefs and practices) แตกต่างไปตามแต่ละสังคม แบบแผนวัฒนธรรมและมุมมอง Grotius กลับมองว่าในความแตกต่างหลากหลายนี้สามารถหาความเห็นพ้องและความสอดคล้องต้องกันในเชิงคุณธรรมได้โดยอาศัยตรรกะการแสวงหา “แก่นคุณธรรมร่วมกันขั้นต่ำสุด” (minimal common core of morality) และ “สิทธิป้องกันตนเอง” ของมนุษย์ก็เข้าข่ายหลักคุณธรรมที่มีคุณสมบัตินี้และถือว่ามีสถานะที่เป็นสากล[17]

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและสงครามนั้น Grotius มองสงครามเพื่อ “ป้องกันตนเอง” ว่าเป็นรูปแบบของสงครามที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรมหรือ “สงครามที่เป็นธรรม” (just war) นอกจากนั้นแล้ว สงครามอีกสองประเภทที่ถือว่ากระทำได้โดยชอบธรรมเช่นกันคือ สงครามที่มีจุดประสงค์ “เพื่อกอบกู้สิทธิอันชอบธรรมของตน” (recover one’s rights) และ “เพื่อการลงโทษ” (punish) ผู้กระทำผิดหรือละเมิดกฎระเบียบ “Grotius เชื่อเสมอว่าสิทธิในการป้องกันตนเองขยายไปเกินกว่าการปกป้องตนเองจากการถูกทำร้าย

---

[14] Richard Tuck, *Hobbes: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2002), p. 9.
[15] Richard Tuck “Introduction,” in *The Rights of War and Peace*, Hugo Grotius, eds., Richard Tuck and Jean Barbeyrac (Indianapolis: Liberty Fund, 2005). Vol. 1, accessed May 9, 2017, http://oll.libertyfund.org/titles/1425
[16] Tuck, *Hobbes*, p. 26.
[17] Ibid.

โดยตรง ครอบคลุมไปถึงการกระทำที่มอง เป็นการลงโทษ กล่าวคือการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลที่สามที่ไม่ได้คุกคามเราโดยตรง"[18] เงื่อนไขของสงครามที่เป็นธรรมนี้จะได้พัฒนาต่อมาเป็นกฎเกณฑ์เชิงจารีตประเพณีที่ยอมรับทั่วไปในโลกทั้งระดับสังคมภายในรัฐและระหว่างรัฐ โดยจะเห็นได้ว่า Grotius ได้วางหลักการว่าด้วยการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเอง พร้อมไปกับการใช้กำลังเป็น "กลไกรักษาระเบียบ" ด้วยการจัดการผู้ละเมิดและการกระทำที่อาจสั่นคลอนระบบระเบียบ ซึ่งหลักการอย่างหลังนี้จะได้วิวัฒน์ในยุคสมัยใหม่ไปสู่หลัก "ความมั่นคงร่วม" ในองค์การสหประชาชาติเพื่อรับมือ "ภัยคุกคามต่อสันติภาพและการกระทำรุกราน" ในระเบียบระหว่างประเทศ

Grotius มองว่าการทำสงครามที่เป็นธรรมทั้งสามรูปแบบนี้ เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ (natural law) สิทธิป้องกันตนเองเกิดขึ้นจากหลักการที่ว่าบุคคลทุกคนได้รับอนุญาตโดยธรรมชาติให้สามารถปกป้องตนเองจากการถูกทำร้ายหรือถูกทำให้บาดเจ็บล้มตาย โดยมองเป็นสิทธิขั้นต่ำสุดที่บุคคลและรัฐพึงมี เขามองว่าสิทธิป้องกันตนเองไม่ได้จำกัดเพียงการรักษาชีวิต แต่ยังรวมถึงร่างกายและทรัพย์สินซึ่งอาจต้องอาศัยกำลังหรือความรุนแรงเป็นวิธีการ ถึงกระนั้นการใช้กำลังที่ชอบธรรมในการนี้จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขข้อจำกัดสองประการด้วยเช่นกันนั่นคือ การโจมตีหรืออันตรายนั้นต้องมีลักษณะใกล้ถึงตัวและชัดแจ้ง (imminent and certain) หรือเป็นอันตรายโดยตรง (immediate danger) อีกประการคือการใช้กำลังเพื่อปกป้องนั้นต้องอยู่ในระดับเท่าที่จำเป็นเพื่อปัดเป่าภัยคุกคามและไม่กระทำเกินกว่าเหตุ[19] แม้ว่า Grotius ได้เสนอว่า "การใช้กำลังเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด" จะถือเป็นสิ่งที่ชอบธรรมเช่นกันดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ไม่ได้เน้นให้ความสำคัญเท่ากับสิทธิตามธรรมชาติ หรือสิทธิการปกป้องสวัสดิภาพของตนเอง เนื่องจากจุดเน้นของเขาคือมุ่งเสนอคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานระดับต่ำสุดที่สังคมพึงยึดถือร่วมกันเป็นหลัก ดังนั้นนอกเหนือจากสงครามที่เป็นธรรมสองรูปแบบแรกแล้ว การใช้กำลังลงโทษผู้ละเมิดกฎเกณฑ์เพื่อธำรงไว้ซึ่งระเบียบดูจะเป็นหลักคุณธรรมขั้นที่สูงขึ้นกว่าความจำเป็นพื้นฐานหรือคุณธรรมที่เรียกว่ากฎหมายธรรมชาติ และอยู่นอกกรอบ "แก่นคุณธรรมร่วมกันขั้นต่ำสุด" Richard Tuck อธิบายว่า Grotius ได้หยิบยกปัญหาเรื่องการใช้กำลังสำหรับการลงโทษไว้ว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่หรือมี "สิทธิในการลงโทษ" เป็นสิ่งที่ไม่ได้กำหนดโดยกฎหมายธรรมชาติ และว่า Grotius เชื่อว่า "สภาพป้องกัน (defensiveness) เป็นภาวะพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ นั่นคือขณะที่มนุษย์ไม่ควรทำร้ายกันโดยไม่จำเป็น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน" สภาพการช่วยเหลือเกื้อกูลกันรวมไปถึงการคำนึงถึงความยุติธรรม ตลอดจนการรักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคมโดยรวม ที่ผลักดันการใช้มาตรการเพื่อลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบนั้นอยู่เกินขอบเขตกฎหมายธรรมชาติ แต่จะ

---

[18] Tuck "Introduction".

[19] Andrew Blom, "Hugo Grotius (1583-1645)," *Internet Encyclopedia of Philosophy*, accessed May 10, 2017, http://www.iep.utm.edu/grotius/

ปรากฏในสังคมอารยะที่มีการจัดระเบียบและจัดตั้งสถาบันในขั้นสูงขึ้นไป ดังนั้น “การป้องกันตนเองจึงเป็นหลักการที่มาก่อนและเป็นพื้นฐานที่สุด ในบรรดาหลักคุณธรรมทั้งหลาย”[20]

การถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิในการใช้กำลังเพื่อลงโทษการกระทำที่ละเมิดกฎเกณฑ์เป็นหลักการที่ขยายมาจากกฎหมายหรือสิทธิตามธรรมชาติและเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเกณฑ์จากการตกลงและจัดตั้งร่วมกันในสังคมที่มีสถาบันที่ซับซ้อนขึ้นไป อาจกล่าวได้ว่าการบรรลุฉันทามติในการใช้สงครามเพื่อวัตถุประสงค์ลักษณะนี้เป็นเรื่องไม่ง่ายนัก และเกี่ยวเนื่องทั้งเรื่องการตั้งเกณฑ์ว่าใครเป็นผู้มีสิทธิ เมื่อใดที่ใช้สิทธิด้านนี้ได้อย่างชอบธรรม พฤติกรรมที่ว่าละเมิดนั้นตัดสินอย่างไรและจะลงโทษด้วยวิธีการที่เหมาะสมใด ภาวะที่ไม่ชัดเจนในเรื่องเกณฑ์อันเป็นที่เห็นพ้องต้องกันนี้จึงมีความสุ่มเสี่ยงที่จะ “ถูกใช้ในทางที่ผิด” (abuse) หรือเป็นข้ออ้างบังหน้าการใช้กำลังด้วยเป้าหมายอันไม่ชอบธรรมอย่างอื่นได้ อย่างไรก็ตามแม้จะตัดประเด็นสงครามเพื่อการลงโทษออกไป การใช้กำลังที่เป็นธรรมตามหลักคุณธรรมพื้นฐานที่ Grotius เน้นย้ำอย่าง “การป้องกันตนเอง” ก็ใช่ว่าจะเลี่ยงปัญหาการเห็นไม่ลงรอยกันเรื่องเกณฑ์การตัดสินไปได้ ความคลุมเครืออาจเกิดในประเด็นที่ว่าอันตรายแบบใด ขนาดไหนและเมื่อไหร่ที่บุคคลหรือรัฐสำควรดำเนินมาตรการเพื่อปกป้องตนเองอย่างการใช้กำลังความรุนแรง ทั้งยังมีคำถามต่อไปอีกว่ามาตรการเช่นใดที่ถือว่าเหมาะสม เมื่อพิจารณาว่าความหมายและมุมมองว่าด้วยความมั่นคงมีความคลุมเครือ อีกทั้งมาตรการปกป้องตนเองอาจตีความได้หลายทางรวมถึงการใช้มาตรการเชิงรุกอย่างการชิงโจมตีก่อน หรือการโจมตีแบบ “ตัดไฟแต่ต้นลม” จึงไม่น่าแปลกใจที่สิทธิป้องกันตนเองที่ Grotius มองเป็นคุณธรรมระดับพื้นฐานต่ำสุดก็มีแนวโน้มถูกใช้ไปในทางที่ผิดดังคำกล่าวของนายกฯ Yoshida ที่ได้หยิบยกขึ้นมาตอนต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหานี้ในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 20 ประเด็นความคลุมเครือในเรื่องการตัดสินตีความการกระทำบนพื้นฐานสิทธิป้องกันตนเองได้รับการขยายความโดย Hobbes ให้เห็นเป็นปัญหาของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) ก่อนการกำเนิดขึ้นของสังคมและผู้ปกครอง วัตถุประสงค์ของเขาในการเน้นย้ำเรื่องนี้ คือเพื่อชี้นำให้เห็นความจำเป็นของการต้องยอมรับการมีผู้ปกครองที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ (sovereign) เพื่อเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดความถูกต้องและลดความไม่แน่นอนตามสภาวะธรรมชาติในหมู่มนุษย์ลง แต่ในโลกระหว่างรัฐที่เราเห็นอยู่ในยุคปัจจุบันนี้ ก็ยังคงถือว่าอยู่ในภาวะอนาธิปไตย (anarchy) ไร้ซึ่งรัฐบาลกลางไม่ต่างจากสภาวะธรรมชาติในจินตภาพของ Hobbes ดังนั้นการอ้างสิทธิป้องกันตนเองจึงเป็นปัญหาที่ยังคงอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเรื่อยมา “แม้ว่าเราจะเห็นพ้องกันถึงการมีสิทธิทั่วกันในการปกป้องตนเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ยังทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพขึ้นอยู่ดี เพราะการเห็นพ้องว่าทุกคนมีสิทธิในการป้องกันตนเองกลายเป็นเรื่องไร้ความหมายหากต่างฝ่ายต่างไม่เห็นตรงกัน

[20] Tuck “Introduction”.

ว่าเมื่อใดที่เหมาะสมในการใช้สิทธินี้ . . . ที่สุดแล้วการใช้สิทธิตามธรรมชาติในการปกป้องตนเองก็ขึ้นอยู่กับการประเมินและตีความสถานการณ์ตามแต่ละมุมมองส่วนบุคคล . . . เป็นการนำความไร้เสถียรภาพในโลกที่ปราศจากซึ่งความเห็นพ้องกลับเข้ามาในข้อถกเถียง แม้ว่าเราจะเห็นด้วยร่วมกันว่าทุกคนมีสิทธิชอบธรรมในการปกป้องตนเองก็ตาม"[21]

ปัญหานี้พบเห็นได้ทั่วไปในปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ภายหลังการสถาปนาระบบรัฐสมัยใหม่กลางศตวรรษที่ 17 การใช้กำลังและสงครามกลายเป็นเครื่องมือสำคัญเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการแสวงหาผลประโยชน์และอำนาจรัฐเสมอมา โดยเป็นเรื่องยากที่จะแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างสงครามที่เป็นธรรมกับที่ไม่ชอบธรรมออกจากกันอย่างชัดแจ้ง ในเมื่อรัฐที่ทำสงครามโดยส่วนใหญ่ต่างอ้างความถูกต้องชอบธรรมในการกระทำของตน Asai Motofumi ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายระหว่างประเทศชี้ว่าความยากลำบากในการกำหนดเกณฑ์ที่เห็นด้วยร่วมกันและสร้างฉันทามติในหมู่นักกฎหมายทำให้ในที่สุดแล้วแนวทาง "ยอมรับสงครามอย่างไม่แบ่งแยก" (indiscriminate war notion) กลายเป็นหลักการที่ครอบงำในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐยุโรปช่วงศตวรรษที่ 17 -18 ก่อนหน้าที่จะเกิดความพยายามอย่างจริงจังร่วมกันเพื่อทำให้สงครามผิดกฎหมาย (outlawry of war notion) ในช่วงศตวรรษที่ 20 แนวคิดการยอมรับสงครามแบบไม่แบ่งแยกในฐานะเครื่องมือของรัฐ มองว่าสงครามเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐ สงครามถือเป็นสิ่งถูกกฎหมายหากดำเนินการตามกระบวนการอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือร่วมกันและเคารพกฎเกณฑ์ที่ใช้ระหว่างสงคราม[22] แนวคิดนี้ดำเนินต่อเนื่องมาจนกระทั่งความรุนแรงของสงครามในยุคใหม่อย่างที่ปรากฏในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งทำให้เกิดกระแสแนวคิดทบทวนหลักการดั้งเดิมที่ยอมรับสงครามในฐานะสิทธิอันพึงมีของรัฐ อย่างไรก็ตาม Asai ก็ตั้งข้อสังเกตว่าในยุคที่แนวคิดยอมรับสงครามโดยไม่แบ่งแยกเป็นแนวทางที่ครอบงำอยู่นั้น "ก็ใช่ว่านักกฎหมายจะมุ่งส่งเสริมให้ยอมรับสงครามอย่างไม่เลือกหน้า (actively recognize) หรือสนับสนุนให้รัฐใช้สงครามสู้รบกับรัฐอื่นได้ตามอำเภอใจ แต่อาจเรียกได้ว่าเป็นจุดยืนแบบรับสภาพ (passively accepted) เสียมากกว่า เพราะสงครามอาจเป็นเครื่องมือจัดการปัญหาระหว่างรัฐได้ในกรณีที่ไม่มีหนทางอื่นเหลืออีกแล้ว หรืออาจถือเป็นวิถีทางสุดท้าย (ultima ratio) ในการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน"[23] จริงๆ แล้วสภาวะที่รัฐมีอำนาจอธิปไตยซึ่งถือเป็นอำนาจสูงสุดอยู่ในมือโดยปราศจากซึ่งอำนาจเหนือกว่าที่สามารถตัดสินหรือบงการให้รัฐปฏิบัติตามได้ ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การใช้สงครามเป็นเครื่องมือในปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเรื่องควบคุมได้ยาก[24]

---

[21] Tuck, *Hobbes*, p. 69.
[22] Asai, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō,* p. 84.
[23] Ibid.
[24] Ibid., p. 86.

เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่มองกันว่าส่งผลต่อพัฒนาการของแนวคิดสิทธิป้องกันตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความพยายาม "กำหนดหลักเกณฑ์" ที่เหมาะสมในการใช้สิทธินี้ เกิดขึ้นช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ในยุคสมัยที่ความขัดแย้งและการใช้กำลังปะทะกันระหว่างรัฐเกิดขึ้นจากการช่วงชิงดินแดน การพยายามปกป้องอาณานิคมของอังกฤษในทวีปอเมริกาทำให้เกิดการกระทบกระทั่งในดินแดนโลกใหม่ (New World) จนเกิดเป็นกรณีที่รู้จักกันในนาม เหตุการณ์เรือแคโรไลน์ (Caroline Incident) ปี 1837 เหตุการณ์นี้นำไปสู่สนธิสัญญาเว็บสเตอร์ – แอชเบอร์ตัน (Webster-Ashburton Treaty) ระหว่างสหรัฐฯ กับอังกฤษในปี 1842 ระหว่างกระบวนการเจรจาเพื่อยุติข้อพิพาทนี้ได้มีความพยายามกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าด้วยสิทธิป้องกันตนเองซึ่งกลายเป็นแบบอย่างยึดถือสืบต่อมานับจากนั้น เรือแคโรไลน์เป็นเรือกลไฟสัญชาติสหรัฐฯที่แล่นในแม่น้ำไนแองการ่าบริเวณพรมแดนติดกับแคนาดา ในปีที่เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกระแสการเรียกร้องเอกราชของแคนาดาจากการปกครองของอังกฤษได้รับการสนับสนุนจากชาวอเมริกันหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตแดนทางตอนเหนือ ในบรรยากาศตึงเครียดและไม่ไว้วางใจกัน เรือแคโรไลน์กลายเป็นเป้าการโจมตีของทหารอังกฤษ โดยได้ข้ามเขตแดนจากแคนาดาบุกขึ้นเรือที่เทียบอยู่ทางฝั่งสหรัฐฯ ฝ่ายอังกฤษอ้างว่าชาวอเมริกันบนเรือให้ความช่วยเหลือชาวแคนาดาเรียกร้องเอกราช ทหารอังกฤษได้สังหารคนอเมริกันบนเรือและจุดไฟเผาเรือ ก่อนจะปล่อยให้แล่นตกน้ำตกไนแองการ่า ต่อมาอังกฤษได้อ้างความชอบธรรมในเหตุโจมตีนี้ว่าเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเอง เนื่องจากเรือแคโรไลน์ส่งเสบียงและกำลังคนให้แก่กลุ่มชาวแคนาดาที่ต่อต้านอังกฤษ จากคำกล่าวอ้างนี้ฝ่ายสหรัฐฯได้เรียกร้องในปี 1841 ให้อังกฤษแสดงหลักฐานว่า การกระทำของตนนั้นเข้าข่ายการป้องกันตนเองจริง สิ่งที่ฝ่ายสหรัฐฯเรียกร้องคือให้อังกฤษแสดงว่า "เผชิญความจำเป็นอย่างฉับพลัน ถาโถมและไม่มีหนทางอื่น ตลอดจนเวลาให้พิจารณาไตร่ตรองในการป้องกันตนเอง"[25] และสิ่งที่อังกฤษกระทำนั้น "อยู่ในขอบเขตความจำเป็นในการป้องกันตนเองเท่านั้น"[26]

Asai กล่าวว่าข้อเรียกร้องของสหรัฐฯดังกล่าวสะท้อนหลักพื้นฐานที่ยอมรับเป็นเงื่อนไขตามธรรมเนียมปฏิบัติที่ชอบธรรมในการใช้กำลังตามสิทธิป้องกันตนเอง โดยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ มีการละเมิดที่ผิดกฎหมายกำลังใกล้เกิดขึ้น (imminent unlawful infringement) ไม่มีวิธีอื่นใดในการขจัดการละเมิดที่ผิดกฎหมายนั้น และหากมีการใช้กำลังเพื่อขจัดอันตรายดังกล่าว การใช้กำลังต้องเป็นไปในระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น (minimum necessary level)[27] Anthony Clark Arend กล่าวว่าจากกระบวนการถกเถียงระหว่างผู้แทนสหรัฐฯกับอังกฤษในกรณีนี้ นั่นคือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐ เดเนียล เว็บสเตอร์ กับตัวแทนอังกฤษประจำสหรัฐฯ ลอร์ด

---

[25] Arend, "International Law," p. 91.
[26] "(N)ecessity of that self-defense is instant, overwhelming, and leaving no choice of means and no moment of deliberation." Letter from Mr. Webster to Lord Ashburton, August 6, 1842 cited in Arend, "International Law".
[27] Asai, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō,* pp. 87-88.

แอชเบอร์ตัน นอกจากจะทำให้อังกฤษต้องยอมขอโทษสหรัฐฯ เนื่องจากไม่สามารถแสดงหลักฐานตามที่อ้างได้แล้ว ยังทำให้เกิดหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาการใช้กำลังที่ชอบธรรมเพื่อป้องกันตนเอง รวมถึงการใช้กำลังล่วงหน้าเพื่อป้องกันตนเอง (preemptive self-defense) ขึ้นด้วย เกณฑ์ที่ว่านี้อาจสรุปใจความเป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ได้แก่ เกณฑ์เชิงความจำเป็น (necessity) และเกณฑ์ว่าด้วยระดับที่เหมาะสม (proportionality)[28] อย่างแรกนั้นคือรัฐจำเป็นต้องแสดงให้เห็นว่าการใช้กำลังโจมตีของอีกฝ่ายกำลังใกล้เกิดขึ้นและไม่มีหนทางอื่นนอกจากการใช้กำลังเพื่อที่จะสามารถรอดพ้นหรือยับยั้งการโจมตีของอีกฝ่ายได้ ส่วนในเรื่องระดับที่เหมาะสมนั้นรัฐที่ใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองต้องคำนึงว่าการตอบสนองด้วยกำลังจะต้องเป็นไปในสัดส่วนที่เหมาะสมกับภัยคุกคาม สำหรับกรณีการโจมตีเรือแคโรไลน์ อังกฤษต้องแสดงให้เห็นว่า “ไม่ได้กระทำการอย่างไม่สมเหตุสมผลหรือเกินกว่าเหตุ (unreasonable or excessive) เนื่องจากการกระทำที่ชอบธรรมตามหลักความจำเป็นในการป้องกันตนเองนั้น จะต้องจำกัดแค่การรับมือความจำเป็นนั้นๆ และรักษาระดับให้ชัดเจนภายใต้ความจำเป็นนั้น”[29] เกณฑ์สองประการจากเหตุการณ์เรือแคโรไลน์นี้กลายเป็นที่อ้างถึงและเรียกกันต่อมาว่า “มาตรวัดแคโรไลน์” (Caroline test) ซึ่งเป็นแนวทางให้เหตุผลและพิจารณาความชอบธรรมสำหรับการใช้กำลังบนหลักสิทธิป้องกันตนเอง นับเป็นพัฒนาการอีกขั้นในกระบวนการสั่งสมบรรทัดฐานที่ยอมรับให้สิทธิป้องกันตนเองกลายเป็นสิทธิพื้นฐานแห่งรัฐที่เปิดทางให้สามารถใช้กำลังและสงครามเป็นเครื่องมือได้โดยมีเงื่อนไขข้อแม้ตามกฎเกณฑ์แบบจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

- ***พัฒนาการระหว่างศตวรรษที่ 20***

สิทธิป้องกันตนเองในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเปลี่ยนสถานะอีกรอบในช่วงศตวรรษที่ 20 ภายใต้บริบทที่สงครามก่อความเสียหายใหญ่หลวงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ทั่วกันหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทัศนคติต่อสงครามในประชาคมโลกเริ่มเปลี่ยนไปในแง่ลบ จนเกิดกระแสความพยายามจำกัดการใช้กำลังและทำให้สงครามที่เคยปล่อยเป็นสิทธิและเครื่องมือของรัฐอธิปไตยในยุคก่อนหน้ากลายเป็น “สิ่งต้องห้าม” หรือ “ผิดกฎหมาย” ในกระบวนการต่อต้านสงครามนี้นี่เอง “สิทธิป้องกันตนเอง” ได้รับการเน้นย้ำสถานะเชิงคุณธรรมพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในหมู่รัฐ โดยจัดให้มี “สถานะยกเว้น” เปิดช่องให้ใช้เป็นเหตุผลสำหรับใช้กำลังโดยชอบธรรม อาจกล่าวได้ว่ายิ่งการต่อต้านสงครามเข้มข้นขึ้นการเน้นย้ำสิทธิป้องกันตนเองว่าเป็นข้อยกเว้นก็ยิ่งชัดเจนตามไปด้วย Sase Masamori แสดงความเห็นว่า “ในยามที่บรรทัดฐานระหว่างประเทศยอมรับการทำสงครามเป็นสิทธิของรัฐโดยทั่วไปอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเน้นย้ำสิทธิการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองที่คงอยู่เป็นส่วนหนึ่งภายใต้สิทธิการทำสงครามของรัฐ เดิมสิทธิป้องกัน

[28] Arend, “International Law,” p. 91.
[29] Ibid.

ตนเองมีสถานะติดตัวรัฐมาและเป็นที่รู้กันโดยไม่ต้องปริปาก แต่เมื่อกระบวนการละเลิกสิทธิการทำสงครามดำเนินต่อเนื่องไป จึงมีความจำเป็นมากขึ้นที่จะต้องเน้นให้เห็นว่ารัฐยังคงมีสิทธิป้องกันตนเองโดยระบุให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น" [30]

เราจะเห็นต่อไปว่าสถานะยกเว้นนี้ค่อยๆ วิวัฒน์จากการเป็นหลักความเข้าใจร่วมกันแบบที่ไม่ต้องระบุเป็นลายลักษณ์อักษร ไปสู่การบัญญัติที่ชัดเจนหลังการกำเนิดของสหประชาชาติ อย่างที่กล่าวตอนต้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาสิทธิป้องกันตนเองกลายเป็นข้อยกเว้นที่ปรากฏเป็นวลีแจ้งชัดในมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามที่ว่าสิทธินี้ดำรงอยู่ในสถานะข้อยกเว้นแบบ "ที่เข้าใจกันอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร" นั้น สะท้อนให้เห็นจากประวัติศาสตร์ความพยายามทำให้สงครามผิดกฎหมายช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อันเป็นความพยายามของสหรัฐฯร่วมกับฝรั่งเศส สองชาตินี้ได้ริเริ่มกระบวนการทางกฎหมายเพื่อละเลิกการใช้สงครามเป็นเครื่องมือของรัฐและสัมฤทธิ์ผลออกมาในรูปคำประกาศต่อต้านสงคราม หรือสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยอง (Kellogg-Briand Pact หรือ General Treaty for the Renunciation of War) ปี 1928

จริงอยู่ที่ความพยายามลักษณะนี้มีขึ้นหลายระลอกในช่วงก่อนทศวรรษ 1920 แต่ก็ไม่ได้มุ่งทำให้สงครามเป็นสิ่งต้องห้ามโดยเฉพาะเจาะจงเท่าสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยอง ความพยายามก่อนหน้านี้ที่สมควรกล่าวถึงโดยคร่าวได้แก่ การประชุมสันติภาพเฮกสองครั้ง (Hague Peace Conference ปี 1899 และ 1907) ในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างศตวรรษ ซึ่งได้ส่งเสริมแนวทางสันติวิธีในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างรัฐ (pacific settlement of disputes) จัดตั้งศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (Permanent Court of Arbitration) อันเป็นการหันเข้าหาวิถีทางแห่งกฎหมายตลอดจนกำหนดกฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติระหว่างสงครามขึ้น อีกความพยายามหนึ่งที่สำคัญคือการก่อตั้งสันนิบาตชาติ (League of Nations) ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งให้เป็นองค์การสากลเพื่อสันติภาพ ความร่วมมือและ "รับประกันเอกราชทางด้านการเมืองและบูรณภาพทางดินแดนแก่กัน" (mutual guarantee of political independence and territorial integrity) แม้ว่าสันนิบาตชาติจะไม่ได้ระบุชัดเจนในธรรมนูญขององค์การว่าการใช้กำลังและสงครามเป็นเรื่องผิดกฎหมาย[31] แต่ก็มีแนวทางผลักดันการลดอาวุธและอาศัยวิถีทางทางกฎหมายเป็นกรอบในการจัดการข้อพิพาทอย่างการจัดตั้งศาลระหว่างประเทศ (Permanent Court of International Justice) ขึ้นเป็นหน่วยงานหลักขององค์การ สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ผลักดันให้จัดตั้งสันนิบาตชาติขึ้นตามความริเริ่มของผู้นำช่วงสงครามอย่างประธานาธิบดี Woodrow Wilson แต่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกในสถาบันอันสะท้อนอุดมคติเสรีนิยมนี้ ได้

[30] Sase Masamori, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni (The right of collective self-defense – For new debates)* (Tokyo: Ichigeisha, 2012), p. 17.
[31] Asai, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō,* p. 90-91.

พยายามมีส่วนร่วมและตอกย้ำแนวทางสันตินิยมในกรอบอื่นๆ ด้วยกระแสผลักดันจากกลุ่มการเมืองสายระหว่างประเทศนิยมและสันตินิยมในประเทศ ทางการสหรัฐฯได้ตอบรับความริเริ่มของฝรั่งเศสในการทำข้อตกลงละเลิกการใช้สงครามเป็นเครื่องมือในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ สนธิสัญญาเคลล็อก-บริยอง หรือที่รู้จักในนามสนธิสัญญาปารีส (Pact of Paris) ได้ระบุส่วนหนึ่งในอารัมภบทว่า

> ด้วยตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่การละเลิกสงครามอย่างตรงไปตรงมาในฐานะเครื่องมือเชิงนโยบายของรัฐจะต้องดำเนินการให้ถึงที่สุด . . . ด้วยเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงใดๆ ในความสัมพันธ์ซึ่งกันควรบังเกิดจากวิถีทางอันสันติและเป็นผลจากกระบวนการอันมีระเบียบและสันติวิธี

สนธิสัญญาซึ่งมีใจความเพียง 3 ข้อกำหนดว่ารัฐผู้ลงนามจะประณามและละเลิกการใช้สงคราม จะใช้สันติวิธีในการแก้ไขข้อขัดแย้งและข้อพิพาท และให้ข้อกฎหมายนี้มีผลทันทีที่รัฐผู้ลงนามให้สัตยาบัน รัฐผู้ร่วมลงนามในที่นี้หาใช่มีแต่เฉพาะสหรัฐฯและฝรั่งเศสดังชื่อเรียกสนธิสัญญาซึ่งตั้งตามบุคคลผู้เป็นเสาหลักในความพยายามเท่านั้น แม้ว่าแรงจูงใจเริ่มแรกของฝรั่งเศสจะมีการคำนวนเชิงยุทธศาสตร์อยู่เบื้องหลัง กล่าวคือฝรั่งเศสตั้งใจผูกพันสหรัฐฯเข้ามาเป็นพันธมิตรและมุ่งให้สนธิสัญญานี้มีลักษณะทวิภาคี แต่สหรัฐฯด้วยเกรงว่าตนเองจะถูกผูกมัดให้ต้องปกป้องฝรั่งเศสโดยไม่จำเป็น[32] กอปรกับเห็นว่านี่เป็นโอกาสส่งเสริมแนวคิดเสรีนิยม นิติธรรมและสันตินิยมในประชาคมนานาชาติ จึงต้องการให้ข้อตกลงที่เจรจากับฝรั่งเศสมีลักษณะพหุภาคี ในที่สุดแล้วสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยองจึงกลายเป็นข้อกฎหมายที่เปิดให้นานาชาติร่วมประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านสงครามและผลักดันระเบียบระหว่างประเทศให้เป็นไปในแนวทางอุดคติและสันตินิยม

จะเห็นว่านอกจากการกำหนดให้ละเลิกสงครามโดยรวมในฐานะเครื่องมือของรัฐและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างรัฐ เอกสารสำคัญนี้ไม่มีส่วนใดที่กล่าวถึง “สิทธิป้องกันตนเอง” หรือการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเองแม้แต่น้อย ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่าสิทธินี้เป็นข้อยกเว้นในแบบที่ “รู้กัน” ทางจารีตประเพณี จึงไม่มีการระบุชัดแจ้งในสนธิสัญญาต่อต้านสงครามฉบับนี้ อย่างไรก็ตามสถานะยกเว้นดังกล่าวได้รับการตอกย้ำและสะท้อนให้เห็นในกระบวนการหารือแลกเปลี่ยนเชิงหลักการระหว่างฝ่ายสหรัฐฯ ฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่งต่างเป็นรัฐมหาอำนาจในขณะนั้น โดยมีการแสดงจุดยืนนอกเหนือจากที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในสนธิสัญญาว่า ไม่มีความตั้งใจห้ามสงครามทุกรูปแบบ การแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างมหาอำนาจทั้งสามก่อนการสรุปข้อตกลงได้ตอกย้ำสถานะของ

[32] The United States Department of State, “The Kellogg-Briand Pact, 1928,” *Office of the Historian*, accessed May 10, 2017, https://history.state.gov/milestones/1921-1936/Kellogg.

สิทธิป้องกันตนเองว่าเป็นสิทธิพื้นฐานอันเป็นที่เข้าใจร่วมกันมาแต่ดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็เป็นเงื่อนไข “ยกเว้น” ในความพยายามทำให้สงครามผิดกฎหมายระหว่างประเทศ

Asai Motofumi ตั้งข้อสังเกตว่าในข้อกฎหมายที่ถือเป็นแบบอย่างสมัยใหม่ของการละเลิกสงครามนี้ ไม่ได้ระบุนิยามแน่ชัดว่าสงครามในที่นี้มีคำจำกัดความว่าอย่างไร และดูเหมือนเป็นการห้ามสงครามแบบไม่มีเงื่อนไขใดๆ (unconditional renunciation of war) อย่างไรก็ตามในระหว่างการเจรจาฝรั่งเศสต้องการให้ระบุชัดแจ้งถึงรูปแบบของสงครามที่ได้รับการยกเว้น โดยยืนกรานว่า “สงครามเพื่อป้องกันตนเอง” ต้องไม่ถูกลิดรอนจากการห้ามสงครามครั้งนี้ และอีกกรณีคือ “สงครามต่อต้านรัฐที่ละเมิดกฎเกณฑ์” หรือสงครามในฐานะเครื่องมือเพื่อ “ลงโทษ” และ “ธำรงไว้ซึ่งระเบียบ” ก็ควรให้การยอมรับด้วยเช่นกัน[33] แต่ที่ข้อยกเว้นทั้งสองกรณีไม่ได้ปรากฏในสนธิสัญญาปี 1928 เนื่องจากสหรัฐฯมองเรื่องดังกล่าวว่าเป็นหลักการที่รับรู้ร่วมกันในฐานะกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศอยู่แล้ว “สหรัฐฯ ให้เหตุผลว่าสิทธิป้องกันตนเองเป็นสิทธิที่รัฐอธิปไตยทั้งมวลมีอยู่ “ประจำตัว” (inherent right) ไม่ว่าสนธิสัญญาจะชี้ชัดหรือไม่ก็ตามรัฐต่างๆ ล้วนมีสิทธิในการพิทักษ์ปกป้องตนเองจากการโจมตีหรือรุกรานอยู่แล้ว”[34] ในกรณีสงครามเพื่อยับยั้งรัฐที่ละเมิดกฎระเบียบก็เช่นกัน สหรัฐฯมองข้อนี้ว่าเป็นเรื่องรับรู้กันดีอยู่แล้ว (common sense) จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติให้ซ้ำซ้อนอีก อย่างไรก็ตาม ข้อยกเว้นนี้ก็ได้รับการตอกย้ำภายในการเมืองสหรัฐฯ โดยในการให้สัตยาบันแก่ข้อตกลงนี้ วุฒิสภาสหรัฐฯได้กำหนดเงื่อนไขประกอบการอนุมัติว่า สหรัฐฯจะต้องไม่ถูกลิดรอนสิทธิป้องกันตนเองและสิทธิในการใช้กำลังจัดการพฤติกรรมที่ละเมิดข้อตกลง ซึ่งเป็นการตอกย้ำจุดยืนข้างต้นอย่างชัดเจน[35] กระบวนการทางกฎหมายเหล่านี้ถือเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งในยุคสมัยก่อนที่สิทธิที่เป็นข้อยกเว้นในการทำสงครามทั้งสองกรณีนี้จะได้รับการตอกย้ำให้ฝังแน่นในฐานะสถาบันระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ข้อยกเว้นอีกกรณีที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการเจรจาเพื่อร่างสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยอง เป็นประเด็นที่อังกฤษหยิบยกขึ้นให้ความสำคัญ ประเด็นที่อังกฤษเสนอนี้ทำให้การพิจารณาเรื่องการใช้กำลังปกป้องตนเองขยายออกไปอีกมิติหนึ่ง จากมุมมองเชิงผลประโยชน์แห่งชาติของอังกฤษซึ่งเป็นรัฐมหาอำนาจที่มีเขตอิทธิพลในรูปอาณานิคมขยายออกไปในภูมิภาคต่างๆ ของโลก สิทธิป้องกันตนเองในทัศนะของอังกฤษจึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองดินแดนภายใต้อาณัติของตนโดยจำกัดอยู่เพียงแค่เขตอธิปไตยของประเทศตนเท่านั้น อังกฤษจึงเสนอให้กำหนดข้อยกเว้นสำหรับการใช้สงครามเป็นเครื่องมือปกป้องดินแดนที่รัฐหนึ่งๆ มีผลประโยชน์ผูกพันอยู่อย่าง

[33] Asai, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō,* p. 94.
[34] Ibid.
[35] The United States Department of State, “The Kellogg-Briand Pact, 1928”.

แน่นแฟ้นด้วย ซึ่งเป็นแนวคิดเบื้องต้นของหลักสิทธิป้องกันตนเองร่วม (RCSD) ที่จะพัฒนาต่อไปในเวลาต่อมา มองกันว่าข้อเสนอของอังกฤษนี้สอดคล้องกับแนวคิดเชิงผลประโยชน์ของสหรัฐฯในเวลานั้นเช่นกัน เนื่องจากสหรัฐฯเองก็มองผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ของตนขยายออกไปนอกเขตอธิปไตยของประเทศโดยตรง ครอบคลุมไปทางตอนใต้ของทวีปอเมริกา[36] สหรัฐฯ ประกาศจุดยืนนี้อย่างชัดแจ้งมานับแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ในรูป "ลัทธิมอนโร" (Monroe Doctrine) โดยถือว่าภูมิภาคละตินอเมริกาเป็นพื้นที่ที่สหรัฐฯมีผลประโยชน์ผูกพันแน่นแฟ้นเป็นพิเศษ และไม่ต้องการให้ชาติยุโรปเข้าแทรกแซงรัฐเอกราชต่างๆ ในภูมิภาคดังกล่าว แม้ว่ากรณียกเว้นที่เข้าข่ายสิทธิป้องกันร่วมนี้จะไม่ได้บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในข้อตกลงฉบับท้ายสุดของสนธิสัญญาห้ามสงคราม และไม่ได้มีการระบุชัดเป็นเงื่อนไขสำหรับให้สัตยาบันในกระบวนการทางการเมืองภายในของสหรัฐฯเหมือนอย่างกรณีสิทธิป้องกันตนเองและสิทธิในการใช้กำลังจัดการรัฐที่ละเมิดก็ตาม แต่จุดยืนที่ตั้งอยู่บนหลักการพิจารณาผลประโยชน์และการคุ้มกันเขตอิทธิพลของตนนี้จะได้สะท้อนออกมาในความพยายามจัดตั้งหลักการทางกฎหมายอีกช่วงของประวัติศาสตร์ โดยเราจะเห็นต่อไปว่าแนวคิดว่าด้วยสิทธิป้องกันตนเองที่ขยายกว้างออกไปจากเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐหนึ่งครอบคลุมไปถึงพื้นที่ผลประโยชน์ของตนในดินแดนอื่น หรือชาติอื่นที่มีความผูกพันใกล้ชิด จะได้รับการตอกย้ำอีกระลอกก่อนที่ RCSD จะปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในกฎบัตรสหประชาชาติ

2.2.2 พัฒนาการเชิงหลักการและความหมายของ "สิทธิป้องกันตนเองร่วม"

ก่อนยุคที่กฎบัตรสหประชาชาติจะกำเนิดขึ้น ข้อกฎหมายอันถือได้ว่าเป็นแบบอย่างการทำให้หลัก "สิทธิป้องกันตนเองร่วม" (RCSD) กลายสภาพเป็นสถาบันทางกฎหมายที่มีรูปธรรมเด่นชัด เห็นจะเป็นความริเริ่มที่เกิดในทวีปอเมริกาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเขตอิทธิพลของสหรัฐฯตามหลักลัทธิมอนโรว์ที่ได้กล่าวข้างต้น "ข้อตกลงชาปุลเตเปค" (Act of Chapultepec) หรือ Declaration on Reciprocal Assistance and American Solidarity ซึ่งเห็นชอบโดยตัวแทนรัฐใน *การประชุมระหว่างรัฐอเมริกาว่าด้วยสงครามและสันติภาพ* (Inter-American Conference on War and Peace หรือ Chapultepec Conference) ปี 1945 เป็นความพยายามบนพื้นฐานแนวคิดการป้องกันตนเองร่วมเพื่อที่รัฐขนาดเล็กในละตินอเมริกาที่มีศักยภาพไม่มากนักจะสามารถพึ่งพิงแสนยานุภาพของมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ในการรับประกันความมั่นคงภายใต้บริบทโลกยุคหลังสงคราม[37] ข้อตกลงชาปุลเตเปคกำหนดพันธกรณีให้ชาติพันธมิตรถือ "การโจมตีใดๆ โดยรัฐใดรัฐหนึ่งต่อบูรณภาพอันละเมิดมิได้ทางดินแดน หรือต่ออธิปไตย หรือเอก

[36] Asai, *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō,* p. 97.
[37] Ibid., p. 109.

ราชทางการเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งในทวีปอเมริกา ว่าเป็นการรุกรานต่อรัฐที่ลงนามในข้อตกลงนี้ที่เหลือทั้งหมดด้วย"[38] และประกาศด้วยว่า "เมื่อเกิดการกระทำรุกรานขึ้นหรือเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่ามีรัฐใดเตรียมการเพื่อรุกรานต่อ . . . รัฐในทวีปอเมริกา รัฐที่ลงนามในข้อตกลงนี้จะปรึกษาหารือกันเพื่อตกลงมาตรการที่จะใช้รับมือ" อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าข้อตกลงพันธมิตรระดับภูมิภาคนี้ ได้ระบุเป็นลายลักษณ์อักษรถึงข้อยกเว้นสำหรับการใช้กำลังในสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยองส่วนที่ฝ่ายอังกฤษเสนอแต่ไม่ได้ระบุชัดแจ้งในตัวข้อตกลง นั่นคือสิทธิการใช้กำลังเพื่อการปกป้องพันธมิตร หรือปกป้องพื้นที่ผลประโยชน์สำคัญนอกเขตอำนาจอธิปไตยของตน

การร่วมกันปกป้องความมั่นคงของกลุ่มรัฐดังกล่าวนี้หาใช่เป็นหลักการใหม่ในกฎหมายระหว่างประเทศแต่อย่างใด ถือเป็นการกำหนด *Casus Foederis* หรือ *เหตุแห่งพันธมิตร* อันหมายถึงสถานการณ์ที่พันธมิตรต้องปฏิบัติหน้าที่หรือให้ความช่วยเหลือตามที่สัญญาต่อกัน เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ลักษณะนี้อาจสืบย้อนความเป็นมานับแต่ที่รัฐมีการทำสนธิสัญญาร่วมมือทางทหารหรือเป็นพันธมิตรเพื่อป้องกันความมั่นคงซึ่งกันตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 19 แม้ว่าในข้อตกลงเหล่านี้จะไม่ได้ระบุคำว่า สิทธิป้องกันตนเองร่วม (right of collective self-defense) อย่างที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ[39] แต่รูปแบบการรวมกลุ่มและพันธกรณีดังกล่าวก็นับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติและยอมรับโดยกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศมา[40] อย่างไรก็ตามข้อตกลงชาปุลเตเปคของบรรดารัฐในทวีปอเมริกามีฐานะสำคัญในแง่ที่มีอิทธิพลผลักดันให้สิทธิป้องกันตนเองร่วมกลายเป็นข้อบัญญัติที่ชัดแจ้งขึ้นมา[41] และมีฐานะเป็นข้อยกเว้นในการใช้กำลังสำหรับกฎหมายสากลยุคใหม่ควบคู่ไปกับ "สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง" (individual self-defense) ซึ่งมีข้อสงสัยน้อยกว่าในฐานะความหมายดั้งเดิมของสิทธิป้องกันตนเองที่เข้าใจกัน[42] "ประวัติการร่างกฎบัตรแสดงให้เห็นว่ามีความตั้งใจให้มาตรา 51 เป็นตัวปกป้องข้อตกลงชาปุลเตเปคซึ่งกำหนดให้รัฐสมาชิกร่วมป้องกันความมั่นคงซึ่งกันในยามที่ถูกโจมตี"[43] มาตรานี้ได้รับการเสนอในช่วงท้ายสุดของการเจรจาโดยไม่ปรากฏในร่างกฎบัตรฯที่หารือกันก่อนหน้าเมื่อปี 1944 ที่การประชุม Dumbarton Oaks กลุ่มรัฐอเมริกาเกรงว่าธรรมนูญขององค์การซึ่งกำลังจะสรุปออกมาในที่ประชุมซานฟรานซิสโก (San Francisco Conference หรือ UN Conference on International Organization) ปลายเดือนเมษายนปี 1945 จะทำให้สถานะข้อตกลงชาปุลเตเปคอันมีผลบังคับใช้ก่อนหน้าในเดือนมีนาคม 1945 ถูกตั้งคำถามภายใต้กฎหมายสากลฉบับใหม่ หรือไม่ก็อาจทำให้ข้อตกลง

---

[38] "Act of Chapultepec" cited in Kritsiotis, "A Study of the Scope and Operation," p. 171.
[39] ดู George K. Walker, Anticipatory Collective Self-Defense in the Charter Era, 382.
[40] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 92.
[41] Walter S. G. Kohn, "Collective Self-Defense under a Revised UN Charter," *Social Research* (Jan 1, 1955), p. 232.
[42] Sase, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni*, p. 19.
[43] Oscar Schachter, "The Right of States to Use Armed Force," *Michigan Law Review*, Vol. 82 : 1620 (Apr / May, 1984), p. 1633.

ไม่มีผลตามที่ตั้งใจไว้ภายใต้กลไกคณะมนตรีความมั่นคง (UNSC) ที่รัฐส่วนหนึ่งมีสิทธิยับยั้ง (veto) หากขาดซึ่งข้อยกเว้นตามมาตรา 51 นี้แล้ว สิทธิและอำนาจการใช้กำลังโดยชอบด้วยกฎหมายในประชาคมนานาชาติจะถูกผูกขาดโดยรัฐสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกถาวรที่เป็นรัฐใหญ่เพียงไม่กี่ชาติ กลุ่มรัฐละตินอเมริการวมทั้งสหรัฐฯซึ่งมีเสียงรวมกันเกินกว่าหนึ่งในสามของที่ประชุมซานฟรานซิสโกจึงผลักดันให้ใส่ RCSD ลงในตัวบทของกฎบัตรฯให้ชัดเจน เพื่อทำให้ระบบพันธมิตรระดับภูมิภาคของพวกตนมีสถานะที่สอดคล้องและได้รับการค้ำประกันจากกฎบัตรฯ[44] ในบันทึกการพิจารณาจัดทำร่างกฎบัตรกลุ่มรัฐละตินอเมริกาได้ระบุชี้ชัดถึงความหมายของ RCSD ซึ่งเราอาจใช้เทียบเคียงในข้อถกเถียงเรื่องคำจำกัดความของแนวคิดนี้ว่า “ในกรณีกลุ่มรัฐในอเมริกาการรุกรานรัฐใดรัฐหนึ่งถือเป็นการรุกรานต่อรัฐอเมริกาทั้งหมด รัฐต่างๆ และรัฐทั้งหมดใช้สิทธิป้องกันโดยชอบธรรมด้วยการให้ความช่วยเหลือรัฐที่ถูกโจมตี เพื่อขจัดการรุกรานนั้น นี่คือการดำเนินการที่เรียกว่า RCSD”[45]

จากการที่แนวคิดว่าด้วยสิทธิป้องกันตนเองเป็นประเด็นโต้เถียงสำคัญในทางการเมืองและวงวิชาการของญี่ปุ่นและเกี่ยวพันกับอัตลักษณ์แห่งชาติและหลักกฎหมายสำคัญภายในประเทศ นักวิชาการในญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกฎหมายระหว่างประเทศได้ถกเถียงกันมาหลายยุคหลายสมัยว่า RCSD มีที่มาก่อนหน้าการกำเนิดสหประชาชาติ หรือเป็นหลักการใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นพร้อมกับธรรมนูญขององค์การนี้[46] เสียงของนักวิชาการเหล่านี้แตกออกเป็นสองฝ่าย ขณะที่มีไม่น้อยยืนกรานว่าแนวคิดนี้ไม่ได้มีความเป็นมายาวนานในประวัติศาสตร์แต่อย่างใด ต่างจาก “สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง” อันเป็นที่ยอมรับกันมาหลายศตวรรษ แนวคิดทำนองกังขานี้มักสะท้อนจุดยืนฝ่ายที่คัดค้านการยอมรับ RCSD ในฐานะหลักความชอบธรรมสำหรับการใช้กำลัง แต่กลุ่มที่มีเป้าหมายเชิงนโยบายต่างไปคือให้การสนับสนุนการยอมรับสิทธินี้ มักเน้นย้ำที่มาในรูปจารีตระหว่างประเทศที่ได้รับการทำให้เป็นสถาบันขึ้นมาด้วยการบัญญัติเป็นกฎหมายภายใต้กรอบสหประชาชาติ Sase Masamori ได้ตั้งข้อสังเกตเปรียบเทียบให้เห็นพัฒนาการของสิทธินี้ในยุคก่อนและหลังการกำเนิดของสหประชาชาติว่า พันธมิตรทางทหารนับแต่ช่วงศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมากับพันธมิตรทางทหารภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติมีความแตกต่างกัน “เพียงเส้นบางๆ เท่านั้น” (*kamihitoe*) โดยอย่างแรกเป็นพันธะสัญญาโดยอิสระระหว่างรัฐอธิปไตยที่ไม่ต้องขึ้นกับสถาบัน กลไกหรือกระบวนการใดๆ ที่อยู่เหนือกว่า[47] ขณะที่อย่างหลังเป็นความพยายามนำธรรมเนียมปฏิบัติที่ยอมรับกันมาแต่เดิมมาจัดระเบียบภายใต้สถาบันทางกฎหมายและหลักการที่มีสถานะสูงกว่านั่นคือ องค์การระหว่างประเทศที่ทำงานบนพื้นฐาน “ความมั่นคงร่วม” (collective security) จากที่ Sase เสนอเราอาจกล่าวเสริมได้ว่ามาตรา 51 เป็นข้อกำหนด

---

[44] Kohn, “Collective Self-Defense,” p. 232.
[45] Cited in Kunz, “Individual and Collective Self-Defense in Article 51,” p. 873
[46] Sase, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni,* pp. 21-22.
[47] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 94.

ที่ “รับรอง” จารีตปฏิบัติที่ดำเนินมาแต่เก่าก่อน พร้อมๆ ไปกับวางเงื่อนไขใหม่เพื่อ “รองรับ” การใช้สิทธินี้ในวิถีทางที่มีการควบคุมดูแลมากขึ้น

ภายใต้บทบัญญัติของกฎบัตรฯ “สิทธิป้องกันตนเอง” มีพัฒนาการอย่างสำคัญ Sase ชี้ให้เห็นต่อไปว่าในความพยายามรอบสนธิสัญญาเคลล็อก-บริยอง การไม่ได้ระบุอย่างแจ้งชัดในข้อตกลงเกี่ยวกับข้อยกเว้นที่ว่า “จะไม่ลิดรอนสิทธิการใช้สงครามเพื่อป้องกันตนเอง” โดยละไว้ในฐานที่เข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐภาคีนั้น ทำให้ไม่ได้มีความพยายามแต่อย่างใดในการกำหนดเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ในการใช้กำลังตามสิทธินี้ประกอบในข้อตกลงด้วย ในทางกลับกันการระบุรับรองสิทธินี้เป็นลายลักษณ์อักษรในมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ มีนัยสำคัญในการวางกรอบ เงื่อนไขและขั้นตอนการใช้สิทธิดังกล่าวให้ชัดเจน[48] กล่าวคือ สหประชาชาติกำหนดกฎใหม่ 3 ประการประกอบการใช้กำลังที่เป็นข้อยกเว้นนี้ ได้แก่ 1) ให้รัฐใช้สิทธินี้ได้ระหว่างที่ UNSC อยู่ระหว่างพิจารณามาตรการเพื่อตอบสนองสถานการณ์ 2) รัฐมีหน้าที่ต้องรายงานให้ UNSC ทราบถึงการใช้กำลังตามสิทธิป้องกันตนเอง และ 3) เมื่อ UNSC มีมาตรการออกมา การใช้กำลังตามสิทธิป้องกันตนเองต้องยุติลง[49] อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้สิทธิป้องกันตนเองทั้งแบบโดยลำพังและร่วมกันนั้นถือเป็นมาตรการที่รัฐได้รับการยกเว้นให้ใช้เป็นเครื่องมือ “ขัดตาทัพ” (หรือที่มักเรียกกันว่า “until clause”) [50] เพื่อ “อุดช่องโหว่” (*ma wo umeru*) ระหว่างรอให้สหประชาชาติมีมาตรการตามกลไก “ความมั่นคงร่วม” ออกมาจัดการปัญหา [51] อาจมองได้ในอีกแง่ว่า สิทธิป้องกันตนเองดังกล่าวขณะที่มีสถานะเป็นข้อยกเว้น แต่ก็ถือเป็นกลไกที่มีบทบาททำงานเป็นตรรกะควบคู่กับกลไกความมั่นคงร่วม เรียกได้ว่าเป็น 2 เสาหลัก (*nihonyari*) ขององค์การเพื่อรับมือวิกฤตด้านสันติภาพ[52] แทนที่จะมองเป็นเพียงข้อยกเว้น Sase มองว่าสิทธิป้องกันตนเองทั้งสองแบบนี้ ไม่ขัดกับหลักการ “ห้ามใช้กำลัง” ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตามมาตรา 2 วรรค 4 ของกฎบัตรฯ ที่ระบุว่า “สมาชิกทั้งปวงจักต้องละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขต หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใดๆ หรือการกระทำในลักษณะการอื่นใดที่ไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของสหประชาชาติ” แต่ควรมองเป็นกลไก “ที่จำเป็นในการแก้ข้อบกพร่อง” (necessary correction / *juyona shusei*)[53] โดยใช้อุดช่องโหว่เรื่องเงื่อนเวลาในการหามาตรการตามกระบวนการความมั่นคงร่วม และในแง่อุปสรรคเชิงโครงสร้างของ UNSC ที่ต้องตัดสินใจบนหลักฉันทามติ (unanimity) และการมีสิทธิยับยั้ง (veto) ของสมาชิกถาวร จึงเรียกได้ว่าสิทธิป้องกันตนเองไม่ใช่การใช้กำลังที่ขัดกับ “ความมุ่งหมายของสหประชาชาติ” นักวิชาการด้าน

---

[48] Sase, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni*, p. 16.
[49] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 34.
[50] Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation,” p. 170.
[51] Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon,* pp. 86-87.
[52] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 34.
[53] Ibid, p. 28.

นิติศาสตร์ Dino Kritsiotis มองว่าจริงๆ แล้วมาตรา 51 ไม่ได้เป็นบทบัญญัติที่ริเริ่ม (initiate) หรือลิดรอน (impair) สิทธิป้องกันตนเองรวมถึง RCSD แต่เป็นความพยายามปรับหลักการสำหรับใช้สิทธินี้ให้สอดรับกับยุคสมัยใหม่ “เราอาจพิจารณามาตรา 51 ว่าเป็นความพยายามในการจัดที่ทางให้แก่สิทธิป้องกันตนเอง (accommodating the right of self-defense) ภายใต้สถาบันที่ได้รับการออกแบบให้มีแนวคิดความมั่นคงร่วมทำงานเป็นแกนหลัก ตลอดจน ‘อำนาจและความรับผิดชอบ’ ของคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งเป็นสภาวการณ์ใหม่ที่กำลังกำเนิดขึ้น”[54] หลังยุคสงครามโลกครั้งที่สอง

2.2.3 ข้อถกเถียงว่าด้วยคำจำกัดความของสิทธิป้องกันตนเองร่วม

RCSD ในกฎบัตรสหประชาชาติปรากฏขึ้นเพียงจุดเดียวและครั้งเดียวในมาตรา 51 โดยไม่มีคำอธิบายขยายความใดๆ ประกอบ[55] ทำให้สิทธิ “ประจำตัว” (inherent) รัฐอธิปไตยนี้กลายเป็นที่ถกเถียงในแง่นิยามความหมาย อาจเป็นเพราะคิดว่ากฎบัตรเพียงทำหน้าที่บัญญัติสิ่งที่ยึดถือและยอมรับกันเป็นสากลมาแต่เดิม กล่าวคือแปลงจารีตปฏิบัติที่เข้าใจกันดีอยู่แล้วให้กลายเป็นสถาบัน (institutionalize) จึงไม่ได้บัญญัติคำจำกัดความของสิทธินี้อย่างชัดแจ้ง RCSD มีนิยามว่าอย่างไรจึงกลายเป็นประเด็นที่ต้องตีความและกำหนดความหมายขึ้นนอกเหนือเนื้อความของกฎบัตรฯ ยิ่งเมื่อมีข้อถกเถียงว่าการใช้กำลังตามสิทธินี้มีมาอยู่แล้วในเชิงจารีตปฏิบัติ ก่อนหน้าการตรากฎบัตรฯ และที่สำคัญยังถือเป็นสิทธิที่รัฐมีอยู่แต่ต้นแล้วโดยไม่ต้องขึ้นกับกฎบัตร (existed prior to the Charter) กฎบัตรจึงไม่อาจ “จักรอน” (impair) สิทธิพื้นฐานนี้ได้[56] ยิ่งทำให้การกำหนดความหมายและขอบเขตของแนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างมาก ข้อถกเถียงเป็นปัญหามากขึ้นเมื่อพิจารณาว่าการรับรอง RCSD เป็นการขยายขอบเขต “สิทธิป้องกันตนเอง” ซึ่งแม้จะเข้าใจอย่างไม่มีปัญหามาแต่เดิมว่าคือการใช้กำลังปกป้องตนเองโดยลำพัง (individual defense) แต่แม้จำกัดเฉพาะสิทธิอย่างหลังก็ยังเผชิญความคลุมเครือและเสี่ยงต่อการถูกบิดเบือนใช้ในทางที่ผิด (abuse) การเพิ่มหรือแยกแนวคิด RCSD ออกมาเป็นอีกประเด็นต่างหาก ซึ่งหมายถึงการรับรองให้รัฐสามารถใช้กำลังป้องกัน “รัฐอื่น” ได้โดยชอบธรรมจึงยิ่งกลายเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงมากขึ้นไปอีก นักกฎหมายไม่น้อยตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการจัดตั้งสหประชาชาติได้วิจารณ์มาตรา 51 ว่าก่อให้เกิดความขัดแย้ง (contradict) ในหลักการ เนื่องด้วยมาตรานี้

[54] Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation,” p. 171.
[55] Bowett, “Collective Self-Defence,” p. 130.
[56] Schachter, “The Right of States to Use Armed Force,” p. 1634.

กำหนดให้การป้องกัน “รัฐอื่น” กลายเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกับ “สิทธิในการป้องกันรัฐตนเอง”[57] และทำให้เกิดความสุ่มเสี่ยงมากขึ้นที่รัฐจะใช้แนวคิดนี้เป็นข้ออ้างขยายการใช้กำลังออกไปอย่างไม่มีขอบเขต

ในสังคมการเมืองของญี่ปุ่นที่สิทธิป้องกันตนเองเป็นประเด็นถกเถียงในแง่ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญละเลิกสงคราม นิยามของ RCSD จึงกลายเป็นจุดสนใจในการถกเถียงทั้งเชิงวิชาการและเชิงนโยบายเป็นอย่างมาก แม้ว่าญี่ปุ่นหยิบยกมาตรา 51 ของกฎบัตรฯมาเป็นพื้นฐานหลักคุณธรรมเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญมาตรา 9 โดยมองสิทธิป้องกันตนเองเป็นการใช้กำลังที่ชอบธรรมและยอมรับได้มาตั้งแต่การตีความในรอบแรกๆ แต่ก็ได้ระงับการใช้ RCSD ตามมาตรา 51 ไว้ โดยมองว่าขัดกับมาตรา 9 ปัญหาของการทำให้การป้องกัน “รัฐอื่น” มาอยู่ภายใต้สิทธิป้องกันตนเองดูจะเป็นข้อขัดแย้งที่ถูกโจมตีเป็นอย่างมากในกระแสการถกเถียงภายในญี่ปุ่น ทั้งๆ ที่ในเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์แล้วญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงแนวคิด RCSD นี้ในฐานะหลักการที่ผูกมัดพันธมิตรอย่างสหรัฐฯให้เข้ามาพิทักษ์คุ้มครองญี่ปุ่นจากการถูกโจมตี ด้วยความคลุมเครือของสิทธินี้ที่ไม่มีการกำหนดชัดหรือเห็นพ้องต้องกันมาแต่เดิมในระดับสากล ในวงวิชาการของญี่ปุ่นซึ่งประเด็นนี้เกี่ยวพันอย่างเลี่ยงไม่ได้กับการเมืองและกลุ่มอุดมการณ์ที่ปะทะกัน (political charged debates) ทำให้ยิ่งยากต่อการหาฉันทามติ ข้อถกเถียงว่าด้วยคำจำกัดความของสิทธินี้ว่า “คืออะไร” หรือ “ควรเป็นเช่นไร” กลายเป็นเครื่องมือให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนและผลักดันจุดยืน “ส่งเสริม” ไม่ก็ “ต่อต้าน” การยอมรับและอนุญาตให้ใช้ RCSD ยิ่งในยุคที่มีความพยายามทบทวนและระดมความเห็นอย่างจริงจังเพื่อปรับนโยบายให้สอดรับกับสถานการณ์อย่างที่เห็นในทศวรรษ 2010 ประเด็นเรื่องนิยามของสิทธิที่อนุญาตให้ใช้กำลัง “ป้องกันรัฐอื่น” นี้ ยิ่งกลายเป็นศูนย์กลางของการโต้แย้ง อันส่งผลต่อความชอบธรรมในการกำหนดนโยบาย ในกรณีญี่ปุ่นการได้มาซึ่งความชอบธรรมนี้ยิ่งยุ่งยากมากขึ้นเมื่อไม่เพียงต้องคำนึงถึงหลักการสากล แต่ต้องเทียบหลักสากลนี้เข้ากับธรรมนูญสูงสุดและบรรทัดฐานต่อต้านการทหารและการใช้กำลังของประเทศด้วย นิยามที่ให้ต่อแก่ RCSD ยังกระทบกับเกณฑ์ที่จะยอมรับได้ว่า การใช้กำลังป้องกันผู้อื่นแบบใดถึงเรียกได้ว่าเข้าข่ายการป้องกัน “ตนเอง” ซึ่งเป็นสิทธิของรัฐที่ญี่ปุ่นยอมรับได้และปฏิบัติใช้ได้มาก่อนตั้งแต่ยุคการประกาศหลักยุทธศาสตร์ของประเทศเริ่มแรกสมัยหลังสงคราม เนื้อหาส่วนนี้ต้องการให้ผู้อ่านได้เห็นว่า RCSD มีสภาพเป็นแนวคิดที่ “ถกเถียงได้ไม่สิ้นสุด” (essentially debatable concept) โดยไม่ได้ตั้งใจใช้พื้นที่ส่วนนี้เพื่อกำหนดนิยาม

---

[57] ตัวอย่างเช่น Bowett ได้หยิบยกข้อโต้แย้งของ Hans Kelsen ในหนังสือ *The Law of United Nations: A Critical Analysis of its Fundamental Problems (1950)* มาเสนอว่า “Kelson แย้งว่าเนื่องจากการป้องกันตนเองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำซึ่งตามนิยามแล้วมีลักษณะฝ่ายเดียว (unilateral in character) การพูดถึงการป้องกันตนเอง “ร่วม” จึงเป็นการหลงอยู่ในความขัดแย้งในตัวเอง (self-contradiction) สำหรับ Kelsen แล้วสิทธิป้องกันตนเอง ‘คือสิทธิของปัจเจกบุคคลหรือรัฐที่ถูกโจมตีหรือคุกคาม และไม่ใช่ของปัจเจกบุคคลหรือรัฐอื่นใด’” ดู Bowett, “Collective Self-Defence,” p. 130; Kritsiotis กล่าวว่าสิทธิป้องกันตนเองร่วม “ถูกมองกันมาเป็นเวลาหนึ่งแล้วว่าเป็นการผันวลีที่ไม่ตรงนัก (inaccurate turn-of-phrase) เมื่อพิจารณาว่า ‘การปกป้องตนเองไม่สามารถจะเป็นแบบร่วมกันได้ แม้ว่าอาจจะมีเรื่องการรักษาความมั่นคงร่วมกัน (collective security) หรือการช่วยเหลือซึ่งกัน (mutual aid) อยู่ (ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ) ก็ตาม’” ดู Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation,” p. 182.

สำหรับงานวิจัยแต่อย่างใด แทนที่จะพยายามกำหนดความหมายที่เบ็ดเสร็จตายตัว สิ่งที่จำเป็นต้องเสนอให้เห็นมากกว่าคือ “ประเด็นถกเถียง” ที่ปราศจากข้อสรุปหรือฉันทามติที่ชัดเจน โดยแสดงให้เห็น “ขอบเขตความเป็นไปได้” ในการตีความและให้ความหมายแก่แนวคิดนี้ที่พบเห็นในกระแสการถกเถียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมญี่ปุ่น การเข้าใจและตระหนักถึงสภาวะอันขาดซึ่งฉันทามติในเรื่องนี้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสากลและในประชาคมความคิดความเห็นของญี่ปุ่น ทำให้เห็นได้ว่าผู้มีส่วนผลักดันนโยบายในญี่ปุ่นใช้ความคลุมเครือนี้เป็นโอกาสในการเลือกใช้และปรุงแต่งนิยามความหมายในแบบที่ช่วยตอบสนองสภาวการณ์เฉพาะของญี่ปุ่นขึ้นได้

จุดตั้งต้นของข้อถกเถียงว่าด้วยนิยามความหมายของ RCSD ในญี่ปุ่นยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ มักใช้คำนิยามที่เป็นทางการของรัฐบาลเป็นพื้นฐาน นิยามนี้ได้รับการผลิตซ้ำและยึดถือต่อเนื่องมาหลายทศวรรษหลายสมัยรัฐบาลนับจากที่สำนักกฤษฎีกาคณะรัฐมนตรี (CLB) เสนอการตีความรัฐธรรมนูญในปี 1981 ซึ่งเน้นย้ำจุดยืนไม่ยอมรับการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม ในรายงานประจำปีของกระทรวงป้องกันประเทศ (*Defense of Japan*) ซึ่งยึดตามการตีความนี้ได้ให้ “ความหมาย” RCSD ว่าคือ “สิทธิการใช้กำลังเพื่อหยุดยั้งการโจมตีด้วยอาวุธต่อรัฐอื่นที่รัฐนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แม้ว่ารัฐตนจะไม่ถูกโจมตีเองก็ตาม” การให้ความหมายเช่นนี้ใกล้เคียงกับที่เข้าใจกันโดยทั่วไป (typical definition) ซึ่งเมื่อหันกลับไปสำรวจกระบวนการร่างกฎบัตรสหประชาชาติ (*travaux preparatoires*) ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากข้อตกลงชาปุลเตเปคดังที่ได้ไล่เรียงมาข้างต้น ก็จะพบว่านิยามความหมายในแง่ “การให้ความสนับสนุนหรือช่วยเหลือรัฐที่ถูกโจมตีเพื่อขจัดการรุกราน” ถือเป็นคำจำกัดความตามเจตนารมณ์แรกเริ่มของการบัญญัติมาตรา 51 เราจะเห็นว่าภายหลังกฎบัตรมีผลบังคับใช้ไม่นาน ก็ได้มีข้อสัญญาระหว่างรัฐที่อ้างอิงสิทธิป้องกันตนเองร่วมนี้โดยยึดถือนิยามความหมายที่ไม่ต่างจากข้อตกลงชาปุลเตเปค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญาพันธมิตรแบบพหุภาคีซึ่งสะท้อนให้เห็นและตอกย้ำความเข้าใจร่วมกันในระดับสากล สนธิสัญญาพันธมิตรที่สำคัญที่อาศัยหลักความชอบธรรมของกฎบัตรฯกำหนดพันธะหน้าที่ในการใช้กำลังให้ความช่วยเหลือซึ่งกันเมื่อถูกคุกคามได้แก่ สนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty) ซึ่งก่อตั้งองค์การ NATO ในปี 1949 สนธิสัญญาซึ่งก่อตั้งกลุ่มพันธมิตรใหญ่ที่ผูกโยงสหรัฐฯเข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับสหภาพโซเวียตร่วมกับชาติยุโรปตะวันตกช่วงสงครามเย็นนี้ ได้กำหนด *casus foederis* ของชาติสมาชิกไว้ในมาตรา 5 โดยอ้างบทบัญญัติมาตรา 51 ของกฎบัตรและ “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” อย่างชัดเจน ใจความสำคัญของมาตรานี้ที่สะท้อนนิยามความหมายของสิทธิป้องกันตนเองร่วมระบุไว้ว่า

> รัฐสมาชิกตกลงกันว่าการโจมตีด้วยกำลังอาวุธต่อรัฐสมาชิกหนึ่งหรือมากกว่านั้นในภูมิภาคยุโรปหรืออเมริกาเหนือจะถือเป็นการโจมตีต่อรัฐสมาชิกทั้งหมด และด้วยเหตุนี้จึงตกลงกันว่าหากเกิด

การโจมตีด้วยกำลังอาวุธเช่นนั้นขึ้น รัฐสมาชิกแต่ละรัฐบนพื้นฐานการใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังหรือป้องกันตนเองร่วม ซึ่งมาตรา 51 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติให้การรับรอง จะให้ความช่วยเหลือรัฐสมาชิกที่ถูกโจมตี ทั้งโดยลำพังและโดยร่วมกันกับสมาชิกที่เหลือ ด้วยมาตรการที่พิจารณาว่าจำเป็น รวมถึงการใช้กำลังอาวุธเพื่อฟื้นคืนและธำรงความมั่นคงในภูมิภาคแอตแลนติกเหนือ

ในการรวมกลุ่มพันธมิตรพหุภาคีเพื่อคานอำนาจกับ NATO สนธิสัญญาวอร์ซอว์ (Warsaw Security Pact) ซึ่งจัดตั้งโดยกลุ่มชาติในค่ายคอมมิวนิสต์นำโดยสหภาพโซเวียตซึ่งลงนามในปี 1955 ก็มีบทบัญญัติที่อ้างมาตรา 51 และสิทธิป้องกันตนเองร่วมเช่นกัน โดยกำหนดนัยเชิงนิยามความหมายไม่ต่างกันนัก ในมาตรา 4 ของสนธิสัญญาระบุไว้ดังนี้

ในยามที่เกิดการโจมตีด้วยกำลังอาวุธในยุโรปต่อรัฐสมาชิกหนึ่ง หรือมากกว่านั้นโดยรัฐหนึ่งหรือกลุ่มรัฐใดๆ สมาชิกแต่ละรัฐบนพื้นฐานการใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังและป้องกันตนเองร่วมตามมาตรา 51 แห่งกฎบัตรสหประชาชาติจะต้องให้ความช่วยเหลือรัฐที่ถูกโจมตีโดยทันที ทั้งโดยลำพังหรือตกลงกันในหมู่รัฐสมาชิก ด้วยวิธีการที่พิจารณาว่าจำเป็น รวมถึงการใช้กำลังอาวุธ รัฐสมาชิกต้องปรึกษาหารือกันโดยทันทีเกี่ยวกับมาตรการที่จำเป็นสำหรับดำเนินการร่วมกันเพื่อฟื้นคืนและธำรงสันติภาพและระเบียบระหว่างประเทศ

สนธิสัญญาจัดตั้งพันธมิตรพหุภาคีทั้งสองนี้ ดูจะเป็นการสร้างบรรทัดฐานความเข้าใจคำจำกัดความของ RCSD ด้วยการกำหนดเงื่อนไขสำหรับการใช้สิทธินี้ในยุคหลังการกำเนิดของกฎบัตรฯ ข้อตกลงทั้งสองมีใจความที่เชื่อมโยงกับเรื่องนิยามที่สอดคล้องกันคือ การใช้กำลังเพื่อขจัดปัดเป่าภัยคุกคามหรือการโจมตีทางทหารให้แก่รัฐอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐสมาชิกที่ผูกมัดกันเป็นกลุ่มก้อนภายใต้สนธิสัญญาที่กำหนดพันธะทางทหารร่วมกัน อย่างไรก็ดีแม้ความเข้าใจนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นนิยามที่ใช้แบบทั่วไป (typical) แต่ก็ใช่ว่าการตีความสิทธิในลักษณะนี้จะปราศจากข้อกังขาโดยสิ้นเชิง ประเด็นถกเถียงที่จะเสนอต่อไปสะท้อนให้เห็นสภาพความขาดฉันทามติว่าด้วยนิยามความหมาย ตลอดจนความยุ่งยากและซับซ้อนในการตีความแม้จะยึดคำจำกัดความที่ใช้ทั่วไปเป็นจุดตั้งต้นก็ตาม โดยจะหยิบยกข้อถกเถียงเกี่ยวกับ RCSD ในญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อถกเถียงที่เห็นในปัจจุบันนี้ เป็นตัวอย่างและตัวแทนสะท้อนให้เห็นภาพกว้างของประเด็นถกเถียงและความยุ่งยากที่มีอยู่ ซึ่งการมุ่งตีความสิทธิไปในทางไหนนั้นสะท้อนจุดยืนของผู้เสนอว่าเห็นชอบให้ใช้กำลังเป็นเครื่องมือในนโยบายของญี่ปุ่นมากน้อยแค่ไหน การยึดคำจำกัดความแบบไหนที่ว่าเหมาะสมจึงเป็นวิธีถกเถียงเพื่อมุ่งให้ความชอบธรรมแก่แนวนโยบายในอีกต่อหนึ่ง ประเด็นคำถามสำคัญหนึ่งคือ สิทธิป้องกันตนเองร่วมจำเป็นต้องตั้งอยู่บนการเป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญาหรือไม่ อย่างที่คำนิยามแบบที่ยอมรับโดยทั่วไปซึ่งได้นำเสนอข้างต้นได้วางเงื่อนไขเป็นต้นแบบไว้

- ***สนธิสัญญาพันธมิตรองค์ประกอบที่จำเป็นในนิยามของสิทธิป้องกันตนเองร่วม?***

คำถามที่เกิดขึ้นคือ จำเป็นหรือไม่ที่ต้องมีเงื่อนไขเชิง “สนธิสัญญา” หรือข้อตกลงรวมกลุ่มด้านความมั่นคงเพื่อให้เข้าเกณฑ์การป้องกัน “ตนเอง” ร่วม นักวิชาการด้านกฎหมายระหว่างประเทศบางกลุ่มไม่เพียงแต่ในญี่ปุ่นเท่านั้นได้ตั้งข้อสังเกตโดยชี้ถึงกระบวนการกำเนิดของกฎบัตรฯเพื่อหาคำตอบในเชิงเจตจำนงเริ่มต้นของการบัญญัติสิทธินี้ในเวทีสากล ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่าเงื่อนไขควรเป็นอย่างไรที่ทำให้การป้องกัน “รัฐอื่น” เข้าข่ายการเป็นส่วนหนึ่งโดยชอบธรรมกับการป้องกัน “รัฐตนเอง” George K. Walker นักวิชาการด้านกฎหมายระหว่างประเทศชี้ว่า “การใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมไม่จำเป็นว่ารัฐนั้นจะต้องร่วมในข้อตกลงพหุภาคี รัฐหนึ่งอาจช่วยเหลือรัฐอื่นภายใต้สนธิสัญญาทวิภาคี หรือปราศจากซึ่งสนธิสัญญาหรือข้อตกลงก่อนหน้าใดๆ ก็ได้”[58] เขาได้อ้างถึงความตั้งใจของบรรดารัฐละตินอเมริการะหว่างการพิจารณาร่างกฎบัตรฯ ที่พยายามปรับตำแหน่งของมาตรา 51 ซึ่งกล่าวถึงสิทธิป้องกันตนเองและ RCSD จากเดิมที่รวมอยู่ในบทที่ 8 ว่าด้วย “ข้อตกลงส่วนภูมิภาค” (Regional Arrangement) มาเป็นมาตราห้อยท้ายภายในบทที่ 7 ซึ่งว่าด้วยมาตรการพิทักษ์สันติภาพ “การหารือในซานฟรานซิสโกไม่เพียงในหมู่สมาชิกกลุ่มภูมิภาคตามความหมายตรงตัว แต่ระหว่างคู่สนธิสัญญาทวิภาคีด้านความมั่นคง รวมทั้งรัฐที่ให้ความช่วยเหลือรัฐอื่นโดยปราศจากพันธะผูกมัดตามสนธิสัญญา ได้มีเจตนาร่วมกันที่จะย้ายมาตรา 51 จากบทที่ 8 มาอยู่บทที่ 7 โดยมีผลทำให้ RCSD เป็น “เอกเทศโดยสมบูรณ์จากการต้องมีข้อตกลงส่วนภูมิภาค” เป็นเงื่อนไข”[59] ด้วยเหตุนี้การต้องมีสนธิสัญญาระบุพันธะและ *casus foederis* จึงอาจไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการกำหนดคำจำกัดความของ RCSD

นักวิชาการญี่ปุ่นผู้มีผลงานว่าด้วย RCSD ที่ได้รับการอ้างถึงบ่อยอย่าง Sase Masamori ได้หยิบยกประเด็นนี้ขึ้นเน้นย้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบนิยามที่ CLB ระบุเป็นทางการว่าด้วยสิทธินี้ โดยมีวลีที่ว่าให้การปกป้อง “รัฐอื่นที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด” (having close relations / *missetsuna kankei*) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วตีความว่าคือ “ชาติที่เป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญา” Sase วิจารณ์ว่าการตีความที่เฉพาะเจาะจงเช่นนี้ ผิดหลักการและจิตวิญญาณของมาตรา 51 ที่ญี่ปุ่นมักใช้เป็นพื้นฐานให้ความชอบธรรมแก่นโยบายความมั่นคงบนพื้นฐานสิทธิป้องกันตนเอง พร้อมชี้ว่าในเมื่อมาตรา 51 เป็น “ข้อยกเว้นด้านการใช้กำลัง” ที่วางอยู่ในบทที่ 7 ซึ่งมีใจความสำคัญว่าด้วยการกำหนดแนวทางรับมือภัยต่อสันติภาพบนหลักการความมั่นคงร่วม (collective security) สิทธิป้องกันตนเองตามมาตรานี้จึงต้องมองในแง่ที่เป็นส่วนหนึ่งในมาตรการกอบกู้วิกฤตสันติภาพและการกระทำรุกราน ซึ่งไม่จำเป็นต้องยึด

[58] Walker, “Anticipatory Collective Self-Defense,” p. 328.
[59] Ibid.

โยงกับการรวมกลุ่มหรือข้อตกลงพันธมิตรระดับภูมิภาคทั้งแบบพหุภาคีหรือทวิภาคีใดๆ เขาโต้แย้งโดยอาศัยตรรกะที่ว่าหากยึดระบบพันธมิตรเป็นเงื่อนไข รัฐที่ดำรงสถานะเป็นกลาง (neutral) หรือไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (non-aligned) ย่อมกลายเป็นรัฐที่ไม่มีหรือไม่อาจใช้ RCSD ได้เลยอย่างนั้นหรือ ทั้งๆ ที่สิทธินี้เป็นสิทธิ “ประจำตัว” ของรัฐอธิปไตยทั้งปวงเท่าเทียมกัน จริงๆ แล้วแม้แต่รัฐที่ไม่มีพันธมิตรก็อาจใช้สิทธินี้ช่วยป้องกันรัฐอื่นได้ในยามวิกฤต แม้ว่าทันทีที่กระทำการดังกล่าวสถานะความเป็นกลางจะหมดไปหรือถูกตั้งคำถามก็ตาม[60] เห็นได้ว่าการตีความในวงการเมืองและกฎหมายของญี่ปุ่นที่ใช้ระบบพันธมิตรเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่แนวทางการให้นิยามที่ตรงตามหลักการในความคิดของ Sase นัก และเขาก็เชื่อว่าไม่ตรงตามเจตจำนงของสถาปนิกผู้ร่างกฎบัตรด้วย

เขาได้เสนอนิยามที่เหมาะสมกว่าแบบที่ไม่ต้องยึด “รัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด” เป็นเงื่อนไข RCSD ควรมีความหมายว่า “สิทธิในการให้ความช่วยเหลือรัฐอื่นนอกจากรัฐตนเองเมื่อถูกโจมตีด้วยกำลัง ระหว่างรอให้ UNSC ออกมาตรการเพื่อรับมือ โดยมีพันธะต้องแจ้งให้ UNSC ทราบในทันทีถึงมาตราการที่ใช้ และต้องยุติมาตราการดังกล่าวเมื่อ UNSC ออกมาตรการมาจัดการ”[61] ขณะที่ระมัดระวังให้นิยามนี้ยึดโยงอยู่กับถ้อยคำของมาตรา 51 ซึ่งเป็นต้นแบบเริ่มแรกในการวางเงื่อนไขสำหรับสิทธินี้ในยุคปัจจุบัน Sase มองว่าการให้นิยามเช่นนี้ RCSD จะมีประเด็นสำคัญอยู่ที่ การช่วยรัฐอื่นนั้น หมายถึงรัฐอื่นใดก็ได้ที่ถูกโจมตี ไม่เพียงแต่รัฐที่ใกล้ชิด ซึ่งจุดยืนเช่นนี้สอดคล้องกับฐานคติ (assumption) ของ Sase ที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้าแล้ว นั่นคือการมองมาตรา 51 รวมถึงสิทธิป้องกันตนเองทั้งสองแบบว่าเป็นเครื่อง “อุดช่องโหว่” หรือเสริมให้กลไก “ความมั่นคงร่วม” ที่อำนาจตัดสินและออกมาตรการอยู่ในมือ UNSC มีความสมบูรณ์มากขึ้น การให้นิยามความหมายที่ถูกต้องจึงต้องเป็นไปตามหลักปรัชญาของกฎบัตรฯ ส่วนการกำหนดเงื่อนไขประกอบเข้าไปอย่างเช่นการมีข้อตกลงหรือสนธิสัญญากำหนดพันธะร่วมกันหรือการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแล้วแต่พิจารณานั้น น่าจะเป็น “เงื่อนไขเชิงนโยบาย” ที่กำหนดเกณฑ์หรือจำกัดขอบเขตการใช้สิทธินี้เป็นการเฉพาะของรัฐ หรืออาจเป็นการกำหนดสถานการณ์เชิงประจักษ์ให้เห็นกรณีที่อาจใช้ RCSD[62] อย่างการที่พันธมิตรถูกโจมตีเป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ควรเข้าใจว่าเงื่อนไขนี้เป็นข้อที่จำเป็นในนิยามของ RCSD ในเชิงหลักการ ประเด็นที่น่าสนใจในนิยามตามแบบ Sase คือการใช้คำจำกัดความนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าข้อถกเถียงว่าด้วย RCSD ในญี่ปุ่นที่ส่วนใหญ่มุ่งไปยังกรอบบทบาทหน้าที่ร่วมกับพันธมิตรนั้นคับแคบมากเมื่อเทียบกับคำนิยามในแบบกว้างที่ Sase ย้ำว่าสะท้อนความตั้งใจและวัตถุประสงค์เริ่มต้นของหลักการในกฎบัตรฯ แนวการโต้แย้งในเรื่องนิยามความหมายนี้นอกจากจะทำให้เห็นว่าจริงๆ ข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นอย่างในสมัยรัฐบาล Abe ช่วง

---

[60] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken,* pp. 114-115; Sase, “Kokumin no Rikaifusoku wo Ureu,” p. 81.
[61] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 120.
[62] Ibid., p. 121.

ทศวรรษ 2010 เป็นความพยายามปรับเพียงเล็กน้อยเข้าหาหลักการสากลนี้เท่านั้น และยังเป็นการย้ำด้วยว่าความพยายามนี้ไม่ควรเบี่ยงเบนหลักการที่แท้จริงของ RCSD ข้อถกเถียงภายในญี่ปุ่นอาจขยายกรอบออกไปได้มากกว่าที่เป็นอยู่หากตัดอคติที่ยึดถือมาตั้งแต่ปี 1981 ไปได้ หรือหลุดจากข้อจำกัดรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ไปได้[63]

ข้อโต้แย้งทัศนะของ Sase ที่อาจหยิบยกมาเทียบเคียงเพื่อชี้ให้เห็นความซับซ้อนของปัญหา มีอย่างเช่น งานของ Ishiba Shigeru นักการเมืองในพรรค LDP ซึ่งก็มีจุดยืนสนับสนุนการยอมรับให้ใช้ RCSD เขาเปิดประเด็นเรื่องคำจำกัดความ RCSD ว่า "การป้องกัน – 'ตนเอง' – ร่วม" (collective 'self' defense) ปัญหาอยู่ที่จะให้ความหมายอย่างไรเพื่อทำให้การใช้กำลังปกป้อง "รัฐอื่น" เข้าข่ายการป้องกัน "ตนเอง" ในข้อเขียนของเขาที่มุ่งให้ความรู้พื้นฐานว่าด้วยเรื่องนี้แก่สาธารณชน Ishiba อธิบายนิยามความหมายโดยพิจารณาเปรียบเทียบ 3 รูปการณ์ (scenarios) ที่ดูแล้วอาจเข้าข่ายการใช้กำลังแบบ RCSD แต่ก็อาจเกิดข้อถกเถียงตามมาได้เช่นกัน กรณีแรกคือรัฐสองรัฐถูกรัฐอื่นโจมตีพร้อมๆ กันและใช้กำลังต่อต้านการถูกโจมตีนั้นร่วมกัน ในแง่นี้เนื่องจากทั้งสองรัฐเป็นเป้าการถูกโจมตีโดยตรงด้วยกันทั้งคู่จึงเข้าข่ายการป้องกัน "ตนเอง" อย่างแน่นอน แต่การใช้กำลังในสถานการณ์นี้ก็สามารถจัดอยู่ในขอบเขต "สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง" ได้อย่างไม่มีปัญหา โดยไม่จำเป็นต้องอ้าง RCSD ถือเป็นการใช้สิทธิป้องกันตนเองพร้อมๆ กันหรือ "ด้วยกัน" (together / *kyodô*) เท่านั้น ซึ่งอาจเป็นคนละอย่างกับการป้องกันตนเอง "ร่วมกัน" (*shûdanteki* / collective) กรณีต่อมาคือ การที่รัฐหนึ่งถูกอีกรัฐโจมตี รัฐที่สามแม้ไม่ถูกโจมตีแต่ช้วยให้การปกป้องรัฐที่ถูกโจมตี กรณีนี้ Ishiba ชี้ว่ามีลักษณะ "การป้องกันร่วม" (collective defense / *shûdanteki boei*) ก็จริงแต่ก็ขาดองค์ประกอบสำคัญของ การป้องกัน "ตนเอง" เนื่องจากรัฐตนเองไม่ได้เป็นฝ่ายถูกโจมตีโดยตรงและไม่มีเงื่อนไขใดๆ บ่งบอกว่าการช่วยขจัดภัยคุกคามของรัฐอื่นนี้เกี่ยวข้องกับการป้องกันความมั่นคงของตนเอง กรณีนี้ถึงแม้อาจพิจารณาเป็นการป้องกันร่วมแต่ขาดเกณฑ์ที่ทำให้เข้าข่ายการป้องกันตนเอง การมองกรณีเช่นนี้ว่าอาจไม่อยู่ในขอบเขตของ RCSD อย่างชัดเจนทำให้การพิจารณาเรื่องนิยามของ Ishiba ต่างออกไปจาก Sase ซึ่งมองว่า RCSD มีไว้ช่วยป้องกันรัฐใดๆ ก็ตามจากการถูกรุกรานโดยไม่จำเป็นต้องวางเงื่อนไข ข้อพิจารณาที่สำคัญกว่าคือการใช้ธำรงระเบียบระหว่างประเทศโดยใช้สิทธินี้ควบคู่ไปกับหลัก "ความมั่นคงร่วม" Ishiba เสนออีกกรณีที่อาจถือได้ว่าการป้องกันรัฐอื่นเข้าข่ายการป้องกันรัฐตนเอง นั่นคือการมีความผูกพันธ์กับรัฐอื่นอย่างใกล้ชิดเสมือนมี "ตัวตนร่วม" (collective self / *shûdanteki jiko*) เมื่อฝ่ายใดถูกโจมตีและมีการช่วยเหลือกันก็จะเป็นการร่วมกันใช้กำลังปกป้อง "ตัวตนร่วม" ในกรณีนี้ "การร่วมปกป้องรัฐที่ถูกโจมตีนั้น มาจากการพิจารณาว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลเท่ากับรัฐตนเองถูกโจมตีหรือเผชิญอันตรายไปด้วย"[64] การปกป้องรัฐอื่นในแง่นี้จึงเท่ากับการ

[63] Sase, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni,* pp. 21-22.
[64] Ishiba, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon,* pp. 27-28.

ปกป้องรัฐตนเองพร้อมกันไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้น่าจะสอดคล้องกับหลักสำคัญที่แฝงอยู่ภายในคำว่าสิทธิ “ป้องกันตนเองร่วม” นั่นคือ self-defense และน่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดคำจำกัดความของ RCSD ที่เหมาะสม[65]

ในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อบัญญัตินิยามที่เหมาะสม Ishiba ไม่ได้เจาะจงว่า “ตัวตนร่วม” ดังกล่าวจำเป็นต้องเกิดจากสนธิสัญญาหรือระบบพันธมิตรที่เป็นทางการอย่างที่เห็นในกรณี NATO หรือ Warsaw Pact เงื่อนไขที่เขามองว่าสำคัญกว่าคือการพิจารณา “ความจำเป็น” (necessity / *hitsuyôsei*) ของรัฐที่เข้าไปช่วยปกป้องรัฐอื่นที่เป็นเหยื่อการโจมตี[66] โดยเงื่อนไขหรือนิยามที่เหมาะสมควรมีองค์ประกอบของการคำนึงว่าการโจมตีต่อรัฐอื่นนั้น “ถือเป็น” หรือ “เทียบเท่า” การโจมตีหรือคุกคามรัฐตนด้วยเช่นกัน หากนิ่งเฉยดูดายและไม่ดำเนินการเพื่อช่วยหยุดยั้งในที่สุดแล้วอาจทำให้อันตรายนั้นเข้ามาถึงตัว[67] ดังนั้นเมื่อเทียบกับนิยามตามการตีความของ CLB ปี 1981 ที่ว่าหมายถึง “สิทธิการใช้กำลังเพื่อหยุดยั้งการโจมตีต่อชาติที่รัฐนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แม้ว่ารัฐตนเองจะไม่ถูกโจมตีเองก็ตาม” จึงถือว่ามีข้อบกพร่องเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์สำคัญที่ Ishiba เสนอ เขาชี้ว่านิยามที่เหมาะสมควรระบุตรรกะให้แจ้งชัดว่า “เนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดการโจมตีต่อรัฐดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นการโจมตีต่อรัฐตนด้วยเช่นกัน” เพื่อเน้นย้ำให้เห็นภาวะการมีตัวตนร่วม ตลอดจนความรู้สึกถึงภัยคุกคามร่วมกัน[68] นิยามปี 1981 กลับสร้างความสับสนด้วยการเพิ่มวลีที่ว่า “แม้ว่ารัฐตนจะไม่ถูกโจมตีเองก็ตาม” ซึ่งเสมือนการกำหนดพันธะผูกพันกับรัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดโดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ว่าการโจมตีรัฐอื่นนั้นมีผลต่อตนหรือไม่อย่างไร[69] จุดยืนของ Ishiba ว่าด้วยนิยามที่เหมาะสมของ RCSD นี้สอดคล้องกับฐานคติที่รัฐบาลนำโดย LDP ช่วงปี 2014-15 ใช้วางเงื่อนไขสำหรับการยอมรับให้ใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม ตลอดจนการออกกฎหมายความมั่นคงใหม่ (เนื้อหาในบทที่ 4) เราอาจมองงานของ Ishiba ว่าเป็นความพยายามชี้แจงและแสดงตรรกะให้ประชาชนญี่ปุ่นได้รับทราบถึงจุดยืนในการปรับนโยบายของรัฐบาลและเรียกเสียงสนับสนุน ข้อพิจารณาตามทัศนะของ Ishiba สะท้อนออกมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่รัฐบาลกำหนดสำหรับพิจารณาใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม นั่นก็คือสิทธินี้จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อการโจมตีที่เกิดขึ้นกับรัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดนั้น “เป็นภัยที่ชัดแจ้งต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น ตลอดจนต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขของประชาชน”[70] คำจำกัดความบนเงื่อนไขเช่นนี้ส่งผลช่วยลดทอนความสำคัญหรือจุดเน้นของเงื่อนไขการมี “ตัวตนร่วม” ลงไปมาก กล่าวคือไม่ใช่เมื่อชาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือพันธมิตร

---

[65] Ibid., p. 28.
[66] Ibid., p. 88.
[67] Ibid., pp. 80-81, 88.
[68] Ibid., pp. 81-82.
[69] Ibid.
[70] Japan’s Ministry of Defense, *Defense of Japan* (2015)

ตามสนธิสัญญาถูกโจมตีแล้วญี่ปุ่นมีพันธะต้องให้ความช่วยเหลือในทุกๆ กรณี เกณฑ์ที่สำคัญกว่าคือการพิจารณาสถานการณ์ว่าการโจมตีที่เกิดขึ้นนั้นกระทบต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างชัดแจ้งหรือไม่ และมองเป็นความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ต้อง "ตัดสินเชิงนโยบาย" เป็นรายกรณีไป[71]

Takami Katsutoshi นักวิชาการด้านกฎหมายของมหาวิทยาลัยโซเฟีย ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหาเชิงคำจำกัดความของสิทธินี้ในวารสาร *Sekai* ซึ่งเป็นปากเสียงฝ่ายที่คัดค้านการแก้และตีความมาตรา 9 แม้ว่าจะมีจุดยืนกังขาต่อการยอมรับการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมต่างไปจาก Ishiba แต่เขาก็ได้เสนอคำจำกัดความที่เหมาะสมที่มีเงื่อนไขใกล้เคียงกับแนวคิดที่เพิ่งกล่าวมา นั่นคือมุ่งความสนใจไปที่การวางเงื่อนไขให้การใช้กำลังปกป้องรัฐอื่นเข้าข่ายการป้องกันตนเอง เขาวิพากษ์นิยามที่ยึดเป็นทางการต่อเนื่องมาจากการตีความของ CLB ปี 1981 ว่าการช่วยเหลือรัฐอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่ถูกโจมตี ทั้งๆ ที่รัฐตนเองไม่ได้ถูกละเมิดผลประโยชน์แห่งชาติใดๆ นั้น น่าจะเป็นการละเลยเรื่องที่ว่า สิทธิในการป้องกันรัฐตนเองต่างหากที่เป็นหัวใจสำคัญของสิทธิป้องกันตนเองในรูปแบบรวมกลุ่ม และจะเป็นการขัดหลักการจำกัดการใช้กำลังตามกฎบัตรสหประชาชาติ หากใช้นิยามดังกล่าวพิจารณาใช้ RCSD ย่อมหมายถึง การป้องกันรัฐอื่น (พันธมิตร) อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด[72] เขาได้หยิบยกคำจำกัดความของ Moriwaki Tsunefuto นักวิชาการด้านกฎหมายในงานเขียนปี 1975 ขึ้นพิจารณาแทน ซึ่งเขามองว่าได้กำหนดเงื่อนไขการใช้ RCSD ที่ชอบธรรมและเหมาะกับฐานะที่เป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 51 แห่งกฎบัตรฯ นั่นคือ "การกระทำเพื่อหยุดยั้งการใช้กำลังต่อชาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ในฐานะวิธีการเพื่อปกป้องสันติภาพและความปลอดภัยอันเป็นผลประโยชน์ที่กระทบความเป็นความตาย (vital interest / *shikatsuteki hoeki*) ของรัฐตนเอง ถือเป็นการป้องกันตนเองในยามที่มีการใช้กำลังเกิดขึ้นกับรัฐอื่น"[73]

ด้วยคำจำกัดความเช่นนี้ Takami ให้ความสำคัญต่อประเด็น "ผลประโยชน์ที่กระทบความเป็นความตายของประเทศตนเอง" ว่าน่าจะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้สิทธินี้มีนิยาม ตลอดจนเกณฑ์การใช้ที่สอดคล้องตามจิตวิญญาณของกฎบัตรฯและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามจากจุดยืนของเขาที่ตั้งข้อกังขาต่อการตีความรัฐธรรมนูญเพื่อยอมรับให้ใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม ทะคะมิ แสดงความวิตกกังวลต่อปัญหาที่จะเกิดตามมา นั่นคือการนิยาม "ผลประโยชน์ที่กระทบความเป็นความตาย" ซึ่งมีความคลุมเครือและอาจเปิดช่องให้ในที่สุดแล้วรัฐบาล

---

[71] I Ishiba, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon,* p. 77.
[72] Katsutoshi Takami, "Shudanteki jieiken 'genteikoshi' no kyojitsu – 'hogohoeki' no shiten kara," (The fact about limited exercise of the right of collective self-defense: from the aspect of 'object of protection') *Sekai* (Sep 2015), p. 72.
[73] Takami Katsutoshi, "Shūdantekijieiken 'Genteikōshi' no Kyojitsu: 'Hogohōeki' no Shiten kara (The truth about the 'limited exercise' of right of collective self-defense: From the viewpoint of 'legally protected interest')," *Sekai* (Sep 2015), p. 72-73.

ตีความขยายขอบเขตการใช้สิทธิออกไปอย่างไม่มีขีดจำกัดได้อยู่ดี ยิ่งในหลายครั้งรัฐบาลญี่ปุ่นสายอนุรักษ์นิยมวางนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ควบรวมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงปัจจัยดำรงชีพ (lifeline) เป็นผลประโยชน์ของประเทศที่สำคัญยิ่งยวดด้วยแล้ว เงื่อนไขที่น่าจะเป็นข้อจำกัดในการใช้สิทธินี้อาจกลายเป็นช่องโหว่เปิดกว้างให้รัฐบาลใช้เป็นข้ออ้างเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งนอกประเทศได้ไม่สิ้นสุด (open to abuse)[74] มุมมองของ Takami สะท้อนปัญหาอันเกิดจากความคลุมเครืออย่างเลี่ยงได้ยากของคำจำกัดความ RCSD ขณะที่ Ishiba ผู้สนับสนุนการตีความมาตรา 9 มองเงื่อนไขที่เปิดให้ถกเถียงถึงกรณีการใช้สิทธินี้ว่าช่วยให้เกิดความยืดหยุ่นในการพิจารณาและตัดสินเชิงนโยบาย Takami กลับมองว่าการปล่อยให้เรื่องนี้กลายเป็นปัญหาเชิงนโยบายอาจทำให้อุดมคติต่อต้านทหารและการใช้กำลังในยุคหลังสงครามของญี่ปุ่นยิ่งถูกบ่อนเซาะจนเสื่อมสลาย และเปิดช่องให้รัฐใช้กำลังในนามของสิทธินี้ไปในทางมิชอบได้

- ***เกณฑ์สากลควบคุมการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม***

ข้อกังวลในเรื่องการใช้สิทธิไปในทางมิชอบดังที่ Takami หยิบยกขึ้นเป็นปมปัญหาในข้อเขียนของเขาที่เผยแพร่ในปี 2015 หาใช่เป็นประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ในการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมในปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่อย่างใด สำหรับญี่ปุ่นแล้วเนื่องจากการปรับจุดยืนของรัฐบาลให้สามารถใช้สิทธินี้ได้เพิ่งเกิดขึ้นปี 2014 ข้อถกเถียงลักษณะนี้จึงอาจเป็นประเด็นสดใหม่ที่มีการหยิบยกและเน้นย้ำในข้อเขียนที่เผยแพร่ในสังคมญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายที่มีทัศนะหวาดระแวงต่อการยอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้ แต่ในระดับประชาคมนานาชาตินั้น ปัญหาการอ้างสิทธิป้องกันตนเองร่วมเพื่อใช้กำลังเข้าแทรกแซงภูมิภาคต่างๆ เพื่อปกป้องพันธมิตรของตนเกิดขึ้นหลายครั้งหลายหน นับจากสมัยสงครามเย็นเป็นต้นมา บทบาทของตุลาการระหว่างประเทศมีส่วนสำคัญในการลดความคลุมเครือและการตีความตามอำเภอใจของรัฐต่างๆ โดยวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้เป็นเงื่อนไขเพิ่มเติมแก่เนื้อความในกฎบัตรฯที่ไม่ได้ระบุอะไรในเรื่องนี้ไว้ คำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice / ICJ) ในกรณีนิการากัวกับสหรัฐอเมริกา หรือที่รู้จักกันในนาม “กรณีนิการากัว” (Nicaragua Case) ปี 1986 ถือเป็นที่มาของบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์การใช้ RCSD (regulation of collective self-defense)[75] อาจเรียกได้ว่าเป็นกรณีประวัติศาสตร์ที่สำคัญเทียบเท่า Caroline Incident ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ดังได้กล่าวมาแล้วก็ว่าได้ โดยทำให้เกิดพัฒนาการเชิงจารีตประเพณีระหว่างประเทศในเรื่องเกณฑ์การใช้สิทธิป้องกันตนเอง กรณีนิการากัวได้รับการอ้างถึง

[74] Ibid., p. 73.
[75] Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation,” p. 185.

ในการถกเถียงภายในญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน โดยมีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเสี่ยงต่อการถูกใช้โดยมิชอบหรือแฝงด้วยผลประโยชน์ แต่ความพยายามจำกัดขอบเขตและเกณฑ์การใช้สิทธินี้โดยสถาบันระหว่างประเทศสะท้อนให้เห็นฐานะอันชอบธรรมเชิงกฎหมายของ RCSD ตลอดจนการเป็นที่ยอมรับในประชาคมนานาชาติด้วย

ดังที่กล่าวว่าการอ้างสิทธิป้องกันตนเองร่วมตามอำเภอใจเพื่อใช้กำลังแทรกแซงเพื่อปกป้องเขตอิทธิพลโดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยชาติมหาอำนาจมีให้เห็นไม่น้อยในประวัติศาสตร์ยุคหลังสงคราม ในงานเขียนของ Ishiba ได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนปัญหานี้ในยุคแรกๆ อย่างการใช้กำลังที่เกิดในช่วงทศวรรษ 1960 ไม่ว่าจะเป็นสงครามเวียดนามที่สหรัฐฯ อ้างสิทธิป้องกันตนเองร่วมเพื่อปกป้องพันธมิตรเวียดนามใต้จากการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ หรือเหตุการณ์ปรากสปริง (Prague Spring) ที่สหภาพโซเวียตใช้กำลังรุกรานเชคโกสโลวาเกียเพื่อยับยั้งการปฏิรูปตามแนวเสรีนิยมโดยอ้างว่าเป็นการปกป้องพันธมิตรจากถูกแทรกแซงโดยฝ่ายต่อต้านการปฏิวัติและลัทธิจักวรรดินิยมต่างชาติ แม้ในกรณีเหล่านี้จะมีการตั้งคำถามถึงความชอบธรรมแต่ก็ไม่ได้มีการตั้งเกณฑ์ควบคุมการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมอย่างจริงจัง[76] อย่างไรก็ตามใช่ว่าปัญหาความคลุมเครือและช่องโหว่อันเป็นผลจากความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติในกฎบัตรฯจะถูกละเลยได้นาน คำตัดสินของ ICJ ในกรณีนิการากัวซึ่งออกมาในปี 1986 ถือเป็นจุดเปลี่ยนไปสู่การวางหลักเกณฑ์สากลที่ชัดเจนขึ้นในการใช้สิทธินี้ โดยมีบทบาทเสมือนเป็นการกำหนด “ขั้นตอน” ทางกฎหมายบน “มุมมองที่ค่อนข้างเป็นทางการสำหรับเงื่อนไขในการใช้ RCSD”[77] เหตุการณ์โดยสังเขปที่นำไปสู่การทำหน้าที่ของ ICJ เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกนได้อ้างสิทธิป้องกันตนเองร่วมแทรกแซงการเมืองภายในของนิการากัว โดยสหรัฐฯให้การสนับสนุนกลุ่มคอนทราปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลของนิการากัวซึ่งนำโดยกลุ่มซานดินิสตาที่มีแนวคิดเอียงเข้าหาสังคมนิยมและต่อต้านสหรัฐฯ รัฐบาลเรแกนอ้างว่ารัฐบาลซานดินิสตาให้การสนับสนุนกลุ่มติดอาวุธปฏิบัติการแบบกองโจรต่อต้านรัฐบาลในประเทศข้างเคียงอย่าง เอลซัลวาดอร์ คอสตาริกา และฮอนดูรัส สหรัฐฯจึงอ้าง RCSD ปกป้องชาติเหล่านี้ นิการากัวได้ฟ้องร้องกรณีถูก แทรกแซงนี้ต่อ ICJ ปี 1984 โดยที่ฝ่ายสหรัฐฯยืนกรานว่าศาลไม่มีอำนาจพิจารณากรณีดังกล่าว ในท้ายที่สุดศาลได้มีคำพิพากษาให้นิการากัวเป็นฝ่ายชนะ ความเห็นของผู้พิพากษา ICJ ได้สร้างบรรทัดฐานในเรื่องการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วม ในฐานะแนวคิดที่ต่อยอดมาจากสิทธิป้องกันตนเอง Sir Robert Y. Jennings หนึ่งในผู้พิพากษาได้แสดงทัศนะถึงประเด็นคำจำกัดความของสิทธินี้ Jennings ได้ให้ความเห็นเข้าข้างฝ่ายสหรัฐฯโดยมองว่าสนธิสัญญาหรือการรวมกลุ่มความมั่นคงร่วม (mutual security arrangements) ถือเป็น

[76] Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon*, pp. 36-42.
[77] Kritsiotis, “A Study of the Scope and Operation,”, 185.

เงื่อนไขสำคัญหนึ่งในการทำให้การปกป้องรัฐอื่นภายในกลุ่มเดียวกันเข้าข่ายการป้องกัน “รัฐตนเอง” ซึ่งสหรัฐฯเองก็ทำเช่นนั้นตามคำกล่าวอ้างของรัฐบาล โดยอาจมองทัศนะของ Jennings เป็นหนึ่งในตัวแทนนิยามที่เป็นสากลและใช้เทียบเคียงกับประเด็นถกเถียงในญี่ปุ่นเกี่ยวกับองค์ประกอบที่จำเป็นในการนิยาม RCSD ที่เกิดขึ้นในเวลานี้ Jennings กล่าวว่าในการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมนั้น นอกจากจะต้องเป็นไปตาม “ข้อกำหนดเพิ่มเติมต่างๆ” (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) แล้ว “แน่นอนว่าการให้ความช่วยเหลือรัฐอื่นจะต้องมีลักษณะการป้องกันตนเองอยู่ด้วย . . . ต้องมีองค์ประกอบของ “ตนเอง” ชัดเจนอยู่บ้างในแนวคิดการป้องกัน ด้วยการรวมกลุ่มด้านความมั่นคงร่วม ทำให้ความมั่นคงของชาติสมาชิกแต่ละชาติเกี่ยวพันกับความมั่นคงของสมาชิกที่เหลือ ซึ่งไม่ใช่เป็นผลจากข้อตกลงเท่านั้นแต่ควรถือว่าการรวมกลุ่มความมั่นคงร่วมทำให้ความมั่นคงของแต่ละรัฐเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสมาชิกที่เหลืออย่างจริงจังและแท้จริง ดังนั้นจึงเป็นพื้นฐานที่ถูกต้องสำหรับระบบป้องกันตนเองร่วม”[78] Kritsiotis อธิบายเสริมว่าแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานคติที่ยึดโยงกับกฎหมายเอกชน โดยจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่ว่ามี “ความสัมพันธ์อันใกล้ชิด” (proximate relationship) บางรูปแบบดำรงอยู่ในการใช้สิทธินี้ซึ่งมองได้ว่าขยายครอบคลุมไปถึงสมาชิกครอบครัว บริวาร และบุคคลที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามหน้าที่อันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งปัจจัยสำคัญในความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้คือผลประโยชน์ที่บุคคลหนึ่งนั้นมีสิทธิป้องกัน อย่างเช่นผลประโยชน์ที่มีในการรักษาสวัสดิภาพของครอบครัว ซึ่งเป็นเกณฑ์พื้นฐาน (threshold) ในการใช้สิทธิป้องกันร่วม แนวคิดเช่นนี้จะพบว่าสอดคล้องกับเกณฑ์กำหนดนิยามที่ Ishiba และ Takami ยกขึ้นโต้แย้งและได้นำเสนอก่อนหน้านี้ ขณะที่ต่างจากแนวการนิยามของ Sase ซึ่งเมื่ออนุมานจากข้อถกเถียงในงานของ Kritsiotis แล้วก็มีอยู่เช่นกันแต่อยู่บนฐานคติ “สิทธิป้องกันตนเองร่วมบนแนวคิดว่าด้วยหน้าที่ในการธำรงสันติภาพและรับมือการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ” ซึ่งนักวิชาการไม่น้อยตั้งข้อกังขาว่าเหมาะที่จะใช้เป็นเกณฑ์สำหรับ RCSD หรือไม่

ดังที่กล่าวข้างต้น ในคำตัดสินกรณีนิการากัว นอกจากจะมีข้อถกเถียงว่าด้วยเกณฑ์การใช้สิทธิบนพื้นฐานการรวมกลุ่มพันธมิตรที่เป็นทางการแล้ว เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อการใช้ในทางที่ผิด ICJ จึงได้ตั้ง “ข้อกำหนดเพิ่มเติม” ซึ่งจะทำหน้าที่ “เป็นกลไกสอดส่องการอ้างสิทธิในทางที่ผิดที่อาจเกิดขึ้นได้”[79] ข้อกำหนด 3 ประการที่ตั้งขึ้นเสมือนขั้นตอนดำเนินการก่อนการใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมประกอบด้วย (1) เกิดกรณีถูกโจมตีด้วยกำลัง (armed attack) (2) มีการประกาศโดยรัฐที่ถูกโจมตี (declaration of an armed attack) และ (3) มีการร้องขอโดยรัฐที่ถูกโจมตีให้ช่วยป้องกันตนเองร่วม (actual request for collective self-defense) ในข้อแรก ศาลได้สร้างความชัดเจนว่าเช่นเดียวกับกรณีการใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง RCSD ต้องอยู่บนเงื่อนไขเชิงสถานการณ์ที่ว่า

[78] Ibid., p. 183.
[79] Ibid., p. 185.

รัฐหนึ่งตกเป็นเหยื่อการโจมตีด้วยกำลัง โดยเงื่อนไขนี้ถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการใช้ RCSD[80] ประการที่สองจะต้องมีการประกาศโดยรัฐที่เป็นเหยื่อว่าตนถูกโจมตี การวางเงื่อนไขนี้ป้องกันการตัดสินตามอำเภอใจโดยรัฐอื่นที่อ้าง RCSD เพื่อดำเนินมาตรการใช้กำลัง ศาลมองว่าน่าจะเป็นที่คาดหมายกันได้ว่ารัฐที่ถูกโจมตีจะประกาศว่าตนเป็นเหยื่อการโจมตีเพื่อเรียกความสนใจเป็นวงกว้างต่อสถานการณ์ที่ตนเผชิญ นอกจากนั้นแล้วศาลยังกำหนดเงื่อนไขว่าต้องมี “การร้องขอ” จากรัฐที่เป็นเหยื่อต่อรัฐที่จะใช้ RCSD เพื่อให้ความช่วยเหลือ ICJ ระบุว่าไม่มีกฎเกณฑ์ที่อนุญาตให้ใช้ RCSD ได้ในกรณีที่ไม่มีคำร้องขอของรัฐที่ถือว่าตนเองเป็นเหยื่อการโจมตีด้วยกำลัง

จากเนื้อหาที่ได้เสนอมา คงพอทำให้เห็นถึงประเด็นถกเถียงว่าด้วยนิยมของ RCSD แม้แนวคิดนี้ได้รับการบัญญัติเป็นกฎหมายชัดเจนมากว่าครึ่งศตวรรษและมีการอ้างถึงทั้งในปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและวงวิชาการตลอดจนมีความพยายามวางหลักเกณฑ์การใช้เพื่อป้องกันการบิดเบือน แต่จนถึงปัจจุบันความคลุมเครือและขาดซึ่งฉันทามติทั้งในแง่นิยามความหมาย องค์ประกอบที่ทำให้การใช้สิทธิตรงตามเจตจำนงเริ่มต้นหรือจารีตที่ถือปฏิบัติมาตลอดจนรูปแบบพฤติกรรมที่นับได้ว่าเป็น RCSD ก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่ไม่เสื่อมคลาย และสะท้อนให้เห็นชัดในกระแสถกเถียงภายในสังคมการเมืองญี่ปุ่นต้นทศวรรษ 2010 จึงอาจสรุปได้ว่า “ภาวะถกเถียงได้ไม่รู้จบ” เป็นลักษณะพื้นฐานของแนวคิดนี้ ซึ่งแน่นอนว่าอาจไม่ต่างจากหลายๆ แนวคิดในทางสังคมศาสตร์ที่มักเผชิญกับสภาพขาดความเห็นพ้องและตีความได้หลากหลาย หรือสภาวะ “อนาธิปไตยในคำจำกัดความ” (definitional arnarchy) อย่างไรก็ตามการถกเถียงเกี่ยวกับนิยามความหมายจะไม่กลายเป็นเรื่องใหญ่หากรัฐบาลญี่ปุ่นยังคงจุดยืน “ปฏิเสธ” ไม่ใช้ RCSD ต่อไปอย่างในอดีต แต่ความพยายามหันมาใช้ RCSD ทำให้ต้องอภิปรายอย่างจริงจังว่า RCSD คืออะไรและครอบคลุมขอบเขตการใช้กำลังกรณีไหนบ้าง อาจกล่าวได้ด้วยว่าปัญหาการถกเถียงเรื่องนี้อาจไม่ซับซ้อนเท่าที่เห็นหากในการพิจารณายุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นปราศจากซึ่งบรรทัดฐานห้ามการทหารและการใช้กำลัง แต่ในเมื่อญี่ปุ่นมีอุปสรรคด้านนี้เป็นภาวะตั้งต้นจึงทำให้กระบวนการสร้างความชอบธรรมให้แก่ RCSD ต้องมีการพิจารณาลงลึกถึงความหมายที่ถูกต้องเหมาะสมโดยอ้างอิงหลักการสากลและหลักกฎหมายต่างๆ เราจะเห็นต่อไปด้วยว่าสถานะที่ “ไม่แน่ชัดตายตัว” ของแนวคิดนี้ ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายที่ผลักดันนโยบายให้สามารถปรุงแต่งความหมาย หลักเกณฑ์และรูปแบบพฤติกรรมในกรอบ RCSD ให้สอดรับกับสภาพการณ์เฉพาะของญี่ปุ่นเพื่อสร้างความประนีประนอมและความสอดคล้องกับข้อจำกัดเชิงหลักการภายในประเทศ โดยไม่สูญเสียคุณสมบัติการเป็นแนวคิดที่มีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับระดับสากล ในส่วนต่อไปจะเป็นการหันมองบทบาท RCSD ในยุทธศาสตร์การต่างประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่นในยุคหลังสงคราม อย่างที่เอ่ยข้างต้นจุดยืนปฏิเสธ RCSD ถือ

[80] Ibid., p. 185.

เป็นวิธีใช้งานแนวคิดนี้อย่างหนึ่งในเชิงยุทธศาสตร์ การปฏิเสธ RCSD มาโดยตลอดของรัฐบาลมีนัยต่อการดำเนินนโยบายความมั่นคงของญี่ปุ่นอย่างไร จะได้สำรวจและวิเคราะห์ในส่วนต่อไปนี้เพื่อปูพื้นไปสู่การนำเสนอเนื้อหาหลักของงานวิจัยต่อไป

2.3 สิทธิป้องกันตนเองร่วมในยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม : ความเป็นมาก่อนทศวรรษ 1990

เนื้อหาในส่วนนี้จะเสนอให้เห็นบทบาทของ RCSD ที่เข้ามามีส่วนในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นก่อนเข้าสู่ทศวรรษ 1990 โดยมุ่งสำรวจจุดยืนของรัฐบาล การตีความรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพัฒนาการที่สำคัญในยุคหลังสงคราม มาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นที่เข้ามามีบทบาทเป็นข้อจำกัดด้านการทหารและการใช้กำลัง ขณะที่เป็นพื้นฐานทางกฎหมายของอุดมคติสันตินิยมในยุคหลังสงครามกำหนดว่าดังนี้

> ด้วยความปรารถนาอย่างจริงใจให้เกิดสันติภาพระหว่างประเทศ บนพื้นฐานความยุติธรรมและระเบียบ ประชาชนญี่ปุ่นละเลิกสงครามที่เป็นการใช้สิทธิอธิปไตยของรัฐ และไม่ใช้การขู่คุกคามด้วยกำลังหรือใช้กำลังเป็นหนทางแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศอีกต่อไป
>
> เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามวรรคแรก ญี่ปุ่นไม่คงไว้ซึ่งกองกำลังทางบก ทางทะเลและอากาศ รวมทั้งศักยภาพทำสงครามใดๆ และไม่ยอมรับสิทธิในการเข้าร่วมสงคราม

จุดยืนของรัฐบาลในประเด็น RCSD ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการตีความมาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญมีวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา โดยสะท้อนให้เห็นได้จากคำแถลงของผู้นำ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักกฤษฎีกาคณะรัฐมนตรี (Cabinet Legislation Bureau / CLB) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่คณะรัฐมนตรี และคัดกรองกฎหมายที่ออกไม่ให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ในการตีความบทบัญญัติในกฎหมายสูงสุด[81] ดังที่กล่าวข้างต้นถึงแม้ว่าจุดยืนที่เป็นทางการที่ผ่านมาจนกระทั่งปี 2014 กำหนดว่าญี่ปุ่นไม่สามารถใช้ RCSD ได้อันเป็นข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญ แต่หลักเหตุผลและฐานคติที่รัฐบาลยุคหลังสงครามแต่ละชุดใช้สนับสนุนจุดยืนของตนในประเด็นนี้ก็แตกต่างกันไปตามแต่ความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามความหมายว่าด้วยสิทธินี้และข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ[82] จึงกล่าวได้ว่าเมื่อมองใน

---

[81] Richard J. Samuels, "Politics, Security Policy, and Japan's Cabinet Legislation Bureau: Who Elected These Guys, Anyway?" *JPRI Working Paper*, No. 99 (Mar 2004), p. 3, accessed May 15, 2017, http://www.jpri.org/publications/ workingpapers/wp99.html

[82] Ishiba, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon*, pp. 51-65.

ประวัติศาสตร์ระยะยาวแล้ว สถานะของ RCSD ในจุดยืนของรัฐบาลแต่ละสมัยไม่ได้ตายตัวเสมอไป ภายใต้จุดยืนหลักที่ “ไม่ยอมรับ” มีความเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงให้เห็นในแง่หลักเหตุผลที่ใช้ในการปฏิเสธ และในประเด็นซึ่งจะกลายมาเป็นข้อถกเถียงใหญ่ในทศวรรษ 2010 นั่นคือ ตรรกะที่ว่า “ญี่ปุ่น ‘มี’ RCSD ตามกฎหมายสากลแต่ ‘ใช้ไม่ได้’ ตามกฎหมายสูงสุดของประเทศ” ซึ่งบรรจุอยู่ในการตีความของ CLB ปี 1981 ตรรกะ “มีแต่ใช้ไม่ได้” ที่ดูเหมือนเป็นข้อสรุปชัดเจนและยึดถือกันต่อมานับจากการตีความรอบนี้ เมื่อมองย้อนกลับไปในระยะยาวก็จะพบเช่นเดียวกันว่าไม่ใช่จุดยืนที่รัฐบาลเชื่อและยึดมั่นสอดคล้องสืบต่อกันมาตั้งแต่ต้น

เมื่อมองย้อนจากยุคปัจจุบันการตีความในปี 1981 อันมีสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้นมีนัยสำคัญอย่างมากในแง่ที่ดูเหมือนการตีความครั้งนี้มีสถานะเป็นคำตัดสิน หรือข้อสรุปของการถกเถียงที่มีมายาวนาน และเมื่อพิจารณาการที่ตรรกะในการตีความนี้ถูกตอกย้ำและอ้างถึงอย่างต่อเนื่องมาหลายทศวรรษนับจากนั้น ทำให้ยิ่งดูเหมือนว่ามีสถานะเป็นที่เห็นพ้องต้องกันหรือกลายเป็นบรรทัดฐานการตีความที่เกี่ยวโยงกับประเด็นสำคัญอย่างความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณของมาตรา 9 กับบทบาทด้านการทหารและท่าทีต่อระบบพันธมิตรของญี่ปุ่น แต่สาระสำคัญในข้อตีความครั้งนี้ก็ไม่ได้สะท้อนแนวทางที่รัฐบาลยึดถือมาโดยตลอดในอดีต ซึ่งจะเห็นต่อไปว่าฝ่ายที่สนับสนุนให้ตีความใหม่ใช้เรื่องนี้เป็นเครื่องมือโจมตีการยอมรับให้การตีความของ CLB ปี 1981 เป็นเกณฑ์ความถูกต้องและหยุดนิ่งอยู่กับที่โดยไม่อาจแตะต้องได้ ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้เห็นในส่วนนี้คือแม้รัฐบาลแต่ละสมัยจะคงจุดยืนปฏิเสธสิทธินี้เรื่อยมา แต่การปฏิเสธนั้นก็มีรูปแบบและนัยที่หลากหลาย ทัศนะที่รัฐบาลนำเสนอออกมาเมื่อถูกเรียกร้องให้แสดงความชัดเจนก็ไม่ได้เป็นไปในทางเดียวกันทั้งหมดในทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาลงรายละเอียดถึงเงื่อนไขการปฏิเสธและเหตุผลที่ใช้รองรับจุดยืนของรัฐบาล ความหลากหลาย (variety) ภายใต้จุดยืนปฏิเสธแบบเดียวกันนี้ส่วนหนึ่งสะท้อนความไม่ชัดเจนและซับซ้อนที่เป็นคุณลักษณะติดตัวมาแต่ต้นของแนวคิด RCSD อย่างที่ได้แสดงให้เห็นในส่วนก่อนหน้าถึงสภาพที่ปราศจากฉันทามติที่แน่ชัดแม้ในระดับสากลในเรื่องนิยามความหมายและเงื่อนไขที่ชอบธรรมในการใช้ RCSD

RCSD เป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการแสวงหาและวางรากฐานยุทธศาสตร์ความมั่นคงยุคหลังสงครามของญี่ปุ่นภายใต้บริบทพิเศษที่เต็มไปด้วยข้อจำกัดเชิงกฎหมาย สังคมการเมืองและมติมหาชน แม้ว่าแนวคิดนี้จะมีสถานะที่ไม่พึงประสงค์และถูกปฏิเสธ แต่การปฏิเสธพฤติกรรมบนฐานแนวคิดนี้นี่เองที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อรูปสถาบันป้องกันประเทศอย่าง SDF ตลอดจนแนวนโยบาย (doctrine) ด้านความมั่นคงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะแบบญี่ปุ่น กล่าวคือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลัก “การป้องกันที่แท้จริง” (defensive defense / *senshubôei*) การประนีประนอมกับจิตวิญญาณและข้อจำกัดที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญสันติภาพทำให้การตั้ง

เงื่อนไขและกำหนดกรอบข้อห้ามกลายเป็นเสาหลักสำคัญในการสร้างความสอดคล้องในด้านหลักการและอุดมคติ ขณะที่จัดการปัญหาความจำเป็นด้านการรับประกันความอยู่รอดปลอดภัยอันเป็นหน้าที่หลักของรัฐอธิปไตยไปพร้อมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาบริบทของสงครามเย็นและภัยคุกคามจากภายนอก เราอาจนำมุมมองตามข้อเสนอ (argument) ของงานวิจัยนี้ที่ระบุไว้ในตอนต้นมาใช้เป็นกรอบทำความเข้าใจบทบาทและการทำหน้าที่ของ RCSD ในช่วงต้นยุคหลังสงครามหรือช่วงการวางยุทธศาสตร์เริ่มแรกนี้ได้ไม่ต่างจากที่ใช้วิเคราะห์การทำงานของแนวคิดนี้ในช่วงทศวรรษ 1990 และ 2010 ที่เป็นเนื้อหาหลักของงานวิจัย (ดูบทต่อ ๆ ไป) กล่าวคือด้วยแนวทาง “ปฏิเสธ” ของรัฐบาลสมัยต่าง ๆ RCSD ถูกใช้งานเรื่อยมาในการคงสถานะที่เป็นอยู่ (status quo) ในเชิงยุทธศาสตร์ ด้วยการสร้างดุลยภาพในสองด้าน ระหว่างบรรทัดฐานภายในประเทศกับความจำเป็นในการรับประกันความมั่นคงด้านหนึ่ง และการบริหารจัดการระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ ไม่ให้ถูกทอดทิ้ง (abandoned) และไม่ให้ถูกลากเข้าสู่ความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น (entrapped) อีกด้านหนึ่ง สถานะเชิงยุทธศาสตร์ดั้งเดิมที่ว่านี้คือ การคงกองกำลังระดับต่ำขณะที่ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์และบทบาททางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (*keibusô keizaijûshi*) ซึ่งก็คือการคงสถานะรัฐพลเรือนตามวิสัยทัศน์และแนวทางของนายกฯ Yoshida Shigeru นั่นเอง

จุดยืนของรัฐบาลว่าด้วย RCSD ในช่วงเริ่มแรกของยุคหลังสงครามระหว่างที่ญี่ปุ่นก่อร่างสร้างตัวขึ้นใหม่ในแนวทางใฝ่สันตินั้นอาจกล่าวได้ว่า RCSD ไม่ได้เป็นปัญหาเด่นชัดด้วยตัวมันเองหรือได้รับความสนใจเป็นพิเศษ การยึดแนวทางสันตินิยมแบบเบ็ดเสร็จ (absolute pacifism) ทำให้จุดยืนของรัฐบาลในยุคนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้การนำของ Yoshida เป็นการปฏิเสธสงครามและการใช้กำลังในทุกรูปแบบ รวมถึงเพื่อการป้องกันตนเองด้วย รัฐบาล “ปฏิเสธสิทธิป้องกันตนเองทั้งหมด” ซึ่งหมายถึงการไม่จำเป็นต้องแบ่งแยกหรือคำนึงถึงประเภทของสิทธินี้เป็นส่วน ๆ การไม่ยอมรับแม้แต่ “สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังตน” (right of individual self-defense) ซึ่งถือเป็นระดับต่ำสุดของแนวคิดสิทธิป้องกันตนเอง ทำให้ RCSD ไม่เป็นประเด็นที่ต้องเน้นย้ำ แบ่งแยกให้เห็นความแตกต่างหรือตั้งเงื่อนไขต้องห้ามขึ้นเป็นพิเศษ จุดยืนเช่นนี้เกิดขึ้นในบริบทที่ญี่ปุ่นยังไม่จำเป็นต้องขบคิดเรื่องยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศอย่างจริงจัง การถูกสหรัฐฯยึดครองและการถูกกะเกณฑ์ให้ปฏิรูปในแนวทางเสรีนิยมและอุดมคตินิยมช่วยปิดซ่อนปัญหาและข้อถกเถียงว่าด้วยสิทธิพื้นฐานของรัฐนี้ไว้ใต้พรมเป็นการชั่วคราว ภายใต้การยึดครองของสหรัฐฯช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1940 ไปจนต้นทศวรรษ 1950 ญี่ปุ่นอยู่ในช่วงการปฏิรูปแนวทางของประเทศใหม่ไปตามเงื่อนไขและค่านิยมที่สหรัฐฯจัดแจงและสั่งการ มาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญกลายเป็นกรอบจำกัดและเป็นฐานการพิจารณายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงและการต่างประเทศให้สอดรับกับอัตลักษณ์ใหม่ของชาติ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าของสหรัฐฯต้นยุคหลังสงครามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงญี่ปุ่นไปในทางเสรีนิยม

ไม่เพียงในระดับโครงสร้างแต่หล่อหลอมกล่อมเกลาในทางความคิดและทัศนคติได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากรัฐบาลญี่ปุ่นสายที่มองการส่งเสริมสันตินิยมว่าเป็นหนทางหวนคืนสู่ประชาคมนานาชาติและฟื้นฟูศักยภาพของประเทศ อุดมคติที่สอดรับกับยุทธศาสตร์นี้กลายเป็นแกนหลักของ Yoshida Doctrine ที่ใช้บรรลุอรรถประโยชน์ที่จำเป็นในหลายๆ ด้าน สอดรับกับบรรยากาศเข็ดขยาดสงครามและลัทธิทหารในหมู่สาธารณชน นายกฯ Yoshida ตอบรับอย่างถึงที่สุดต่อข้อบัญญัติละเลิกสงครามในร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่สหรัฐฯจัดทำและสั่งการให้ญี่ปุ่นนำไปพิจารณา กล่าวคือย้ำเน้นจุดยืนแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในทางสันตินิยมที่อาจเรียกได้ว่าตรงตามความประสงค์และเจตจำนงของบุคคลต้นความคิดอย่างพลเอก Douglas MacArthur ที่วางหลักการและสั่งการลงมาในรูป “MacArthur’s Note” จุดยืนแบบสุดโต่งนี้ยังมองได้ว่าเป็นต้นแบบอุดมการณ์ของกลุ่มการเมืองฝ่ายซ้ายในญี่ปุ่นที่นำไปใช้เป็นวาระและจุดยืนเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อปกป้องรัฐธรรมนูญในยุคต่อๆ มา

ก่อนที่ความมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนโลกไปในทางสันติและร่วมมือจะมลายไปกับการก่อตัวของระเบียบโลกยุคสงครามเย็น Yoshida ได้กำหนดจุดยืนในประเด็นความมั่นคงภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญละเลิกสงครามโดย “ปฏิเสธ” สิทธิป้องกันตนเอง (self-defense) ในภาพรวม สันตินิยมแบบเบ็ดเสร็จที่ว่าไม่ใช่เพียงแค่ละเว้นการใช้สงครามหรือใช้กำลังเป็นเครื่องมือของรัฐแต่ยังรวมถึงการไม่ยอมรับการมีกองกำลังแม้แต่สำหรับป้องกันตนเอง Yoshida ประกาศจุดยืนนี้ด้วยการตั้งข้อกังขาต่อการใช้แนวคิดสิทธิป้องกันตนเองเป็นเหตุผลของการใช้กำลัง (ดังที่ได้หยิบยกมาตอนต้นของบท) เขาชี้ว่าประวัติศาสตร์โลกที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการยอมรับแนวทางนี้เป็นบ่อเกิดของการใช้กำลังไปในทางที่ผิด (abuse) และให้ความชอบธรรมแก่รัฐในการทำสงครามได้ไม่รู้จบ แม้ว่าในเชิงกฎหมายจารีตระหว่างประเทศตามที่ได้นำเสนอมาจะมองการใช้กำลังลักษณะนี้ว่ามีความชอบธรรมและถือเป็นข้อยกเว้นในความพยายามห้ามสงครามเรื่อยมา แต่ผู้นำญี่ปุ่นกลับเห็นโทษของข้อยกเว้นนี้ Charles Kades หนึ่งในสถาปนิกผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ MacArthur ตระหนักถึงปัญหาในจุดยืนของ Yoshida ที่แสดงความความสมัครใจและตื่นตัวในการปฏิเสธแม้แต่การคงศักยภาพขั้นต่ำเพื่อป้องกันตนเอง โดยมองเรื่องนี้ว่าผิดเพี้ยนไปจากหลักสากลและอาจก่อปัญหาต่อการดูแลความมั่นคงและอธิปไตยของประเทศต่อไปในอนาคต

Yoshida ได้กล่าวในรัฐสภาปี 1946 ระหว่างพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญว่า “ข้อกำหนดว่าด้วยการละเลิกสงครามในร่างกฎหมายนี้ไม่ได้ปฏิเสธสิทธิป้องกันตนเองอย่างชัดแจ้ง แต่มาตรา 9 วรรค 2 มีระบุว่าไม่ยอมให้ญี่ปุ่นมีกองกำลังใดๆ ทั้งสิ้นตลอดจนสิทธิในการเป็นคู่สงคราม จึงถือว่าญี่ปุ่นละเลิกทั้งการทำสงครามตามสิทธิ

ป้องกันตนเองและสิทธิการเป็นคู่สงคราม"[83] เขาแสดงวิสัยทัศน์ที่สะท้อนแนวทางแบบอุดมคตินิยมที่อบอวลในบรรยากาศความคิดช่วงสงครามยุติใหม่ว่า เพื่อทดแทนความอ่อนด้อยหรือภาวะปราศจากซึ่งแสนยานุภาพ ญี่ปุ่นจะพึ่งพิงสหประชาชาติรวมถึงประชาคมระหว่างประเทศในการปกป้องความมั่นคงของญี่ปุ่น การมองสหประชาชาติซึ่งเพิ่งเริ่มดำเนินงานในยุคหลังสงครามเป็นความหวังของการธำรงสันติภาพและรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศทำให้ญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องถือครองกำลังอาวุธใดๆ ปฏิเสธศักยภาพในการทำสงครามตลอดจนปฏิเสธการยอมรับการใช้กำลังอันชอบธรรมบนพื้นฐานสิทธิป้องกันตนเอง จะเห็นได้ว่าตัวแสดงในการเมืองของญี่ปุ่นเองก็แสดงความกังขาต่อสันตินิยมเบ็ดเสร็จของ Yoshida อย่างเช่นในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญมีฝ่ายที่ตั้งคำถามถึง "รูปแบบ" ของสงครามที่รัฐธรรมนูญห้าม ซึ่งสะท้อนความตระหนักว่ามีสงครามอยู่หลายแบบ ทั้งแบบที่เลวร้ายและสงครามที่ยุติธรรม (just war) ซึ่งควรต้องพิจารณาเป็นข้อยกเว้น นอกจากนั้นการเสนอแก้ไขถ้อยคำในมาตรา 9 ของ Ashida Hitoshi ที่รู้จักกันต่อมาว่า "Ashida Amendment" เพื่อเปิดช่องในการพิจารณาตีความให้สามารถยอมรับสิทธิป้องกันตนเองได้ในอนาคตก็สะท้อนให้เห็นความไม่มั่นใจในแนวทางสันตินิยมเบ็ดเสร็จ และพยายามหาทางเผื่อทางหนีทีไล่ไว้ในยามที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องขบคิดเรื่องความมั่นคงด้วยตนเองอย่างจริงจัง

การไม่ยอมรับสิทธิป้องกันตนเองทั้งหมดทำให้ RCSD ไม่กลายเป็นปัญหา (problematize) ญี่ปุ่นตั้งปณิธานว่าจะไม่ครอบครองกองกำลังใดๆ ทั้งสิ้นที่เป็น "ศักยภาพเพื่อทำสงคราม" ตามที่บัญญัติในมาตรา 9 วรรค 2 "ศักยภาพเพื่อทำสงคราม" (war potentials) คำสำคัญที่ต่อไปเมื่อรัฐบาลผ่อนปรนจุดยืนแล้วจะกลายเป็นข้อถกเถียงและความยุ่งยากในการกำหนดนิยามและขอบเขตความหมายนี้ สำหรับในช่วงเวลานี้ยังไม่อยู่ในสถานะเป็นเกณฑ์กำหนดเงื่อนไขหรือกรอบจำกัดการครอบครองศักยภาพและแบบแผนพฤติกรรม ในเมื่อการใช้กำลังทุกรูปแบบอย่างไม่แบ่งแยกถูกระงับยับยั้งไว้ภายใต้จุดยืนสันตินิยมเบ็ดเสร็จ ข้อถกเถียงที่ว่าญี่ปุ่นมีสิทธิป้องกันตนเองแค่ไหนและใช้สิทธิเหล่านี้ได้หรือไม่แค่ไหน จำกัดแค่การป้องกันตนเองตามลำพังหรือครอบคลุมถึงการป้องกันตนเองร่วมซึ่งจะกลายเป็นประเด็นคำถามและข้อถกเถียงในยุคต่อๆ มาก็ยังไม่เกิดขึ้นในขณะเวลานี้ ขณะที่รัฐบาลยึดมั่นในแนวทางดังกล่าวสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "สงครามเย็นในเอเชีย" จากการที่จีนแผ่นดินใหญ่กลายเป็นคอมมิวนิสต์และสงครามบนคาบสมุทรเกาหลี ทำให้ญี่ปุ่นต้องเพิ่มพูนศักยภาพทีละน้อยในกรอบการไม่ครอบครองกองกำลังในการทำสงคราม กองกำลังอันเป็นต้นกำเนิดของ "กองกำลังป้องกันตนเอง" (SDF) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี 1950 ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนทหารสหรัฐฯในญี่ปุ่นที่ต้องข้ามไปรบในสงครามเกาหลี กองกำลังนี้ในระยะเริ่มแรกมีสถานะเป็น "กำลังตำรวจ" เพื่อไม่ให้ขัดรัฐธรรมนูญและ

[83] Ogawa Satoshi, "Jidai ni Awasete Hensenshita Kenpokaishaku (Constitutional reinterpretations that evolve to suit the time)," *Chuokoron* (Jun 2014), p 104.

บรรทัดฐานต่อต้านทหาร (anti-militarism) ความเคลื่อนไหวนี้สะท้อนแนวทางประนีประนอมระหว่างข้อจำกัดเชิงหลักการกับความจำเป็นเชิงสถานการณ์อันเป็นแนวทางและกลยุทธ์ของกลุ่มอนุรักษ์นิยมสายกลางซึ่งมีจุดยืนแบบยืดหยุ่นและยึดประโยชน์นิยมเป็นที่ตั้ง (pragmatic) จะเห็นว่าแนวทางนี้จะกลายเป็นรูปแบบหลักของการปรับนโยบาย ผ่อนคลายข้อจำกัดและขยายศักยภาพและบทบาทของญี่ปุ่นแบบค่อยเป็นค่อยไปในยุคต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ "ระบบ 1955" (1955 system) หรือระบบที่มี LDP เป็นรัฐบาลครอบงำการบริหารประเทศต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 1955 ในต้นทศวรรษนี้ กลุ่มอนุรักษ์นิยมสายกลางซึ่งจะกลายเป็นอนุรักษ์นิยมกระแสหลักใน LDP ตระหนักว่าญี่ปุ่นจำเป็นต้องปรับจุดยืนและอุดมการณ์เพื่อตอบสนองสถานการณ์ภายนอกที่ไม่แน่นอนและแรงกดดันจากสหรัฐฯที่หันเหเป้าหมายการยึดครองจากสันตินิยมสู่การเร่งให้ญี่ปุ่นสร้างเสริมศักยภาพหรือการเปลี่ยนแนวนโยบายที่รู้จักกันว่า "reverse course"

ก่อนการสิ้นสุดการยึดครองของสหรัฐฯ RCSD เริ่มเข้ามามีบทบาทในการต่างประเทศและยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่น เพื่อปูทางไปสู่การฟื้นคืนอธิปไตยและกลับเข้าสู่ประชาคมนานาชาติ ในปี 1951 ญี่ปุ่นได้ลงนามในสนธิสัญญา 2 ฉบับในพิธีที่จัดขึ้น ณ เมืองซานฟรานซิสโกของสหรัฐฯ ประกอบด้วยสนธิสัญญาสันติภาพซึ่งยุติภาวะสงครามอย่างเป็นทางการกับ 48 ชาติคู่สงคราม และสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯ การปรากฏของข้อความว่าด้วย RCSD ในสนธิสัญญาเหล่านี้เป็นการตอกย้ำความเป็นสากลและความชอบธรรมของสิทธินี้ในประชาคมระหว่างประเทศ และการยอมรับการปฏิบัติใช้สิทธินี้ภายในกรอบกระบวนการของสหประชาชาติตลอดจนการใช้แนวคิดนี้เป็นฐานในการมีปฏิสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ RCSD ปรากฏในมาตรา 5 ของ "สนธิสัญญาสันติภาพ" ในส่วนข้อบัญญัติที่ว่าด้วยการจัดการความมั่นคงภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ของสหประชาชาติ มีใจความดังนี้

> ชาติสัมพันธมิตรให้การยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นรัฐอธิปไตยที่มีสิทธิประจำตัวในการป้องกันตนเองโดยลำพังตนและโดยร่วมกัน ตามกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 51 และญี่ปุ่นอาจทำความตกลงด้วยความสมัครใจเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการรวมกลุ่มด้านความมั่นคงร่วม

บทบัญญัตินี้ชี้ให้เห็นว่าในการฟื้นสถานะความเป็นรัฐและกลับเข้าเป็นสมาชิกของประชาคมโลกในยุคที่กฎบัตรสหประชาชาติทำหน้าที่เป็นกฎหมายสากล นานาชาติยอมรับว่าญี่ปุ่นมี RCSD ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของสิทธิป้องกันตนเองซึ่งเป็น "สิทธิประจำตัว" ของรัฐอธิปไตยโดยทั่วกัน ในข้อตกลงอีกฉบับได้แก่ "สนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯ" แนวคิด RCSD ปรากฏอยู่ในส่วนอารัมภบทของสนธิสัญญา ดังนี้

สนธิสัญญาสันติภาพให้การยอมรับว่าญี่ปุ่นในฐานะรัฐอธิปไตยมีสิทธิที่จะเข้าเป็นภาคีการรวมกลุ่มด้านความมั่นคงร่วม และนอกจากนั้น กฎบัตรสหประชาชาติให้การยอมรับว่ารัฐทั้งปวงมีสิทธิประจำตัวในการป้องกันตนเองโดยลำพังตนและโดยร่วมกัน

ในการใช้สิทธินี้ ญี่ปุ่นปรารถนาให้สหรัฐฯวางกำลังของตนไว้ในและใกล้เคียงญี่ปุ่นเพื่อป้องปรามการโจมตีด้วยกำลังต่อญี่ปุ่น โดยถือเป็นมาตรการชั่วคราวสำหรับป้องกันประเทศญี่ปุ่น

RCSD ในข้อตกลงนี้มีนัยสำคัญในการเป็นหลักการรองรับการผูกสัมพันธ์ในแบบพันธมิตรความมั่นคงกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่นหวังพึ่งแสนยานุภาพและเจตจำนงในการปกป้องพันธมิตรของสหรัฐฯเป็นเครื่องมือจัดการความมั่นคงของตนชั่วคราวไปก่อนในยามที่ญี่ปุ่นยังไม่พร้อมซึ่งศักยภาพ แม้ว่าข้อความข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นแผนการในระยะเปลี่ยนผ่านก่อนที่ญี่ปุ่นจะได้รับอธิปไตยกลับคืน แต่อย่างที่ทราบว่าระบบพันธมิตรในฐานะ “มาตรการชั่วคราว” (provisional arrangement) สำหรับป้องกันประเทศที่ระบุในข้อตกลงนี้ได้กลายเป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวของญี่ปุ่นที่ได้รับการเน้นย้ำในฐานะ “แกนหลัก” ของการต่างประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่นสืบต่อกันมาทุกสมัยรัฐบาลในยุคหลังสงคราม ในสนธิสัญญานี้มีการระบุถึงความคาดหวังของสหรัฐฯที่จะเห็นญี่ปุ่นในอนาคต “ขยายความรับผิดชอบมากขึ้นในการป้องกันประเทศตนเองจากการรุกรานโดยตรงและโดยอ้อม ขณะที่หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจเป็นการคุกคามชาติอื่น” ซึ่งจะเห็นต่อไปว่าในการพยายามดำเนินการตามความคาดหวังในระบบพันธมิตรนี้ RCSD จะมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในฐานะ “ข้อจำกัด” เชิงพฤติกรรม แนวคิดนี้จะกลายเป็นปัญหายุ่งยากในระบบพันธมิตรในเวลาต่อมา

เนื้อความในสนธิสัญญาความมั่นคงฯที่ยกมานี้ยังมีส่วนที่น่าสนใจซึ่งเกี่ยวโยงกับข้อถกเถียงในยุคปัจจุบันช่วงทศวรรษ 2010 งานของ Sase Masamori ชี้ให้เห็นว่าขณะที่การตีความของ CLB ปี 1981 ยึดเป็นข้อสรุปว่า แม้ญี่ปุ่นจะ “มี” RCSD เป็นสิทธิประจำตัวตามหลักสากล แต่ “ใช้” สิทธินี้ไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญ แต่จุดยืนนี้ไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการสอดคล้องกันมานับแต่อดีต[84] อารัมภบทของสนธิสัญญานี้แสดงให้เห็นจุดยืนของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ยอมรับ “การใช้” สิทธินี้ในบางรูปแบบภายใต้ระบบพันธมิตร นั่นคือการสนับสนุนให้สหรัฐฯประจำกองกำลังไว้ในและใกล้เคียงญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นตกลงให้สิทธิสหรัฐฯในการดำเนินการดังกล่าวเพื่อ “ธำรงสันติภาพระหว่างประเทศในตะวันออกไกลและความมั่นคงของญี่ปุ่นจากการโจมตีด้วย

[84] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken,* p. 137; Ogawa, “Jidai ni Awasete Hensenshita Kenpokaishaku,” p. 104; Nishi Osamu, “Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai: Jiei to Taei wa Fukabun no Kankei (The constitutional reinterpretation does not violate constitutionalism: Inseparable relations between self-defense and defense of others),” *Chuokoron* (Jun 2014), p. 99.

กำลัง” การเป็นภาคีในสนธิสัญญาที่มีเนื้อหาดังนี้จึงสะท้อนจุดยืนช่วงเวลาหนึ่งของญี่ปุ่นที่พิจารณาว่ารัฐตนมีและสามารถใช้ RCSD ได้โดยไม่มีปัญหาอย่างที่ CLB ตัดสินในปี 1981[85] และประชาคมญี่ปุ่นยึดถือเป็น “คำประกาศิต” มานับจากนั้น

ในแง่การเพิ่มความรับผิดชอบด้านการป้องกันประเทศตนเองนั้น ภายหลังหลุดจากการยึดครองญี่ปุ่นได้จัดตั้ง SDF ขึ้นเป็นกลไกในการรับประกันความมั่นคงของประเทศอย่างเป็นทางการในปี 1954 การจัดตั้งและดำรงอยู่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ด้านการทหารภายใต้กฎหมายสูงสุดฉบับเดิมที่รัฐบาลยึดมั่นว่าไม่ยอมรับการใช้กำลังแม้แต่ในกรอบสิทธิป้องกันตนเองทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคมการเมือง ขณะที่ Yoshida ผู้เสนอการตีความแบบสุดโต่งที่จริงแล้วมีจุดยืนที่ยืดหยุ่นในแบบอนุรักษ์นิยมสายกลาง หรือ “อนุรักษ์นิยมกระแสหลัก” (*hoshuhonryû*) ใน LDP ที่ขับเคลื่อนนโยบายคงแสนยานุภาพไว้ระดับหนึ่ง (*keibusô*) ขณะที่ยังพึ่งพิงอำนาจการทหารของสหรัฐฯ แต่ฝ่ายซ้ายซึ่งมีฐานเสียงขนาดใหญ่ก็ยังคงยึดมั่นอยู่ในแนวทางสันตินิยมเบ็ดเสร็จแบบที่ Yoshida วางไว้เป็นต้นแบบในบริบทการเมืองและการต่างประเทศก่อนหน้านั้น แนวทางประนีประนอมของรัฐบาลนำไปสู่การตีความว่ามาตรา 9 ไม่ได้ห้ามการคงศักยภาพในการป้องกันตนเอง เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่จุดยืนใหม่นี้รัฐบาลอ้างบรรทัดฐานสากลและกฎหมายระหว่างประเทศอย่างมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติด้านหนึ่งและการกำหนดข้อจำกัดในบทบาทหน้าที่ของ SDF อีกด้านหนึ่ง เพื่อไม่ให้หน่วยงานนี้มีสถานะทัดเทียมกำลังทหารที่อาจมองเป็น “ศักยภาพทำสงคราม” ในความพยายามนี้ 2 กลไกเข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมากคือ RCSD และ Cabinet Legislation Bureau (CLB) หน่วยงานอย่างหลังซึ่งถูกสหรัฐฯยุบไปในช่วงการยึดครองได้รับการพลิกฟื้นขึ้นมาใหม่อีกครั้งในปี 1952 โดยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาล กลั่นกรองและให้ความเห็นชอบหรือชี้ขาดกฎหมาย นโยบายและคำสั่งต่างๆ ว่าเป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ในการตีความรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการที่รัฐบาล Yoshida เปลี่ยนจุดยืนมายอมรับสิทธิป้องกันตนเองและจัดตั้ง SDF ขึ้นจึงจำเป็นต้องอาศัย CLB โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเห็นของอธิบดี (CLB Director General) ในการอธิบายความหมายของมาตรา 9 ใหม่ให้พ้นไปจากจุดยืนสันตินิยมเบ็ดเสร็จ ในการนี้สิ่งที่ไม่เคยเป็นปัญหามาก่อนจึงกลายเป็นประเด็นถกเถียงใหญ่ที่หาข้อสรุปได้ยากขึ้นมา หนึ่งในนั้นคือความหมายของ “ศักยภาพทำสงคราม” การจะทำให้ SDF เป็นกอง

[85] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken,* pp. 56-58.

กำลังที่ชอบธรรมตามสิทธิป้องกันตนเอง และอยู่นอกขอบเขต “ศักยภาพทำสงคราม” ซึ่งเป็นข้อห้ามตามรัฐธรรมนูญ (*buryoku ni yorazaru jieiken*) จะต้องกำหนดเงื่อนไขขึ้นมาจำกัดอำนาจหน้าที่อย่างไร[86]

การตีความมาตรา 9 อย่างเป็นทางการครั้งแรกของหน่วยงานนี้ ให้คำจำกัดความกองกำลังที่เป็น “ศักยภาพทำสงคราม” อย่างกำกวมและก่อข้อถกเถียงตามมาว่า “กองกำลังที่มีศักยภาพทำสงครามสมัยใหม่หรือจัดกำลังและติดอาวุธสำหรับทำสงครามสมัยใหม่” (equip and organize to conduct modern warfare / *kindaisensô suikô suru seibi hensei*)[87] และเมื่อถูกขอให้สร้างความกระจ่างเรื่องเกณฑ์การวัดศักยภาพสำหรับทำ “สงครามสมัยใหม่” CLB ให้ความเห็นเปิดกว้างว่าเกณฑ์นั้นขึ้นอยู่กับการพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับศักยภาพของรัฐอื่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและบริบทระหว่างประเทศ[88] การถกเถียงในเรื่องนี้นำไปสู่การตั้งเพดานสำหรับการสร้างเสริมศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของ SDF การกำหนดข้อจำกัดในสองประเด็นนี้นำไปสู่การตั้งเกณฑ์ “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” (minimum necessary level / *hitsuyô saishô gen*) ขึ้นเป็นเพดานแบ่งระดับที่ยอมรับได้ตามรัฐธรรมนูญกับระดับที่เกินกว่านี้ซึ่งถือว่าเข้าข่ายศักยภาพทำสงคราม ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นในด้านศักยภาพของ SDF หมายถึงการมีเพียงศักยภาพสำหรับป้องกันประเทศ (defensive capability) โดยปฏิเสธการครอบครองอาวุธยุทโธปกรณ์ในเชิงรุกที่อาจใช้คุกคามชาติอื่น (offensive capability)[89] ญี่ปุ่นจึงเลี่ยงการสั่งสมอาวุธที่มีพิสัยโจมตีระยะไกลหรือใช้แผ่อำนาจออกไปนอกเขตพรมแดนของประเทศ อย่างเช่นขีปนาวุธพิสัยไกลและเรือบรรทุกเครื่องบิน

สำหรับ “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ในด้านบทบาทนั้น RCSD เข้ามาทำหน้าที่เป็นเพดานจำกัดบทบาท หรืออาจมองเป็นเกณฑ์ที่ขีดเส้นแบ่งบทบาทที่เป็นไปได้ตามรัฐธรรมนูญออกจากบทบาทที่ละเมิดมาตรา 9 ด้วยวัตถุประสงค์ในการกำหนดข้อจำกัดนี้นี่เองที่ทำให้ “สิทธิป้องกันตนเอง” (self-defense) ถูกเข้าใจแยกเป็นสองส่วนและเน้นย้ำความแตกต่างด้วยการมองว่าขณะที่ “สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังตน” อยู่ใต้เพดานต่ำสุดเท่าที่จำเป็น “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” หรือ RCSD อยู่นอกขอบเขตนี้และเกินกว่าหลักการป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น หรือที่เรียกอีกอย่างว่า “หลักการป้องกันโดยแท้จริง” (defensive defense หรือ exclusive defense / *senshubôei*) ซึ่งอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญ ด้วยการตีความดังกล่าวที่ว่าแม้มาตรา 9 จะห้ามทำสงครามแต่ก็ไม่ได้ห้ามการป้องกันตนเองตามสิทธิที่รัฐมีเป็นสากล SDF ซึ่งมีหน้าที่บน

---

[86] Ogawa, “Jidai ni Awasete Hensenshita Kenpokaishaku,” p. 105
[87] Ibid., p. 105; Samuels, “Politics, Security Policy, and Japan’s Cabinet Legislation Bureau,” p. 5.
[88] Samuels, “Politics, Security Policy, and Japan’s Cabinet Legislation Bureau,” pp. 5-6.
[89] Urata, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika,* p. 6.

ฐานสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังอย่างเคร่งครัด โดยไม่ออกไปใช้กำลังนอกประเทศ และ “ไม่ใช้ RCSD”[90] จึงประนีประนอมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานละเลิกสงครามได้โดยไม่ขัดหลักกฎหมาย นอกจากนั้นแล้วยังมีการตั้งเงื่อนไขสำหรับให้ SDF ใช้กำลังเพื่อทำหน้าที่ป้องกันประเทศไว้ 3 ข้อ (*jieitai hatsudô san yôken*) ได้แก่ 1) มีการละเมิดอันผิดกฎหมายที่กำลังใกล้จะเกิดต่อญี่ปุ่น (imminent unlawful infringement) 2) เพื่อขจัดการละเมิดนั้นไม่มีหนทางอื่นหลงเหลืออีกแล้ว 3) ใช้กำลังระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น จะเห็นว่าเงื่อนไข 3 ข้อนี้ได้รับการยึดถือเป็นเกณฑ์และข้อจำกัดในเชิงอำนาจหน้าที่ของ SDF ให้คงไว้ในระดับต่ำสุดเพื่อป้องกันตนเองเนื่องไปจนกระทั่งมีการพิจารณาเกณฑ์ใหม่ขึ้นมาทดแทนในสมัยรัฐบาล Abe ในทศวรรษ 2010

การต้องปฏิเสธ RCSD ของญี่ปุ่นอาจมองเป็นอุปสรรคในด้านความสามารถและบทบาทในด้านยุทธศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่าแนวคิดนี้มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับพันธมิตรอย่างสหรัฐฯ แต่ก็อาจมองจุดยืนปฏิเสธสิทธินี้ได้ว่า ทำให้ญี่ปุ่นก่อรูปยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองโดยช่วยสร้างสมดุลขึ้นระหว่างหลักอุดมคติและอัตลักษณ์ใฝ่สันติที่เป็นผลจากประสบการณ์สงครามด้านหนึ่ง กับความจำเป็นในการรับประกันความอยู่รอดของประเทศในสภาวการณ์ของโลกอีกด้านหนึ่ง ยังมองได้ด้วยว่าจุดยืนปฏิเสธนี้ช่วยบริหารจัดการความสัมพันธ์ในกรอบพันธมิตรกับสหรัฐฯ ในแบบที่ภาระไม่ตกอยู่กับญี่ปุ่นเกินความจำเป็น การตีความว่า “สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังเท่านั้นที่อยู่ในระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ในการใช้กำลังตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่สหรัฐฯเองเป็นตัวตั้งตัวตีร่างขึ้นให้แก่ญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นมีหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นเงื่อนไขเลี่ยงการขยายแสนยานุภาพและแสดงบทบาททางทหารตามแรงกดดันและความต้องการของสหรัฐฯ ด้วยเงื่อนไขนี้นอกจากญี่ปุ่นจะเลี่ยงการถูกลากเข้าไปในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯอย่างเต็มตัว ญี่ปุ่นยังสามารถเลี่ยงการใช้กำลังเพื่อช่วยปกป้องสหรัฐฯได้อีกด้วยซึ่งก็คือประเด็นสำคัญของการปฏิเสธไม่ใช้ RCSD ทั้งที่จริงๆ แล้วอาจมองการยึดแนวทางเช่นนี้ว่าเป็นการเลี่ยงหน้าที่และความรับผิดชอบในระบบพันธมิตรก็ตาม จุดยืนนี้ได้รับการตอกย้ำในสนธิสัญญาความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯฉบับแก้ไขปี 1960 ภายใต้รัฐบาล Kishi Nobusuke นอกจากการแก้ไขข้อที่ยินยอมให้สหรัฐฯแทรกแซงกิจการภายในของญี่ปุ่นและให้ระบบพันธมิตรอยู่บนพื้นฐานการปรึกษาหารือซึ่งกัน ข้อตกลงใหม่นี้ยังผูกมัดให้สหรัฐฯคุ้มครองญี่ปุ่นโดยกำหนดพันธะอย่างชัดแจ้งดังปรากฏในมาตรา 5 ที่ว่าเมื่อมีการโจมตีด้วยกำลังต่อภาคีของข้อตกลงไม่ว่าฝ่ายใดในดินแดนภายใต้การดูแลจัดการของญี่ปุ่นต่างฝ่ายจะต้องดำเนินการเพื่อรับมือภัยร่วมกันนั้น ข้อกำหนดนี้ผูกมัดชาติภาคีให้ต้องดำเนินการเพียงในกรณีที่เกิดการโจมตีต่อญี่ปุ่นเท่านั้น โดย

[90] Ibid., p. 6, Samuels, “Politics, Security Policy, and Japan’s Cabinet Legislation Bureau,” pp. 5-6.

ไม่มีส่วนใดในสนธิสัญญาที่ผูกมัดให้ญี่ปุ่นต้องให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดการโจมตีต่อสหรัฐฯ ความไม่เท่าเทียมในแง่พันธะ (*henmusei*) ที่เรียกร้องจากสหรัฐฯมากกว่านี้ยังตอกย้ำด้วยเงื่อนไขในมาตรา 5 อีกอย่างที่ระบุว่าการดำเนินการเพื่อรับมือภัยร่วมกันนั้นให้ “เป็นไปตามข้อกำหนดและกระบวนการของรัฐธรรมนูญของแต่ละฝ่าย” ดังที่กล่าวแล้วว่าการตีความรัฐธรรมนูญยอมรับ “การป้องกันตนเองระดับต่ำสุด” และปฏิเสธ RCSD เกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนหน้าและเป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน สนธิสัญญานี้จึงทำหน้าที่เป็นหลักประกันทางกฎหมายว่าสหรัฐฯจะไม่ทอดทิ้งญี่ปุ่น ขณะที่ญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯอย่างกระตือรือร้น

ในบรรยากาศการถกเถียงเรื่องการแก้ไขสนธิสัญญาความมั่นคง นายกฯ Kishi Nobusuke ได้แสดงความเห็นว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง RCSD กับรัฐธรรมนูญครั้งหนึ่งซึ่งถือเป็นความเห็นทางการที่ได้รับการอ้างถึงบ่อยครั้งในการถกเถียงเรื่องสิทธินี้ในยุคต่อ ๆ มา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ้างเป็นหลักฐานแสดงถึงความหลากหลายของจุดยืนและการตีความที่มีมาในอดีตของรัฐบาลสมัยต่าง ๆ ก่อนหน้าการตีความปี 1981 และยังเป็นหลักฐานแย้งคำตัดสินของ CLB ในปีดังกล่าวที่ยืนกรานว่า “แม้ญี่ปุ่นจะมี RCSD แต่ไม่อาจใช้ได้” ในปี 1960 ในการตอบกระทู้ว่าด้วยเรื่องนี้ในคณะกรรมการหนึ่งของรัฐสภา Kishi ได้แย้งจุดยืนของ Hayashi Shûsô อธิบดี CLB ที่เสนอว่า “เมื่อชาติที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตนไม่ว่าจะในแง่ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์หรือภูมิศาสตร์ถูกโจมตีด้วยกำลังโดยชาติที่สาม การให้กองกำลังของญี่ปุ่นออกไปนอกประเทศเพื่อปกป้องชาติอื่นนั้น ตามรัฐธรรมนูญแน่นอนว่าทำไม่ได้”[91] แต่ Kishi ให้ความเห็นว่า “RCSD ไม่ได้มีความหมายเพียงเท่านั้น การกล่าวว่าตามรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นไม่มี RCSD เลยนั้นเป็นการพูดเกินเลยไป . . . การให้ชาติอื่นใช้ฐานทัพและชาติเราให้ความร่วมมือเพื่อปกป้องชาติเราเองนั้นถือเป็นการตีความ RCSD ที่มีมาแต่เดิมอยู่แล้ว ในแง่นี้แน่นอนว่าญี่ปุ่นมี RCSD”[92] เห็นได้ชัดว่า Kishi อ้างอิงถึงแนวทาง “การใช้” RCSD ที่ระบุในสนธิสัญญาความมั่นคงฉบับปี 1951 ในการสนับสนุนการตั้งฐานทัพในและใกล้ญี่ปุ่นอย่างที่เสนอข้างต้น รัฐบาล Kishi ย้ำด้วยว่าการส่ง SDF ไปใช้กำลังนอกประเทศเพื่อช่วยเหลือป้องกันชาติพันธมิตรเมื่อถูกโจมตีด้วยกำลัง ซึ่งถือเป็นสถานการณ์ตัวอย่าง “ตามแบบฉบับทั่วไป” (*tenkeitekina jirei*) นั้นยอมรับว่าเป็นเรื่องที่ขัดรัฐธรรมนูญ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าการใช้ RCSD ทุกรูปแบบถือว่าผิดรัฐธรรมนูญ[93] ข้อชี้แจงนี้ของ Kishi สะท้อนให้เห็นความเข้าใจของเขาที่ว่า RCSD มีหลากหลายรูปแบบโดยไม่ได้ให้นิยามยึดติดอยู่แต่กรณีการออกไปใช้กำลัง

[91] Ogawa, “Jidai ni Awasete Hensenshita Kenpokaishaku,” p. 107.
[92] Ibid., p. 108.
[93] Ibid.

ปกป้องรัฐอื่นเท่านั้น การให้ความร่วมมือในแบบต่างๆ ก็อาจถือเป็นการใช้ RCSD ได้โดยไม่ผิดต่อจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญ

ข้อตีความอีกครั้งเกี่ยวกับ RCSD เกิดขึ้นในอีกราวสิบปีต่อมา ในปี 1972 รัฐบาลภายใต้การนำของ Tanaka Kakuei ได้เสนอข้อตีความที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการตั้งมาตรฐานยุคใหม่ต่อความเข้าใจสถานะของ RCSD ในการดำเนินนโยบายของญี่ปุ่น จุดยืนนี้เองที่จะได้รับการเน้นย้ำและยืนยันในการตีความปี 1981 จนกลายเป็นหลักความถูกต้องที่ยากจะตั้งคำถามจนกระทั่งปัจจุบัน ในหนังสือที่ยื่นต่อคณะกรรมการหนึ่งของรัฐสภารัฐบาล Tanaka ระบุว่า “การใช้ RCSD นั้นเกินขอบเขตมาตรการป้องกันตนเองที่รัฐธรรมนูญรับรองให้กระทำได้จึงไม่อนุญาตให้ดำเนินการได้ . . . มาตรการเพื่อป้องกันตนเองนั้นที่สุดแล้วหมายถึงมาตรการที่ใช้ขจัดการโจมตีโดยชาติอื่นที่ส่งผลให้รากฐานสิทธิในชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขของประชาชนถูกทำลาย และเป็นสถานการณ์ที่ฉุกเฉินและผิดกฎหมาย และเป็นมาตรการที่ไม่อาจเลี่ยงได้ในการปกป้องสิทธิเหล่านี้ของประชาชน และต้องกระทำภายในกรอบต่ำสุดเท่าที่จำเป็น”[94] การตีความรอบนี้ยังได้อ้างอิงหลักเกณฑ์ที่เป็นเงื่อนไขการใช้กำลังเพื่อป้องกันประเทศของ SDF 3 ประการที่กำหนดขึ้นก่อนหน้า เป็นเหตุผลในการปฏิเสธการใช้ RCSD นั่นคือในเมื่อเกณฑ์ข้อที่ 1) ระบุชัดว่า SDF จะใช้กำลังได้ก็ต่อเมื่อญี่ปุ่นถูกละเมิดอธิปไตยอย่างผิดกฎหมายเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อญี่ปุ่นถูกโจมตีด้วยกำลังเท่านั้น RCSD ซึ่งหมายถึงการให้ความช่วยเหลือป้องกันชาติอื่นอย่างเช่นรัฐพันธมิตรเมื่อถูกโจมตี จึงยากที่จะเข้าข่ายสถานการณ์ตามเงื่อนไข 3 ข้อดังกล่าวเพราะญี่ปุ่นไม่ได้เป็นฝ่ายถูกโจมตีเองโดยตรง ในแง่นี้ RCSD จึงไม่อยู่ภายใต้กรอบ “การป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น”

การตีความใหม่ว่าด้วย RCSD ที่ CLB ได้แถลงในปี 1981 สมัยรัฐบาลนายกฯ Suzuki Senkô ได้ตอกย้ำจุดยืนปฏิเสธในปี 1972 และสร้างข้อสรุปที่กำหนดสถานะอันชัดแจ้งของ RCSD ในรูปลายลักษณ์อักษร พร้อมให้หลักเหตุผลสนับสนุนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ที่จริงแล้วการตีความโดย CLB ครั้งนี้มีเนื้อหาครอบคลุมหลายประเด็นว่าด้วย RCSD เพื่อตอบกระทู้ถามของสมาชิกรัฐสภาพรรคฝ่ายค้านที่ขอความกระจ่างจากรัฐบาลว่าด้วยประเด็นการป้องกันตนเองในเวลานั้น แต่สามารถสรุปใจความสำคัญได้ตามที่ปรากฏเป็นเนื้อหาฉบับย่นย่ออย่างเป็นทางการ ซึ่งก็คือคำอธิบายที่มักอ้างถึงเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะฝ่ายที่คัดค้านการยอมรับ RCSD และถือเป็นจุดตั้งต้นสำคัญในการถกเถียงประเด็น RCSD ในนโยบายญี่ปุ่นยุคต่อๆ มา เนื้อหาอย่างสั้นที่ว่าระบุไว้ดังนี้

[94] Ibid., p.105.

กฎหมายระหว่างประเทศอนุญาตให้รัฐมีสิทธิป้องกันตนเองร่วม ซึ่งก็คือสิทธิการใช้กำลังเพื่อหยุดยั้งการโจมตีด้วยอาวุธต่อประเทศอื่นที่รัฐนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดด้วย แม้ว่ารัฐตนจะไม่ถูกโจมตีเองก็ตาม เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นรัฐอธิปไตยจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีสิทธิป้องกันตนเองร่วมภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ดี รัฐบาลญี่ปุ่นถือว่า การใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมนั้นเกินขอบเขตความจำเป็นขั้นต่ำสุดของการป้องกันตนเองที่รัฐธรรมนูญมาตรา 9 ยอมรับจึงไม่อนุญาตให้กระทำได้

ด้วยการตีความและให้คำอธิบายเช่นนี้ ทำให้สถานะของ RCSD ที่เป็นทางการหลังจากนั้นหยุดนิ่งอยู่ที่ว่า ญี่ปุ่น “มี” สิทธินี้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ “ไม่อาจใช้” สิทธินี้ได้ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ แม้ว่าข้อสรุปที่ออกมานี้ในสายตาของผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองและกฎหมายไม่น้อยมองว่าก่อปัญหาและข้อกังขาทั้งในเชิงตรรกะการให้เหตุผลและหลักกฎหมาย แต่การตีความในรอบนี้กลับค่อยๆ กลายมาเป็นมาตรฐานจุดยืนของรัฐบาลว่าด้วยสิทธิป้องกันตนเองร่วมในยุคต่อๆ มาทั้งปลายและหลังสมัยสงครามเย็น จนเรียกได้ว่าการตีความรอบนี้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์ของข้อถกเถียงในเรื่องนี้ โดยรัฐบาลใช้เป็นพื้นฐาน “การปฏิเสธการใช้” RCSD เรื่อยมา[95] สิ่งที่สะท้อนความต่อเนื่องในการคงจุดยืนนี้นับจากการตีความปี 1981 คือการยึดเป็นหลักการที่ประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรเน้นย้ำต่อสาธารณชนญี่ปุ่นและประชาคมโลกเรื่อยมาในรูป “รายงานประจำปีว่าด้วยการป้องกันประเทศ” ของทบวง / กระทรวงการป้องกันประเทศ หรือ *สมุดปกขาวว่าด้วยการป้องกันประเทศญี่ปุ่น* (*Defense of Japan / Bouei hakusho*)[96] โดยมีคำตีความฉบับย่อนี้ในส่วนหัวข้อ “รัฐธรรมนูญกับสิทธิการป้องกันตนเอง” (The Constitution and the Right of Self-Defense) การตีความครั้งนี้ยังปรากฏใน *คู่มือการป้องกันประเทศ* (*Bouei handobukku*) ต่อเนื่องมานับจากปีดังกล่าวอีกด้วย[97]

ในการถกเถียงครั้งล่าสุดช่วงกลางทศวรรษ 2010 นักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่สนับสนุนให้ตีความกฎหมายและทบทวนยุทธศาสตร์ประเทศใหม่มุ่งโจมตีจุดยืนปี 1981 นี้ซึ่งดูเหมือนจะดำรงสถานะพิเศษที่ไม่อาจละเมิดได้ โดยชี้ให้เห็นความไม่สอดคล้องในเชิงการให้เหตุผลและหลักกฎหมาย ตลอดจนความจริงที่ว่าการตีความนี้เป็นเพียงจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์การตีความข้อกฎหมายว่าด้วย RCSD ที่มีพลวัตมาตลอดยุค

[95] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, pp. 46-50.
[96] Ibid., p.48.
[97] Ibid.

ก่อนหน้า[98] ดั่งที่ได้แสดงให้เห็น นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นถึงความ “ไม่จำเป็น” ที่ว่าการตีความจะต้องหยุดนิ่งอยู่เพียงเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงบริบทเชิงสถานการณ์ใดๆ[99] กระแสโจมตีนี้มุ่งไปยังกลุ่มผู้ที่ต่อต้านการตีความใหม่ของรัฐบาลอาเบะปี 2014 ที่ปฏิบัติต่อการตีความปี 1981 เสมือน “คำประกาศิต” หรือความถูกต้องตายตัวเชิงกฎหมายที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด Sase Masamori นักวิชาการผู้ศึกษาประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง เป็นคนหนึ่งที่มองการที่รัฐบาลและกลุ่มการเมืองต่างๆ ยึดเอาการตีความปี 1981 เป็นที่ตั้งในการพิจารณานโยบายในยุคปัจจุบันว่า เป็นการทำให้การตีความ “หมดความยืดหยุ่น” (fossilize / *kasekika*)[100] เกิดภาวะหยุดนิ่งชะงักงันของเครื่องมือที่อาจเป็นประโยชน์ในเชิงยุทธศาสตร์จนกลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินนโยบายที่สอดรับกับบริบทความมั่นคงที่เปลี่ยนไป

จากสภาวะที่ตายตัวมากว่าสามทศวรรษนี้ ตรรกะของการตีความปี 1981 นี้ถูกโจมตีในหลายแง่ ในการถกเถียงช่วงทศวรรษ 2010 ที่จะได้นำเสนอลงรายละเอียดในบทต่อๆ ไป หลายคนมองว่าการกำหนดสถานะของ RCSD ว่า “มีแต่ใช้ไม่ได้” เช่นนี้ แม้จะชัดเจนและยอมรับได้ในสายตาคนญี่ปุ่นและมีการอ้างถึงบ่อยครั้งในการถกเถียงเชิงนโยบายในการเมืองหรือแม้แต่วงวิชาการในประเทศ แต่ไม่น่าจะเป็นที่เข้าใจได้ในสายตาประชาคมโลก (*tsuujinai*) โดยก่อความคลุมเครือและคำถามที่อาจสร้างความสับสนในเชิงตรรกะขึ้นได้มากมาย[101] ตัวอย่างเช่น การสรุปว่าญี่ปุ่นมีสิทธินี้ตามกฎหมายระหว่างประเทศแต่ไม่อาจใช้ได้ตามรัฐธรรมนูญ หมายถึงญี่ปุ่น “มี” สิทธินี้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากไม่มีตามกฎหมายรัฐธรรมนูญจะขัดต่อสภาวะการเป็น “รัฐอธิปไตย” ที่กฎหมายสากลรับประกันการมีสิทธินี้ติดตัวหรือไม่ การที่รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น “ห้ามใช้” สิทธินี้ขัดกับจุดยืนที่ว่า “ญี่ปุ่นมีสิทธินี้” หรือไม่ เพราะการมีสิทธิย่อมสามารถเลือก หรือตัดสินใจใช้ได้ การที่ใช้ไม่ได้หรือไม่ให้ใช้หมายถึงการ “ไม่มีสิทธิ” มากกว่าหรือไม่[102] ข้อถกเถียงเหล่านี้จะได้นำเสนอลงรายละเอียดในเนื้อหาบทที่ว่าด้วยการถกเถียงรอบล่าสุดในการตีความรัฐธรรมนูญสมัยนายกฯ Abe

---

98 Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon,* p. 74

99 Ibid., pp 74-78.; Abe Shinzō, “‘Heiwaanzen Hōsei’ Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu (I will explain thoroughly and plainly about ‘the legislation for peace and security’),” *Will* (Aug 2015), pp. 33-34.

100 Ibid., p. 137.

101 ดูอย่างเช่น Abe Shinzō, *Utsukushī Kuni e (Toward a beautiful country)* (Tokyo: Bungeishunju, 2006), p.132.

102 Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon,* pp. 71-72; Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken,* pp. 106-107.

บทที่ 3 : สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการวางยุทธศาสตร์ด้านบทบาทระหว่างประเทศของญี่ปุ่นต้นทศวรรษ 1990

3.1 บทนำ

สิทธิป้องกันตนเองร่วม (RCSD) เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการวางนโยบายว่าด้วยบทบาทสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศของญี่ปุ่นช่วงต้นยุคหลังสงครามเย็น ปัจจัยที่กระตุ้นให้การแสวงหาบทบาทด้านนี้กลายเป็นวาระเร่งด่วนขึ้นมาในเวลานี้คือการต้องรีบหาวิธีตอบสนองร่วมกับนานาชาติในวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย (1990-1991) เหตุการณ์นี้ถือเป็นวิกฤตระหว่างประเทศครั้งแรกในยุคหลังสงครามเย็น โดยสำหรับญี่ปุ่นแล้วยังถือเป็น “บทพิสูจน์” หรือ “บททดสอบ” (*shiren*) สำคัญต่อคำมั่นและปณิธานที่รัฐบาลได้ให้ไว้ในหลายวาระโอกาสตั้งแต่ปลายทศวรรษก่อนหน้า[1] รัฐบาลได้ให้สัญญาว่าจะมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการสร้างระเบียบโลกใหม่ให้เป็นไปในแนวทางที่ร่วมมือและสันติ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงไม่อาจเมินเฉยต่อความพยายามคลี่คลายวิกฤตนี้ได้ บทเรียนที่ญี่ปุ่นได้รับโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทเรียนจาก “ความพ่ายแพ้” ต่อบททดสอบนี้ซึ่งเห็นได้จากปฏิกิริยาที่ไม่สู้ดีนักจากนานาชาติและการประเมินความผิดพลาดของตัวเองทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเพื่อทบทวนและแก้ไขความอ่อนด้อยของแนวทางแสดงบทบาทระหว่างประเทศที่เป็นมา ซึ่งเห็นได้ชัดว่าไม่อาจตอบสนองความคาดหวังและมาตรฐานที่ยอมรับเป็นสากลได้ บาดแผลฝังใจ (trauma) จากการถูกสังคมภายนอกวิพากษ์วิจารณ์และความล้มเหลวที่ไม่อาจกระทำตามปณิธานที่ตั้งไว้ทำให้การถกเถียงเรื่องบทบาทด้านความมั่นคงและสันติภาพซึ่งเกี่ยวพันกับข้อถกเถียงด้านการทหารและการใช้กำลังปะทุขึ้นในการเมืองญี่ปุ่นอย่างเข้มข้น วาทกรรมที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้มักมีแนวคิดว่าด้วย RCSD เป็นองค์ประกอบร่วมอยู่อย่างไม่ขาดสายในฐานะทางเลือกเชิงนโยบายที่ป้อนเข้าสู่กระบวนการกำหนดท่าทีของประเทศในระเบียบโลกใหม่ แม้ว่านโยบายที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมช่วงต้นทศวรรษนี้จะไม่ได้ทำให้เกิดการปรับจุดยืนและการตีความรัฐธรรมนูญว่าด้วย RCSD อย่างจริงจัง กล่าวคือรัฐบาลยังคงยึดแนวทาง “ปฏิเสธไม่ใช้” สิทธินี้ตามการตีความของ CLB ปี 1981 แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าข้อถกเถียงเกี่ยวกับสิทธินี้มีส่วนสำคัญในกระบวนการกำหนดบทบาทด้านสันติภาพใหม่ เนื้อหาในบทนี้มุ่งเสนอรายละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทที่ RCSD มีต่อการกำหนดนโยบายในช่วงเวลานี้

[1] Watanabe Taizō, “Atarashī sekai chitsujo eno shōchōtekina shiren,” (The representative test toward new world order) *Gaiko Forum* (Feb, 1991), p. 3; Itō Kenichi, “ ‘Buryoku kaiketsu’ ka ‘chōki fūjikome’ ka” (Solution by force or long-term containment?) *Shokun* (Dec, 1990), pp. 28-29; Shīna Motoo, “Kokuren gaikō ka nichibei dōmei ka” (UN diplomacy or US-Japanese alliance?) *Chūō Kōron* (Nov, 1990), p. 121; Taoka Shunji, “‘Kokuren heiwa kyōryokuhō’ no kyōkun” (Lessons from ‘the UN Peace Cooperation Bill’) *Chūō Kōron* (Dec, 1990), p. 147.

การปรับนโยบายครั้งใหญ่ต้นยุคหลังสงครามเย็นดังกล่าวนำไปสู่การเปลี่ยนจุดยืนว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของ SDF อย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือเป็นครั้งแรกที่ญี่ปุ่นยอมให้กองกำลังออกไปดำเนินภารกิจนอกประเทศได้ในรูป "ปฏิบัติการรักษาสันติภาพ" (peacekeeping operations / PKO) ตั้งแต่ปี 1992 อย่างไรก็ตามการวางกฎเกณฑ์และข้อจำกัดเป็นพิเศษสำหรับการดำเนินภารกิจของ SDF ในกรอบสหประชาชาติที่ยอมรับเป็นสากลนี้ก็ทำให้บทบาทของ SDF ใน PKO มี "เอกลักษณ์แบบญี่ปุ่น"[2] โดยเป็นผลจากความพยายามคงความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 9 และหลักการป้องกันประเทศระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น[3] จากการสำรวจวาทกรรมทั้งในหมู่ผู้กำหนดนโยบายวงการเมืองและความคิดเห็นในสังคมญี่ปุ่นพบว่า แม้ว่าวาทกรรมกระแสหลักที่พยายามให้ความชอบธรรมแก่การปรับบทบาทจะไม่ได้มอง RCSD ว่าเป็นหลักการที่สามารถเรียกเสียงสนับสนุนหรือมีความเหมาะสมสำหรับบรรลุเป้าหมายการปฏิรูปบทบาทให้เป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในการเมืองญี่ปุ่นที่บรรยากาศความคิดถูกครอบงำด้วยสันตินิยมต่อต้านทหารมายาวนาน แต่การตอกย้ำจุดยืน "ปฏิเสธ" สิทธินี้ก็ช่วยกำหนดขอบเขตและขีดเส้นแบ่งบทบาทที่อนุญาตให้กระทำออกจากพฤติกรรมต้องห้ามให้มีความชัดเจนขึ้น การเน้นย้ำการ "ไม่ยอมรับ" ให้ใช้สิทธินี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการให้ความชอบธรรมแก่แนวทางและหลักการที่รัฐบาลเลือกใช้เป็นฐานสำหรับปรับนโยบายนั่นคือ ความมั่นคงร่วม (collective security) ซึ่งหมายถึงการให้ความร่วมมือและทรัพยากรต่างๆ ในฐานะสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเพื่อบรรลุเป้าหมายในการธำรงระเบียบและสันติภาพ ตลอดจนเข้าร่วมในมาตรการใช้กำลังที่เป็นไปตามข้อมติเพื่อจัดการพฤติกรรมรุกรานและคุกคามสันติภาพ การปฏิรูปนโยบายเข้าหาแนวทางนี้ดูจะเป็นที่ยอมรับได้มากกว่าและเป็นแนวทางที่กลุ่มผู้สนับสนุนสามารถหาเหตุผลเชิงหลักการมารองรับได้อย่างมีน้ำหนักกว่า

ฝ่ายรัฐบาลรวมถึงกลุ่ม "ระหว่างประเทศนิยม" (internationalists) ซึ่งต้องการเห็นญี่ปุ่นมีบทบาทกระตือรือร้นสมกับสถานะของประเทศได้อาศัยแนวทางผสานหลักการสากลเข้ากับบรรทัดฐานหรืออุดมการณ์สันตินิยมที่ทรงพลังอยู่มากภายในญี่ปุ่น การนำเข้าแนวคิด "ความมั่นคงร่วม" มาเป็นพื้นฐานในเชิงหลักการเพื่อรองรับบทบาทของ SDF ใน PKO ทำให้รัฐบาลสามารถก้าวข้ามปัญหาการยอมรับ RCSD ซึ่งก่อให้เกิดข้อโต้แย้งและแรงต่อต้านมากกว่า โดยอาจกล่าวได้ว่าหลักการใหม่นี้ด้านหนึ่งช่วยให้เลี่ยงการโต้เถียงในแง่ตรรกะเชิงหลักการ (principled idea) ได้ เพราะการยอมรับ RCSD นั้น หมายถึงการต้องล้มล้างข้อตีความมาตรา 9 ที่ยึดถือมานานและเป็นที่ยอมรับของฝ่ายซ้ายและคนส่วนใหญ่ที่ต้องการคงสถานะเดิม (status quo) ของ SDF และบทบาทของ

---

[2] Chūma Kiyofuku, "The Debate over Japan's Participation in Peace-keeping Operations," *Japan Review of International Affairs* (Fall, 1992), p. 247.
[3] Ozawa Ichirō, *Blueprint for a New Japan: A Rethinking of a Nation* (Tokyo : Kodansha International, 1994), pp. 27-28.

ญี่ปุ่นไว้แค่ด้านพลเรือน ในอีกด้านหนึ่งนั้นแนวคิดนี้ยังช่วยตอบสนองตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ (causal idea) เพราะการยอมรับ RCSD อาจหมายถึงการเข้าไปใกล้ชิดหรือกลายเป็นส่วนหนึ่งกับยุทธศาสตร์การทหารของสหรัฐฯมากเกินไป การหันเข้าหาความมั่นคงร่วมมากกว่า RCSD จึงเป็นการเลี่ยงความเสี่ยงที่ว่าการมีบทบาทสันติภาพและความมั่นคงที่แข็งขันของญี่ปุ่นอาจชักนำให้ต้องพัวพันกับการใช้กำลังของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สหรัฐฯกลายเป็นผู้นำระเบียบโลกหนึ่งเดียวและเป็นแกนนำจัดการวิกฤตอย่างที่เห็นในกรณีสงครามอ่าวฯ ความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นอาจติดบ่วงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ (entrapped) หรือถูกกดดันให้มีส่วนร่วมทางทหารมากขึ้นจึงมีสูงกว่าความวิตกที่ญี่ปุ่นอาจถูกทอดทิ้ง (abandoned) ให้ปกป้องตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศัตรูทางทหารโดยตรงอย่างสหภาพโซเวียตลดความน่ากลัวลง ขณะที่ภัยคุกคามใหม่ในภูมิภาคก็ยังไม่ก่อกำเนิดเด่นชัดและรุนแรงอย่างเช่นที่เป็นในทศวรรษ 2010

การเปิดช่องอย่างจำกัดให้ SDF มีบทบาทที่แข็งขันได้ในกรอบ PKO ทำให้สามารถประนีประนอมบทบาทระหว่างประเทศใหม่ให้อยู่ภายใต้ขอบเขตหลักการที่ญี่ปุ่นยอมรับมาแต่เดิมได้ ถือเป็นความพยายามประนีประนอมและรักษาสถานะของหลักการเดิมในด้านการทหาร โดยอาศัยวาทกรรมที่ย้ำเน้นให้เห็นความสอดคล้องของอุดมคติสันตินิยมที่มีอยู่ร่วมกันในวัตถุประสงค์ของกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายสูงสุดของประเทศ เงื่อนไขข้อจำกัดที่ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาส่ง SDF ตลอดจนเนื้อหาภารกิจที่ต้องเลี่ยงการใช้กำลังและอาวุธหรือภารกิจแนวหน้าในปฏิบัติการ ตลอดจนเลี่ยงความเป็นไปได้ที่อาจเข้าไป “มีส่วนร่วมในการใช้กำลังของชาติอื่น” (*ittaika* with the use of force) ล้วนสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนพลังทางสังคมที่ต่อต้านบทบาทด้านการทหารของญี่ปุ่นในกิจการของโลก

เพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของแนวคิด RCSD ในวาทกรรมที่ให้ความชอบธรรมแก่การประกอบสร้างบทบาทใหม่ด้านสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่น เนื้อหาของบทนี้จะสำรวจวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงและบทบาทด้านสันติภาพที่เผยแพร่ระหว่างปี 1990-1992 เป็นหลัก โดยนับปี 1990 เป็นจุดตั้งต้นของระเบียบโลกยุคหลังสงครามเย็นและเป็นปีที่ความขัดแย้งในอ่าวเปอร์เซียอุบัติขึ้นเป็นวิกฤตการณ์แรกในระเบียบโลกใหม่ เหตุการณ์นี้กระตุ้นให้รัฐบาลญี่ปุ่นภายใต้นายกฯ Kaifu Toshiki ต้องยกปัญหาการแสดงบทบาทด้านความมั่นคงขึ้นเป็นวาระแห่งชาติ กระบวนการถกเถียงและกำหนดนโยบายที่เนื้อหาในบทนี้มุ่งนำเสนอดำเนินไปจนกระทั่งปี 1992 ซึ่งเป็นปีที่ญี่ปุ่นภายใต้รัฐบาล Miyazawa Kiichi ออกกฎหมาย International Peace Cooperation Law หรือที่รู้จักในนาม PKO Law ทำให้รัฐบาลส่ง SDF ไปนอกประเทศเพื่อร่วม PKO ได้ อันถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญหนึ่งในประวัติศาสตร์การต่างประเทศยุคหลังสงครามของญี่ปุ่น จากการวิเคราะห์เนื้อหาวาทกรรมของฝ่ายต่างๆ ทั้งที่คัดค้านการขยายบทบาทในทุกประการของ SDF และที่สนับสนุนบทบาทในกรอบจำกัด

ของ PKO ตลอดจนกลุ่มที่ผลักดันนโยบายสุดโต่งแบบที่ต้องการเห็นญี่ปุ่นกลายเป็น “รัฐปกติ” ที่มีบทบาทเคียงบ่าเคียงไหล่สหรัฐฯได้มากขึ้นในการดูแลระเบียบโลก จะเห็นในท้ายที่สุดว่าการหยิบยก RCSD ขึ้นเพื่อมุ่งปฏิเสธเป็นการสร้างแนวคิดคู่เปรียบเทียบสำหรับอธิบาย ให้ความหมายและสร้างความชอบธรรมแก่หลัก “ความมั่นคงร่วม” อันเป็นหลักการที่ฝ่ายสนับสนุนบทบาทด้านสันติภาพนำเข้ามาจากบรรทัดฐานสากลและต้องการเผยแพร่ในฐานะแนวคิดที่สังคมญี่ปุ่นควรให้ความสนใจและในฐานะเสาหลักของนโยบายใหม่

RCSD ถูกใช้เพื่อเน้นย้ำความแตกต่างของหลักการโดยทำหน้าที่เป็นแนวคิด “ขั้วตรงข้าม” อัน “ไม่พึงประสงค์” หรือ “สุดโต่ง” เกินกว่าขอบเขตบรรทัดฐานที่ยึดถือมาและความจำเป็นในการแสดงบทบาทของญี่ปุ่น RCSD ในวาทกรรมทำให้พฤติกรรมในกรอบความมั่นคงร่วมมีขอบเขตที่ชัดเจนขึ้นโดยกำหนดเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต้องห้ามกับความเหมาะสม และยังช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่าบทบาทในกรอบความมั่นคงร่วมช่วยทำให้ญี่ปุ่นสามารถรักษาความสอดคล้องของหลักกฎหมายและบรรทัดฐานสันตินิยมที่ยอมรับกันภายในประเทศ ขณะที่ปรับพฤติกรรมเข้าหาอุดมคติและบรรทัดฐานในระดับสากลภายใต้กรอบสหประชาชาติซึ่งก็มีฐานะที่ชอบธรรมในนโยบายของญี่ปุ่นมาแต่ก่อนอยู่แล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปฏิเสธ RCSD ช่วยส่งเสริมให้ “หลักความมั่นคงร่วม” ในเวทีสหประชาชาติและ PKO กลายเป็น “ดุลยภาพใหม่” ที่ช่วยญี่ปุ่นให้สามารถรับมือกับปัญหาที่ต้องเผชิญต้นทศวรรษ 1990 ได้ ทั้งในแง่การต้องแสวงหาบทบาทที่สมกับสถานะของชาติชั้นนำของโลกและการเป็นชาติที่มีความรับผิดชอบ ตลอดจนสถานการณ์ในระเบียบโลกยุคใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้น แนวทางนี้ถือว่ามีความ “ประนีประนอม” กับวิถีทางดั้งเดิมของญี่ปุ่นและกลุ่มการเมืองต่างๆ ได้ดีกว่าการหันไปใช้ RCSD ซึ่งเป็นแนวคิดคู่เปรียบเทียบในวาทกรรม ญี่ปุ่นจึงยังคงรักษาอุดมคติภายในประเทศและจิตวิญญาณของมาตรา 9 ไว้ได้โดยไม่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งกับการตีความรัฐธรรมนูญรอบก่อนๆ ที่ยึดถือมา

เนื้อหาของบทนี้แบ่งเป็นสี่ส่วน อันดับแรกจะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทสันติภาพที่บรรลุจากกระบวนการกำหนดนโยบายช่วงปี 1990-1992 ผลลัพธ์ของความพยายามในช่วงนี้ที่ออกมาในรูป PKO Law ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมในการสร้างคุณูปการระหว่างประเทศ (international contribution / *kokusai koken*) อย่างไร เหตุการณ์และปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกำหนดพลวัตและทิศทางของนโยบายดังกล่าวในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ประกอบด้วยอะไรบ้างก็จะได้นำเสนอให้เห็นความเป็นมาในส่วนแรก สำหรับสองส่วนถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์วาทกรรมโดยเริ่มจากการพิจารณาวาทกรรมของฝ่ายที่คัดค้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทของญี่ปุ่นและ SDF เป็นอันดับแรก ต่อด้วยวาทกรรมของกลุ่มที่สนับสนุนบทบาทของญี่ปุ่นที่แข็งขันขึ้นโดยพยายามลดอุปสรรคทางกฎหมายของ SDF ลง การวิเคราะห์วาทกรรมในสองส่วนนี้มุ่งแสดงหลักฐานเพื่อสนับสนุนคำตอบของงานวิจัยที่ว่าในช่วงทศวรรษนี้ RCSD ถูกใช้บรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้วยแนวทางปฏิเสธและใช้เป็นแนวคิดคู่

เปรียบเทียบเพื่อให้ความชอบธรรมแก่แนวทางแสดงบทบาทที่ประนีประนอมกว่า การวิเคราะห์วาทกรรมของทั้งสองส่วนจะแบ่งหัวข้อย่อยตามประเภทของวาทกรรมออกเป็นสองรูปแบบได้แก่วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงหลักการ (principled ideas) ซึ่งเน้นการตัดสินความถูกต้องและประเมินความเหมาะสมตามหลักบรรทัดฐาน กฎหมายและความชอบธรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม และวาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทน (causal ideas) ซึ่งมุ่งเน้นให้เหตุผลบนการคิดคำนวณผลได้-ผลเสียเชิงยุทธศาสตร์ ผลประโยชน์แห่งชาติและความจำเป็นเชิงสถานการณ์เป็นแนวทางสนับสนุนนโยบาย

จะเห็นต่อไปในส่วนนี้ว่าวาทกรรมที่ทั้งสองกลุ่มใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่จุดยืนฝ่ายตน พยายามยกตรรกะทั้งสองรูปแบบขึ้นมาอธิบายให้เห็นความสอดคล้องในเชิงหลักการ อุดมคติและปทัสถานโดยอ้างอิงแหล่งที่มาต่างๆ ทั้งระดับในประเทศและหลักสากลที่ยอมรับระหว่างประเทศ และในแง่ความจำเป็นในการบรรลุผลประโยชน์และยุทธศาสตร์เพื่อรับประกันความอยู่รอดของญี่ปุ่น สำหรับฝ่ายคัดค้านนั้น รัฐธรรมนูญมาตรา 9 และการตีความแบบจำกัดเป็นแหล่งอ้างอิงของตรรกะเชิงหลักการที่จำต้องปกป้องไว้อย่างเข้มงวด ตรรกะว่าด้วยสันตินิยมบนบรรทัดฐานภายในประเทศนี้ถูกโจมตีโดยฝ่ายสนับสนุนการปรับนโยบายว่าทั้งคับแคบ เฉยชาต่อหน้าที่ในเวทีโลกและขาดสำนึกรับผิดชอบต่อระเบียบระหว่างประเทศ ข้อวิจารณ์เหล่านี้ซึ่งขมวดอยู่ในวลี “สันตินิยมเพียงชาติตน” (one-country pacifism / *ikkoku heiwashugi*) ถูกเปรียบเทียบกับบรรทัดฐานและอุดมคติที่เป็นสากลและมีเกียรติมากกว่า นั่นคือ “สันตินิยมแบบกระตือรือร้น” (active pacifism / *sekkyokuteki heiwashugi*) ที่ต้องการการเสียสละผลประโยชน์ระยะสั้น คิดถึงส่วนรวมและความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก แหล่งอ้างอิงเชิงหลักการของข้อถกเถียงกลุ่มนี้คือแนวคิดสากลอย่าง “ความมั่นคงร่วม” อันเป็นหลักการพื้นฐานในการทำงานเพื่อสันติภาพของสหประชาชาติ และ RCSD อันเป็น “สิทธิประจำตัว” ของรัฐอธิปไตยโดยทั่วกันตามที่ปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ ในแง่ตรรกะเชิงผลตอบแทนนั้น ฝ่ายคัดค้านมองการขยายบทบาทหน้าที่ของ SDF และบทบาทในประเด็นความมั่นคงของญี่ปุ่นว่าเสี่ยงต่อการต้องเข้าพัวพันในสงคราม และแสดงความเคลือบแคลงรัฐบาลหัวอนุรักษ์นิยมว่าต้องการพลิกฟื้นอำนาจทางทหารของญี่ปุ่น ซึ่งจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ตลอดจนสร้างความรู้สึกคุกคามแก่ชาติเพื่อนบ้านที่เคยเป็นเหยื่อสงครามมาก่อน ฝ่ายสนับสนุนกลับมองว่าการพิสูจน์ให้เห็นว่าญี่ปุ่นมีความรับผิดชอบและตั้งใจร่วมสร้างสาธารณประโยชน์และสันติภาพ นอกจากจะช่วยลดภาพลักษณ์เชิงลบของการเอาแต่กอบโกยจากระเบียบโลกโดยไม่ให้อะไรตอบแทนแล้ว ยังสำคัญต่อความอยู่รอดของประเทศที่ต้องพึ่งพิงสภาวการณ์และระเบียบโลกที่มีเสถียรภาพ ตลอดจนความสัมพันธ์อันดีกับชาติอื่นๆ ในประชาคมโลกเพื่อเข้าถึงปัจจัยยังชีพและปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ตนมีอยู่จำกัดด้วย

ส่วนสุดท้าย เนื้อหาจะขยายความกลุ่มวาทกรรมของฝ่ายที่สนับสนุนบทบาทด้านสันติภาพเป็นหลัก โดยมุ่งชี้ให้เห็นการทำงานของ RCSD ว่าถูกใช้ในการให้คำอธิบายและถกเถียงเชิงนโยบายอย่างไร วาทกรรมในกลุ่มนี้มีทั้งที่สนับสนุนให้ยึด RCSD เป็นหลักการรองรับบทบาทของญี่ปุ่นในระเบียบโลกหลังสงครามเย็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นฐานคติ (assumption) ของผู้กำหนดนโยบายและนักคิดไม่น้อยในญี่ปุ่นที่มองว่าพันธมิตรกับสหรัฐฯควรเป็นเสาหลักในการบริหารจัดการระเบียบโลก ขณะที่แนวทางนี้สะท้อนจุดยืนที่สุดโต่งและเชื่อมโยงกับการผลักดันการตีความหรือแก้มาตรา 9 กระแสหลักในข้อถกเถียงเรื่องบทบาทที่เหมาะสมมักอาศัยสถานะของ RCSD ที่เชื่อมโยงกับนโยบายขวาจัดหรือสุดโต่งนี้เป็นเหตุผลในการปฏิเสธสิทธินี้และยังคงข้อตีความของ CLB ตามที่ยึดถือมานับแต่ปี 1981 RCSD ยังถูกใช้เป็นตัวเปรียบเทียบขั้วตรงข้ามกับแนวทางที่พอเหมาะและประนีประนอมกว่านั่นคือ ความมั่นคงร่วมที่มุ่งอาศัยเวที PKO ของสหประชาชาติเป็นการแสดงบทบาทด้านสันติภาพ ด้วยวิธีนี้รัฐบาลและผู้สนับสนุนบทบาทดังกล่าวยังสามารถประนีประนอมเข้าหาจุดยืนของฝ่ายซ้ายและกระแสสันตินิยมต่อต้านการทหารของสาธารณชนที่ยังคงรุนแรงอย่างมากในสมัยดังกล่าวได้อีกด้วย วาทกรรมที่ยกมาเสนอในส่วนนี้ช่วยสนับสนุนข้อโต้แย้งของงานวิจัยที่ว่า แม้ญี่ปุ่นจะไม่ได้เปลี่ยนจุดยืนให้ใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมในการปรับยุทธศาสตร์ช่วงทศวรรษ 1990 แต่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับ RCSD เกิดขึ้น แพร่หลายและมีบทบาทไม่น้อยในกระบวนการวางยุทธศาสตร์และในการสร้างดุลยภาพใหม่ทั้งในจุดยืนเชิงหลักการและวิถีปฏิบัติตนของญี่ปุ่นบนเวทีโลก

3.2 ความเป็นมาและผลลัพธ์ของกระบวนการกำหนดนโยบายด้านบทบาทต่อสันติภาพ

บทบาทด้านสันติภาพของญี่ปุ่นนับจากต้นทศวรรษ 1990 หรือตั้งแต่การออก PKO Law เป็นต้นมา มุ่งอาศัยสหประชาชาติโดยเจาะจงลงไปที่ปฏิบัติการรักษาสันติภาพเป็นเวทีหลักในการให้ SDF เข้ามีส่วนร่วมทำประโยชน์ ความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนนโยบายในช่วงนี้คือการก่อกำเนิดพื้นฐานทางกฎหมายมารองรับการให้ SDF ออกไปทำหน้าที่ต่างแดน นับเป็นพัฒนาการในเชิงบทบาทหน้าที่ของ SDF จากที่เดิมมีสถานะแรกเริ่มเป็นหน่วยงานป้องกันประเทศ เขตแดนและอธิปไตยของญี่ปุ่นในขอบเขต “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ตามสิทธิ “ป้องกันตนเอง” (self-defense) เท่านั้น กฎหมายใหม่ทำให้กองกำลังออกไปปฏิบัติการนอกประเทศได้ในด้านการธำรงสันติภาพภายใต้กลไกของสหประชาชาติตามหลักการ “ความมั่นคงร่วม” พัฒนาการนี้ยังสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกด้านใน “นโยบายการสร้างคุณูปการต่อนานาชาติ” ซึ่งเข้ามาเป็นวาระแห่งชาติด้านการต่างประเทศของญี่ปุ่นนับย้อนไปตั้งแต่ราวสามทศวรรษก่อนหน้า เมื่อการเปลี่ยนสถานะของญี่ปุ่นจากรัฐผู้แพ้สงครามมาเป็นหนึ่งในรัฐเศรษฐกิจชั้นนำของโลกทำให้เกิดกระแสการทบทวนจุดยืนและท่าทีในเวทีสากล ตลอดจนเกิดการตั้งคำถามขึ้น

ว่าตนควรแสดงบทบาทอย่างไรให้สมฐานะและระดับศักยภาพที่เพิ่มขึ้น การให้ SDF เข้าร่วม PKO นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นในด้าน “รูปแบบ” และ “วิธีการ” ทำประโยชน์ จากเดิมที่จำกัดแค่การจัดสรรเงินช่วยเหลืออย่างที่มักถูกดูแคลนว่าญี่ปุ่นถนัดแต่ “การทูตสั่งจ่าย” (checkbook diplomacy) ไปสู่การ “ส่งบุคลากร” (personnel contribution) เข้าร่วมในกิจการที่เกี่ยวข้องด้านสันติภาพและความมั่นคงโดยตรงซึ่งก้ำกึ่งการใช้กำลัง การทหารและการเสี่ยงภัยในพื้นที่ขัดแย้ง อาจมองพัฒนาการนี้อีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการแสดงความตั้งใจว่านอกจากการ “ทุ่มเงิน” (*kane*) อย่างที่ทำมาแล้วญี่ปุ่นยังยินดี “ทุ่มเหงื่อ” (*ase*) ในการสร้างประโยชน์ให้แก่กิจการระหว่างประเทศอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาปัญหาการสร้างคุณูปการระหว่างประเทศไม่ใช่เรื่องใหม่ในการกำหนดนโยบายของญี่ปุ่นก่อนเกิดวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียและก่อนสิ้นสุดสงครามเย็นญี่ปุ่นมีพลวัตและพัฒนาการในบทบาทระหว่างประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ที่เห็นเด่นชัดคือญี่ปุ่นได้เจียดศักยภาพส่วนเกินจากความมั่งคั่งที่ขยายตัวในยุค “ปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจ” จัดสรรสาธารณประโยชน์ให้แก่ประชาคมนานาชาติในหลายแนวทาง ไม่ว่าจะในรูปการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (ODA) แก่ชาติที่มีระดับความเจริญต่ำกว่า หรือเงินสนับสนุนด้านการธำรงระเบียบระหว่างประเทศ เช่นเงินช่วยเหลือที่ให้แก่องค์การระหว่างประเทศด้านต่างๆ และต่อกิจกรรมรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ แม้ว่ารัฐบาลได้สั่งสมผลงานด้านนี้มาอย่างต่อเนื่อง แต่ญี่ปุ่นมักถูกวิจารณ์ในเรื่องที่ไม่ยอมแสดงบทบาทด้านความมั่นคงระหว่างประเทศหรือรับภาระด้านการทหารในการดูแลระเบียบโลกร่วมกับสมาชิกค่ายเสรีนิยมในยุคสงครามเย็นเท่าที่ควร วิธีการที่ญี่ปุ่นถนัดและมักปฏิบัติใช้จำกัดแค่ด้านการจัดสรรเงินช่วยเหลือหรือใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจได้ว่าเนื่องจากเงื่อนไขทางกฎหมายของญี่ปุ่นทำให้สามารถแสดงบทบาทได้จำกัดเพียงในด้านที่ไม่ใช่การทหาร (non-military roles) การอาศัย SDF เป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์อย่างการเข้าร่วมปฏิบัติการทางทหารของนานาชาติจึงเป็นเรื่องเกินขอบเขตที่จะกระทำได้ คำประกาศลัทธิฟุคุดะ (Fukuda Doctrine) ช่วงท้ายทศวรรษ 1970 ในสมัยรัฐบาล Fukuda Takeo ตอกย้ำความยึดมั่นในบทบาทที่เน้นเศรษฐกิจเป็นหลักด้วยการขยาย ODA ขึ้นเท่าตัว โดยเจาะจงให้แก่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่เลี่ยงบทบาทการทหารด้วยการให้คำมั่นว่าจะไม่สร้างความรู้สึกคุกคามแก่ชาติเพื่อนบ้านในภูมิภาค

บทบาทของญี่ปุ่นที่ทุ่มให้แก่การสร้างความเจริญและการพัฒนานี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์จำกัดเพียงการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ยังส่งผลทางอ้อมในการธำรงสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคอีกด้วย โดยช่วยส่งเสริมภาวะพึ่งพาอาศัย การบูรณาการระดับภูมิภาคและบรรยากาศที่ต่างฝ่ายต่างหันไปสนใจผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามแม้ว่าในช่วงทศวรรษ 1980 รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสนใจมากขึ้นต่อการสร้างคุณูปการโดยตรงในด้านสันติภาพและความมั่นคง อย่างเช่นการเห็น

ความสำคัญของกลไก PKO ว่าเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการลดความขัดแย้งและมีความชอบธรรมในฐานะกิจกรรมภายใต้สหประชาชาติ แต่ญี่ปุ่นก็มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมกลไกนี้และยังมุ่งเน้นการสนับสนุนแบบให้เงินช่วยเหลือเป็นหลัก ความตื่นตัวต่อ PKO และการจัดการความขัดแย้งระดับท้องถิ่น (*funsô*) สะท้อนชัดเจนในคำขวัญของรัฐบาล Takeshita Noboru ช่วงท้ายทศวรรษ 1980 นั่นคือ “กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ” (Framework for International Cooperation / *kokusai kyôryoku kôsô*) เป็นคำมั่นและแนวทางในการทำประโยชน์ในเวทีโลก กรอบความร่วมมือฯนี้ประกอบด้วย 3 เสาหลักได้แก่ การขยาย ODA ให้มากขึ้น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและส่งเสริมความร่วมมือเพื่อสันติภาพ (*heiwa no tame no kyôryoku no suishin*) ซึ่งหัวข้อท้ายสุดแสดงความมุ่งมั่นของญี่ปุ่นในการเข้าร่วม “คลี่คลายความขัดแย้งในที่ต่างๆ ของโลกโดยจัดสรรความสนับสนุนด้านการเงินและส่งบุคลากรเข้าร่วมอย่างแข็งขัน” อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมที่ว่านี้กระทำได้มากสุดในรูปการส่งพลเรือนเข้าร่วม PKO ซึ่งถือเป็นความริเริ่มใหม่ที่ช่วยแก้ภาพลักษณ์และเสียงวิจารณ์ว่าญี่ปุ่นยึดติดกับการทูตสั่งจ่ายเพียงอย่างเดียว และทำให้บุคลากรชาวญี่ปุ่นปรากฏในพื้นที่ที่นานาชาติเข้ามีส่วนร่วมปฏิบัติภารกิจมากขึ้น เรียกได้ว่าเป็นการหันมาหาแนวทาง “ทุ่มเหงื่อ” มากขึ้น แต่จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็นการปรับแนวทางที่เน้นการส่งบุคลากรก็ไม่ได้พัฒนามาสู่การปรับบทบาทหน้าที่ของ SDF รัฐบาลยังคงยึดแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้ภายใต้กรอบจำกัดของข้อกฎหมายและหลักการป้องกันประเทศระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น

จะเห็นได้จากนโยบายสมัย Takeshita ว่าความขัดแย้งและสงครามระดับท้องถิ่นที่เกิดในภูมิภาคต่างๆ กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจ ความเคลื่อนไหวนี้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกขณะนั้นที่ “สงครามตัวแทน” (proxy wars) ในแถบโลกที่สามซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เชื่อมโยงกับสงครามเย็นเริ่มลดความรุนแรงลง อันเป็นสัญญาณการคลี่คลายความตึงเครียดของสองมหาอำนาจในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 สหประชาชาติเริ่มมีบทบาทผ่านกลไก PKO ซึ่งวิวัฒน์มาในยุคหลังสงครามอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากปราศจากหลักกฎหมายที่ชัดเจนรองรับและไม่ใช่เครื่องมือธำรงสันติภาพที่เหล่าผู้ร่างกฎบัตรฯตั้งใจให้มีขึ้นตั้งแต่แรก อย่างไรก็ตามในยามที่การใช้กำลังและความรุนแรงในพื้นที่ต่างๆ เริ่มสงบลง PKO กลายเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นมากขึ้นและมีการขยายจำนวนปฏิบัติการในพื้นที่ต่างๆ ของโลกอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าความตระหนักรู้ของทางการญี่ปุ่นต่อทั้งปัญหาความขัดแย้งระดับท้องถิ่นและการมีบทบาทเพิ่มขึ้นของสหประชาชาติเกิดขึ้นมาก่อนสงครามเย็นสิ้นสุด ในหมู่ผู้กำหนดนโยบายและนักวิชาการไม่ได้มองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ว่าเป็นสถานการณ์ชั่วครั้งชั่วคราวที่ญี่ปุ่นสามารถออกนโยบายเพื่อแสดงปฏิกิริยาตอบสนองเป็นรายกรณีไปได้ แต่มองเป็นแนวโน้มที่แย้มให้เห็นความเป็นไปของระเบียบโลกในระยะยาวซึ่งต้องการการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ด้วยการปฏิรูปในหลายด้านทั้งในแง่นโยบาย วิสัยทัศน์และทัศนคติของประชาชน

ความจำเป็นเหล่านี้เป็นวาระที่กลุ่มระหว่างประเทศนิยมเรียกร้องต่อเนื่องมา และเป็นคำขวัญเชิงนโยบายที่ปรากฏตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1980 ในสมัยรัฐบาล Nakasone Yasuhiro เช่น “การปฏิรูปเป็นสากล” (*kokusaika*) หรือ “การเปิดประเทศสู่สากล” (*sekai ni hiraku nihon*) แนวโน้มในระเบียบโลกใหม่ที่เผยให้เห็นในช่วงท้ายของทศวรรษจึงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญทำให้รัฐบาลและหลายฝ่ายในสังคมเริ่มตื่นตัวในเรื่องการแสวงหาแนวทางมีส่วนร่วมและทำประโยชน์ต่อประชาคมโลก สอดรับกับความคึกคักของกระแสความคิดในช่วงผลัดทศวรรษที่แข่งขันกันเสนอภาพโลกในทศวรรษ 1990 ที่กำลังเคลื่อนเข้ามาเพื่อคาดการณ์แนวโน้มล่วงหน้าสำหรับเตรียมการรับมือวิสัยทัศน์สำหรับทศวรรษใหม่ที่เกิดขึ้นแพร่หลายในช่วงเวลานี้เป็นความพยายามคาดการณ์แนวโน้มของระเบียบโลกหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นว่าจะเป็นไปในทิศทางใดและปัญหาสำคัญในโลกยุคใหม่น่าจะคืออะไร ความขัดแย้งระดับท้องถิ่นในที่ต่างๆ ของโลกดูจะเป็นหัวข้อที่นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายไม่น้อยเห็นพ้องกันว่าเป็นประเด็นปัญหาที่สามารถบั่นทอนเสถียรภาพในโลกที่มีความเชื่อมโยงและกระทบซึ่งกันมากขึ้น โดยที่นานาชาติรวมทั้งญี่ปุ่นไม่อาจละเลยได้ ในช่วงท้ายของสงครามเย็นแม้ว่าความขัดแย้งในรูปของสงครามตัวแทนจะเบาบางลง แต่ระเบียบโลกใหม่ที่ปราศจากความพยายามถ่วงคานซึ่งกันของมหาอำนาจสองขั้วที่เคยคำนึงถึงยุทธศาสตร์ระดับโลกและเข้าไปควบคุมแทรกแซงภูมิภาคต่างๆ จะส่งผลให้ความขัดแย้งรูปแบบอื่นๆ ที่ถูกเบียดบังกดทับภายใต้การเผชิญหน้าของมหาอำนาจปะทุขึ้นมา ความขัดแย้งที่มีแบบแผนและที่มาต่างไปจากสงครามตัวแทนนี้อาจประกอบด้วย ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรมและข้อพิพาทด้านดินแดน ซึ่งตกค้างมาจากกระบวนการสร้างรัฐสร้างชาติในรัฐเกิดใหม่มากมายนับจากต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ดังนั้นเมื่อมองจากสถานการณ์โลกและการตระหนักรู้ของผู้นำการเมืองและความคิดของญี่ปุ่น จะเห็นกระบวนการปรับแนวทางและเตรียมการมาก่อนการสิ้นสุดสงครามเย็นอย่างแจ้งชัดช่วงต้นทศวรรษ 1990 เสียอีก คำมั่นในคำขวัญนโยบายของ Takeshita และความริเริ่มด้านการให้คุณูปการในกรอบ PKO จึงถือเป็นรูปธรรมของการปรับยุทธศาสตร์ที่คำนึงถึงปัญหาเรื่องบทบาทต่อสันติภาพระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

3.2.1 การรับมือกับวิกฤตการณ์แรกในยุคหลังสงครามเย็น

เมื่อไล่เรียงความเป็นมาเชิงพัฒนาการของบทบาทและความมุ่งมั่นของญี่ปุ่นในการมีส่วนสร้างระเบียบโลกใหม่ที่มีเสถียรภาพและสันติภาพจึงไม่เป็นการยากที่จะเข้าใจว่าเหตุใดวิกฤตการณ์อ่าวฯ ที่เริ่มต้นขึ้นในเดือนสิงหาคมปี 1990 จากการที่อิรักบุกคูเวตจึงถูกมองเป็น “บททดสอบ” ของญี่ปุ่น ตลอดรวมไปถึงสาเหตุที่ความล้มเหลวในการสร้างความยอมรับในการตอบสนองต่อวิกฤตนี้จึงทำให้เกิด “บาดแผลฝังใจ” และกระแสทบทวนตนเองขึ้นในสังคมญี่ปุ่นเป็นการใหญ่ กระแสความรู้สึกเช่นนี้เป็นเครื่องมือสำคัญของกลุ่มระหว่างประเทศนิยมและอนุรักษ์นิยมในการ

ผลักดันบทบาทของญี่ปุ่นที่แข็งขันขึ้น วิกฤตการณ์อ่าวฯตอกย้ำการรับรู้และตีความระเบียบโลกยุคหลังสงครามเย็นที่มีการอภิปรายในแวดวงนโยบายของญี่ปุ่นมาก่อนหน้า โดยมองว่าการที่ประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน ของอิรักบุกยึดคูเวตเป็นสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของระเบียบในภูมิภาคที่ประสบภาวะสุญญากาศเมื่อมหาอำนาจในสงครามเย็นถอนบทบาทของตนออกไป ความพยายามเปลี่ยนแปลงสถานะอำนาจในภูมิภาคของรัฐใดรัฐหนึ่งเช่นนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งระดับท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้นแพร่หลายในยุคหลังสงครามเย็นและส่งผลกระทบเป็นวงกว้างออกไปนอกภูมิภาค งานวิเคราะห์ในญี่ปุ่นไม่น้อยจึงเรียกวิกฤตการณ์อ่าวว่าเป็นวิกฤตการณ์แรกในยุคหลังสงครามเย็น โดยมีนัยว่าปัญหาเช่นนี้จะเกิดขึ้นโดยทั่วไปจนเรียกได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของระเบียบโลกหลังสงครามเย็น

ในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์อ่าวฯ ญี่ปุ่นถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีส่วนร่วม “น้อยและช้าเกินไป” (too little, too late / *sukunasugiru, ososugiru*) และทำได้แค่ดำเนินการทูตสั่งจ่าย โดยแทบไม่ได้มีส่วนสนับสนุนด้านบุคลากรเลย ในแง่ของการดำเนินการและพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมของญี่ปุ่นนั้น เมื่อมองจากภายนอกอาจดูเป็นการบ่ายเบี่ยงบทบาทและเลี่ยงการเสี่ยงอันตรายและการต้องเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังในภูมิภาคที่ไกลจากญี่ปุ่น หรือไม่ก็อาจมองเป็นการอาศัยรัฐอื่นให้เป็นผู้ลงมือลงแรงปัดเป่าภัยพิบัติที่จริงๆ แล้วญี่ปุ่นเองก็มีผลประโยชน์ร่วมอยู่มากเนื่องจากต้องพึ่งพาเสถียรภาพในภูมิภาคตะวันออกกลางเพื่อรับประกันความมั่นคงด้านพลังงาน แต่เมื่อมองการเมืองภายในของญี่ปุ่น สิ่งที่เห็นคือความปั่นป่วนและปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างแนวคิดในการหาแนวทางแสดงบทบาทที่เหมาะสมและเป็นไปได้ภายใต้กรอบหลักการและข้อจำกัดทางกฎหมาย แทบทุกกลุ่มตระหนักดีถึงปัญหาและความจำเป็นในการเข้ามีส่วนร่วม แต่ญี่ปุ่นควรใช้แนวทางใดในการจัดการวิกฤตที่นานาชาติเห็นพ้องต้องกันว่าเทียบเท่าการละเมิดสันติภาพ ญี่ปุ่นไม่เพียงขาดกลไก ประสบการณ์และพื้นฐานทางกฎหมายสำหรับรับมือเท่านั้น แต่ยังต้องหาทางฝ่าสภาวะชะงักงันในการถกเถียงเชิงกฎหมายโดยเฉพาะกลุ่มฝ่ายซ้ายที่เคลือบแคลงการมีส่วนร่วมของ SDF รวมถึงกระแสต่อต้านของประชาชนที่สะท้อนจากผลสำรวจความคิดเห็นที่เสียงส่วนใหญ่ต่อต้านการส่ง SDF ไปนอกประเทศ

เริ่มแรกญี่ปุ่นตื่นตัวและตอบสนองอย่างรวดเร็วด้วยการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรัก ก่อนหน้าที่ข้อมติคว่ำบาตรของสหประชาชาติจะออกมาเสียด้วยซ้ำ มาตรการที่ฉับไวเช่นนี้ได้รับการชื่นชมอย่างมาก อดีตนายกฯ Nakasone Yasuhiro กล่าวว่าเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นชาติที่นำเข้าน้ำมันจากอิรักเป็นปริมาณมาก การประกาศคว่ำบาตรจึงมีผลไม่น้อยทั้งด้านเศรษฐกิจและในเชิงจิตวิทยา[4] แต่ด้วยเงื่อนไขที่เป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นการดำเนินการ

[4] Nakasone Yasuhiro, “Waga ‘taiken teki’ yūji kōdōron” (Our experience on crisis management) *Bungeishuju* (Oct, 1990), p. 133.

นอกเหนือจากนี้กลายเป็นเรื่องยุ่งยาก ดังเช่นที่ Ito Kenichi ตั้งข้อสังเกตว่ามาตรการคว่ำบาตรในทีแรกนั้นนับเป็น “จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของการตอบสนองอันรวดเร็วและเด็ดขาดของรัฐบาล”[5] นายกฯ Kaifu ประกาศเลื่อนการเยือนตะวันออกกลางที่กำหนดไว้ก่อนที่วิกฤตจะอุบัติขึ้น ก่อให้เกิดเสียงวิจารณ์ถึงการแสดงความแน่วแน่ของญี่ปุ่นในการร่วมแก้ไขวิกฤตและทำตามคำมั่นว่าจะมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการสร้างระเบียบโลกใหม่ ผู้นำญี่ปุ่นยังถูกวิจารณ์ในแง่การขาดภาวะผู้นำที่จำเป็นในภาวะฉุกเฉินเช่นนี้ กระแสโจมตียังพุ่งไปที่ความล่าช้าของรัฐบาลในการพิจารณามาตรการ โดยปล่อยเวลาให้ล่วงเลยถึงสองเดือนจึงจะเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อกำหนดแนวทางตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างจริงจัง[6]

นัยสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่วิกฤตการณ์ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นในระดับระหว่างประเทศและยิ่งตอกย้ำความพ่ายแพ้ต่อบททดสอบของญี่ปุ่นคือความกระตือรือร้นของสหประชาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะมนตรีความมั่นคง (UN Security Council / UNSC) ตลอดจนบทบาทของสหรัฐฯในการระงับสถานการณ์ ความสามารถในการออกข้อมติประณามและเรียกร้องให้อิรักถอนกำลังจากคูเวตทันทีโดยไม่มีเงื่อนไข(Resolution 660) ซึ่งออกมาวันเดียวกับที่กองกำลังอิรักบุกคูเวต (2 สิงหาคม 1990) และการออกข้อมติคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจตามมาอย่างรวดเร็วเมื่ออิรักไม่ปฏิบัติตาม (Resolution 661) เป็นเครื่องสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงใหญ่ ก่อนหน้านี้ UNSC ประสบภาวะชะงักงันหรือเป็น “อัมพาต” บ่อยครั้งจากการเผชิญหน้ากันของสองค่ายสมาชิกถาวรในคณะมนตรีฯซึ่งต่างใช้สิทธิยับยั้ง (veto) ขัดขวางซึ่งกันจนทำให้กลไกความมั่นคงร่วมไม่ทำงาน แต่ความรวดเร็วและเด็ดขาดในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสหภาพโซเวียตและสหรัฐฯสามารถจับมือกันได้เพื่อกดดันอิรัก นอกจากข้อมติดังกล่าวอันเป็นการตอบสนองแรกเริ่มต่อวิกฤต ก่อนสิ้นปี 1990 UNSC ได้ผ่านข้อมติทั้งหมดกว่า 10 ฉบับเพื่อกดดันอิรัก รวมถึง Resolution 678 (29 พฤศจิกายน 1990) ที่ประกาศเส้นตายให้อิรักปฏิบัติตามข้อมติทั้งหมดและถอนกำลังจากคูเวตภายในวันที่ 15 มกราคม 1991 มิฉะนั้นนานาชาติจะใช้วิธีการที่จำเป็นทุกอย่างรวมทั้งกำลังทหารต่ออิรัก

ระหว่างที่ขั้นตอนในสหประชาชาติดำเนินไป นานาชาติได้จัดตั้งอีกแนวหน้าเพื่อกดดันอิรัก ด้วยการเรียกร้องของชาติอาหรับโดยเฉพาะอย่างยิ่งซาอุดิอาระเบียซึ่งเกรงว่าพฤติการณ์ก้าวร้าวของอิรักจะไม่ยุติแค่การผนวกคูเวตและอาจเป็นภัยต่อตนตามมา จึงมีการจัดตั้งกองกำลังผสมนานาชาติขึ้นในภูมิภาคโดยมีสหรัฐฯภายใต้การนำของประธานาธิบดี George H. W. Bush เป็นแกนนำรวบรวมกำลังจากหลายชาติ อาทิ อังกฤษ ซาอุดิอาระเบีย อียิปต์ ซีเรีย และโมรอคโค ภายใต้ปฏิบัติการ Operation Desert Shield กองกำลังผสมนี้ซึ่งใน

[5] Itō Kenichi, “The Japanese State of Mind: Deliberations on the Gulf Crisis,” *Journal of Japanese Studies*, 17:2 (1991), p. 275.
[6] Ibid., p. 276.

ท้ายที่สุดแล้วมีชาติเข้าร่วมถึง 28 ประเทศ มีบทบาททัดทานความทะเยอทะยานขยายอำนาจของอิรัก รวมไปถึงกดดันให้อิรักปฏิบัติตามข้อมติและสอดส่องการคว่ำบาตรให้มีประสิทธิภาพ ทั้งความพยายามด้านการทูตและการทางทหารสะท้อนแนวทางการจัดการปัญหาแบบพหุภาคีโดยมีนานาชาติเข้าร่วมอย่างแข็งขัน แรงจูงใจที่สำคัญหนึ่งในความตื่นตัวนี้คือการมองว่าวิกฤตนี้ส่งผลต่อระเบียบโลกใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้นในระยะยาว เนื่องจากการกระทำของอิรักอาจกลายเป็นแบบอย่าง (precedent) ให้แก่รัฐอื่นๆ การร่วมจัดการวิกฤตจึงเป็นวิธีแสดงการต่อต้านอย่างเป็นรูปธรรมว่านานาชาติไม่ยอมรับวิธีการก้าวร้าวในการจัดการข้อพิพาทหรือแสวงหาประโยชน์ของรัฐใดๆ เมื่อเส้นตายที่ระบุในข้อมติ 678 ผ่านพ้นโดยที่อิรักยังคงเพิกเฉย สหรัฐฯและกองกำลังผสมจึงเตรียมพร้อมใช้มาตรการที่จำเป็นรวมทั้งการใช้กำลังกดดันอิรัก ยุทธการทางทหารภายใต้ชื่อ Operation Desert Storm เปิดฉากขึ้นในวันที่ 17 มกราคม 1991 ด้วยการโจมตีทางอากาศต่ออิรัก สงครามที่ได้รับความชอบธรรมจากข้อมติสหประชาชาติดำเนินไปไม่นาน กองกำลังผสมที่มีแสนยานุภาพอันล้ำหน้าทั้งทางอากาศและภาคพื้นดินของสหรัฐฯเป็นแกนกลางมีความได้เปรียบอิรักเป็นอย่างมาก กองกำลังผสมเริ่มปฏิบัติการภาคพื้นดินอย่างจริงจังในวันที่ 24 กุมภาพันธ์และสามารถบีบให้กองกำลังของอิรักถอยร่นจากคูเวตได้ ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ซัดดัม ฮุสเซนประกาศถอนกำลังทั้งหมดออกจากคูเวต เพียงราวหนึ่งร้อยชั่วโมงหลังจากปฏิบัติการภาคพื้นดินเริ่มต้นขึ้นกองกำลังผสมสามารถบรรลุเป้าหมายทางทหารและประกาศหยุดยิงในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ วันถัดมาอิรักประกาศยอมรับข้อมติทั้ง 12 ฉบับของ UNSC สงครามและวิกฤตในตะวันออกกลางยุติลงอย่างรวดเร็วด้วยบทบาทที่ผสานกันระหว่างสหประชาชาติกับสหรัฐฯ

ก่อนที่วิกฤตการณ์จะยกระดับเป็นปฏิบัติการทางทหารที่มีการใช้กำลังเต็มรูปแบบในต้นปี 1991 นับเป็นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเข้ามีส่วนร่วมได้มากกว่าเมื่อเทียบกับเมื่อสถานการณ์บานปลายไปสู่การสู้รบแล้ว แต่ในกรอบเวลา 7 เดือนที่กองกำลังผสมตั้งหลักอยู่ในตะวันออกกลางเพื่อป้องปรามและกดดันอิรัก รัฐบาลและรัฐสภาญี่ปุ่นมุ่งถกอภิปรายถึงแนวทางส่งบุคลากรเข้าร่วมในกองกำลังผสมไม่ทางใดก็ทางหนึ่งซึ่งจะช่วยแสดงความตั้งใจในการมีส่วนร่วมของญี่ปุ่นนอกจากด้านเงินช่วยเหลือ ร่างกฎหมาย UN Peace Cooperation Bill ถูกยื่นเข้าสู่การพิจารณาในรัฐสภาสมัยวิสามัญที่เริ่มขึ้นในเดือนตุลาคม สองเดือนให้หลังการเกิดวิกฤติการณ์ ความริเริ่มของรัฐบาลในร่างกฎหมายที่เห็นเด่นชัดคือแผนการส่งหน่วยที่ตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะเรียกว่า UN Peace Cooperation Corps (UNPCC) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่พลเรือน ตำรวจ หน่วยยามฝั่งและ SDF เข้าร่วมภารกิจอย่างเช่นการสอดส่องการหยุดยิง ดูแลด้านธุรการ สอดส่องการเลือกตั้ง ตลอดจนให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกด้านพลเรือน

ต่างๆ เช่นด้านการแพทย์และบูรณะฟื้นฟู[7] ร่างกฎหมายนี้อาจมองเป็นแนวทางนำร่อง PKO Law เนื่องจากมีเนื้อหาคล้ายคลึงในหลายๆ ด้านรวมถึงการมุ่งเน้นให้ภารกิจของ UNPCC เป็นไปในรูปแบบ “รักษาสันติภาพ” มากกว่าปฏิบัติการทางทหารที่มีการใช้กำลัง ตลอดจนจำกัดภารกิจไว้ใน “แนวหลัง” ด้านการสนับสนุนและส่งกำลังบำรุงเท่านั้น ทั้งยังกำหนดให้ UNPCC ติดอาวุธและใช้กำลังได้ระดับต่ำสุดเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น อย่างไรก็ตามในการพิจารณากฎหมายนี้ช่วงท้ายปี 1990 ข้อถกเถียงซึ่งนำโดยพรรคฝ่ายค้านที่มีอุดมการณ์สันตินิยมมุ่งไปยังคำถามที่ว่าวิธีการดังกล่าวขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อบัญญัติ “ละเลิกการใช้กำลังเป็นเครื่องมือจัดการข้อพิพาทระหว่างประเทศ” ข้อถกเถียงที่หาข้อสรุปไม่ง่ายอีกประการคือคำถามที่ว่า SDF ควรมีส่วนร่วมหรือไม่และอย่างไร ในการร่วมปฏิบัติการกับกองกำลังนานาชาติ ทักษะและความคล่องตัวของ SDF ย่อมเป็นประโยชน์และถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่เหมาะสมกับภารกิจ การส่งกองกำลังที่มีฐานะทัดเทียมกับชาติอื่นยังช่วยส่งเสริมสถานะของญี่ปุ่นได้ด้วย แต่ข้อห้ามส่ง SDF ไปต่างแดนก็เป็นอุปสรรคซึ่งรัฐบาลพยายามก้าวข้ามด้วยการเสนอวิธีการหลายรูปแบบไม่ว่าการให้ SDF มีสถานะควบ (joint status) ทั้ง SDF และ UNPCC ไปพร้อมกัน หรือต้องให้เจ้าหน้าที่ออกจากการเป็น SDF เพื่อร่วมใน UNPCC หรือให้ UNPCC ปลอดจาก SDF เลยเพื่อเลี่ยงปัญหาการส่ง SDF ออกนอกประเทศ ความชะงักงันที่เกิดจากการถกเถียงในด้านกฎหมายฉุดรั้งการกำหนดนโยบายที่ทันท่วงทีก่อนที่รัฐบาลจะถอนร่างกฎหมายนี้ออกจากการพิจารณาในเดือนพฤศจิกายน 1990

Ozawa Ichiro นักการเมืองสังกัดพรรค LDP ผู้เป็นแกนนำโจมตีการจัดการของรัฐบาลและผลักดันบทบาทที่แข็งขันของญี่ปุ่นบรรยายความล้มเหลวในการรับมืออันเป็นผลจากความไม่พร้อมทั้งด้านกฎหมายวิสัยทัศน์และฉันทามติว่านอกจากเงินสนับสนุนแล้วญี่ปุ่นได้รับการร้องขอจากรัฐบาลสหรัฐฯหลายระลอก “เมื่อสหรัฐฯขอพาหนะเพื่อลำเลียงปัจจัยทางทหาร ญี่ปุ่นปฏิเสธโดยอ้างรัฐธรรมนูญ เมื่อขอเรือขนส่งกำลังบำรุงญี่ปุ่นก็ไม่ให้ เมื่อขอเรือที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทหารญี่ปุ่นถึงได้จัดแจงส่งไปแต่ก็ล่าช้าเกินกว่าที่จะตอบสนองได้ทันตามความจำเป็น เมื่อขอให้ส่งเรือเก็บกู้ทุ่นระเบิดญี่ปุ่นก็ปฏิเสธจนกระทั่งสงครามอ่าวฯสิ้นสุดไปแล้วจึงคิดจะส่งไป”[8] เมื่อสหรัฐฯขอเครื่องบินขนส่ง ทางการญี่ปุ่นพยายามทำข้อตกลงกับสายการบินพลเรือนในประเทศอย่างแจแปนแอร์ไลน์แต่เมื่อเผชิญกระแสต่อต้านจากสหภาพแรงงานในบริษัทการบินและขน[9] ส่งท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลก็ตัดสินใจทำสัญญาจ้างสายการบินอเมริกันแอร์ไลน์ให้บินตรงไปยังอ่าวเปอร์เซียแทนกว่า 80 เที่ยว ลองนึกดูว่าหากเครื่องบินเหล่านั้นเป็นของญี่ปุ่นน่าจะทำให้ทัศนคติของนานาชาติต่อญี่ปุ่นเปลี่ยนไปเช่นไร[10] แม้แต่คุณูปการด้าน

---

[7] Ibid., p. 277.
[8] Ozawa, *Blueprint for a New Japan*, p. 37.
[9] Ushiba Akihiko, “Jieitai naki jieitai hakenron wo haisu” (Abolish the argument to dispatch the SDF without the SDF) *Shokun* (Nov, 1991), p. 123.
[10] Ozawa, *Blueprint for a New Japan*, pp. 37-38.

การเงินซึ่งญี่ปุ่นสั่งสมความถนัดมายาวนาน ระหว่างวิกฤตนี้ท่าทีของญี่ปุ่นกลับไม่กระตือรือร้นและดูเหมือนจะตื่นตัวเมื่อถูกกดดันเป็นหลัก อย่างที่ Kent Calder บรรยายการเงินช่วยเหลือของญี่ปุ่นว่าเป็นแบบ “ทีละน้อยและกระจ้อยร่อย” (piecemeal and picayune)[11] แม้ว่าในท้ายที่สุดญี่ปุ่นบริจาคเงินทั้งสิ้นมูลค่าสูงถึง 13,000 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ครอบคลุมค่าใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 20 ของปฏิบัติการ Operation Desert Shield และ Operation Desert Storm นับเป็นชาติที่ให้เงินช่วยเหลือมากเป็นอันดับสองในวิกฤตนี้ อย่างไรก็ตามกระบวนการตัดสินใจเรื่องเงินช่วยเหลือก็ถูกมองว่าหนีไม่พ้นการตอบสนองต่อ “แรงกดดันจากภายนอก” (*gaiatsu*) อย่างเคย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันหรือใบสั่งจากสหรัฐฯ มากกว่าเป็นการแสดงความริเริ่มและกระตือรือร้นของญี่ปุ่นเอง[12] เหตุการณ์ที่สะท้อนเรื่องนี้คือจำนวนเงินบริจาคของญี่ปุ่นที่ดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นตามแรงกดดันจากภายนอก แรกเริ่มนั้นญี่ปุ่นตั้งใจมอบเงิน 2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯโดยครึ่งหนึ่งให้แก่กองกำลังผสมและอีกครึ่งหนึ่งแก่ชาติที่ได้รับผลกระทบ ปัญหาว่าจะส่งเงินไปทางใดเพื่อไม่ให้เข้าข่ายการสนับสนุนการใช้กำลังโดยตรงทำให้การตัดสินใจดูล่าช้า เมื่อทางสหรัฐฯวิจารณ์ว่าเงินจำนวนดังกล่าวน้อยเกินไป ญี่ปุ่นประกาศเพิ่มวงเงินเป็น 4 พันล้านเหรียญ[13] ตอกย้ำภาพลักษณ์เชิงลบที่มีมาแต่เดิม ญี่ปุ่นตัดสินใจสมทบเงินอีก 9 พันล้านเหรียญให้แก่กองกำลังผสม แต่ก็มีขึ้นหลังจากที่การใช้กำลังต่ออิรักได้เปิดฉากขึ้นแล้วในเดือนมกราคม การที่สถานการณ์เปลี่ยนไปเป็นการสู้รบหมายความว่าเป็นการยากสำหรับญี่ปุ่นที่จะให้การสนับสนุนด้วยวิธีอื่นนอกเหนือจากนี้

ญี่ปุ่นถูกซ้ำเติมอีกระลอกเมื่อปรากฏว่าในหน้าหนังสือพิมพ์ *New York Times* ที่รัฐบาลคูเวตลงประกาศแสดงความขอบคุณบรรดาชาติที่มีส่วนช่วยปลดปล่อยตนจากการถูกยึดครอง ญี่ปุ่นกลับไม่อยู่ในรายชื่อดังกล่าว เหตุการณ์นี้สร้างความสะเทือนใจในหมู่ผู้กำหนดนโยบายและประชาชนญี่ปุ่น ทั้งยังถูกฝ่ายที่ผลักดันการปรับบทบาทมาแต่ต้นขยายความให้เห็นว่าการทูตสั่งจ่ายไม่ใช่สิ่งที่นานาชาติให้ความสำคัญเท่ากับการส่งบุคลากรหรือกองกำลังเข้าร่วม รัฐบาลพยายามกู้สถานการณ์ภายหลังสงครามยุติด้วยการส่ง SDF ไปเก็บกู้ทุ่นระเบิดในอ่าวเปอร์เซีย นับเป็นครั้งแรกในยุคหลังสงครามที่ SDF ออกไปทำภารกิจนอกประเทศ โดยรัฐบาลอ้างการตีความกฎหมายที่มีมาก่อนหน้านี้ที่ว่าการขจัดอุปสรรคในการเดินเรือของ SDF ไม่ถือเป็นการใช้กำลังในต่างแดน เสียงสะท้อนกลับในเชิงบวกจากประชาคมนานาชาติต่อภารกิจนำร่องของ SDF นี้ ทำให้ทัศนคติต่อต้านการส่ง SDF ไปต่างประเทศของสาธารณชนญี่ปุ่นเบาบางลงอย่างมากดังที่ปรากฏในผลการสำรวจความคิดเห็นช่วงปี 1991[14] การได้รับบทเรียนและรับรู้ถึงความคาดหวังเชิงพฤติกรรมที่สะท้อนมาจากเสียงตอบรับของนานาชาติช่วยสร้าง

---

[11] Kent E. Calder, “Japan in 1991: Uncertain Quest for a Global Role,” *Asian Survey* (Jan, 1992), p. 32.
[12] Ozawa, *Blueprint for a New Japan*, p. 42.
[13] Kanzaki Koichi, “Brady, Hashimoto to Mull Japan’s Gulf Contribution,” *The Daily Yomiuri* (Sep 4, 1990).
[14] Chūma, “The Debate over Japan’s Participation in Peace-keeping Operations,” p. 251.

บรรยากาศของการทบทวนนโยบายด้านบทบาทอีกครั้งในช่วงปี 1991-1992 ฉันทามติเริ่มก่อตัวขึ้นในวงการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพรรคฝ่ายขวาและสายกลางอย่างพรรค Komei ว่าการปฏิรูปในด้านนี้มีความจำเป็นในระยะยาวสำหรับปรับตัวเข้าสู่ระเบียบโลกใหม่ สหประชาชาติเริ่มมีบทบาทมากขึ้นและการสนับสนุนกิจกรรมขององค์การสากลนี้ก็สอดคล้องและชอบธรรมตามอุดมคติสันตินิยมอันเป็นอัตลักษณ์ของญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม อีกทั้งการส่ง SDF เข้าร่วม PKO ก็ยังช่วยส่งเสริมอุดมคตินี้ได้ภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ

International Peace Cooperation Law หรือ PKO Law จึงเป็นผลลัพธ์จากการเจรจาและปรับจุดยืนเข้าหากันของกลุ่มการเมืองที่หันเข้าร่วมในฉันทามติดังกล่าว ส่งผลให้พรรคฝ่ายซ้ายที่ต่อต้านการขยายบทบาทของ SDF อย่างพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งไม่สามารถเสนอตรรกะที่จูงใจเพียงพอมาโต้แย้งวาทกรรมกระแสหลักนี้ ต้องหันไปใช้กลยุทธ์ขัดขวางในรัฐสภาอย่างการถ่วงเวลา (filibuster) ไม่ให้กฎหมายผ่านได้ทันสมัยประชุมอย่างกลยุทธ์เดินเอื่อยระหว่างการออกเสียงในวาระต่างๆ ที่เรียกว่า ox-walk การประนีประนอมที่เกิดขึ้นทำให้ PKO Law มีความเบี่ยงเบนจากวัตถุประสงค์เดิมใน 2 แง่ นั่นคือเบี่ยงเบนจากรูปแบบการจัดการวิกฤตตั้งต้นและจากความมาตรฐานสากล ในด้านแรกนั้นจะเห็นว่าแม้กฎหมายนี้มีที่มาและแรงจูงใจจากการพยายามเข้าร่วมจัดการวิกฤตอ่าวฯ แต่บทบาทที่จำกัดเฉพาะกรอบ PKO ไม่ได้ช่วยตอบโจทย์การจัดการปัญหารูปแบบเดียวกับวิกฤตการณ์อ่าวฯแต่อย่างใด นั่นคือไม่อาจใช้รับมือกับสถานการณ์ที่มีการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามข้อมติฯ หรือการใช้ปฏิบัติการทางทหาร “ทำให้เกิด”สันติภาพ (peacemaking) ไม่ใช่ “การรักษา” สันติภาพ (peacekeeping) ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่ามีสันติภาพเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงเข้าไปปกปักษ์รักษา ความเบี่ยงเบนจากวิกฤตตั้งต้นนี้ยิ่งเห็นได้ชัดเมื่อพิจารณาเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนดขึ้นในการส่ง SDF เข้าร่วม PKO ที่เรียกว่า “หลักการ 5 ข้อในการรักษาสันติภาพ” (PKO 5 Principles) ได้แก่ 1) ชาติคู่พิพาทบรรลุข้อตกลงหยุดยิงแล้ว 2) ชาติคู่พิพาทยอมรับญี่ปุ่นเข้าร่วมภารกิจ 3) วางตัวเป็นกลาง 4) ต้องถอนตัวออกจากภารกิจเมื่อเงื่อนไขข้างต้นสลายไป 5) ใช้อาวุธในระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น แน่นอนว่าแม้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขนี้ การให้ SDF เข้าร่วม PKO ถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ทำให้รัฐบาลมีเครื่องมือเพิ่มขึ้นในการแสดงบทบาทด้านสันติภาพ แต่แนวทางที่เน้นให้สันติภาพเกิดขึ้นก่อนแล้วญี่ปุ่นจึงเข้าไปร่วมนั้น ทำให้ข้อบกพร่องในการจัดการวิกฤตแบบ peacemaking อันเป็นลักษณะสำคัญของสงครามอ่าวถูกปล่อยไว้โดยไม่ได้แก้ไขในกระบวนการกำหนดนโยบาย ญี่ปุ่นพอใจกับการใช้เวที PKO เป็นดุลยภาพใหม่ที่ทำให้บุคลากรของญี่ปุ่นอย่างเจ้าหน้าที่ SDF ปรากฏตัวเด่นชัดขึ้นในกิจการระหว่างประเทศภายใต้ความยืดหยุ่นที่เป็นไปได้ในกรอบรัฐธรรมนูญ

ความเบี่ยงเบนอีกด้านมาจากการปรับให้ภารกิจของ SDF ใน PKO หลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่อการใช้อาวุธ ซึ่งมองว่าเท่ากับการใช้กำลังจัดการความขัดแย้งอันเป็นเรื่องต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ การประนีประนอมนี้ทำให้

เกิดผลลัพธ์อย่างที่ Chuma Kiyofuku นักวิเคราะห์ของ *Asahi Shimbun* เรียกว่า “PKO ในแบบญี่ปุ่น” (Japanese-style PKO) ซึ่งสะท้อนสภาพการณ์เฉพาะของญี่ปุ่น “ที่แปลกและคลุมเครือ” (peculiarity and ambiguity)[15] ภายใต้กรอบที่จำกัดเพียง PKO เจ้าหน้าที่ SDF ยังถูกกำหนดเงื่อนไขหลายประการ โดยนอกจากหลัก 5 ข้อข้างต้น ยังจำกัดจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ส่งไปแต่ละครั้งไม่เกิน 2,000 นาย บทบาทใน PKO ก็ถูกจำกัดให้ทำได้ “เพียงบางส่วน” กฎหมายกำหนดให้รัฐบาล “แช่แข็ง” หรือระงับไม่ให้ SDF ร่วมในภารกิจหลายด้านที่ต้องอาศัยบทบาทของเจ้าหน้าที่ทหาร อาทิ การสอดส่องภาวะหยุดยิง ลาดตระเวนเขตปลอดทหาร ควบคุมและเก็บอาวุธ ฯลฯ ภารกิจซึ่งถือเป็นปฏิบัติการแนวหน้าเหล่านี้จึงอยู่นอกขอบเขตที่ SDF จะเข้าร่วมได้จนกว่าจะมีกฎหมายอนุญาตอีกทีในอนาคต บทบาทของ SDF จึงจำกัดเฉพาะภารกิจ “แนวหลัง” และภารกิจบรรเทาทุกข์ เช่นการส่งกำลังบำรุง ให้การสนับสนุนด้านการแพทย์และการลำเลียงขนส่ง ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและฟื้นฟูบูรณะพื้นที่หลังความขัดแย้งเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรับประกันว่า SDF จะไม่พัวพันในการสู้รบหรือถูกลากเข้าสู่ความขัดแย้งและการใช้กำลัง การใช้อาวุธถูกจำกัดให้กระทำได้เฉพาะเพื่อป้องกันตนเองและสมาชิก SDF ที่ร่วมปฏิบัติการตลอดจนปกป้องเครื่องไม้เครื่องมือ (*jikohoson kata*) เท่านั้น ไม่สามารถใช้ในการบรรลุปฏิบัติการหรือขจัดอุปสรรคในการดำเนินภารกิจให้ลุล่วงได้ (*ninmusuikô kata*) ถึงแม้ว่าการใช้อาวุธในแง่นี้จะถือเป็นเรื่องที่ชอบธรรมและยอมรับเป็นสากลตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน PKO ก็ตาม[16] จริงอยู่ที่ PKO เกี่ยวข้องกับภารกิจทางทหารและการใช้กำลัง แต่การใช้กำลังตามข้อมติสหประชาชาตินอกจากจะไม่ผิดหลักสากลแล้ว ยังเป็นไปตามความ “มุ่งหมายของสหประชาชาติ” เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ กฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 2 ข้อ 5 ยังระบุว่า “สมาชิกทั้งปวงจักให้ความช่วยเหลือทุกประการแก่สหประชาชาติ” อย่างไรก็ตามในยามที่แรงต่อต้านจากภายในและการใช้บรรทัดฐานของญี่ปุ่นเองเป็นที่ตั้งในการวางยุทธศาสตร์ยังคงรุนแรงอยู่มากในต้นทศวรรษ 1990 การประนีประนอมเพื่อเรียกเสียงยอมรับจากประชาชนและฝ่ายต่างๆ ต่อการปรับนโยบายทำให้อำนาจหน้าที่ของ SDF จำกัดเพียงภารกิจบางด้านที่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางสากลและมาตรฐานพฤติกรรมที่ชาติอื่นๆ ยอมรับสำหรับการส่งกำลังเข้าร่วมในกลไกของสหประชาชาตินี้

3.3 วาทกรรมฝ่ายต่อต้าน

กลุ่มการเมืองที่ส่งผลอย่างมากในการเป็นพลังฉุดรั้งการปรับเปลี่ยนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการขยายบทบาทของ SDF คือพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายอย่างพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งญี่ปุ่น แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วสองพรรคนี้จะถูกพรรคสายกลางและขวาที่ประนีประนอมจุดยืนกันได้เบียดบังและลดบทบาทลงอย่างมากก่อนการผ่าน

[15] Ibid., p. 242.
[16] Ibid, p. 244.

กฎหมาย PKO แต่จุดยืนของพรรคฝ่ายซ้ายตลอดจนกลุ่มองค์กรสิทธิสตรีและสหภาพแรงงานซึ่งมีความสุดโต่งในทางสันตินิยมและยึดตรรกะเชิงหลักการและกฎหมายอย่างเคร่งครัด ถือเป็นกลุ่มตัวแทนทัศนะของสาธารณชนส่วนใหญ่ก่อนที่กระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกลาถึงความสำคัญของบทบาทระหว่างประเทศจะส่งผลเปลี่ยนความตระหนักรู้ของสังคมญี่ปุ่นหลังจากนั้น ความหวาดระแวงต่ออำนาจการทหารและการขยายบทบาทการทหารออกไปในโลก ตลอดจนความเคลือบแคลงต่อเจตนารมณ์ของรัฐบาลฝ่ายขวาที่ดูเหมือนต้องการลดอุปสรรคทางกฎหมายให้ญี่ปุ่นกลายเป็นรัฐปกติ หรือการฟื้นฟูลัทธิทหารจนกลายเป็นภัยคุกคามต่อนานาชาติขึ้นมาอีกครั้ง ทำให้เป็นเรื่องยุ่งยากของรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนการปฏิรูปบทบาทที่จะต้องหาคำชี้แจงและเหตุผลเชิงนโยบายมาแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในเชิงผลประโยชน์และความชอบธรรมในเชิงอุดมคติ ตลอดจนความมีเกียรติในเวทีนานาอารยประเทศของการส่ง SDF ออกไปร่วมงานด้านสันติภาพ ความยุ่งยากนี้ทำให้ RCSD เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในวาทกรรมกลุ่มสนับสนุนในฐานะวิธีการถกเถียงเพื่อชี้ให้เห็นความต้องการของรัฐบาลที่จะประนีประนอมเข้าหาหลักการที่ยึดถือมาและการเปลี่ยนแปลงภายในกรอบจำกัดที่มีอยู่เดิมโดยไม่สร้างความแตกหักต่อหลักกฎหมาย ตลอดจนอัตลักษณ์และอุดมการณ์หลังสงครามของญี่ปุ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าวาทกรรมของฝ่ายคัดค้านซึ่งจะสำรวจในส่วนนี้นั้นทำหน้าที่เป็นพื้นฐานหรือจุดตั้งต้นสำหรับข้อถกเถียงของฝ่ายที่ส่งเสริมบทบาทสันติภาพระหว่างประเทศ

วาทกรรมที่เสนอตรรกะโต้แย้งสิ่งที่ฝ่ายซ้ายยกเป็นประเด็นต่อต้านค่อยๆ กลายมาเป็นแนวคิดกระแสหลักและฉันทามติที่รองรับการปฏิรูปนโยบายเข้าหา PKO ช่วงปี 1991-1992 รวมถึงการแสดงและขยายบทบาทในทศวรรษต่อๆ มา ฉันทามตินี้เข้ามาเติมเต็มสุญญากาศของหลักเหตุผลและฐานคติเดิมที่ถูกสั่นคลอนอย่างหนักจากความล้มเหลวในวิกฤตการณ์อ่าวและการต้องหาทางปรับตัวเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น ขณะที่ฝ่ายซ้ายซึ่งต้องการคงแนวทางสันตินิยมแบบดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่นไม่สามารถเสนอตรรกะเพิ่มเติมจากที่เป็นมาเพื่อแก้ไขปัญหาที่ญี่ปุ่นเผชิญอยู่ได้ ในเรื่องนี้ Suzuki Yukio วิจารณ์ว่าฝ่ายซ้ายได้แต่เสนอแนวคิดและข้อเรียกร้องแบบที่ชะงักอยู่แค่นั้น (*shikôteishi teki hassô*) โดยไม่มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าไปกว่านี้นั่นคือการยึดติดอยู่แค่รัฐธรรมนูญอย่างไม่ยืดหยุ่นหรือประนีประนอม[17] วาทกรรมในแนวคัดค้านของฝ่ายซ้ายซึ่งจะวิเคราะห์ในส่วนนี้แบ่งตามรูปแบบการให้เหตุผลออกเป็น “วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงหลักการ” และ “วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทน” ถึงแม้ว่ากลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการย้ำถึงข้อจำกัดเชิงหลักการโดยใช้หลักกฎหมายและบรรทัดฐานภายในประเทศเป็นจุดตั้งต้น แต่การผสมเอาปัญหาเชิงยุทธศาสตร์จากการขยายอำนาจหน้าที่ของ SDF และบทบาทด้านการทหารของญี่ปุ่นก็เป็น

[17] Suzuki Yukio, “Keizai taikoku no risuku to sekinin” (Risks and responsibilities of the economic power) *Chūō Kōron* (May, 1991), p. 101.

ประเด็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมที่มุ่งตั้งข้อสงสัยต่อความตั้งใจของรัฐบาลอนุรักษ์นิยมซึ่งส่งผลทำให้อีกฝ่ายนอกจากจะต้องสร้างวาทกรรมมาโต้ตอบเพื่อชี้แจงจุดยืนแล้ว ยังต้องปรับท่าทีและนโยบายเพื่อรับประกันว่าบทบาทสันติภาพมีขอบเขตและกรอบจำกัดที่ไม่ทำให้ญี่ปุ่นละเลยหลักการละเลิกสงครามและไม่กลายเป็นภัยคุกคามอย่างในอดีต

3.3.1 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายต่อต้าน

ในการปกป้องจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ฝ่ายซ้ายในญี่ปุ่นดำรงแนวทางร่วมกันมาระหว่างยุคสงครามเย็นที่ต้องการเห็นประเทศ “เป็นกลางและไม่ติดอาวุธ” (*hibusô chûritsu*) ท่ามกลางพัฒนาการด้านยุทธศาสตร์ที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมผู้ผูกขาดอำนาจบริหารผลักดันให้ญี่ปุ่นสั่งสมศักยภาพทางทหารขึ้นระดับหนึ่ง (*keibusô*) ในรูป SDF จุดยืนที่เรียกร้องให้ยึดมั่นในหลักกฎหมายอย่างเข้มงวดทำให้ฝ่ายซ้ายมีท่าทีข้องใจไปจนถึงต่อต้านการมีอยู่ของ SDF ว่าขัดรัฐธรรมนูญมาตรา 9 นอกจากนั้นแล้วการตีความรัฐธรรมนูญอย่างยืดหยุ่น ตลอดจนนโยบายที่พึ่งพิงแสนยานุภาพของสหรัฐฯ และการให้ที่ตั้งทางทหารแก่พันธมิตรในผืนดินญี่ปุ่นล้วนถือเป็นความผิดเพี้ยนจากหลักสันตินิยมและหลักกฎหมายในมุมมองของฝ่ายซ้าย ทัศนะต่อต้านนี้สะท้อนออกมาในรูปการฟ้องร้องต่อศาลให้พิจารณาว่าแนวทางดังกล่าวที่รัฐบาลยึดถือละเมิดรัฐธรรมนูญหรือไม่ในหลายวาระช่วงระหว่างสงครามเย็น แม้ว่าศาลฎีกาของญี่ปุ่นมักเลี่ยงการตัดสินฟันธงต่อข้อกังขาทางกฎหมายว่าด้วยยุทธศาสตร์ความมั่นคงโดยมองเป็นเรื่องนโยบายที่ต้องอาศัยอำนาจพิจารณาของฝ่ายรัฐบาลและนิติบัญญัติควบคู่กันไป แต่การเกิดข้อถกเถียงเช่นนี้ขึ้นเป็นระยะก็ส่งสัญญาณในเชิงระงับยับยั้งความทะเยอทะยานของรัฐบาลฝ่ายขวาที่ต้องการเปลี่ยนสถานะด้านการทหารในยุคหลังสงครามของญี่ปุ่น

ข้อกังขาทางกฎหมายต่อการดำรงอยู่ของ SDF ที่ฝ่ายซ้ายมีอยู่เป็นทุนเดิมทำให้การส่ง SDF ออกนอกประเทศกลายเป็นเรื่องยากที่จะยอมรับได้ ทั้งยังถือเป็นการล้มล้าง “ข้อห้าม” ที่ตั้งขึ้นเพื่อให้การมีอยู่ของ SDF ไม่ขัดรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ต้น พรรคสายสังคมนิยมจึงเป็นตัวตั้งตัวตีหลักในการต่อต้านการปรับบทบาทของ SDF ทั้งในช่วงการพิจารณาส่ง UNPCC เข้าร่วมวิกฤตอ่าวฯและการเข้าร่วม PKO หลังจากนั้น ในร่างกฎหมายที่พรรคสังคมนิยมเสนอเพื่อทัดทานแนวทางของรัฐบาล พรรคได้ตัดความเป็นไปได้ทั้งหมดที่จะให้ SDF มีส่วนร่วมในกิจการภายนอกโดยยึดรูปแบบการส่งพลเรือนเข้าร่วมอย่างที่รัฐบาลดำเนินการมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 ญี่ปุ่นจะส่งเพียงหน่วยที่สมาชิกมีแต่พลเรือนไม่ติดอาวุธไปดำเนินภารกิจ PKO ในส่วนที่ไม่ใช่งานด้านการทหาร[18] จุดยืน

[18] “Opposition Blasts Kaifu’s Policy Shift,” *Jiji Press* (Oct 15, 1990).

ของพรรคเปลี่ยนไปบ้างภายหลังปี 1991 แต่ก็ยังยึดแนวทางว่าบุคคลที่ออกจาก SDF แล้วเท่านั้นจึงสามารถเข้าร่วมในหน่วยสำหรับภารกิจ PKO ได้ เพื่อเน้นย้ำพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายให้เห็นเด่นชัดในวาทกรรมโต้แย้ง กลุ่มฝ่ายซ้ายเลือกใช้คำว่า "การส่งทหาร" (deployment of troops / *hahei*) สำหรับเรียกการส่ง SDF ไปนอกประเทศ ซึ่งเป็นคำที่อาบด้วยนัยการทหารและการใช้กำลัง โดยพบเห็นมากในสื่อที่เป็นกระบอกเสียงของฝ่ายซ้าย อย่าง *Sekai* และ *Asahi Shimbun* ฝ่ายคัดค้านยังขยายข้อกังขาที่มีต่อฝ่ายขวาไปถึงความพยายามกำจัดมาตรา 9 ด้วยการผลักดันแนวทางสุดโต่งอย่างการแก้รัฐธรรมนูญ ตลอดจนความพยายามลดทอนคุณค่าและความสำคัญของหลักสันตินิยมและการป้องกันตนเองแบบต่ำสุดเท่าที่จำเป็นว่าล้าสมัยและไม่สอดรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ตลอดจนการแสดงบทบาทด้านสันติภาพอันมีเกียรติและถือเป็นอุดมคติสากล

Ishibashi Masashi อดีตหัวหน้าพรรคสังคมนิยมกล่าวว่า รัฐธรรมนูญสันติภาพมักถูกกล่าวโทษทุกครั้งเมื่อเกิดความจำเป็นที่ต้องตอบสนองต่อภาวะวิกฤตความมั่นคงระหว่างประเทศโดยถูกมองเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อความพยายามของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการมีนโยบายที่เป็นเอกเทศและแสดงความริเริ่มต่างๆ เขาแย้งว่าแท้ที่จริงแล้วแนวทางที่รัฐบาลเดินหน้าผลักดันในการจัดการวิกฤตการณ์อ่าวฯ ไม่ได้แสดงความพยายามดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นเอกเทศ (*jishugaikô*) กลับสะท้อนความพยายามดำเนินการตามคำสั่งและข้อเรียกร้องของสหรัฐฯเสียมากกว่า[19] "ตราบใดที่รัฐบาลไม่สามารถฉีกตัวเองจากพฤติกรรมเช่นนี้ได้ ไม่ว่าญี่ปุ่นจะทำอะไรก็ไม่อาจเรียกการยอมรับนับถือจากนานาชาติได้"[20] ในแง่นี้การยึดมั่นในสันตินิยมตามหลักการของรัฐธรรมนูญต่างหากที่ช่วยแสดงให้เห็นการมีนโยบายที่เป็นเอกเทศของญี่ปุ่น เขากล่าวว่า "บทบาทสร้างคุณูปการของญี่ปุ่นควรเป็นไปภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงบทบาทที่เหมาะสมนั้นมาจากความพยายามของรัฐบาลที่ดูเหมือนต้องการทลายขอบเขตข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ"[21] ด้วยการยึดหลักการและบรรทัดฐานต่อต้านสงครามและการทหารเป็นจุดตั้งต้นหรือเงื่อนไขที่ต้องมาก่อน นโยบายใดๆ ที่จะดำเนินการจึงต้องกำหนดขึ้นด้วยการคำนึงถึงปัจจัยเชิงกฎหมายนี้เป็นที่ตั้ง

Takako Doi หัวหน้าพรรคสังคมนิยมนับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 จนกระทั่งปี 1991 แสดงทัศนะในนิตยสาร *Bungeishunju* โดยสะท้อนตรรกะเชิงหลักการที่เกี่ยวข้องทั้งการพิจารณาบรรทัดฐานภายนอกและภายในประเทศ จะเห็นว่าแม้เธอตระหนักรู้ถึงความชอบธรรมของสหประชาชาติและการมีสถานะเป็นศูนย์กลางการแสดงบทบาทด้านสันติภาพของนานาชาติ แต่สำหรับแนวทางการมีคุณูปการในด้านนี้ของญี่ปุ่น รัฐธรรมนูญของ

[19] "Japan & the Gulf: Ishibashi – Don't Violate Constitutional Principles," *The Daily Yomiuri* (Oct 24, 1990); Ishibashi Masashi, "Nihon no fumie: Nani o ittemo riyōsareru dake" (Japan's *fumie*: Whatever said was only for exploitation) *Bungeishunju* (Oct, 1990), p. 98.
[20] Ishibashi, "Nihon no fumie: Nani o ittemo riyōsareru dake," p. 98.
[21] "Japan & the Gulf: Ishibashi – Don't Violate Constitutional Principles."

ประเทศต้องได้รับความสำคัญเหนือสิ่งใด ซึ่งหมายถึงการต่อต้านการขยายอำนาจหน้าที่ของ SDF ออกไปนอกประเทศอันถือเป็นการละเมิดหลักการการป้องกันตนเองที่ญี่ปุ่นยึดถือมา Doi แสดงทัศนะว่าในการรับมือกับปัญหาในยุคหลังสงครามเย็นอย่างความขัดแย้งระดับท้องถิ่น (*funsô*) ที่เกิดในที่ต่างๆ ของโลกอาจจำเป็นต้องมีกองกำลังระหว่างประเทศบางรูปแบบขึ้นมาจัดการ พรรคสังคมนิยมมุ่งสนับสนุนบทบาทของสหประชาชาติมากกว่าต้องการเห็นสหรัฐฯเป็นแกนนำบทบาทด้านการทหารตามแต่เจตนาของตนเองอย่างที่เห็นในการเข้าไปตั้งกองกำลังนานาชาตินำโดยสหรัฐฯขึ้นช่วงวิกฤตอ่าวฯ แม้ว่าเธอจะยอมรับหลัก “ความมั่นคงร่วม” ในกรอบสหประชาชาติและการใช้กำลังจัดการประเด็นสันติภาพและความมั่นคงภายใต้กรอบนี้ แต่ก็คัดค้านการมีส่วนร่วมของ SDF ในปฏิบัติการตามหลัก “ความมั่นคงร่วม” โดยยืนกรานว่าญี่ปุ่นสามารถมีส่วนร่วมได้ในหลายรูปแบบและควรจำกัดแนวทางแสดงบทบาทเพียงด้านการเมืองและการจัดสรรเงินช่วยเหลือเท่านั้น[22] อาจกล่าวเสริมได้ว่าจุดยืนของ Doi คือการคงวิธีการแสดงบทบาทดั้งเดิมของญี่ปุ่นเอาไว้โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญละเลิกสงครามเป็นสำคัญ แต่ในยามที่สภาวการณ์ใหม่บีบให้รัฐบาลต้องหาหนทางตอบสนองใหม่ๆ จุดยืนของเธอจึงเป็นเป้าโจมตีของฝ่ายขวาและกลุ่มระหว่างประเทศนิยมว่ารังแต่จะทำให้เกิดความชะงักงันหรืออัมพาตในการผลักดันนโยบาย ทั้งยังถูกวิจารณ์ว่าสะท้อนให้เห็นท่าทีเมินเฉยและเอาเปรียบนานาชาติอย่างชัดแจ้ง เราจะเห็นต่อไปว่าสันตินิยมที่เคร่งครัดและยึดติดกับรัฐธรรมนูญโดยไม่ยืดหยุ่นต่อความจำเป็นในการปรับบทบาทระหว่างประเทศเช่นนี้จะกลายเป็นเป้าการโจมตีของวาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงหลักการเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การส่ง SDF เข้าร่วม PKO ต่อไป

ใน LDP เองใช่ว่านักการเมืองอาวุโสภายในพรรคจะเห็นพ้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับแนวทางการแสดงบทบาทที่แข็งขันด้วยการส่ง SDF ออกนอกประเทศ Gotôda Masaharu เป็นผู้หนึ่งที่แสดงท่าทีระแวดระวังพร้อมทั้งเสนอทัศนะที่สนับสนุนวาทกรรมของฝ่ายซ้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่มองความสำคัญของหลักการตามรัฐธรรมนูญว่าต้องมาเป็นอันดับแรก แม้ว่า Gotôda ไม่ได้ต่อต้านการส่ง SDF ในทุกรูปแบบแต่ต้องการเห็นการยึดถือข้อจำกัดทางกฎหมายอย่างเคร่งครัด เขาเสนอแนะว่า “ญี่ปุ่นควรแสดงบทบาทแค่ภายใต้ร่มสหประชาชาติ แม้ว่าจะมีเสียงเรียกร้องจากบางกลุ่มให้กระชับความร่วมมือกับสหรัฐฯให้มากขึ้นในการแสดงบทบาทระหว่างประเทศ แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ควรมุ่งไปในเส้นทางนั้น”[23] ญี่ปุ่นสามารถแสดงบทบาทได้ภายใต้ขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้น “ญี่ปุ่นจึงไม่ควรให้คุณูปการที่เกี่ยวข้องด้านการทหารแก่ปฏิบัติการของสหประชาชาติไม่ว่าจะในรูปเงินช่วยเหลือ เครื่องไม้เครื่องมือหรือกองกำลัง”[24] สำหรับ Gotôda ซึ่งคัดค้านการมีส่วนร่วมด้าน

---

[22] Ishibashi, “Nihon no fumie: Nani o ittemo riyōsareru dake,” p. 98.
[23] Gotōda Masaharu, “Nihon no fumie: Kaiken wa nihon wo gunjitaikoku ni suru” (Japan’s *fumie*: Constitutional revision will make Japan a military power) *Bungeishunju* (Oct, 1990), p. 108.
[24] “Japan & the Gulf; Gotoda: Japan Must Stay Away from Military Path,” *The Daily Yomiuri* (Oct 20, 1990).

การทหารแล้ว จุดยืนของเขามีความเข้มงวดกว่าแนวทางที่รัฐบาลเสนอ เขาตัดความเป็นไปได้ในการให้ SDF เข้าร่วมในภารกิจแบบปฏิบัติการทางทหารอย่างที่เกิดในวิกฤตอ่าวฯ ในปฏิบัติการรูปแบบนี้ซึ่งต่างจาก PKO เขามองว่านอกจากญี่ปุ่นไม่ควรให้คุณูปการใดๆ แล้ว การเข้าร่วมภารกิจแนวหลังและการส่งกำลังบำรุงให้แก่กองกำลังนานาชาติก็เข้าข่ายการมีส่วนร่วมด้านการทหารในทางอ้อมซึ่งก็ควรต้องหลีกเลี่ยงเช่นกัน[25] การส่ง SDF ไปทำหน้าที่ที่ไม่ใช่การทหารใน PKO เป็นแนวทางที่ Gotôda ยอมรับได้และถือเป็นการให้รัฐธรรมนูญนำหน้า

3.3.2 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายต่อต้าน

การยึดคำว่า "*hahei*" บรรยายการขยายบทบาทของ SDF ทั้งในการแสดงทัศนะและการรายงานข่าวของสื่อฝ่ายซ้ายนอกจากเป็นกลยุทธ์เน้นย้ำให้เห็นการละเมิดรัฐธรรมนูญและหลักสันตินิยมแล้ว ยังกระตุ้นกระแสต่อต้านและกระพือความหวั่นเกรงสงครามในสังคมญี่ปุ่น วาทกรรมรูปแบบนี้มุ่งให้เหตุผลในแง่ผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนนโยบาย ฝ่ายที่คัดค้านเสนอตรรกะใน 2 แนวทางแสดงให้เห็นโทษจากการยอมรับให้รัฐบาลฝ่าข้อห้ามเชิงหลักการและส่ง SDF ออกไปแสดงบทบาทในกิจการระหว่างประเทศ อย่างแรกวาทกรรมของฝ่ายนี้มุ่งชี้ว่าการส่งกองกำลังออกนอกประเทศแม้ในกรอบจำกัดของการสร้างคุณูปการด้านสันติภาพ แต่นโยบายนี้อาจเป็นก้าวแรกของการแผ่แสนยานุภาพหรือการกลับฟื้นคืนอำนาจการทหาร (remilitarize) อันเป็นความทะเยอทะยานแอบแฝงของฝ่ายขวา โดยอาศัยบทบาทการทำประโยชน์และสันติภาพเป็นเพียงข้ออ้างบังหน้าเพื่อสร้างความชอบธรรม วาทกรรมลักษณะนี้ใช้กระแสผลักดันให้แก้รัฐธรรมนูญมาตรา 9 ซึ่งแฝงอยู่ในข้อถกเถียงของฝ่ายสนับสนุนตลอดจนการเรียกร้องให้ยอมรับ RCSD เพื่อเข้าร่วมในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯเป็นหลักฐานสะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของฝ่ายขวาที่เกินกว่าขอบเขตด้านบทบาทสันติภาพอย่างที่อ้าง อาจกล่าวได้ว่าแนวทางแรกนี้เป็นการสร้างวาทกรรมโน้มน้าวโดยอาศัยทัศนคติภายในประเทศที่ไม่ไว้วางใจการทหารและรัฐบาลอนุรักษ์นิยมเป็นทุนเดิม ในอีกแนวทางนั้นฝ่ายซ้ายอาศัยทัศนคติของชาติเพื่อนบ้านที่เคยเป็นเหยื่อการทหารของญี่ปุ่นในสงครามและมีความหวาดระแวงเรื่องการฟื้นฟูลัทธิทหารของญี่ปุ่นเป็นทุนเดิมมาตอกย้ำ โดยชี้ให้เห็นถึงความเคลือบแคลงและไม่ต้อนรับการขยายบทบาทด้านการทหารของญี่ปุ่น การส่ง SDF รังแต่จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าญี่ปุ่นเป็นภัยคุกคามและลดทอนความมุ่งมั่นของการเป็นมหาอำนาจพลเรือนที่รัฐเพื่อนบ้านยอมรับมาแต่เดิม

Okudaira Yasuhiro นักวิชาการซึ่งแสดงทัศนะในนิตยสาร *Sekai* กล่าวว่าการที่รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนเลือกใช้คำว่า "การส่ง" (dispatch / *haken*) แทนคำว่า "การส่งทหาร" (*hahei*) เพื่อลดนัยทางทหารลงนั้น เป็นการ

[25] Gotōda, "Nihon no fumie: Kaiken wa nihon wo gunjitaikoku ni suru," p. 109.

พยายามสร้างความชอบธรรมให้แก่ SDF ซึ่งมีสถานะไม่ชัดเจนตามรัฐธรรมนูญมาแต่เดิมและยังสะท้อนให้เห็นการฉวยโอกาสทลายข้อจำกัดดั้งเดิมของกฎหมายเพื่อส่งกองกำลังไปต่างแดนให้ได้ Okudaira วิจารณ์การหยิบยกหลักการสากลอย่าง “ความมั่นคงร่วม” ในกรอบสหประชาชาติมาเน้นย้ำในวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนการส่ง SDF ว่าไม่ได้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและเกินขอบเขตการป้องกันประเทศโดยแท้จริงของญี่ปุ่น และว่าความพยายามนี้เป็นการ “ตีความรัฐธรรมนูญแบบหลังชนฝา” (*kurushimagire no kaishaku*) เขาเชื่อว่าสิ่งที่ฝ่ายสนับสนุนบทบาทต้องการผลักดันในท้ายที่สุดแล้วก็คือการยอมรับการใช้ RCSD การนำแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” ของสหประชาชาติเข้ามาเป็นคำสำคัญในวาทกรรมเป็นเพียงกลยุทธ์เบี่ยงเบนความสนใจออกจากแนวทางดั้งเดิมที่ประเทศยึดมั่นนั่นคือ “การป้องกันตนเองโดยลำพัง” (individual self-defense) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในฐานะสิทธิการป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นและเป็นหลักการพื้นฐานสำหรับอำนาจหน้าที่ของ SDF ดังนั้นการนำเสนอแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” ขึ้นมาเป็นข้อถกเถียงในเวลานี้ที่จริงแล้วเป็นแค่การสร้าง “สภาวะเปลี่ยนผ่าน” ก่อนที่จะเรียกร้องให้มีการยอมรับ RCSD ซึ่งมุ่งเป้าไปยังการหลอมรวมเข้ากับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ หลักการ “ความมั่นคงร่วม” ทำหน้าที่เหมือนตัวขั้นกลางคอยลดแรงต่อต้านของสาธารณชนและฝ่ายที่คัดค้านความเปลี่ยนแปลงแบบสุดโต่งเพื่อทำให้ในที่สุดแล้วรัฐบาลสามารถทำให้ความทะเยอทะยานทางทหารของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในประเทศบรรลุผลเป็นจริงขึ้นมาได้

บทบรรณาธิการของ *Asahi Shimbun* ระหว่างช่วงวิกฤตอ่าวฯไปจนถึงการถกอภิปรายกฎหมาย PKO สะท้อนให้เห็นทัศนะเคลือบแคลงต่อความตั้งใจของรัฐบาลและกลุ่มฝ่ายขวา หนังสือพิมพ์หัวนี้มีจุดยืนในทางเดียวกับพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายนั่นคือแม้จะเห็นด้วยกับการเข้าร่วมกิจกรรมในกรอบสหประชาชาติอย่าง PKO แต่ก็ต่อต้านการมีส่วนร่วมของ SDF ในทุกรูปแบบ บทบรรณาธิการหนึ่งที่เผยแพร่ในช่วงปลายปี 1990 วิจารณ์การตอบสนองต่อวิกฤตของรัฐบาลที่ดึงดันจะให้ SDF มีส่วนร่วมว่า“รัฐบาลและพรรค LDP ไม่ได้มุ่งตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินที่กำลังเผชิญอยู่ แต่กลับพยายามอาศัยโอกาสนี้หาทางทำให้ญี่ปุ่นสามารถส่ง SDF ไปปฏิบัติการในต่างประเทศได้ในอนาคต”[26] Ishibashi Masashi ให้เหตุผลต่อต้านการส่ง SDF ในแนวทางที่คล้ายคลึงกันนั่นคือขยายความหวั่นเกรงว่าบทบาทของ SDF อาจไม่ยุติอยู่แค่บทบาทสันติภาพและกลไกสหประชาชาติ แต่อาจขยายจากจุดตั้งต้นออกไปอย่างไร้ขีดจำกัดในท้ายที่สุด เขากล่าวว่า “เมื่อมีการละเมิดเกิดขึ้นสักครั้งแล้ว การกระทำนั้นอาจกลายเป็นแบบอย่างวิถีประพฤติปฏิบัติในครั้งต่อไป เมื่อมีแบบอย่างแล้วพฤติกรรมเหล่านี้อาจยกระดับและ

[26] “Editorial: Avoid Hasty Deliberations,” *Asahi Shimbun* (Nov 9, 1990); “Editorial: Nix the Peace-Cooperation Bill,” *Asahi Shimbun* (Oct 16, 1990).

ขยายออกไปได้อย่างรวดเร็ว"[27] การส่งกองกำลังในขั้นแรกอาจจำกัดเฉพาะในบางภารกิจและมีเงื่อนไขที่เข้มงวดไม่ให้เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังก็จริง แต่รัฐบาลอาจใช้กลยุทธ์แบบค่อยเป็นค่อยไปเสมือนการค่อยๆ "เฉือนซาลามี่" (salami slicing tactics) โดยหวังผลระยะยาวในขั้นสุดท้ายที่จะให้ SDF สามารถแสดงบทบาททางทหารในระดับระหว่างประเทศได้เต็มรูปแบบ โดยพยายามตะล่อมให้สาธารณชนไม่ต่อต้านและหันมาให้การสนับสนุนแทน เขากล่าวว่า "ความคิดของรัฐบาลคือค่อยๆ สั่งสมความเปลี่ยนแปลงทีละน้อย โดยอาศัยการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนเป็นแบบอย่างปูทางให้ในที่สุดแล้วสามารถส่ง SDF ไปประจำการในต่างแดนได้ เราจะต้องไม่ติดกับดักกลอุบายนี้จนเข้าทางความตั้งใจของรัฐบาลที่เห็นได้ชัดเจน"[28]

Gotôda Masaharu ก็แสดงท่าทีคัดค้านบนพื้นฐานความกังขาที่ว่าบทบาทการทหารของญี่ปุ่นอาจขยายออกไปอย่างไร้ขอบเขตจนเป็นการพลิกฟื้นอำนาจการทหารขึ้นมาอีกครั้ง ดังที่นำเสนอข้างต้นแม้ว่าเขาจะไม่ได้ต่อต้านการขยายบทบาทของ SDF แบบหัวชนฝาอย่างพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย แต่เขามีจุดยืนต่อต้านแนวทางแบบสุดโต่งที่เกิดขึ้นภายในพรรค LDP อย่างชัดแจ้ง โดยมักยกข้อโต้แย้งที่โอนเอียงเข้าหาฝ่ายซ้ายมาเป็นตรรกะ เขาตั้งคำถามถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของญี่ปุ่นที่จะไม่เป็นชาติที่เป็นภัยคุกคามทางทหารขึ้นมาอีก และเคลือบแคลงความทะเยอะทะยานของกลุ่มอนุรักษ์นิยม Gotôda ต่อต้านกระแสเรียกร้องให้แก้รัฐธรรมนูญโดยให้เหตุผลว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ไม่ได้ส่งผลดี กลับจะมีแต่ทำให้ข้อจำกัดด้านการทหารของญี่ปุ่นมลายหายไป เขาใช้อุปมาอุปไมยขยายภาพความน่าหวั่นเกรงของภาวะไร้ซึ่งขีดจำกัดว่า "เสมือนเขื่อนที่เมื่อเกิดรอยร้าวแล้ว กระแสน้ำที่ไหลทะลักออกมาก็ยากที่จะหยุดยั้งได้ง่ายๆ"[29] อาจมองวาทกรรมเช่นนี้ว่าเป็นทั้งเครื่องสะท้อนทัศนะหวาดกลัวลัทธิทหารที่ตกค้างอยู่ภายในสังคมญี่ปุ่น พร้อมๆ ไปกับสะท้อนกลยุทธ์เพื่อตอกย้ำและขยายความวิตกกังวลของสาธารณชนที่มีความไม่แน่ใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้วว่าภายหลังความเปลี่ยนแปลงในเชิงศักยภาพและสถานะของประเทศ ตลอดจนสภาวการณ์ระหว่างประเทศ ญี่ปุ่นจะเดินทางผิดซ้ำรอยประวัติศาสตร์ยุคก่อนสงครามอีกหรือไม่ ข้อวิตกนี้ใช่ว่าจะเป็นปัญหาเฉพาะภายในญี่ปุ่นเท่านั้น การเปลี่ยนจุดยืนด้านการทหารนี้ได้รับการจับตามองจากประชาคมภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติเอเชียซึ่งเคยเป็นผู้รับผลกระทบจากการแผ่แสนยานุภาพของญี่ปุ่น และยังคงหวาดระแวงถึงความเป็นไปได้ที่ญี่ปุ่นจะฟื้นฟูลัทธิทหารขึ้นมาเป็นภัยคุกคามต่อพวกตนอีก เสียงสะท้อนความกังวลจากภายนอกนี้กลายเป็นอีกแหล่งอ้างอิงหนึ่งในการหยิบยกเหตุผลประกอบตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายคัดค้านที่พยายามมุ่งแสดงให้เห็นผลเสียของการปรับจุดยืนว่าด้วย SDF ความคิดเห็นหนึ่งซึ่ง

---

[27] Ishibashi, "Nihon no fumie: Nani o ittemo riyōsareru dake," p. 98.
[28] Ibid.
[29] Gotōda Masaharu quoted in David Butts, "Jieitai kaigaihaken rongi – gaikokujin tokuhain wa kō miru: torubeki michi wo kimeru nowa kokumin da" (Debates on the SDF's overseas dispatch – the views from foreign correspondents: the road Japan must take should be decided by its own citizen) *Chūō Kōron* (Jan, 1991), p. 131.

อาจเป็นตัวแทนทัศนคติภายนอกต่อญี่ปุ่นในช่วงเวลานี้และเป็นหลักฐานพิสูจน์ความถูกต้องของมุมมองฝ่ายคัดค้านที่มีต่อประชาคมเอเชีย ได้แก่คำปรารภที่ได้รับการอ้างถึงอย่างมากของนายกฯ Lee Kuan Yew ที่เตือนว่าการให้ญี่ปุ่นส่งกองกำลังออกนอกประเทศได้ก็ไม่ต่างกับการยื่นลูกกวาดสอดไส้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่คนติดเหล้า"[30] ข้อความนี้นอกจากสะท้อนความไม่มั่นใจต่อความมุ่งมั่นในทางใฝ่สันติของญี่ปุ่นแล้วยังแฝงด้วยตรรกะเดียวกับวาทกรรมกลุ่มข้างต้นนั่นคือการเกรงว่าการปรับจุดยืนนี้เป็นก้าวเล็กๆ ก้าวแรกที่อาจยกระดับไปสู่การขยายพฤติกรรมทางทหารแบบไม่มีขีดจำกัด

Takako Doi กล่าวในรัฐสภาโดยอ้างถึงกระแสคัดค้านไม่เพียงแต่ภายในประเทศแต่รวมถึงการคำนึงถึงความรู้สึกของชาติอื่นๆ ในภูมิภาค เธอกล่าวว่า "เป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้ที่จะดึงดันส่งทหารออกไปโดยไม่นึกถึงความคิดเห็นของสาธารณชน หากเราคิดถึงคนเอเชียผู้ที่ต้องทุกข์ทรมานจากความเสียหายจากการถูกญี่ปุ่นรุกรานในอดีต เราคงไม่สามารถเรียกนโยบายที่กระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้คนในชาติเอเชียซึ่งถือเป็นรากฐานของการต่างประเทศญี่ปุ่นว่าเป็นวิถีทางแห่งความร่วมมือระหว่างประเทศที่แท้จริงได้"[31] Asai Motofumi นักวิชาการจาก Nihon University แสดงทัศนะในนิตยสาร *Sekai* โดยอาศัยเหตุผลคล้ายกันว่า การส่งกองกำลังไปนอกประเทศซึ่งเป็นการเปลี่ยนจุดยืนด้านการป้องกันประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่นยุคหลังสงครามอย่างชัดแจ้งย่อมส่งผลให้เกิดความระแวงสงสัยจากชาติเพื่อนบ้าน[32] Hidaka Rokurô ได้หยิบยกเหตุผลด้านทัศนคติของชาวเอเชียขึ้นพิจารณาในบทความลงในสื่อฝ่ายซ้ายเช่นกัน เขาได้อ้างถึง "ที่ประชุมวัฒนธรรมพลเมือง" (*kokumin bunka kaigi*) ซึ่งเป็นกลุ่มประชาสังคมฝ่ายซ้ายที่ส่งเสริมอุดมคติแบบสันตินิยม กลุ่มนี้ออกแถลงการณ์มีเนื้อหาว่า "ญี่ปุ่นซึ่งรายล้อมด้วยความไม่วางใจของชาติเอเชียควรจะสร้างคุณูปการต่อสันติภาพระหว่างประเทศอย่างไร เพื่อนบ้านในเอเชียกำลังจับตาดูร่างกฎหมายในฐานะที่เป็นความเปลี่ยนแปลงใหญ่ในนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นยุคหลังสงคราม รัฐบาลและประชาชนในชาติเหล่านี้ไม่มั่นใจในความเคลื่อนไหวนี้ กฎหมายที่ไม่ได้รับความเข้าใจและสนับสนุนจากชาติเพื่อนบ้านของญี่ปุ่นรังแต่จะเป็นการโปรยเมล็ดพันธุ์ของปัญหาในอนาคต"[33]

3.4 วาทกรรมที่สนับสนุนบทบาทและการขยายอำนาจหน้าที่ของ SDF

---

[30] David E. Sanger, "Tokyo Bid to Send Its Troops Abroad Suffer a Setback," *The New York Times* (June 1, 1992), p. 1.
[31] Asahi Shimbun's 'the Gulf Crisis' Fact-Finding Team, *Wangansensō to nihon: towareru kikikanri (The Gulf crisis and Japan: Questioned crisis management)* (Tokyo: Asahi shimbun sha), p. 30.
[32] Motofumi Asai, "Nihongaikō: kiki wo kōki e tenjiru tameni" (Japan's diplomacy: to turn crisis into opportunity) *Sekai* (Dec, 1990), p. 46.
[33] Hidaka Rokurō, "Ajia no me: 'kokurenheiwa kyōryoku hō' wa dō mirareteiruka (Eyes of Asia: How is 'the UN Peace Cooperation Law' received?) *Sekai* (Dec, 1990), p. 65.

เมื่อหันมามองวาทกรรมในฝั่งตรงข้ามซึ่งเผยแพร่และผลิตซ้ำโดยตัวแสดงที่สนับสนุนบทบาททั้งในกลุ่มระหว่างประเทศนิยมและอนุรักษ์นิยม จะพบว่าในการโต้แย้งข้อถกเถียงของฝ่ายซ้ายแนวทางนี้ปฏิบัติต่อบรรทัดฐานภายในประเทศที่ญี่ปุ่นยึดถือมาด้วยแนวทางที่ยืดหยุ่นกว่า โดยพยายามโน้มน้าวสังคมให้เห็นว่าบทบาทระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าและทัดทานจุดยืนที่ว่าการพิจารณาขีดจำกัดของกฎหมายที่มีอยู่จำต้องมาก่อนอย่างเคร่งครัด กลุ่มนี้ผลักดันข้อเสนอทั้งในแบบสายกลางที่ต้องการการประนีประนอมเข้าหามาตรฐานพฤติกรรมสากลตลอดจนความคาดหวังจากนานาชาติให้มากขึ้น ไปจนถึงการมองข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่าเป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทที่ทัดเทียมกับชาติอื่นๆ จึงควรตีความใหม่หรือไม่ก็ทบทวนแก้ไข อันเป็นแนวทางค่อนไปทางสุดโต่ง ในขณะที่กลุ่มสายกลางมุ่งเผยแพร่แนวคิดที่นำเข้ามาใหม่ในวาทกรรมว่าด้วยบทบาทนั่นคือ “ความมั่นคงร่วม” ซึ่งยึดโยงอยู่กับความชอบธรรมของสหประชาชาติ กลุ่มฝ่ายขวาผลักดันแนวคิดต้องห้าม (taboo) ที่มีอยู่แล้วในการถกเถียงเชิงยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นอันได้แก่ “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” โดยมองเป็นพื้นฐานการขยายบทบาทด้านความมั่นคง

ในการถกเถียงระหว่างสองแนวคิดนี้ “ผู้ประกอบการเชิงปทัสถาน” คนสำคัญคนหนึ่งได้แก่ Ozawa Ichirô นักการเมืองฝ่ายขวาในพรรค LDP เขามีบทบาทเป็นแนวหน้าในวาทกรรมวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและกลุ่มฝ่ายซ้ายที่เพลี่ยงพล้ำในการรับมือวิกฤต นอกจากนั้นแล้วในการผลักดันการปฏิรูปบทบาทด้านความมั่นคงของญี่ปุ่น เขาได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งใน LDP ชื่อว่า *คณะกรรมการพิเศษเพื่อศึกษาบทบาทของญี่ปุ่นในประชาคมนานาชาติ* หรือที่มักเรียกสั้นๆ ว่า “คณะกรรมการ Ozawa” (Ozawa Commission / *Ozawa Chôsakai*) ตามชื่อประธาน รายงานที่คณะกรรมการนี้ออกมาในปี 1992 มักถูกอ้างอิงถึงอย่างมากในแง่หลักแนวคิดใหม่ที่เป็นฐานรองรับการแสดงบทบาทที่แข็งขันขึ้นของญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามเย็น แม้ว่า Ozawa จะมีข้อเสนอส่วนตัวหลายข้อที่เป็นไปในทางสุดโต่งอย่างการสนับสนุนบทบาทของ SDF ที่ไม่จำกัดอยู่แค่ใน PKO ไปจนถึงการเรียกร้องให้แก้รัฐธรรมนูญในกรณีที่จำเป็นเพื่อขจัดอุปสรรคของญี่ปุ่นในการทำประโยชน์ระหว่างประเทศ[34] หรือการแสดงบทบาทได้อย่าง “รัฐปกติ” ที่ทำงานได้อย่างเต็มที่ในทุกรูปแบบกับนานาชาติ[35] แต่เขาก็เป็นตัวตั้งตัวตีสำคัญในการนำเข้าและกล่อมเกลาสังคมการเมืองภายในให้เห็นชอบต่อบรรทัดฐาน “ความมั่นคงร่วม” ดังที่ปรากฏในรายงาน Ozawa Commission จะเห็นต่อไปว่าแนวทางของ Ozawa เป็นตัวอย่างหนึ่งที่พบเห็นในช่วงนี้ของการหยิบยก RCSD มาเป็นเครื่องมือถกเถียงเพื่อกำหนดดุลยภาพใหม่ของบทบาทให้ตั้งอยู่บน “ความมั่นคงร่วม” เปิดทางให้

[34] Ozawa Ichirō, Gotōda Masaharu and Sakurai Yoshiko, “Jiyūminshutō no kempō mondai,” (Constitutional Problem of the LDP) *Shokun* (May, 1992); Steven R. Weisman, “Blunt Strongman Deals Behind Scenes in Japan,” *The New York Times* (Mar 29, 1992), p. 1; Ozawa Ichirō and Tahara Sōichirō, “Jieitai wa kaigaihaken dekiru” (Self-Defense Force can be dispatched overseas) *Voice* (Nov, 1990).
[35] Ozawa, *Blueprint for a New Japan*, p. 95.

SDF เข้าร่วมในกิจการโลกได้แบบจำกัด แม้ว่าโดยวิสัยทัศน์แล้วเขาต้องการเห็นบทบาทที่ขยายกว้างไปกว่านั้น และมองว่าการมุ่งเข้าหายุทธศาสตร์สหรัฐฯก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน[36] ก่อนที่จะนำเสนอในรายละเอียดถึงบทบาทของ RCSD ในวาทกรรมเพื่อผลักดันบทบาทระหว่างประเทศ เนื้อหาส่วนนี้จะสำรวจตรรกะของฝ่ายสนับสนุนทั้งในเชิงหลักการและเชิงผลตอบแทนด้านยุทธศาสตร์ เนื่องจากวาทกรรมที่นำเสนอตรรกะเชิงหลักการมีเนื้อหาผูกโยงกับการวิเคราะห์บทบาทของ RCSD ในส่วนต่อไปจึงเห็นควรนำวาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์จากการปรับนโยบายขึ้นมาพิจารณาก่อนเป็นอันดับแรก

3.4.1 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขัน

คำถามหลักที่วาทกรรมรูปแบบนี้มุ่งให้คำตอบและหลักเหตุผลเพื่อโน้มน้าวมติมหาชนให้คล้อยตามข้อโต้แย้งของตนคือ คุณูปการที่ให้แก่ระเบียบโลกตลอดจนการรับประกันสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศนั้นมีความสำคัญหรือเป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่นอย่างไร ตรรกะว่าด้วย “ความจำเป็น” มักถูกผลิตซ้ำเป็นคำตอบซึ่งเน้นย้ำให้เห็นว่าการแสดงบทบาทดังกล่าวหาใช่เป็น “ทางเลือก” ที่ญี่ปุ่นจะกระทำหรือไม่ก็ได้ ในแง่หนึ่งนั้นนโยบายด้านนี้มีความเกี่ยวพันกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงและ “ความอยู่รอด” ของประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่าญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงโลกภายนอกขนาดไหน การชี้ให้ตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างความเป็นไปของระบบระเบียบโลกกับสวัสดิภาพและการคงอยู่ของญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในวิธีการสร้างตรรกะและความชอบธรรมรองรับการปรับบทบาทของประเทศ การเข้ามีส่วนร่วมรักษาเสถียรภาพและสันติภาพในโลกไม่ใช่เรื่องไกลตัว ไม่ใช่ “เรื่องของคนอื่น” หรือแม้แต่เรื่อง “การกุศล” ถึงแม้ว่าเหตุการณ์หรือวิกฤตนั้นเกิดขึ้นในภูมิภาคห่างไกล แท้จริงแล้วถือเป็นผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเองด้วย ในอีกแง่หนึ่งนั้น “ความจำเป็น” ที่ว่านี้ยังหมายรวมถึงการต้องปรับเข้าหาบรรทัดฐานสากลว่าด้วยการทำประโยชน์ เพราะการแสดงให้เห็นว่าญี่ปุ่นมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบส่งผลในการช่วยสนองตอบความคาดหวังของนานาชาติและเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและไว้วางใจในสายตานานาชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพึ่งพาอาศัยอันเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อญี่ปุ่น ในทางกลับกันวาทกรรมกลุ่มนี้ย้ำเตือนว่าการถูกประชาคมโลก “โดดเดี่ยว” หรือ “ทอดทิ้ง” จากการที่ญี่ปุ่นเอาแต่โดยสารฟรีและแสดงทีท่าเลี่ยงบทบาทหน้าที่ต่อระเบียบโลกจะเป็นสภาวการณ์อันเลวร้ายซึ่งจะกระทบต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น

วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทนนี้ยังชี้ให้เห็นความจำเป็นในระดับระหว่างประเทศว่าด้วยบทบาทของสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง PKO แนวคิดกระแสหลักในญี่ปุ่นมองว่าอย่างน้อยกลไกนี้ก็สะท้อนบทบาท

[36] Ibid, pp.103-106.

อันแข็งขันด้านสันติภาพของสหประชาชาติ ฝ่ายสนับสนุนชี้ให้เห็นความสำคัญของ PKO ที่เด่นชัดขึ้นมาในช่วงท้ายของสงครามเย็นจากการเพิ่มจำนวนภารกิจขึ้นอย่างมาก กลไกนี้ยิ่งจะมีความจำเป็นมากขึ้นในยุคหลังสงครามเย็นซึ่งมีการคาดคะเนไว้ดังที่เสนอข้างต้นว่าความขัดแย้งและสงครามระดับท้องถิ่นในที่ต่างๆ ของโลกจะเป็นปัญหาที่แพร่หลายในระเบียบโลกทศวรรษใหม่ ด้วยตรรกะเช่นนี้การให้ SDF เข้าร่วมภารกิจจึงถือเป็นการร่วมสร้างคุณูปการด้านสันติภาพได้อย่างมาก

ความจำเป็นในส่วนแรกที่เกี่ยวพันกับความอยู่รอดของประเทศนั้นได้รับการขยายความให้เห็นความสัมพันธ์และตรรกะอย่างชัดแจ้งในข้อเขียนแสดงทัศนะของ Ozawa Ichirô ในการถอดบทเรียนจากความล้มเหลวของญี่ปุ่นในวิกฤตอ่าวฯ เขามองว่าสาเหตุเป็นเพราะคนญี่ปุ่นขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าอะไรคือ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ปัญหาคือการขาดความตระหนักที่ว่า “อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็น ‘มหาอำนาจทางเศรษฐกิจ’ ขึ้นมาได้ เราควรจดจำไว้ว่าสิ่งที่หล่อเลี้ยงการเติบโตของญี่ปุ่นคือการมีอยู่ของประชาคมระหว่างประเทศที่ยึดมั่นในเสรีภาพและประชาธิปไตยเป็นค่านิยมร่วมกัน แน่นอนแม้ว่าในทางหลักการแล้วญี่ปุ่นอาจเลือกที่จะหันไปโดดเดี่ยวตัวเองอย่างในยุคสมัยเอโดะ . . . แต่หากเราต้องการจะรักษาและสร้างเสริมความรุ่งเรืองอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ เราจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางของสังคมระหว่างประเทศและให้ความร่วมมือเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในระดับโลก นี่ถือเป็นวิถีทางที่มั่นใจได้ว่าจะตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่น . . . ในทัศนะของข้าพเจ้า ‘ความพ่ายแพ้’ ที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญจากวิกฤตอ่าวฯเป็นผลโดยตรงจากการขาดความตระหนักว่าอะไรคือผลประโยชน์แห่งชาติที่แท้จริง”[37] ในประเด็น “การรับรู้ผลประโยชน์” Ozawa วิจารณ์ต่อว่าที่ผ่านมา “รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของเอกชนญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก . . . ประชาชนเองก็เรียกร้องรัฐบาลให้ปกป้องแค่ผลประโยชน์ส่วนตัวของพวกตนอย่างเดียว”[38] ซึ่งเป็นการมองผลประโยชน์แบบสั้นๆ โดยไม่สามารถมองการณ์ไกลไปกว่านี้ได้ จริงๆ แล้วผลประโยชน์ระยะยาวของญี่ปุ่นอาจมาจากการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับสหรัฐฯในระบบพันธมิตรให้แข็งแกร่งด้วยการส่งบุคลากรเข้าร่วมในสงครามอ่าวฯ การขาดความตระหนักในเรื่องนี้อาจทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญปัญหาและเสียผลประโยชน์ระยะยาวจากการ “สูญเสียความไว้วางใจของประชาคมโลกและถูกนานาชาติโดดเดี่ยว”[39]

Ozawa เน้นย้ำว่าบทบาทสร้างคุณูปการระหว่างประเทศ (international contribution) “ไม่ได้หมายความว่าประโยชน์ที่ญี่ปุ่นสร้างตกไปอยู่ในมือผู้อื่นอย่างเดียว และไม่ได้หมายความว่าญี่ปุ่นถูกบีบให้ต้องร่วมมือกับ

---

[37] Ibid., p. 41.
[38] Ibid., p. 40.
[39] Ibid.

ประชาคมนานาชาติ . . . จริงอยู่ที่การทำประโยชน์ส่งผลดีต่อสังคมโลก แต่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อญี่ปุ่นเองด้วยเช่นกัน การ 'สร้างคุณูปการระหว่างประเทศ' เป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น"[40] เขาได้ไล่เรียงให้เห็นเหตุผลเชื่อมโยงระหว่างระเบียบโลกกับสวัสดิภาพของญี่ปุ่นดังนี้ "ชาติที่ด้อยทรัพยากรอย่างญี่ปุ่นเพิ่มพูนอำนาจทางเศรษฐกิจขึ้นมาได้ด้วยการสั่งสมความมั่งคั่งภายใต้ระบบการค้าเสรีของโลก หากค้าขายไม่ได้ญี่ปุ่นย่อมสูญเสียทรัพยากรอันเป็นฐานของความเจริญ ระบบการค้าเสรีจะคงอยู่ไม่ได้หากขาดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมือง ญี่ปุ่นจึงต้องเข้าร่วมเท่าที่จะทำได้ในการรักษาเสถียรภาพ สันติภาพและเสรีภาพในโลก"[41]

ตรรกะที่เชื่อมโยงผลประโยชน์โดยตรงของญี่ปุ่นกับวิกฤตยังได้รับการเน้นย้ำผ่านวาทกรรมที่ชี้ให้เห็นว่าใน "วิกฤตต้นแบบ" อย่างวิกฤตอ่าวฯ ญี่ปุ่นได้รับผลกระทบโดยตรงหลายประการแม้ความขัดแย้งจะจำกัดวงอยู่ในต่างภูมิภาคก็ตาม นี่สะท้อนให้เห็นสภาวะการพึ่งพาอาศัยในโลกยุคใหม่ที่รัฐต่างๆ จะชะล่าใจไม่ได้ว่าปัญหาในดินแดนห่างไกลจะไม่ส่งผลสะท้อนมาสู่ตน[42] ที่เห็นเป็นรูปธรรมในกรณีวิกฤตอ่าวฯต่อญี่ปุ่นอย่างเช่น ความมั่นใจเรื่องความมั่นคงด้านพลังงาน ตลอดจนสวัสดิภาพของคนญี่ปุ่นในพื้นที่ความขัดแย้ง ประเด็นหลังนั้นเห็นได้ชัดจากการที่คนญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งถูกทางการอิรักกักไว้เป็นตัวประกันพร้อมกับคนชาติอื่นๆ ในช่วงต้นของวิกฤต UNSC ต้องออกข้อมติกดดันให้อิรักปล่อยตัวคนเหล่านั้นโดยเร็ว รายงานของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นยังชี้ว่าเสถียรภาพในระยะยาวของภูมิภาคตะวันออกกลางสำคัญต่อการเข้าถึงปัจจัยยังชีพด้านพลังงานของญี่ปุ่น โดยเน้นย้ำว่าร้อยละ 70 ของน้ำมันดิบที่ใช้ในประเทศนำเข้ามาจากตะวันออกกลาง[43] ดังนั้นเหตุความขัดแย้งที่ดูเหมือนจำกัดอยู่อีกฟากฝั่งของโลกจึงไม่ใช่ "เรื่องของคนอื่น" เสียทั้งหมดและเป็นความสมเหตุสมผลที่ญี่ปุ่นจะหาทางเข้าร่วมจัดการปัญหานี้

Takubo Tadae นักวิชาการผู้สนับสนุนบทบาทที่แข็งขันด้านสันติภาพมานับแต่ทศวรรษ 1980 ได้ใช้อุปมาอุปไมยเสนอภาพปัญหาว่าด้วยทัศนคติของญี่ปุ่นและแนวทางเข้าร่วมจัดการความขัดแย้งระดับท้องถิ่นในช่วงท้ายของสงครามเย็น เขาได้แสดงทัศนะในข้อเขียนที่ตีพิมพ์ต้นปี 1990 (ก่อนวิกฤตอ่าวฯจะปะทุขึ้น) ซึ่งสะท้อนความต่อเนื่องของตรรกะในวาทกรรมที่ผลิตซ้ำโดยกลุ่มผู้ผลักดันการขยายบทบาทมาพักใหญ่ คำวิจารณ์ของ Takubo เกี่ยวกับท่าทีของญี่ปุ่นในการสนองข้อเรียกร้องจากนานาชาติ เมื่อหวนมองกรณีการร่วมจัดการสงครามอิหร่าน-อิรัก (1980-1988) ดูราวกับเป็นการ "หยั่งรู้ล่วงหน้า" ถึงปัญหาการบริหารจัดการที่ญี่ปุ่นจะเผชิญต่อไปในวิกฤตอิรัก-คูเวต เขาเปรียบเปรยให้เห็นความกระตือรือร้นที่ชาติในค่ายตะวันตกร่วมกันปกป้องเส้นทางเดินเรือ

---

[40] Ibid, p. 94
[41] Ibid, p. 93-94.
[42] *Foreign Policy Speech by Foreign Minister Watanabe Michio to the 123rd Session of the National Diet* (Jan 24, 1992).
[43] MOFA, *Gaikōseisho (Diplomatic Bluebook)* (1990), pp. 56-57.

ระหว่างเกิดวิกฤตด้วยการสมมติเรื่องราวเหตุการณ์ไฟไหม้ใน “ตึกอพาร์ทเม้นท์” แห่งหนึ่งที่ชาติในค่ายตะวันตกอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อเพลิงเริ่มลุกตรงทางเข้า สหรัฐฯผู้นำที่มีพละกำลังมากที่สุดออกมาคว้าถังน้ำเพื่อดับไฟ เมื่อไฟลุกลามถึงทางเดินของอาคาร ผู้อาศัยรายอื่นๆ ต่างออกมาช่วยกันดับไฟ แม้แต่เยอรมนีตะวันตกซึ่งมีข้อจำกัดด้านกฎหมายไม่อาจส่งกำลังออกนอกยุโรปได้ก็ช่วยอยู่ในแนวหลังโดยจ่ายถังน้ำให้แก่ชาติอื่นๆ มีแต่ญี่ปุ่นที่เก็บตัวอยู่ในห้องไม่ยอมออกมา ทั้งๆ ที่เป็นผู้ใช้พื้นที่ทางเดินนี้บ่อยที่สุดอันหมายถึงการต้องพึ่งพิงเส้นทางเดินเรือในทะเลแถบนี้เพื่อขนส่งพลังงานมายังประเทศ เมื่อมีเสียงเรียกร้องมากขึ้นญี่ปุ่นจึงประกาศว่าตนจะให้เงินช่วยเหลือสำหรับซื้อถังดับเพลิงให้ชาติอื่นๆ เอาไปดับไฟ[44] Takubo มองเห็นว่าความขัดแย้งในภูมิภาคอื่นส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง จึงไม่อาจถือเป็นเรื่องของใครอื่นได้ แต่ญี่ปุ่นมักมีทัศนคติเมินเฉยต่อการแก้ปัญหาในกิจการของโลก หรืออย่างมากก็มักใช้การทูตสั่งจ่ายเป็นวิถีทางร่วมแก้ปัญหาซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบดูอยู่ห่างๆ และไม่ลงมือลงแรงเท่าที่ควร

ข้อถกเถียงที่ผลักดันให้ญี่ปุ่นเตรียมมาตรการแสดงบทบาทในวิกฤตลักษณะนี้ในฐานะ “เรื่องของญี่ปุ่นเอง” มากยิ่งขึ้น ยังให้เหตุผลจากมุมมองการสร้างและธำรงเสถียรภาพและกติการะหว่างประเทศในระยะยาว ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นในระยะยาวด้วย เมื่อคำนึงว่าระเบียบโลกที่ดำเนินไปอย่างราบรื่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรับประกันความอยู่รอดและเศรษฐกิจของชาติ[45] มุมมองนี้เน้นไปที่ประเด็นเรื่อง “แบบอย่าง” ที่วิกฤตอ่าวฯแสดงให้เห็น อย่างแรกคือแบบอย่างที่เตือนให้นานาชาติตระหนักว่าระเบียบโลกใหม่อาจถูกสั่นคลอนได้ด้วยความขัดแย้งในลักษณะนี้ที่จะแพร่หลายต่อไปในอนาคต ประเด็นที่น่าสนใจกว่านั้นคือแนวคิดที่ว่า “แบบอย่างในการจัดการวิกฤตหนึ่งๆ” จะส่งผลต่อการกำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของรัฐและระเบียบระหว่างประเทศโดยรวมในระยะยาว กล่าวคือแทนที่จะมองวิกฤตอ่าวฯเป็นเหตุการณ์เดี่ยวๆ ที่มีผลแคบๆ มุมมองนี้เน้นว่าสิ่งที่ผู้นำอิรักแสดงให้โลกเห็นอาจเป็นแบบอย่างในทางลบให้รัฐที่มีความทะเยอทะยานไม่ต่างกันลอกเลียนพฤติกรรมและทำให้การใช้กำลังทหารแบบที่ละเมิดกฎเกณฑ์สากลเพื่อมุ่งเปลี่ยนสถานะและดุลอำนาจในภูมิภาคกลายเป็นปัญหาแพร่หลายและเรื้อรังในโลก ฉะนั้นแล้วการส่งสัญญาณต่อต้านพฤติกรรมของอิรักอย่างเป็นเอกภาพในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการประกอบสร้างระเบียบโลกหลังสงครามเย็นจึงจำเป็นต่อการก่อตั้งบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศใน

---

[44] Takubo Tadae, “Nihon wa kokusaiteki sekimu wo hataseruka” (Can Japan fulfill its international obligation?) *Gaiko Forum* (Jan, 1990), p.61.

[45] *Foreign Policy Speech by Foreign Minister Watanabe Michio to the 123rd Session of the National Diet* (Jan 24, 1992).

ระยะยาว การรับมือวิกฤตโดยมุ่งส่งสัญญาณให้เห็นเป็นแบบอย่าง “เพื่อป้องปราม” การกระทำที่ไม่เหมาะสมและละเมิดกฎเกณฑ์ของรัฐต่างๆ ในอนาคต จึงถือเป็นผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในระยะยาวด้วย[46]

จากตรรกะที่ว่าญี่ปุ่นต้องพึ่งพิงระเบียบโลกที่มีเสถียรภาพและราบรื่น Itô Kenichi หยิบยกวิธีคิดที่ญี่ปุ่นอาจต้องยึดเป็นที่ตั้งหรือฐานคติสำหรับเข้าร่วมในกิจการระหว่างประเทศ เขาได้อ้างถึงแนวคิดของนายกฯ Magaret Thatcher ของอังกฤษที่เสนอต่อผู้นำสหรัฐฯเพื่อเร่งเร้าให้รีบดำเนินการต่อต้านการกระทำของอิรักอย่างจริงจัง Thatcher มองว่าวิกฤตนี้เป็นตัวตัดสินชะตากรรมของระเบียบโลกโดยรวมที่กำลังก่อตัวขึ้นในยุคหลังสงครามเย็น “เราจะต้องไม่เพิกเฉยต่อพฤติกรรมของอิรักอันเป็นการทำลายระเบียบทางกฎหมาย หากเราไม่ร่วมมือกันต่อต้านพฤติกรรมเช่นนี้ ระเบียบโลกใหม่ที่เรากำลังพยายามสร้างขึ้นร่วมกันก็จะสลายไป”[47] Itô อธิบายว่าผู้นำอังกฤษคงมีสำนึกรู้ถึงหน้าที่ที่ต้องรับมือกับวิกฤตที่เกิดในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อซึ่งจะส่งผลระยะยาวต่อระเบียบโลกยุคหลังสงครามเย็นโดยรวม เขาใช้วิสัยทัศน์สากลนิยมนี้แย้งแนวคิดของ Doi Takako นักการเมืองหญิงที่มีบทบาทขึ้นมาในญี่ปุ่นในฐานะแกนนำของฝ่ายซ้าย แนวคิดที่ว่าคือการมองรัฐธรรมนูญละเลิกสงครามว่าสอดคล้องกับยุคสมัยและควรเป็นความภาคภูมิใจของคนญี่ปุ่นในโลกที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากการเผชิญหน้าเข้าสู่ยุคแห่งสันติภาพและความร่วมมือ Itô กลับมองว่า “Thatcher เชื่อว่า ‘ระเบียบโลกใหม่’ ไม่มีทางเกิดขึ้นได้หากปราศจากความพยายามในเชิงบวก ขณะที่ Doi กลับมองว่าโครงสร้างระหว่างประเทศอันไร้ซึ่งศึกสงครามจะเกิดขึ้นเองได้โดยไม่ต้องทำอะไรเลย (fall off the shelf ready-made) เพียงแค่ยืนมองเฉยๆ ให้ระเบียบนั้นกำเนิดขึ้น”[48] แนวคิดที่ญี่ปุ่นยึดถือมาอาจเรียกได้ว่า “สันติภาพแบบปิดประเทศ” (*sakoku* pacifism) โดยที่ไม่พยายามเข้าร่วมในกิจการโลก เพียงแต่มุ่งทำให้ชาติตนเองเท่านั้นปลอดภัยในโครงสร้างสงครามเย็น แต่เมื่อการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของนานาชาติรวมทั้งญี่ปุ่นมีความจำเป็นต่อการกำหนดว่าโครงสร้างที่ไร้ซึ่งสงครามจะบังเกิดขึ้นในโลกยุคหลังสงครามเย็นต่อไปหรือไม่ กลุ่มฝ่ายซ้ายกลับยกชูรัฐธรรมนูญขึ้นมาเน้นย้ำเป็นหลักเหตุผลเพื่อปฏิเสธการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง “และยังป่าวประกาศราวกับว่าเพราะรัฐธรรมนูญสันติภาพนี้จึงทำให้ระเบียบระหว่างประเทศที่ไร้ซึ่งสงครามเกิดขึ้นมาได้ เป็นเรื่องน่าตกใจที่ทั้ง Doi และประชาชนญี่ปุ่นจำนวนมากที่เธอเป็นตัวแทนไม่ได้ตระหนักแม้แต่น้อยถึงตรรกะอันงมงายเช่นนี้ (self-deception)”[49]

Shîna Motoo เป็นอีกคนที่เสนอตรรกะเชื่อมโยงการจัดการวิกฤตกับการสร้างและธำรงระเบียบระยะยาวด้วยการเน้นย้ำถึงการทำให้เห็นเป็น “แบบอย่าง” เพื่อหล่อหลอมกล่อมเกลาให้เกิดแบบแผนพฤติกรรมอันพึง

---

[46] Hasegawa Keitarō, “Chūtōkiki wa chōkika shinai” (The Middle East crisis is not prolonged) *Voice* (Mar, 1991), p. 59.
[47] Magaret Thatcher quoted in Itō, “The Japanese State of Mind,” p. 279.
[48] Itō, “The Japanese State of Mind,” p. 279.
[49] Ibid.

ประสงค์ กระบวนการทั้งหมดนี้จึงถือเป็นผลประโยชน์ในเชิงระบบต่อญี่ปุ่นด้วย เขากล่าวว่าญี่ปุ่นไม่อาจปฏิบัติต่อวิกฤตลักษณะนี้ราวกับเป็นเรื่องของคนอื่น เพราะหากมองผลประโยชน์อย่างทรัพยากรน้ำมันแล้ว ตะวันออกกลางเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญทั้งกับเศรษฐกิจของโลกและของญี่ปุ่น แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ ความเป็นไปของวิกฤตอ่าวฯมีนัยที่ยิ่งใหญ่กว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะสั้น นั่นคือเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวพันกับปัญหาใหญ่ในระยะยาวว่าด้วยการจัดตั้งระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับจัดการความมั่นคงระหว่างประเทศขึ้นมาในโลกยุคหลังสงครามเย็น[50] วิกฤตอ่าวฯจึงถือเป็น “บททดสอบ” ของประชาคมนานาชาติในการจัดการปัญหาความขัดแย้งระดับท้องถิ่นในภูมิภาค โดยสิ่งสำคัญคือจะต้องไม่ส่งสัญญาณที่ผิดจากความพยายามแก้ไขวิกฤตการณ์อันจะทำให้เกิดมรดกตกทอดที่เป็นภัยต่ออนาคตของระเบียบโลก ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ชาติพันธมิตรตะวันตกจะต้องเห็นพ้องและจับมือกันตอบโต้การกระทำของอิรักอย่างจริงจัง เพราะนอกจากพฤติกรรมเช่นนี้จะละเมิดสันติภาพและคุกคามระเบียบระหว่างประเทศแล้ว ยังอาจเป็นแบบอย่างที่เลวร้ายให้แก่ชาติอื่นๆ ต่อไปอีกด้วย[51]

นักวิชาการอย่าง Kitaoka Shinichi และ Amaya Naohiro อดีตเจ้าหน้าที่ MITI รวมถึง Watanabe Michio รัฐมนตรีต่างประเทศและสมาชิกอาวุโสของ LDP ต่างแสดงความเห็นในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน โดยเห็นพ้องกันว่าสมาชิกในประชาคมนานาชาติไม่ควรแม้แต่แสดงท่าทีนิ่งดูดายต่อวิกฤตนี้ เพราะอาจเป็นการส่งสัญญาณที่ผิดว่ายอมรับได้หรือยอมอ่อนข้อต่อการกระทำอันก้าวร้าวของอิรัก เพื่อเป็นแบบอย่างระยะยาวและสั่งสอนชาติที่อาจมีความต้องการอย่างอิรักให้ได้เห็นผลลัพธ์ของการกระทำที่ขัดหลักสากล การจัดการวิกฤตจึงเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งในการวางหลักการ แบบแผนพฤติกรรมและแนวปฏิบัติทั้งในแง่การแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐในระเบียบโลกหลังสงครามเย็น และในแง่การจัดการปัญหาความขัดแย้งร่วมกันของประชาคมนานาชาติต่อไปในอนาคต[52] Ozawa Commission ระบุในส่วนหนึ่งของรายงานโดยเชื่อมโยงกับการตอบสนองที่เหมาะสมของญี่ปุ่นว่า “เพื่อปกป้องสันติภาพระหว่างประเทศ บางครั้งญี่ปุ่นอาจต้องเข้าร่วมกับประชาคมนานาชาติอย่างเป็นเอกภาพ (*kokusaishakai ni ichigan tonatte*) เพื่อเผชิญหน้ากับเผด็จการที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนั้นขึ้นแต่ญี่ปุ่นไม่เข้าร่วมกับความพยายามของนานาชาติและแสดงท่าทียอมรับด้วยการนิ่งเฉย (*mokunin*) ต่อชาติที่ก้าวร้าว แน่นอนว่าญี่ปุ่นจะไม่เป็นที่ยอมรับและไม่อาจรักษาสถานะอันมีเกียรติในเวทีระหว่างประเทศได้”[53]

---

[50] Shīna, “Kokuren gaikō ka nichibei dōmei ka,” p. 121.
[51] Ibid.
[52] Kitaoka Shinichi, “Kyōchō no daika: te o yokosanai heiwa wa nai” (Price of cooperation: no peace without dirty hand) *Chūō Kōron* (Nov, 1990), p. 101; Amaya Naohiro, “Wangansensō wo dō miruka: ‘dachō’ to ‘sara mawashi’ ” (How to look at the Gulf war: ‘ostrich’ and ‘dish-spinning’) *Voice* (March, 1991), p. 81; “Japan & The Gulf: Send SDF to Gulf, Says LDP’s Watanabe,” *The Daily Yomiuri* (Oct 19, 1990); Hasegawa Keitarō, “Chūtōkiki wa chōkika shinai,” p. 59.
[53] “Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi) (Ozawa Commission’s answer to the security problem (main points)),” *Asahi Shimbun* (Feb 21, 1992).

แนวทางการให้เหตุผลเชิงผลตอบแทนหรือยุทธศาสตร์ของฝ่ายสนับสนุนในอีกด้านคือการเน้นให้เห็นบทบาทหน้าที่และประสิทธิผลที่เพิ่มขึ้นของการจัดการความขัดแย้งและสันติภาพของสหประชาชาติและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง PKO ดังที่กล่าวข้างต้นวาทกรรมที่สนับสนุนบทบาทของญี่ปุ่นในกลไกสากลนี้มีขึ้นอย่างแพร่หลายนับแต่ท้ายทศวรรษ 1980 และรัฐบาล Takeshita ก็ตอบสนองต่อแนวโน้มนี้ด้วยการริเริ่มส่งบุคลากรสายพลเรือนเข้าร่วม นอกจากนี้แล้วในช่วงวิกฤตอ่าวฯ บทบาทด้านความมั่นคงของสหประชาชาติได้รับการพลิกฟื้นขึ้นมาอย่างเด่นชัดจากการจับมือกันของมหาอำนาจสมาชิกถาวรใน UNSC หันมาใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือจัดการพฤติกรรมรุกรานของอิรักและยับยั้งวิกฤต ในการสร้างความชอบธรรมและโน้มน้าวมติมหาชนให้เข้าหาบทบาทสันติภาพบนหลัก “ความมั่นคงร่วม” ฝ่ายสนับสนุนบทบาทด้านนี้จึงผลิตซ้ำวาทกรรมที่รณรงค์ให้มองสหประชาชาติว่าเป็นเสาหลักหนึ่งในการธำรงระเบียบและเสถียรภาพของโลกยุคหลังสงครามเย็น

Ozawa Ichirô ให้ความเห็นในประเด็นนี้ว่า “เราต้องนึกถึงสหประชาชาติในการมีบทบาทเป็นแกนกลางส่งเสริมความพยายามระดับโลกในการสร้างระเบียบระหว่างประเทศขึ้นใหม่ ในสงครามเย็นสหประชาชาติอาจเป็นเวทีแข่งขันด้านอำนาจระหว่างสหรัฐฯกับสหภาพโซเวียต . . . แต่การสิ้นสุดของการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ได้ปลุกสหประชาชาติให้ตื่นจากการหลับใหลในฤดูหนาวอันยาวนาน . . . เป็นครั้งแรกนับแต่สหประชาชาติก่อตั้งขึ้นปี 1945 ที่มีความเป็นไปได้ว่าบทบาทด้านความมั่นคงขององค์การจะได้รับการวางรากฐานในการเมืองระหว่างประเทศ ถือเป็นภาระหน้าที่ของญี่ปุ่นมากกว่าชาติอื่นใดที่ต้องผลักดันความเป็นไปได้นี้ ความพยายามนี้จะเป็นเงื่อนไขจำเป็นของญี่ปุ่นในการดำรงอยู่ในโลกต่อไปในอนาคต”[54] ที่ว่าญี่ปุ่นต้องรับหน้าที่สำคัญดังกล่าวก็เพราะเป็นที่รับรู้กันว่านับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ญี่ปุ่นประกาศหลักนโยบายและยุทธศาสตร์ของตนว่าจะยึด “สหประชาชาติเป็นแกนกลาง” หรือ “UN-centrism”[55] การส่งเสริมให้องค์การนี้แสดงบทบาทได้ตามเป้าหมายจึงสอดคล้องตามอุดมคติในการต่างประเทศของญี่ปุ่น นอกจากนี้ Ozawa ยังชี้ให้เห็นบทบาทด้านความมั่นคงของสหประชาชาติที่สะท้อนเป็นรูปธรรมใน PKO เขาตั้งข้อสังเกตว่า “ข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อสันติภาพในกัมพูชาเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงถึงบทบาทใหม่ของสหประชาชาติ . . . ข้อตกลงนี้กำหนดให้ภารกิจรักษาสันติภาพ UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia) เข้าไปสอดส่องดูแลการบริหารกิจการภายในในด้านต่างๆ ของกัมพูชาโดยตรง นับเป็นครั้งแรกที่สหประชาชาติทำหน้าที่เป็นแกนนำและกำหนดทิศทางของหน่วยงานต่างๆ

[54] Ozawa, *Blueprint for a New Japan,* p. 113-114.
[55] Ibid., p. 113

ภายในรัฐหนึ่งๆ และถือเป็นภารกิจลักษณะนี้ครั้งแรกในกรอบภารกิจ PKO ด้วย นี่จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ขององค์การก็ว่าได้" [56]

นายกฯ Miyazawa Kiichi เน้นย้ำหลายครั้งระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้นำให้เห็นถึงบทบาทด้านความมั่นคงที่แข็งขันขึ้นของสหประชาชาติ อันเป็นความพยายามเรียกเสียงสนับสนุนร่างกฎหมาย PKO เขาใช้ประเด็นนี้เป็นเหตุผลชี้ให้เห็นความจำเป็นของญี่ปุ่นในการปรับท่าทีการแสดงบทบาทต่อองค์การนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายคุณูปการด้านกำลังคนในภารกิจด้านความมั่นคงและสันติภาพ เขากล่าวในสุนทรพจน์ด้านนโยบายในรัฐสภาปลายปี 1991 หลังเข้ารับตำแหน่งนายกฯว่า "การทำงานของสหประชาชาติได้รับการพิสูจน์ให้เห็นในวิกฤตอ่าวฯ และเป็นที่คาดหมายกันว่าสหประชาชาติจะจัดตั้ง UNTAC ขึ้นดำเนินภารกิจ PKO หลังจากที่มีการบรรลุข้อตกลงสันติภาพแบบครอบคลุมในกรณีกัมพูชา โดยจะทำหน้าที่ธำรงสันติภาพจนกว่าสามารถจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้นปกครองประเทศได้ เมื่อพิจารณาบรรยากาศระหว่างประเทศใหม่นี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ญี่ปุ่นต้องพยายามให้มากที่สุดตามอุดมคติพื้นฐานของรัฐธรรมนูญในการเข้าร่วมกับนานาชาติเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่สหประชาชาติซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรับประกันสันติภาพของโลก"[57]

Watanabe Michio รัฐมนตรีต่างประเทศกล่าวว่า "การล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในนโยบายทำให้สหประชาชาติกลับไปมีบทบาทตามวัตถุประสงค์ดั้งเดิมได้อีกครั้งและสามารถทำงานได้อย่างราบรื่นขึ้น ในการจัดการปัญหาบางด้านก็มีความคืบหน้าให้เห็นบ้างแล้วอย่างการลดอาวุธระหว่างมหาอำนาจและการป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตามประเด็นความขัดแย้งระดับท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ยังคงไม่หมดไป ทั้งปัญหาผู้ลี้ภัย การก่อการร้าย ยาเสพติดและมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมโลกเป็นตัวอย่างของปัญหาอีกมากมายที่โลกต้องแก้ไข ในเวลาเช่นนี้นี่เองที่ความสำคัญของสหประชาชาติได้รับการยืนยันอีกครั้งและมีความคาดหวังต่อองค์การนี้เพิ่มมากขึ้นด้วย"[58] เขายังกล่าวย้ำถึงบทบาทของ PKO ด้วยว่า "บนพื้นฐานจิตวิญญาณของกฎบัตรสหประชาชาติและความพยายามพิทักษ์สันติภาพ PKO เป็นตัวอย่างความสำเร็จหนึ่งของสหประชาชาติที่เห็นได้ในช่วงเวลาไม่กี่ปีมานี้ ประเทศต่างๆ มากกว่า 80 ชาติทั่วโลกได้ทำประโยชน์แก่ประชาคมระหว่างประเทศผ่านการทำงานอย่างหนักของคนจากชาติเหล่านี้ ร่างกฎหมาย PKO ที่พิจารณากันมาจนถึงการประชุมรัฐสภาสมัยนี้เป็นความพยายามที่จะเตรียมกรอบปฏิบัติให้ญี่ปุ่นสามารถเข้าร่วมอย่างแข็งขันในภารกิจดังกล่าวได้"[59]

---

[56] Ibid., p. 114.
[57] *Policy Speech by Prime Minister Miyazawa Kiichi to the 122nd Session of the National Diet* (Nov 8, 1991).
[58] *Foreign Policy Speech by Foreign Minister Watanabe Michio to the 123rd Session of the National Diet* (Jan 24, 1992).
[59] Ibid.

3.4.2 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขัน

ส่วนที่น่าสนใจที่สุดในกระแสการถกเถียงเพื่อช่วงชิงเสียงสนับสนุนการปฏิรูปบทบาทและการส่ง SDF ไปปฏิบัติงานนอกประเทศ เห็นจะเป็นกลุ่มวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนที่มุ่งนำเสนอตรรกะเชิงหลักการ วาทกรรมลักษณะนี้มีบทบาทอย่างมากในการสร้างฐานรองรับใหม่ในเชิงบรรทัดฐานและความชอบธรรมให้แก่นโยบายการทำประโยชน์ระหว่างประเทศ และถือเป็นวิวัฒนาการสำคัญทางด้านแนวคิดและทัศนคติที่จะพัฒนาต่อเนื่องไปในการต่างประเทศของญี่ปุ่นนับจากช่วงสิ้นสุดสงครามเย็นจนกระทั่งปัจจุบัน เราจะเห็นด้วยว่าแนวคิดว่าด้วย RCSD เข้ามามีส่วนสำคัญในการสร้างข้อถกเถียงภายใต้วาทกรรมรูปแบบนี้ โดยถูกใช้งานเป็นแนวคิดคู่เปรียบเทียบเพื่อผลักดันให้เกิดฉันทามติใหม่เข้าหาเป้าหมายที่เป็นจุดยืนสายกลางและเป็นที่พึงประสงค์มากกว่านั่นคือ “ความมั่นคงร่วม” ในกรอบสหประชาชาติ ในการบรรลุเป้าหมายของการทำให้แนวทางการส่ง SDF เข้าร่วม PKO กลายเป็นดุลยภาพใหม่ในยุทธศาสตร์ว่าด้วยบทบาทระหว่างประเทศ

วาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนมักชี้นำให้เห็นปัญหาข้อเสนอแบบสุดโต่งสองด้าน ด้านหนึ่งคือแนวทางของฝ่ายซ้ายที่ยึดติดกับการคงสถานะบทบาทเดิมที่เป็นมาซึ่งอย่างที่เห็นในวิกฤตก่อนหน้าไม่อาจตอบสนองต่อเสียงเรียกร้องของประชาคมโลกและสภาวการณ์ในระเบียบโลกใหม่ได้อีกต่อไป อีกด้านหนึ่งคือแนวทางที่ต้องการให้ขยายบทบาทของ SDF ออกไปเกินกว่ากรอบ “ความมั่นคงร่วม” อย่างการยอมรับ RCSD และการมีบทบาทให้ทัดเทียม “รัฐปกติ” อื่นๆ ปัญหาของแนวทางนี้คือไม่อาจเรียกเสียงสนับสนุนหรือโน้มน้าวมติมหาชนภายในประเทศได้ กลับจะก่อให้เกิดภาวะชะงักงันในการถกเถียงเชิงหลักการและกฎหมายจนไม่สามารถผลักดันนโยบายต่อไปได้ ฝ่ายสนับสนุนโต้แย้งจุดยืนและข้อเสนอของทั้งสองกลุ่มด้วยการเปิดประเด็นถกเถียงใหญ่ใน 2 แนวหน้า ด้านหนึ่งว่าด้วยแนวคิดที่เป็นแก่นแกนของอุดมการณ์ยุคหลังสงครามของญี่ปุ่นนั่นคือ แนวคิดใฝ่สันติ หรือ “สันตินิยม” (pacifism) ซึ่งฝ่ายส่งเสริมบทบาทมุ่งผลิตวาทกรรมในเชิงทบทวนตรวจสอบเพื่อสังคายนาแนวคิดนี้ใหม่ให้กลายเป็นอุดมการณ์รองรับนโยบายสร้างคุณูปการด้านสันติภาพและความมั่นคงระดับโลก อีกด้านหนึ่งนั้นเป็นข้อถกเถียงว่าด้วยแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” ซึ่งฝ่ายนี้นอกจากจะเน้นย้ำในวาทกรรมให้เห็นถึงความชอบธรรมในระดับสากลและในฐานะอุดมคติในการดูแลระเบียบโลกแล้ว ยังพยายามผูกโยงแนวคิดนี้เข้ากับหลักคุณค่า บรรทัดฐานและจิตวิญญาณของกฎหมายภายในของญี่ปุ่น การหันเข้าหาแนวคิดใหม่นี้จึงสอดผสานเข้ากับแนวทางดั้งเดิมในลักษณะการพัฒนาต่อยอดมากกว่าการหักล้างระบบคุณค่าเก่า ในกระบวนการให้คำอธิบายและปรับการรับรู้เรื่องนี้ RCSD เข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมากทั้งในแง่การทำให้แนวคิดใหม่มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและมีสถานะเป็นแนวทางที่ประนีประนอมและพึงประสงค์มากกว่า

- ***สันตินิยมแนวใหม่ : สันตินิยมแบบแข็งขัน***

เราจะเห็นในเนื้อหาส่วนนี้ว่าตรรกะที่ฝ่ายสนับสนุนสร้างและผลิตซ้ำนอกจากจะมุ่งโจมตีข้อจำกัดในวิถีการแสดงบทบาทดั้งเดิมและประเด็นโต้แย้งของฝ่ายซ้ายแล้ว ยังหวังผลในการย้ำให้เห็น “ความสอดคล้องต่อเนื่อง” ระหว่างหลักการที่นำเข้ามาใหม่จากระดับสากล นั่นคือ “ความมั่นคงร่วม” กับหลักคุณค่าและบรรทัดฐานที่ญี่ปุ่นยอมรับซึ่งรวมถึงจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญ ในประเด็นนี้ “สันติภาพ” ซึ่งสะท้อนอุดมคติและอัตลักษณ์ของญี่ปุ่นยุคหลังสงครามกลายเป็นเป้าในการพิจารณาไตร่ตรองเสียใหม่ “สันตินิยม” อันเป็นจิตวิญญาณพื้นฐานของรัฐธรรมนูญและเป็นอุดมการณ์ที่ฝ่ายซ้ายใช้ยับยั้งความพยายามปรับสถานะของ SDF ถูกให้ความหมาย คำอธิบายและแนวการรับรู้ใหม่ในแบบที่สามารถรองรับเอาหลัก “ความมั่นคงร่วม” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วยได้ กลุ่มนี้โจมตี “สันตินิยม” แบบซ้ายว่าสะท้อนทัศนคติที่คับแคบและสนใจเฉพาะสันติภาพของชาติตนเองเป็นสำคัญ ในด้านหนึ่งนั้นข้อเรียกร้องตามแนวสันตินิยมแบบนี้ดูเหมือนยึดภาวะสันติภาพของญี่ปุ่นเป็นตัวตั้ง เนื่องจากยอมรับหน้าที่ของ SDF ที่จำกัดแค่ “การป้องกันประเทศตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” เท่านั้น โดยตัดความเป็นไปได้ในการร่วมสร้างประโยชน์ในระบบระหว่างประเทศแม้จะเป็นไปตามมาตรฐานที่ยอมรับเป็นสากลก็ตาม ในอีกด้าน สันตินิยมของฝ่ายซ้ายอย่างที่สะท้อนในทัศนะของ Doi Takako ยังเป็นสันตินิยมที่คิดแต่จะปกป้องหลักกฎหมายและพิทักษ์บรรทัดฐานภายในประเทศอย่างรัฐธรรมนูญสันติภาพไว้อย่างเหนียวแน่น กระทั่งกลายเป็นการเพิกเฉยต่อความพยายามและการลงมือลงแรงของนานาชาติในการสร้างสันติภาพให้บังเกิดขึ้นในโลก

ฝ่ายสนับสนุนบทบาทเรียกร้องผ่านโวหารหลากหลายรูปแบบให้สังคมญี่ปุ่นสลัดคราบสันตินิยมแบบ “คับแคบและเฉื่อยชา” (passive, inactive pacifism / *judôteki, shôkyokuteki heiwashugi*)[60] หรือ “สันตินิยมที่คำนึงถึงแต่ชาติตน” (one-coutry pacifism / *ikkoku heiwashugi*) และหันเข้าหาสันตินิยมแบบ “กระตือรือร้นและลงมือลงแรง” (enthusiastic, active pacifism / *sekkyokuteki*, *nôdôteki heiwashugi*)[61] โดยมุ่งสู่การมีส่วนร่วมกับนานาชาติและมองการสร้างสันติภาพในระดับโลกเป็นสาระสำคัญของอุดมคติ “สันติภาพตามหลักสากล” จึงควรเป็นฐานคติตั้งต้นในการพิจารณาบทบาทที่เหมาะสมและสมกับสถานะของญี่ปุ่น อาจเรียกได้ว่าเป็นแนวทางนี้เป็นความพยายามผนวกหลักสันตินิยมดั้งเดิมเข้ากับอุดมคติแบบระหว่างประเทศนิยมหรือสากลนิยมที่เข้ามามีบทบาทในสังคมญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นในช่วงหลายทศวรรษหลังการกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจขึ้นมา ฝ่ายสนับสนุนสร้างความชอบธรรมแก่การปฏิรูปวิถีการรับรู้เกี่ยวกับสันติภาพและสันตินิยมด้วยการเชื่อมโยงให้เห็นหลักการที่แฝงอยู่ในกฎหมายที่มีอยู่แล้วภายในประเทศอย่างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนกฎหมายสากลอย่างกฎบัตรสหประชาชาติ การ

[60] “Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi).”
[61] Ibid.

เน้นให้เห็นมุมมองใหม่และนัยใหม่ในข้อบัญญัติที่ดำรงอยู่มาก่อนแล้วนอกจากจะช่วยวางรากฐานทางกฎหมายและความชอบธรรมรองรับการปรับทัศนะและฐานคติในสังคมแล้ว ยังช่วยให้เห็น “ความสอดคล้อง” และการรักษาสถานะดั้งเดิมในเชิงหลักการ มากกว่าการสร้างความแตกหัก หรือล้มล้างแนวทางที่สังคมยึดถือมาอีกด้วย

ทัศนะที่ประกอบรวมเป็นวาทกรรมกระแสที่มุ่งตั้งคำถามต่อสันตินิยมฝ่ายซ้ายพร้อมทั้งผลักดันสันตินิยมแบบแข็งขันมีอยู่แพร่หลายในกระบวนการกำหนดนโยบายช่วงนี้ Ozawa Ichirô แกนนำใน LDP ที่ได้เอ่ยถึงในตอนต้นถือเป็นตัวแสดงสำคัญในการผลักดันให้สังคมคิดทบทวนและถกอภิปรายในเรื่องนี้ รายงานของ Ozawa Commission สะท้อนให้เห็นเด่นชัดโดยไล่เรียงหลักเหตุผลในการปรับวิธีรับรู้ต่อค่านิยมสำคัญนี้ รายงานได้แย้งจุดยืนของฝ่ายซ้ายที่ตั้งอยู่บนความหวาดระแวงว่าญี่ปุ่นจะเดินซ้ำรอยประวัติศาสตร์การผงาดของลัทธิทหารและการเข้าทำสงคราม สันตินิยมบนฐานคตินี้นอกจากจะหวั่นวิตกเกินกว่าเหตุแล้วยังเป็นปัญหาต่อการวางตัวของญี่ปุ่นในประชาคมโลก “วิถีทางในฐานะรัฐสันติที่ญี่ปุ่นยึดถือมาส่งผลให้มีท่าทีเฉื่อยชาและไม่ตื่นตัวนักในการทำประโยชน์แก่ชาติอื่นด้านสันติภาพและความมั่นคง ทั้งยังขาดความกระตือรือร้นและการลงมือลงแรงเพื่อช่วยให้ผู้คนในโลกหลุดพ้นจากความกลัวและความอดอยากและมีชีวิตที่สันติ” สังคมญี่ปุ่นเข้าใจเสมอมาว่า “สันติภาพคือการปลอดทหาร” (*heiwa ikôru higunji*) และยึดแนวทาง “สันตินิยมที่คิดถึงแต่ชาติตน” *(ikkoku heiwashugi*) กล่าวคือเพียงญี่ปุ่นมีความสงบปลอดภัยและไม่มีอำนาจการทหาร หรือ “เป็นกลางและไม่ติดอาวุธ” ก็เพียงพอแล้ว โดยไม่นึกถึงข้อเท็จจริงอย่างที่วิกฤตอ่าวฯแสดงให้เห็นว่า “สันติภาพไม่ได้เกิดจากการป่าวร้อง หากประชาคมนานาชาติไม่ดำเนินการเป็นเอกภาพร่วมกันสันติภาพก็ไม่อาจเกิดได้ . . . การมีบทบาทปกป้องสันติภาพของโลกเป็นวิถีที่ประชาคมโลกยอมรับเป็นสากล (*sekai no jôshiki*) ญี่ปุ่นจึงควรปรับก้าวย่างของตนให้สอดรับกับวิถีทางนี้ด้วย”[62]

นอกเหนือจากการชี้ถึงข้อด้อยของสันตินิยมแบบเก่าและการต้องปฏิรูปตามแนวทางสากลแล้ว ประเด็นที่น่าสนใจอีกอย่างคือการอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสันตินิยมแบบแข็งขันกับจิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญโดยพยายามปรับมุมมองจากที่ฝ่ายซ้ายใช้รัฐธรรมนูญเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อให้ญี่ปุ่นงดเว้นด้านการทหาร มาสู่การใช้เป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่บทบาทสันติภาพระหว่างประเทศที่มี SDF ช่วยเป็นคุณูปการด้านกำลังคน รายงานนี้เน้นย้ำถึงความสอดคล้องต่อเนื่องของสันตินิยมแบบแข็งขันกับอุดมคติแบบ “สากลนิยม” ที่แฝงอยู่ในตัวบทของกฎหมายสูงสุด ข้อบัญญัติที่สะท้อนอุดคติสากลนิยมนี้มีอยู่แต่เดิมแต่กลับถูกมองข้ามเพราะมัวยึดมั่นกับสันตินิยมแบบต่อต้านทหารเพียงอย่างเดียว ข้อบัญญัติที่รายงานนี้อ้างถึงอย่างแรกคืออารัมภบท (preamble) ของรัฐธรรมนูญที่มีคำปฏิญาณว่าญี่ปุ่น “ปรารถนาที่จะยืนหยัดในตำแหน่งอันมีเกียรติในประชาคมระหว่างประเทศ

[62] Ibid.

โดยมุ่งธำรงสันติภาพและขจัดทรราช ความเป็นทาส การกดขี่และอคติให้หมดสิ้นจากโลกตลอดไป” และ “เชื่อว่าไม่มีชาติใดที่รับผิดชอบแค่เฉพาะชาติตนเองเท่านั้น นอกจากนี้กฎเกณฑ์ด้านคุณธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งสากลและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นี้ก็เป็นหน้าที่ของทุกชาติที่ต้องการรักษาอธิปไตยและดำรงความสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ” รายงานชี้ว่าข้อความส่วนนี้ “สะท้อนถึงจิตวิญญาณแห่งรัฐธรรมนูญที่มุ่งให้ญี่ปุ่นร่วมมือกับนานาชาติและทุ่มเทความพยายามพิทักษ์สันติภาพและระเบียบของโลก” ข้อบัญญัติอีกส่วนที่รายงานนำมาใช้อ้างอิงเพื่อปรับการรับรู้คือ มาตรา 9 วรรค 1 ที่มีวลีขึ้นต้นว่า “ปรารถนาอย่างจริงใจให้เกิดสันติภาพระหว่างประเทศบนพื้นฐานระเบียบและความยุติธรรม” ทั้งสองส่วนนี้ถูกนำมาเน้นย้ำในฐานะ “จิตวิญญาณ” (*seishin*) หรือ “แก่นแท้” (*honshitsu*) ของตัวบทกฎหมายที่โน้มเอียงเข้าหาอุดมการณ์สากลนิยม รายงานย้ำว่า “จิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญตามที่กล่าวนี้ เป็นจิตวิญญาณที่มุ่งไปสู่สันตินิยมแบบกระตือรือร้นและลงมือลงแรง (enthusiastic, active pacifism / *sekkyokuteki*, *nôdôteki heiwashugi*) ที่แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากสันตินิยมแบบเฉื่อยชาและนึกถึงแต่ชาติตนเอง”[63]

รายงานยังขยายความต่อไปว่าจริงอยู่ที่ตามการตีความของรัฐบาลที่เป็นมา มาตรา 9 ยอมรับให้ญี่ปุ่นสามารถใช้กำลังได้จำกัดเพียงเพื่อป้องกันตนเอง “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” เท่านั้น “แต่เมื่อลองพิจารณาแนวทางสันตินิยมแบบแข็งขันซึ่งปรากฏในอารัมภบท คงไม่อาจคิดได้ว่ารัฐธรรมนูญปฏิเสธการใช้กำลังในการรักษาและฟื้นคืนสันติภาพระหว่างประเทศภายใต้ความร่วมมือกับนานาชาติ (*kokusai kyôchô*)”[64] นอกจากกฎหมายภายในแล้ว Ozawa Commission ยังอ้างอิงแหล่งความชอบธรรมจากหลักเกณฑ์สากลอันได้แก่ มาตรา 43 ของกฎบัตรสหประชาชาติที่กำหนดว่า “เพื่อได้มีส่วนร่วมในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ สมาชิกทั้งปวงของสหประชาชาติรับที่จะจัดสรรกำลังอาวุธ ความช่วยเหลือ และความสะดวก รวมทั้งสิทธิในการผ่านดินแดนตามที่จำเป็น เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ” ดังนั้นแล้วรายงานแย้งว่า “การใช้กำลังในรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่บนความตกลงระหว่างประเทศเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาและฟื้นฟูสันติภาพนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรก่อให้เกิดข้อกังขาใดๆ ในกรณีเช่นนี้หากญี่ปุ่นใช้กำลังในต่างประเทศก็จะไม่เข้าข่ายข้อห้ามในมาตรา 9 ที่ระบุว่า ‘ไม่ใช้สงครามหรือการใช้กำลังเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ’ อาจมองได้ว่ากรณีเช่นนี้ไม่ขัดกับมาตรา 9 แต่อย่างใด” เราอาจมองเหตุผลเช่นนี้ของคณะกรรมการศึกษาว่าส่งผลช่วยย้ำให้เห็นว่าบทบาทบนพื้นฐาน “ความมั่นคงร่วม” อยู่นอกข้อถกเถียงและการตีความว่าด้วยมาตรา 9 กล่าวคือเป็นคนละมิติกับประเด็นการใช้กำลังโดยทั่วไปของรัฐหรือการใช้กำลัง “ในฐานะการใช้อำนาจอธิปไตย” (*kokken no hatsudôtaru sensô*) ตลอดจนการใช้ RCSD ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนอยู่ภายใต้ “กรอบข้อห้าม” ที่วางไว้มาก่อนหน้า

[63] Ibid.
[64] Ibid.

“ความมั่นคงร่วม” ถูกทำให้เป็นหลักการที่อยู่นอกขอบเขตข้อห้ามที่มีอยู่ หรือเรียกได้ว่าเป็น “ข้อยกเว้น” อีกประการที่มีความชอบธรรมจากทั้งกฎหมายภายในและหลักสากล ไม่ต่างไปจากการที่ญี่ปุ่นยอมรับให้ “การป้องกันตนเองโดยลำพัง” (individual self-defense) เป็นข้อยกเว้นในข้อห้ามการใช้กำลังมาตั้งแต่ต้นยุคหลังสงคราม

Amaya Naohiro นักวิชาการ อดีตเจ้าหน้าที่ MITI เป็นผู้นำความคิดเห็นอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทอย่างมากในฐานะ “ผู้ประกอบการเชิงปทัสถาน” ชักนำให้เกิดการปรับทัศนะว่าด้วยสันติภาพและสันตินิยม Amaya โต้แย้งจุดยืนของฝ่ายซ้ายในประเด็นเช่นเดียวกับรายงานของคณะกรรมการข้างต้น แต่นำเสนอคำอธิบายในรูปแบบที่ต่างออกไป เขาอาศัยโวหารแบบอุปมาอุปไมยเปรียบเทียบให้เห็นมโนภาพของปัญหาและอุดมคติที่ญี่ปุ่นควรตั้งเป็นเป้าในการดำเนินท่าทีระหว่างประเทศ ในข้อเขียนชิ้นหนึ่งเขาเปรียบเปรยสันตินิยมแบบเฉื่อยชากับสันตินิยมแบบแข็งขันว่าเหมือน “สันติภาพของนกกระจอกเทศ” (*dachô no heiwa*) กับ “สันติภาพแบบกายกรรมหมุนจาน” (*saramawashi no heiwa*) ในแบบแรกนั้นเขาได้อาศัยมโนทัศน์ที่อาจเป็นมายาคติที่ว่านอกกระจอกเทศมักปักหัวมุดลงใต้ดินเมื่อรู้สึกถึงภัยที่ใกล้เข้ามา ญี่ปุ่นที่ไม่สนใจความเป็นไปของโลกที่มีรัฐก้าวร้าวกระทำการอันละเมิดสันติภาพและอาจเป็นภัยทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่อญี่ปุ่น มีท่าทีไม่ต่างจากนกกระจอกเทศที่ด้วยสัญชาตญาณทำให้ลืมนึกไปว่าการมองไม่เห็นหรือทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ต่อภัยคุกคาม ไม่ได้มีผลทำให้อันตรายที่มีอยู่อันตรธานไปได้ การยึดมั่นในสันตินิยมแบบที่เน้นย้ำถึงข้อจำกัดจนทำให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมความพยายามระดับนานาชาติเพื่อจัดการภัยคุกคามต่อระเบียบโลกไม่ได้นั้น ก็ไม่ต่างจากการเมินเฉยต่อความเป็นไปในกิจการของโลกซึ่งเมื่อเกิดผลอะไรขึ้นแล้วจะเรียกว่าไม่กระทบต่อญี่ปุ่นเลยก็ไม่ได้ การมุดหัวลงดินและเพิกเฉยต่อบทบาทหน้าที่เป็นมโนภาพที่ต่างจาก “สันติภาพแบบกายกรรมหมุนจาน” อันหมายถึงสันติภาพจากความพยายามหรือลงมือลงแรง กล่าวคือเพื่อให้จานสามารถหมุนอยู่บนปลายไม้อย่างมั่นคงและไม่ร่วงหล่นลงพื้น ผู้แสดงกายกรรมชนิดนี้ต้องอาศัยทั้งทักษะและความพยายามในการสร้างสมดุลและใช้พละกำลังอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้จานหมุนอยู่กับที่ จานที่ทรงตัวนิ่งอยู่บนปลายไม้ราวกับลอยได้เองเปรียบเสมือนเสถียรภาพและสันติภาพของระเบียบโลกซึ่งบางครั้งในภาวะที่สงบและสันติอาจทำให้เราหลงเข้าใจผิดว่าภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยตัวเอง[65] ทัศนคติแบบนี้อาจไม่ต่างจากสันตินิยมแบบฝ่ายซ้ายที่มองว่าสันติภาพเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องทำอะไร สันติภาพแบบกายกรรมหมุนจานสื่อว่าภายใต้ความสงบนั้นจำเป็นต้องอาศัยการทำงานและทุ่มเทแรงกำลังของชาติต่างๆ ในการดูแลสอดส่องระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนจัดการกับพฤติกรรมละเมิดเพื่อไม่ให้สั่นคลอนเสถียรภาพและเพื่อเป็นการส่งสัญญาณเชิงป้องปรามไม่ให้เกิดพฤติกรรมเช่นนี้ขึ้นอีก Amaya เรียกร้องให้สังคมญี่ปุ่นก้าวพ้นจากสันตินิยมแบบแคบและเมินเฉยต่อโลกภายนอก

[65] Amaya, “Wangansensō wo dō miruka: ‘dachō’ to ‘sara mawashi’, ”

และหันเข้าหาการแสดงบทบาทอย่างแข็งขันเพื่อทำหน้าที่ปกป้องและส่งเสริมคุณธรรมสากล[66] ซึ่งก็คือสันตินิยมในแบบที่มุ่งไปหาสากลนิยมและร่วมมือร่วมแรงเป็นหนึ่งเดียวกับนานาชาติให้มากขึ้นในการดูแลระเบียบโลก

ในทำนองเดียวกันนักวิชการอย่าง Suzuki Yukio ก็ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับอุดมคติสันตินิยมที่แพร่หลายในญี่ปุ่นว่ามีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างไปจากวิถีทางที่ยอมรับเป็นสากลอยู่มาก ลักษณะพิเศษที่ว่านี้คือการที่สันตินิยมมีสถานะเสมือนดั่ง "สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ละเมิดมิได้" (*shinwa teki / zettaishugi teki*)[67] แนวทาง "สันตินิยมแบบญี่ปุ่น" นี้ควรได้รับการไตร่ตรองใหม่ภายหลังปัญหาความไร้ประสิทธิภาพในการรับมือวิกฤตอ่าวฯ โดย Suzuki ชี้ให้เห็นความเป็นสากลของการร่วมมือกันของนานาชาติบนพื้นฐานหลักการ "ความมั่นคงร่วม" ว่าในระหว่างวิกฤตอ่าวฯชาติสมาชิกส่วนใหญ่ในสหประชาชาติต่างให้การสนับสนุนแนวคิด "การใช้กำลังเพื่อปราบปรามการใช้กำลัง"[68] สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นจากข้อมติของ UNSC และจำนวนชาติที่ส่งกองกำลังเข้าร่วมกองกำลังนานาชาติที่จัดตั้งขึ้นในตะวันออกกลาง หลักการที่ยึดถือมาในระดับนานาชาตินับจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในฐานะเสาหลักของสถาบันสากลในการธำรงระเบียบและสันติภาพนี้ แม้ว่าจะห้ามการใช้กำลังเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานแต่ไม่ได้ปฏิเสธการใช้กำลังในทุกรูปแบบอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ในยามที่มีรัฐใดรัฐหนึ่งมีท่าทีก้าวร้าวอย่างกรณีอิรักพยายามเปลี่ยนแปลงสถานะและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนด้วยการใช้กำลังเข้ารุกรานรัฐอื่น ประชาคมนานาชาติย่อมจำเป็นต้องใช้กำลังเข้าทัดทานและหยุดยั้งการกระทำดังกล่าว ดังนั้นการทหารและการใช้กำลังใช่ว่าจะไร้ซึ่งประโยชน์เสมอไปหรือเป็นโทษเสียทั้งหมด Suzuki อธิบายให้เห็นว่าโดยหลักสากลแล้วสงครามและการใช้กำลังมีแบบที่ต้องห้ามและแบบที่จำเป็นต้องใช้เป็นมาตรการรับมือพฤติกรรมละเมิด ซึ่งมีสถานะที่ชอบธรรมและยอมรับกันทั่วไปอย่างเช่นการใช้กำลังตามหลักความมั่นคงร่วม แต่ความเข้าใจเช่นนี้กลับไม่ได้แพร่หลายในมุมมองสันตินิยมแบบญี่ปุ่น เขาเสนอว่าเพื่อที่จะสามารถผนึกกำลังกับประชาคมนานาชาติได้ สังคมญี่ปุ่นควรเปลี่ยนแปลงฐานคติว่าด้วยสันตินิยมที่ปฏิเสธการใช้กำลังในทุกรูปแบบอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติว่าด้วยสงครามที่ครอบงำมติมหาชนอยู่ตั้งแต่ในระดับสถานศึกษาไปจนถึงวงการเมือง แนวคิดที่มองสงครามว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายโดยไม่เข้าใจว่าสงครามอันชอบธรรมก็เป็นกลไกที่จำเป็นในการผดุงสันติภาพ[69]

Tanaka Akihiko นักวิชาการผู้มีชื่อเสียงอีกคนในวงการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็เสนอตรรกะสนับสนุนหลัก "ความมั่นคงร่วม" เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเข้าใจอย่างถ่องแท้ภายในสังคมการเมืองของญี่ปุ่นมากขึ้น ขณะที่โจมตีแนวคิดสันตินิยมแบบปลอดทหารที่ฝ่ายซ้ายรณรงค์เป็นวาระหลัก เขาเน้นย้ำโดยอ้างอิงกฎเกณฑ์และ

---

[66] Ibid., p. 82.
[67] Suzuki Yukio, "Keizai taikoku no risuku to sekinin" (Risks and responsibilities of the economic power) *Chūō Kōron* (May, 1991), p. 96.
[68] Ibid., p. 99.
[69] Ibid.

หลักการสากล โดยชี้ถึงหลักการทำงานพื้นฐานของสหประชาชาติว่าตั้งอยู่บนแนวคิดการมี “ตำรวจโลก” คอยสอดส่องดูแลสันติภาพระหว่างรัฐ ในแง่นี้การใช้กำลังมีความจำเป็นในรูปแบบ “ความมั่นคงร่วม” ที่สมาชิกขององค์การให้ความร่วมมือในการดำเนินมาตรการเพื่อยับยั้งและลงโทษการกระทำใดๆ ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ Tanaka กล่าวว่าสถาปนิกผู้มีส่วนร่างกฎบัตรสหประชาชาติในปี 1945 ได้ออกแบบให้สถาบันนี้จัดการกับการใช้กำลังแบบผิดกฎหมายด้วยการที่รัฐสมาชิกร่วมกันคว่ำบาตรหรือลงโทษรัฐที่สั่นคลอนระเบียบซึ่งในบางกรณีอาจต้องใช้มาตรการรุนแรงถึงขั้นต่อต้านด้วยกำลังทหาร เพื่อจัดการกับรัฐก้าวร้าวประชาคมนานาชาติอาจไม่มีทางเลือกและจำเป็นต้องหันไปพึ่งการใช้กำลังภายใต้กรอบความมั่นคงร่วม ซึ่งเป็นแนวคิดตั้งต้นชัดเจนนับแต่การจัดตั้งสหประชาชาติขึ้นมา เขาสมมติให้ลองจินตนาการดูว่าหากสหประชาชาติไม่มีกลไกลักษณะนี้อยู่แล้ว จะทำให้การใช้กำลังทุกรูปแบบหมดสิ้นไปจากประชาคมโลกจริงหรือ สิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นมากกว่าคือรัฐต่างๆ ในโลกหวนกลับไปอยู่ในสภาพที่ทุกรัฐใช้กำลังทหารกันแบบตัวใครตัวมัน[70] หรือสภาพอนาธิปไตยที่ไม่มีสถาบันศูนย์กลางคอยควบคุมดูแลพฤติกรรมของรัฐและจัดการระเบียบกฎเกณฑ์ในปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั่นเอง

ในประเด็นเดียวกันนี้ Kuriyama Takakazu เจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงการต่างประเทศ ได้แสดงทัศนะที่เกี่ยวข้องในบทความที่เผยแพร่ปลายปี 1991 ซึ่งเสนอวิสัยทัศน์ด้านการต่างประเทศของเขาในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็น เขาได้ให้ข้อคิดซึ่งสะท้อนวาระเชิงนโยบายของฝ่ายระหว่างประเทศนิยมว่า “ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ การดำเนินรอยตามอุดมคตินั้นใช่ว่ารัฐหนึ่งๆ จะกระทำได้อย่างอิสระเป็นเอกเทศ อุดมคติต่างๆ ที่รัฐเลือกที่จะบรรลุด้วยนโยบายนั้นต้องเป็นที่ยอมรับในระดับสากลด้วย ซึ่งหมายถึงการที่นโยบายนั้นจะสามารถสร้างคุณูปการตอบสนองต่อผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศได้”[71] ในบทความนี้เขาทั้งยังโจมตีแนวคิดสันตินิยมฝ่ายซ้ายที่แพร่หลายในญี่ปุ่นว่า นอกจากญี่ปุ่นแล้ว “รัฐอื่นที่เหลือในโลกให้คุณค่าเพียงน้อยนิดต่อแนวทาง ‘สันตินิยมแบบเบ็ดเสร็จ’ (absolute pacifism) ที่ปฏิเสธการใช้กำลังทุกรูปแบบ แม้แต่เพื่อการขจัดปัดเป่าการถูกรุกราน”[72] ข้อวิจารณ์เช่นนี้ของ Kuriyama จึงเป็นเหตุผลสมทบให้กับกระแสวาทกรรมที่มุ่งโต้แย้งสันตินิยมในญี่ปุ่นให้เห็นว่ามีแนวคิดสันตินิยมที่ถือเป็นอุดมคติสูงส่งและเป็นที่ยอมรับในประชาคมโลกมากกว่า นั่นคือการเข้าร่วมความพยายามระดับนานาชาติเพื่อปกป้องและจัดการวิกฤตสันติภาพระหว่างประเทศอย่างแข็งขัน

3.5 ความมั่นคงร่วมกับสิทธิป้องกันตนเองร่วม

[70] Tanaka Akihiko and Satō Seizaburō, “Fukenshikina seifu, musekininna ‘yoron’” (Government without good judgment, irresponsible public opinion) *Chūō Kōron* (Mar, 1991), p. 62.
[71] Takakazu Kuriyama, “Japan’s Foreign Policy: My Two-Year Experience at a Crossroads,” *Japan Review of International Affairs* (Fall/ Winter 1991), p. 119.
[72] Ibid., pp. 129-30.

ข้อถกเถียงในวาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายเสนอยังมุ่งแสดงให้เห็นด้วยว่าบทบาทสันติภาพบนฐาน “ความมั่นคงร่วม” ซึ่งมุ่งเป้าไปยังการส่ง SDF ในฐานะคุณูปการด้านกำลังคนแก่ภารกิจ PKO นั้นเป็นแนวทาง “สายกลาง” ที่ “ประนีประนอม” อย่างมาก โดยเป็นการสร้างความสมดุลใหม่ให้เกิดขึ้นระหว่างการคำนึงถึงข้อจำกัดในเชิงหลักการภายในประเทศ กับความคาดหวังและมาตรฐานพฤติกรรมระดับสากล แนวคิด RCSD ที่ปรากฏอยู่ในข้อถกเถียงของฝ่ายนี้เมื่อพิจารณาร่วมกันแล้ว ช่วยให้เห็นว่า นอกเหนือจาก “ความมั่นคงร่วม” แล้ว ตัวเลือกเชิงนโยบายที่เกี่ยวเนื่องกับการแสดงบทบาทด้านความมั่นคงนั้นยังมีอีกระดับที่ไปไกลกว่า และสะท้อนความเป็นปกติสากลของรัฐในประชาคมโลกมากกว่านั่นคือ RCSD แต่การจะสามารถแสดงบทบาทบนพื้นฐานหลักการนี้ได้ ญี่ปุ่นจำต้องปรับเปลี่ยนในหลายๆ ด้านรวมถึงการก้าวข้ามข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญและหลักการป้องกันประเทศที่แท้จริงภายใต้ขอบเขต “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ซึ่งเป็นแนวทางที่ญี่ปุ่นยึดถือมา การถกเถียงในระดับนี้อาจทำให้เกิดข้อเรียกร้องในการทบทวนแก้ไขมาตรา 9 ในรัฐธรรมนูญหรือการตีความบทบัญญัตินี้ใหม่ อันหมายถึงการล้มล้างจุดยืนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 9 กับ RCSD ที่เป็นสาระของการตีความปี 1972 และ 1981 แน่นอนว่าในบรรยากาศที่กระแสต่อต้านการทหารและการยึดมั่นในสันตินิยมแบบดั้งเดิมยังทรงพลังอยู่มาก ความพยายามในแนวทางสุดโต่งนี้ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมระยะยาว

ฝ่ายสนับสนุนบทบาทไม่น้อยมองว่าแม้ในเชิงประสิทธิผล RCSD อาจมีประโยชน์มากกว่าในการสร้างคุณูปการต่อสันติภาพโลก นั่นคือช่วยให้ญี่ปุ่นปรับนโยบายเข้าหาพันธมิตรสหรัฐฯซึ่งจะกลายเป็นเสาหลักสำคัญอย่างไม่ต้องสงสัยในการดูแลระเบียบโลกยุคหลังสงครามเย็น แม้สหประชาชาติจะเริ่มมีบทบาทเด่นชัดขึ้นแต่หากขาดสหรัฐฯซึ่งเป็นสมาชิกที่มีศักยภาพและมีความตื่นตัวด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงคอยสนับสนุนอย่างแข็งขันแล้วสหประชาชาติก็อาจทำงานดูแลระเบียบโลกไม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่ดี อย่างไรก็ตามวาทกรรมของฝ่ายนี้สะท้อนความเข้าใจร่วมกันว่า การจะสร้างฉันทามติในเรื่องนี้สำหรับสังคมการเมืองญี่ปุ่นอาจจำเป็นต้องอาศัยการอภิปราย โน้มน้าวและหล่อหลอมกล่อมเกลามติมหาชนในระยะยาว ความมั่นคงร่วมจึงกลายเป็นแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดในการแสวงหาฉันทามติและความชอบธรรมในการปรับนโยบายช่วงต้นทศวรรษ 1990 นี้ อาจมองได้เช่นกันว่าในบางข้อถกเถียงความมั่นคงร่วมถูกใช้ในเชิงกลยุทธ์ “ขัดตาทัพ” ระหว่างที่ RCSD ยังไม่อาจทำงานได้จริง แต่การคงอยู่ของข้อเรียกร้องว่าด้วย RCSD นี้ก็ทำให้ “ความมั่นคงร่วม” กลายเป็นหลักการที่ดู “ประนีประนอม” ลงมาก อีกทั้งยังมีความพยายามสร้างตรรกะเชิงหลักการและกฎหมายเข้ามารองรับ “ความมั่นคงร่วม” โดยใช้ RCSD เป็นขั้วตรงข้ามอีกด้วย

ก่อนจะหันมองวาทกรรมของตัวแสดงกลุ่มที่ใช้ RCSD เป็นแนวคิดคู่เปรียบเทียบเพื่อเป็นเครื่องมือโน้มน้าวให้เกิดกระแสการรับรู้และฉันทามติเข้าหา “ความมั่นคงร่วม” ส่วนต่อไปนี้จะสำรวจวาทกรรมผลักดัน “ข้อเสนอ

แบบสุดโต่ง" ที่มุ่งให้การยอมรับ RCSD พร้อมไปกับทบทวนบทบาทของมาตรา 9 วาทกรรมรูปแบบนี้มีบทบาทสำคัญในการ "สร้างเสริมภาพลักษณ์" ประนีประนอมให้แก่แนวคิด "ความมั่นคงร่วม" ให้ดูเป็นทางสายกลางที่สร้างสมดุลใหม่ระหว่างการปฏิรูปบทบาทกับจุดยืนสันตินิยม ข้อโต้แย้งแบบสุดโต่งที่สะท้อนให้เห็นตรรกะของวาทกรรมกลุ่มนี้ได้ดีมีอย่างเช่น ทัศนะของนักวิชาการอย่าง Kitaoka Shinichi ที่สนับสนุนการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ให้ยืดหยุ่นตามยุคสมัย เขาวิจารณ์รูปแบบนโยบายของญี่ปุ่นว่าในการรับมือกับกรณีต่างๆ มัก "ปรับตัวทีละนิดแบบเอาตัวรอดไปก่อน" (*kotesaki no tenaoshi*) ซึ่งใช้รับมือการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในโลกไม่ได้ สิ่งสำคัญคือการคิดเชิงยุทธศาสตร์ว่าสิ่งใดที่จำเป็นต่อการรับประกันสันติภาพของโลกและความมั่นคงของประเทศและเราสามารถทำอะไรได้บ้าง "แม้ว่าอารัมภบทและมาตรา 9 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญกำหนดห้ามญี่ปุ่นมีทหารและให้ยึดมั่นในสันติภาพ แต่ในปัจจุบันที่ญี่ปุ่นเป็นรัฐเศรษฐกิจชั้นนำและมีกองกำลังระดับหนึ่ง (*keibusô no keizai taikoku*) ญี่ปุ่นจะต้องมีบทบาทเพื่อสันติภาพโลกที่กระตือรือร้นมากขึ้น หากตีความมาตรา 9 วรรค 2 แบบเข้มงวดเกินไปก็มีแต่จะทำให้ขัดกับเนื้อความในอารัมภบทและมาตรา 98 นอกจากนั้นมาตรา 9 วรรค 1 ที่มีต้นกำเนิดจากสนธิสัญญาห้ามสงครามปี 1928 แม้จะห้ามใช้กำลังและการขู่คุกคามแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ แต่ไม่ได้ห้ามญี่ปุ่นเข้าร่วมกองกำลังของสหประชาชาติ"[73]

มาตรา 98 ในรัฐธรรมนูญที่ Kitaoka อ้างในที่นี้บัญญัติว่า "รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและไม่มีกฎหมายใด . . . ที่ขัดกับข้อบัญญัติในที่นี้จะมีผลทางกฎหมายได้ สนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นเป็นภาคีและกฎหมายระหว่างประเทศที่จัดตั้งร่วมกันต้องได้รับการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง" วรรคท้ายสุดของมาตรานี้เป็นการกำหนดข้อผูกมัดเชิงบทบาทหน้าที่ของญี่ปุ่นในประชาคมระหว่างประเทศ จะเห็นต่อไปว่ามาตรา 98 นี้ถูกอ้างถึงบ่อยครั้งในวาทกรรมฝ่ายที่สนับสนุนบทบาทความมั่นคงในกรอบสหประชาชาติ โดยมองการเข้าร่วมภารกิจขององค์การอย่างแข็งขันว่าเป็น "หน้าที่" ของรัฐสมาชิก

Kitaoka ยังเรียกร้องเกี่ยวกับ RCSD ด้วยว่า "ที่จริงแล้วเป็นเรื่องปกติที่การตีความรัฐธรรมนูญนั้นอาจเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนรัฐบาล การยึดถือการตีความของ CLB ที่ผ่านมาว่าเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (*zettaishi*) เป็นเรื่องน่าขัน" และกล่าวว่าในสังคมญี่เวลานี้ "การอภิปรายเกี่ยวกับ RCSD และพันธมิตรความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ยังมีไม่มากพอ การให้ความสำคัญกับสหประชาชาติเป็นเรื่องที่ถูกต้องก็จริงแต่สหประชาชาติไม่สามารถจัดการทุกเรื่องได้ทั้งหมด ความมั่นคงร่วมไม่ใช่แนวคิดที่ไม่ดี แต่หลักการนี้อย่างเดียวไม่เพียงพอ"[74] เห็นได้ว่า Kitaoka มองว่าประสิทธิภาพที่แท้จริงในการบริหารจัดการระเบียบอาจอยู่ที่การทำงานร่วมกับสหรัฐฯ สนับสนุนและชักนำให้

[73] Kitaoka Shinichi quoted in "Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi)."
[74] Ibid.

มหาอำนาจหนึ่งเดียวนี้ดำรงบทบาทเป็นแกนกลางในความมั่นคงระหว่างประเทศหรือแม้แต่การดำเนินการผ่านสหประชาชาติ บทบาทของญี่ปุ่นที่แข็งขันและมีคุณูปการที่แท้จริงนั้นจึงน่าจะมุ่งไปยังกรอบพันธมิตรมากกว่า ในแง่นี้ RCSD จะทำให้ญี่ปุ่นแสดงบทบาทที่เท่าเทียมในระบบพันธมิตร

ทัศนะและข้อเรียกร้องของ *Sankei Shimbun* เป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนวาทกรรมแบบสุดโต่ง หนังสือพิมพ์แนวอนุรักษ์นิยมขวาจัดนี้มีจุดยืนที่ต้องการผลักดันให้ปรับการตีความรัฐธรรมนูญโดยหันมายอมรับและใช้ RCSD ได้ บทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์นี้ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นวิกฤตการณ์อ่าวสะท้อนให้เห็นความคับข้องใจในท่าทีที่ลังเลของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการส่ง SDF เข้าร่วมจัดการวิกฤต *Sankei* มองร่างกฎหมายที่อภิปรายในรัฐสภาว่าประนีประนอมเกินไปจนไม่อาจตอบสนองต่อสถานการณ์ซึ่งต้องคำนึงถึงเรื่องยุทธศาสตร์การทหารได้ *Sankei* ใช้วิกฤตอ่าวฯเป็นบริบทเรียกร้องว่า “ถึงเวลาแล้วที่จะต้องเปลี่ยนการตีความรัฐธรรมนูญแบบที่รัฐบาลหลายสมัยยึดถือการปฏิเสธ RCSD สืบต่อกันมา และต้องผลักดันการแก้กฎหมาย SDF อย่างจริงจังเพื่อทำให้การส่งกองกำลังออกไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างแดนเป็นไปได้”[75] จุดยืนแบบไม่ประนีประนอมยังเห็นได้จากการปฏิเสธแนวทางของฝ่ายสนับสนุนบทบาทอีกกลุ่มที่พยายามฝ่าภาวะชะงักงันด้วยการนำเข้าบรรทัดฐานสากลอย่าง “ความมั่นคงร่วม” เข้ามาเผยแพร่และเบี่ยงเบนประเด็นโต้แย้ง *Sankei* ย้ำว่า “ตอนนี้เป็นเวลาที่จะต้องเปลี่ยนการตีความรัฐธรรมนูญที่ทำให้ไม่สามารถใช้ RCSD ได้ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่ง SDF . . . รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามการใช้กำลังบนพื้นฐานสิทธิการป้องกันตนเอง . . . ญี่ปุ่นไม่ต้องแสวงหาแนวคิดใหม่ใดๆ มาให้ความชอบธรรมแก่การส่ง SDF เข้าร่วมกองกำลังสหประชาชาติหรือกองกำลังนานาชาติ เราควรดำเนินการได้บนพื้นฐานการปฏิบัติใช้ RCSD”[76]

สำหรับวาทกรรมที่ใช้ RCSD เป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือโน้มน้าวเข้าหาความมั่นคงร่วมซึ่งจะเสนอต่อไปในส่วนนี้ เราจะเห็นได้ว่าข้อถกเถียงที่พบในวาทกรรมลักษณะนี้มีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงปะปนอยู่หลายประการที่เห็นได้ชัดได้แก่ 1) การเน้นย้ำให้เห็นว่าขณะที่ความมั่นคงร่วมมีฐานะเป็น “หน้าที่” (*gimu*) สำหรับสมาชิกของประชาคมนานาชาติ RCSD ถือเป็น “สิทธิ” (*kenri*) กล่าวคือ ขณะที่สิทธิสามารถสละได้ตามเจตจำนงและการตัดสินใจของผู้ถือสิทธิ การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ถือเป็นการเพิกเฉยและไม่รับผิดชอบ 2) ขณะที่หน้าที่ตามกฎหมายสากลนี้มีข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นรองรับชัดเจนอย่างเนื้อความในอารัมภบท (preamble) อย่างที่ได้เห็นบ้างแล้วในตัวอย่างข้อถกเถียงข้างต้น อีกข้อบัญญัติหนึ่งที่มีการอ้างถึงบ่อยคือ มาตรา 98 ซึ่งกำหนดให้ญี่ปุ่นปฏิบัติตามสนธิสัญญาและกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ ส่วนการปฏิบัติใช้ RCSD นั้นกลับมีข้อบัญญัติห้ามตามมาตรา 9

[75] *Sankei Shimbun* quited in Itō, “The Japanese State of Mind,” p. 283.
[76] Ibid.

และการตีความของ CLB ที่ยึดถือมา 3) ขณะที่ความมั่นคงร่วมมุ่งสนับสนุนบทบาทของสหประชาชาติที่มีความชอบธรรมทั้งในระดับสากลและในการทูตหลังสงครามของญี่ปุ่นเป็นทุนเดิม RCSD มุ่งเป้าไปยังการร่วมมือกับพันธมิตรทวิภาคีกับสหรัฐฯและการเข้าร่วมในยุทธศาสตร์ระดับโลก ซึ่งเป็นแนวทางที่สร้างความหวาดระแวงเป็นทุนเดิม เช่นนี้แล้วจะเห็นว่าการคงอยู่ของ RCSD ในวาทกรรมจึงเป็นทั้งแนวคิดที่ช่วยสร้างความชัดเจนให้แก่ขอบเขตการแสดงบทบาทบนฐานความมั่นคงร่วม ขณะที่ทำให้เห็นว่ารัฐบาลมุ่งประนีประนอมกับบรรทัดฐานภายในประเทศและความชอบธรรมที่มีมาแต่เดิมในการสร้างดุลยภาพใหม่ของบทบาทระหว่างประเทศด้วยการใช้แนวทางแบบสายกลางที่มี “ความมั่นคงร่วม” เป็นแก่นกลาง

วาทกรรมที่สะท้อนองค์ประกอบการให้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบดังที่กล่าวข้างต้นนี้มีให้เห็นในข้อเขียนและการแสดงทัศนะของผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำความคิดเห็นและสื่อในสังคมญี่ปุ่น นายกฯ Kaifu Toshiki ในความพยายามอธิบายให้รัฐสภาเห็นชอบร่างกฎหมายเพื่อส่ง UNPCC เข้าร่วมจัดการวิกฤตปลายปี 1990 ได้ชี้แจงว่า “ญี่ปุ่นได้ยึดมั่นมาอย่างเหนียวแน่นว่ารัฐธรรมนูญของประเทศห้ามไม่ให้ญี่ปุ่นเข้าร่วมในการใช้กำลังแบบป้องกันตนเองร่วมกับชาติใดๆ (collective self-defense) แต่ RCSD กับ ความมั่นคงร่วม เป็นคนละแนวคิดกัน ญี่ปุ่นสามารถส่ง SDF เข้าร่วมกองกำลังที่สหประชาชาติจัดตั้งขึ้นได้โดยไม่ขัดรัฐธรรมนูญ”[77] เช่นนี้ Kaifu พยายามขีดเส้นแบ่งให้เห็นว่าการถกเถียงเรื่อง RCSD ซึ่งโยงใยกับการต้องทบทวนหลักบรรทัดฐานใหญ่ที่สั่งสมมาในยุคหลังสงครามไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้น การหันเข้าหาความมั่นคงร่วมนอกจากไม่ต้องแตะต้องตัวบทกฎหมายสูงสุดแล้ว ยังมีความชอบธรรมในตัวมันเองจากกฎหมายระหว่างประเทศและการยอมรับเป็นสากล ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน Yanai Shunji เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ MOFA ก็ให้ความเห็นว่า “ญี่ปุ่นไม่สามารถเลี่ยงการพิจารณาถึงบทบาทในการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศร่วมกับกองกำลังนานาชาติ โดยจะต้องมีการทบทวนการตีความมาตรา 9 ที่ยึดถือมาความมั่นคงร่วมและ RCSD เป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นไม่อาจเลี่ยงที่จะถกอภิปรายได้อีกต่อไปเมื่อคำนึงถึงแนวโน้มระยะกลางและระยะยาว”[78] เขาเรียกร้องว่า “ MOFA ควรเตรียมการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงการร่วมมือกับกองกำลังสหประชาชาติตามมาตรา 42 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (ว่าด้วยการใช้กำลังเป็นมาตรการจัดการการละเมิดสันติภาพ) รัฐบาลควรมองให้เกินออกไปจากแนวคิดที่มีอยู่เดิมว่าด้วย RCSD ให้ครอบคลุมแนวคิดที่กว้างกว่านั้นที่จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถสร้างคุณูปการด้านความมั่นคงระหว่างประเทศได้”[79] ข้อเรียกร้องของ Yanai ก็เป็นการใช้

---

[77] David E. Sanger, “Japan’s Leadership Backs Plan to Send Soldiers to the Gulf” *The New York Times* (Oct 17, 1990).
[78] Yanai Shunji quoted in “Greater International Role Urged,” *The Daily Yomiuri* (Oct 11, 1990).
[79] Ibid.

RCSD ในการเปรียบเทียบให้เห็นการหันเข้าหาแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” ซึ่งมีฐานความชอบธรรมของสหประชาชาติและประชาคมนานาชาติรองรับ

บทบรรณาธิการหลายชิ้นใน *Yomiuri Shimbun* หนังสือพิมพ์สายอนุรักษ์นิยมที่สนับสนุนบทบาทที่แข็งขันแสดงทัศนะโดยอ้างสองแนวคิดดังกล่าวคู่กัน บทบรรณาธิการเน้นให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “ความมั่นคงร่วม” กับ RCSD ทั้งในประเด็น “หน้าที่” กับ “สิทธิ” และในประเด็นข้อกฎหมายรองรับที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าในแง่จุดยืน *Yomiuri* โอนเอียงเข้าหาแนวทางแบบ Ozawa Ichirô ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น กล่าวคือไม่ได้ปฏิเสธ RCSD อย่างเด็ดขาดในฐานะทางเลือกนโยบาย ความเห็นบางชิ้นเรียกร้องให้ทบทวนการตีความของ CLB ปี 1981 ครั้งหนึ่งเรียกร้องว่า “รัฐสภาควรถกอภิปรายถึงสถานการณ์ใหม่ที่ญี่ปุ่นเผชิญอย่างเต็มรูปแบบรวมถึงเรื่องการตีความรัฐธรรมนูญใหม่ด้วย รัฐบาลต้องไม่ถ่วงเวลาในการจัดทำร่างกฎหมายเพียงเพื่อเลี่ยงการถกเถียงเรื่องรัฐธรรมนูญอันซับซ้อน แต่ควรต้องทำทุกอย่างที่จำเป็นรวมทั้งการออกกฎหมายให้ SDF ไปทำหน้าที่ต่างแดนได้ด้วย”[80] จุดยืนของ *Yomiuri* ที่เห็นว่าบทบาทระหว่างประเทศต้องมาก่อนทำให้มีมุมมองยืดหยุ่นต่อรัฐธรรมนูญ การส่งเสริมกรอบ “ความมั่นคงร่วม” ก็อาจมองเป็นความยืดหยุ่นในอีกรูปแบบ เมื่อพิจารณาว่าการผลักดันบทบาทบนพื้นฐาน RCSD ก่อปัญหาชะงักงันและเป็นจริงได้ยาก ในหลายโอกาส *Yomiuri* จึงใช้ RCSD เป็นขั้วตรงข้ามเพื่อเน้นให้เห็นความเหมาะสมของหลัก “ความมั่นคงร่วม” ในฐานะนโยบายสายกลางที่เรียกการสนับสนุนได้ง่ายกว่า

บทบรรณาธิการฉบับวันที่ 11 ตุลาคม 1990 ระบุว่า “การเข้าร่วมในกองกำลังสหประชาชาติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งนั้นถือเป็นหน้าที่ของรัฐสมาชิก และการเข้าร่วมนี้ก็เป็นคนละระดับต่างจาก RCSD (on a level different from collective defense) ที่รัฐธรรมนูญห้าม หากญี่ปุ่นไม่ปฏิบัติตามความรับผิดชอบนี้ย่อมทำให้เกิดข้อกังขาว่าญี่ปุ่นมีความจริงใจแค่ไหนในการให้สหประชาชาติเป็นแกนกลางในนโยบายต่างประเทศ”[81] *Yomiuri* ย้ำจุดยืนนี้อีกครั้ง “ในเรื่องการเข้าร่วมกองกำลังผสม (ในตะวันออกกลาง) ญี่ปุ่นจำเป็นต้องประเมินอุปสรรคที่มีมานานว่าด้วย RCSD ทางเลือกคือจะต้องยอมรับการใช้สิทธินี้โดยจำกัดอย่างเข้มงวดสำหรับสนับสนุนกองกำลังลักษณะนี้เท่านั้น หรือเราต้องพิจารณาหาหลักการใหม่มารองรับการเข้าร่วมนี้ซึ่งถือว่าเป็นคนละมิติ (occur in a different dimension) กับ RCSD”[82] ปลายปี 1991 Yomiuri มีทัศนะสนับสนุนร่าง PKO Law ซึ่งผนวกเอาเงื่อนไขจำกัดขอบเขตหน้าที่ของ SDF ลงจากมาตรฐานสากลอย่างมาก “ชัดเจนว่า PKO ไม่ใช่ปฏิบัติการที่มีลักษณะรุกรานชาติใด และเป็นที่ชัดเจนว่าร่างกฎหมายในสภานี้ไม่ได้ทำให้รัฐบาลอ้างการปฏิบัติใช้ RCSD ซึ่งต้องห้ามตาม

---

[80] “Editorial: UN Cooperation Bill,” *The Daily Yomiuri* (Oct 11, 1990).

[81] Ibid.

[82] *Daily Yomiuri* quoted in Itō, “The Japanese State of Mind,” pp. 282-283

รัฐธรรมนูญได้ ร่างนี้ดูเหมือนจะจัดทำขึ้นด้วยความระมัดระหว่างอย่างที่ไม่จำเป็นขนาดนั้นเพื่อเลี่ยงเสียงวิจารณ์ว่าจะขัดรัฐธรรมนูญ"[83] คำอธิบายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความพยายามแยกแยะบทบาทให้หลุดพ้นจากกรอบ RCSD อันเป็นประเด็นยุ่งยากและขัดรัฐธรรมนูญ และใช้ "ความมั่นคงร่วม" ในฐานะหน้าที่ความรับผิดชอบที่ผูกมัดกับสหประชาชาติเป็นฐานรองรับบทบาทใหม่แทน

Nishioka Akira จาก National Institute for Defense Studies ให้คำอธิบายลงรายละเอียดเกี่ยวกับ "การใช้กำลังอันชอบธรรม" ในบทความปี 1991 เขาเสนอว่าหลักการที่ถือเป็นข้อยกเว้นในการใช้กำลังของรัฐนอกจาก "สิทธิป้องกันตนเอง" ทั้งแบบโดย "ลำพัง" และ "ร่วมกัน" แล้ว ก็ยังมี "ความมั่นคงร่วม" หลักการนี้มีไว้เพื่อปกป้องบุคคลที่สาม โดยมีรากฐานจาก "กฎหมายแบบแองโกล-แซกซอน" ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การใช้กำลังเช่นนี้ยังมีความชอบธรรมตามหลักกฎหมายเอกชนอย่างที่เห็นใน "ประมวลกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น" ที่ถือว่าการใช้กำลังเพื่อปกป้องผู้อื่นไม่มีความผิด แต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมเพื่อช่วยกัน "ป้องกันอาชญากรรม" แนวปฏิบัตินี้ยิ่งสำคัญในยุคที่ระบบสันติบาลอย่างที่มีในปัจจุบันยังไม่เกิดขึ้น การป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมร่วมกัน เช่นเดียวกันในระบบระหว่างประเทศที่ไม่มีสถาบันทำหน้าที่ตำรวจโลกคอยปราบปรามรัฐที่ละเมิดกฎเกณฑ์ รัฐต่างๆ ในประชาคมโลกจึงจำเป็นต้องทำหน้าที่นี้ "ความมั่นคงร่วม" จึงอาจมองเป็นการร่วมมือกันของรัฐต่างๆ เพื่อป้องกันอาชญากรรมภายใต้ขั้นตอนและกระบวนการที่มีสหประชาชาติเป็นแกนกลาง Nishioka มองว่านอกจากที่มาตามหลักกฎหมายและตรรกะข้างต้นแล้ว หน้าที่ในกรอบ "ความมั่นคงร่วม" ยังได้รับการเน้นย้ำในมาตรา 43 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ที่สำคัญยังมีฐานรองรับในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นเองอีกด้วยไม่ว่าจะในอารัมภบท หรือในมาตรา 98 ข้อบัญญัติเหล่านี้ทำให้ "หน้าที่" ของญี่ปุ่นในฐานะรัฐสมาชิกสหประชาชาติมีข้อผูกมัดในรัฐธรรมนูญ Nishioka เน้นย้ำว่าเราจะต้องไม่สับสนระหว่าง "หน้าที่" นี้กับ "สิทธิ" ว่าด้วย "การป้องกันประเทศตนเอง" (self-defense) ในแบบต่างๆ ที่ญี่ปุ่นอาจสละหรือประกาศไม่ใช้สิทธิได้ อย่างการตั้งใจไม่ใช้ RCSD ตามข้อจำกัดในมาตรา 9 ขณะที่ญี่ปุ่นอาจสละหรือปฏิเสธไม่ใช้ "สิทธิ"ของตนได้ "หน้าที่" ในความมั่นคงร่วมเป็นคนละประเด็นกับมาตรา 9 และการที่มีข้อบัญญัติให้ต้องทำหน้าที่นี้ทั้งในกฎหมายภายในและภายนอกทำให้เป็นข้อผูกมัดที่ญี่ปุ่นจะต้องปฏิบัติตาม[84]

Ozawa Ichirô เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่อาศัย RCSD เป็นเครื่องชักจูงฉันทามติไปสู่หลักความมั่นคงร่วม ในการแสดงทัศนะหลากหลายวาระโอกาสเขาได้เสนอตรรกะที่สะท้อนการใช้ RCSD ในเชิงเปรียบเทียบ รายงานของ

[83] "Editorial: Peacekeeping Bill Should be Passed," *The Daily Yomiuri* (Nov 29, 1991).
[84] Nishioka Akira, "Self-Defense to kokusaiteki gimu" (Self-defense and international obligations) *The National Defense* (Feb, 1991).

Ozawa Commission กล่าวถึงการเข้าร่วมใน “ความมั่นคงร่วม” โดยเปรียบเทียบกับ RCSD ว่า “ญี่ปุ่นจะใช้ประสบการณ์ที่สั่งสมจากการเข้าร่วมภารกิจ PKO ที่ผ่านมาเป็นฐานก้าวไปสู่การปรับจุดยืนขั้นต่อไป นั่นคือการพิจารณาเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นในกองกำลังที่ปฏิบัติการเพื่อธำรงและฟื้นฟูสันติภาพระหว่างประเทศ (kokusaiheiwa iji - kaifuku notame no gun) ภายใต้การบังคับบัญชาของสหประชาชาติ”[85] เห็นได้ชัดว่าข้อเสนอของคณะศึกษานี้ ไม่ได้มองการเข้าร่วมกับสหประชาชาติในกรอบ “ความมั่นคงร่วม” ว่าต้องจำกัดเฉพาะภารกิจ PKO เท่านั้น การวางบทบาทในหลักการนี้ซึ่งไม่ได้ขัดกับมาตรา 9 และเป็นคนละประเด็นกับ RCSD อาจขยายออกไปในอนาคตได้ในมุมมองของรายงานนี้ “จิตวิญญาณในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นจะเป็นจริงขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อญี่ปุ่นปฏิบัติตามมาตรา 43 ของกฎบัตรสหประชาชาติอย่างจริงใจ”[86] อันเป็นมาตราที่ว่าด้วย “หน้าที่” ของรัฐสมาชิกในการให้ความร่วมมือเพื่อบรรลุความมุ่งหมายของสหประชาชาติ คณะศึกษาแสดงตรรกะเชิงหลักการต่อไปว่า “การเข้าร่วมในกองกำลังสหประชาชาติ อาจหมายถึงการต้องใช้กำลังในระดับหนึ่ง การตีความมาตรา 9 ของรัฐบาลที่ใช้อยู่เวลานี้ นอกเหนือจากการป้องกันตนเองแล้ว ก็ไม่สามารถใช้กำลังในด้านอื่นๆ ได้ รวมทั้งการใช้กำลังบนหลักแนวคิด RCSD ด้วย แต่แนวคิด “ความมั่นคงร่วม” หรือการที่สหประชาชาติดำเนินมาตรการต่างๆ ซึ่งอาจรวมถึงการใช้กำลัง เพื่อพิทักษ์ปกป้องระเบียบและสันติภาพของประชาคมนานาชาตินั้น เป็นคนละแนวคิดกับ RCSD โดยมีพื้นฐานเชิงหลักการและกฎหมายรองรับไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์การก่อตั้งสหประชาชาติ หมวดที่ 6 และ 7 ของกฎบัตรฯ (ซึ่งว่าด้วยการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี และมาตรการต่อภัยคุกคามสันติภาพ ตามลำดับ) รวมไปถึงอารัมภบทของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น หลัก “ความมั่นคงร่วม” นี้ยังเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในประชาคมนานาชาติอีกด้วย” รายงานยังเน้นย้ำเพื่อแบ่งแยกแนวคิดทั้งสองนี้ออกจากกันให้ชัดเจน เพื่อเป็นพื้นฐานในการอภิปรายถกเถียงต่อไป ด้วยการเสนอว่า “เพื่อเลี่ยงไม่ให้เข้าใจแนวคิดความมั่นคงร่วม (*shûdananzenhoshô*) สับสนกับ RCSD (*shûdantekijieiken*) จึงเห็นควรใช้คำเรียกแนวคิดความมั่นคงร่วมใหม่ว่า ‘ความมั่นคงระหว่างประเทศ’ (international security / *kokusaiteki anzenhoshô*)”

3.6 สรุป

จากการวิเคราะห์ลงรายละเอียดในข้างต้นให้เห็นวาทกรรมของฝ่ายต่างๆ ที่ปะทะสังสรรค์กัน ตลอดจนแนวทางถกเถียงของแต่ละกลุ่มระหว่างช่วงเวลาแห่งการปรับแนวนโยบายว่าด้วยบทบาทระหว่างประเทศ เราได้เห็นว่าการหยิบยก RCSD ขึ้นเพื่อ “มุ่งปฏิเสธ” เป็นวิธีการใช้งานแนวคิดนี้ในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคและความ

[85] “Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi).”
[86] Ibid.

ชะงักงันในการตัดสินนโยบาย RCSD ถูกใช้ในฐานะแนวคิดคู่เปรียบเทียบสำหรับอธิบาย ให้ความหมายและสร้างความชอบธรรมแก่หลัก “ความมั่นคงร่วม” อันเป็นแนวคิดที่ฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขันและผลักดันคุณูปการด้านการส่งกำลังนำเข้ามาจากระดับสากลและเผยแพร่ในสังคมการเมืองญี่ปุ่นในฐานะเสาหลักรองรับนโยบายใหม่

การนำเข้าแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” มาเป็นพื้นฐานในเชิงหลักการรองรับบทบาทของ SDF ใน PKO ทำให้รัฐบาลเลี่ยงปัญหาการยอมรับ RCSD แบบที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมหลายกลุ่มเรียกร้องให้เกิดขึ้น และอาจนำไปสู่กระแสต่อต้านอย่างรุนแรง อาจกล่าวได้ว่า “ความมั่นคงร่วม” ด้านหนึ่งช่วยให้เลี่ยงการโต้เถียงในแง่ตรรกะเชิงหลักการได้ เพราะหากต้องยอมรับ RCSD นั้น ย่อมหมายถึงการต้องล้มล้างแนวการตีความมาตรา 9 ที่มีมาแต่เดิมนับจากปี 1981 แนวคิดใหม่ที่นำเข้ามาไม่ได้อยู่ในกรอบข้อห้ามของรัฐธรรมนูญชัดเจนจึงไม่ขัดกับทั้งตัวบทกฎหมายและการตีความ ส่งผลทำให้สังคมญี่ปุ่นรักษาสถานะที่เป็นอยู่ (status quo) ในเชิงบรรทัดฐานและหลักกฎหมายได้ ในอีกด้านหนึ่งนั้นแนวคิดนี้ยังช่วยตอบสนองตรรกะเชิงยุทธศาสตร์เพราะการยอมรับ RCSD ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการช่วยเหลือป้องกันพันธมิตรนั้น อาจหมายถึงการที่ญี่ปุ่นต้องพัวพันหรือใกล้ชิดกับยุทธศาสตร์การทหารของสหรัฐฯมากเกินไป การหันเข้าหาความมั่นคงร่วมจึงเป็นการเลี่ยงความเสี่ยงที่ว่าการมีบทบาทที่แข็งขันของญี่ปุ่นอาจชักนำให้ต้องเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับการใช้กำลังของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สหรัฐฯกลายเป็นผู้นำระเบียบโลกหนึ่งเดียว ดังนั้นในโลกยุคหลังสงครามเย็นความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นอาจติดบ่วงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ (entrapped) หรือถูกกดดันให้มีส่วนร่วมทางทหารมากขึ้นจึงมีสูงกว่าความวิตกที่ญี่ปุ่นอาจถูกทอดทิ้ง (abandoned) ให้ปกป้องตนเอง

RCSD จึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการถกเถียง โดยถูกใช้เพื่อเน้นย้ำความแตกต่างของหลักการทั้งสองโดยทำหน้าที่เป็นแนวคิด “ขั้วตรงข้าม” อัน “ไม่พึงประสงค์” หรือ “สุดโต่ง” เกินกว่าที่จะยอมรับได้ภายใต้ขอบเขตบรรทัดฐานเดิม RCSD ในวาทกรรมทำให้พฤติกรรมในกรอบความมั่นคงร่วมมีขอบเขตที่ชัดเจนขึ้นโดยขีดเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต้องห้ามกับความเหมาะสม และยังช่วยเน้นให้เห็นว่าบทบาทในกรอบความมั่นคงร่วมช่วยทำให้ญี่ปุ่นสามารถรักษาความสอดคล้องของหลักกฎหมายและบรรทัดฐานสันตินิยมที่ยอมรับกันภายในประเทศ ขณะที่ปรับพฤติกรรมเข้าหาอุดมคติและบรรทัดฐานในระดับสากลภายใต้กรอบสหประชาชาติซึ่งก็มีฐานะที่ชอบธรรมในการต่างประเทศของญี่ปุ่นมาก่อน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปฏิเสธ RCSD ช่วยส่งเสริมให้ “หลักความมั่นคงร่วม” ในเวทีสหประชาชาติและ PKO กลายเป็น “ดุลยภาพใหม่” ที่ช่วยญี่ปุ่นให้สามารถรับมือกับปัญหาที่ต้องเผชิญต้นทศวรรษ 1990 ได้ ทั้งในแง่การต้องแสวงหาบทบาทที่สมสถานะกับศักยภาพและการเป็นชาติที่รับผิดชอบในสายตานานาประเทศ และในแง่การปรับตัวเพื่อรับกับสถานการณ์โลกภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุด แนวทางนี้ถือว่ามีความ “ประนีประนอม” กับวิถีทางดั้งเดิมของญี่ปุ่นและกลุ่มการเมืองต่างๆ ได้ดีกว่าการปลดล็อค RCSD ซึ่งเป็นแนวคิดคู่

เปรียบเทียบในวาทกรรม ญี่ปุ่นจึงยังคงรักษาอุดมคติภายในประเทศและจิตวิญญาณของมาตรา 9 ไว้ได้โดยไม่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งกับการตีความรัฐธรรมนูญรอบก่อนๆ ที่ยึดถือมา

บทที่ 4 : การปรับจุดยืนใหม่ให้สามารถใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมในทศวรรษ 2010

4.1 บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญต่อประเด็นยุทธศาสตร์และความมั่นคงของญี่ปุ่นเกิดขึ้นอย่างชัดแจ้งและจริงจังในแบบรอบด้านอีกระลอกนับตั้งแต่รัฐบาลนำโดยพรรคเสรีประชาธิปไตย (LDP) และนายกรัฐมนตรี Abe Shinzô กลับมาบริหารประเทศปลายปี 2012 ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ประกอบไปด้วยการวาง “ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ” (National Security Strategy) จัดตั้ง “สภาความมั่นคงแห่งชาติ” (National Security Council / NSC) ออก “แผนการป้องกันประเทศ” ฉบับใหม่ (National Defense Program Guideline / NDPG) ปรับ “แผนความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศญี่ปุ่น-สหรัฐฯ” (Guidelines for Japan-US Defense Cooperation) ผ่อนคลายกฎระเบียบในการส่งออกอาวุธ ตลอดจนผ่านกฎหมายต่างๆ ทั้งกฎหมายป้องกันความลับแห่งชาติ ไปจนถึง “กฎหมายความมั่นคงใหม่” (Legislation for Peace and Security of Japan หรือ New Security Law) ซึ่งล้วนผ่อนคลายอุปสรรคดั้งเดิมในการป้องกันประเทศและบทบาทของกองกำลังป้องกันตนเอง (SDF) ลง การปรับและจัดตั้งกลไกทั้งหมดนี้ซึ่งมีขึ้นภายในเพียง 3 ปีหลัง LDP กลับขึ้นบริหารประเทศ อาจกล่าวได้ว่ามีแรงจูงใจหลักมาจากสภาพแวดล้อมความมั่นคงในภูมิภาคที่ไม่แน่นอนตั้งแต่ย่างเข้าทศวรรษ 2010 เป็นต้นมา แม้ว่าแรงจูงใจรองลงไปอาจคือกระแสแนวคิดอนุรักษ์นิยมที่ดำรงอยู่เรื่อยมาในยุคหลังสงครามกำลังอาศัยบรรยากาศหวั่นวิตกด้านความมั่นคงอ้างความชอบธรรมให้แก่การขยายเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ ลดข้อจำกัดทางทหารและมุ่งสู่การเป็น “รัฐปกติ” แต่คงปฏิเสธได้ยากว่าการขยายแสนยานุภาพของจีน รวมถึงทัศนะที่มองญี่ปุ่นเป็นอริมาจากสมัยสงครามและข้อพิพาทหมู่เกาะเซงคะคุ (หรือเตียวหยู) ที่ปะทุขึ้นอีกครั้งตั้งแต่ปี 2010 ทำให้ข้อเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ย้ำถึงความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์และการผ่อนคลายข้อห้ามให้นโยบายยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์กลายเป็นวาระแห่งชาติที่สาธารณชนญี่ปุ่นหันมาสนใจมากขึ้น

ปัญหาที่ญี่ปุ่นเผชิญในทศวรรษนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่ออธิปไตยและเป็นภัยทางทหารตามมุมมองความมั่นคงแบบดั้งเดิม (traditional security) ที่ญี่ปุ่นไม่ได้เผชิญหรือจัดเป็นวาระแห่งชาติมานานนับแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็น หรืออาจถกเถียงได้ด้วยว่านับจากสิ้นสุดสงครามโลก ที่กล่าวดังนี้เพราะระหว่างสงครามเย็นแม้ว่าสหภาพโซเวียตและลัทธิคอมมิวนิสต์ถือเป็นศัตรูร่วมของบรรดาชาติโลกเสรีและพันธมิตร

ญี่ปุ่น-สหรัฐฯแต่กลุ่มการเมืองในญี่ปุ่นกลับไม่ได้รับรู้ถึงภัยคุกคามนี้ร่วมกันอย่างมีฉันทามติ Shinoda Hideaki มองว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามในการรับรู้ของ “ชนชั้นผู้นำ” (*erîto sô*) เป็นหลัก[1] ขณะที่สาธารณชนญี่ปุ่นที่โน้มเอียงเข้าหาสันตินิยมและแนวคิดแบบซ้ายไม่ได้รู้สึกถึงภัยคุกคามรุนแรงเท่ากับรัฐบาลฝ่ายขวา ประชาชนและนักวิชาการหัวก้าวหน้าส่วนใหญ่เรียกร้องให้ญี่ปุ่นดำเนินการทูตเข้าหาค่ายสังคมนิยมควบคู่ไปด้วย โดยยึดแนวทาง “เป็นกลางและไม่ติดอาวุธ” เพื่อรักษาระยะห่างจากการผสานเข้าหายุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ อย่างแนบแน่น[2] อย่างไรก็ตามอย่างที่ Shogo Suzuki ชี้ให้เห็นจากการวิเคราะห์วาทกรรมในสื่อญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 2010 พบว่าความรู้สึกว่าจีน มหาอำนาจที่กำลังผงาดขึ้นมาในภูมิภาคกำลังกลายเป็นขั้วตรงข้ามกับญี่ปุ่น “เป็นอื่น” (other) หรือเป็นศัตรูและภัยคุกคามที่เด่นชัดขึ้นดูจะกลายเป็นฉันทามติทั้งในสื่อฝ่ายขวาและซ้าย ทั้งๆ ที่สื่อฝ่ายซ้ายเคยมองจีนว่าเป็นเหยื่อการรุกรานของญี่ปุ่นในอดีตและกดดันรัฐบาลให้ประนีประนอมยอมความต่อข้อเรียกร้องของจีนเสมอมา วาทกรรมที่เกิดขึ้นในยุคใหม่นี้ส่งผลในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมใหม่ของคนญี่ปุ่นว่าประเทศตนกำลังกลายสถานะเป็น “เหยื่อ” ที่ถูกจีนข่มเหงคุกคาม[3] อย่างไรก็ตามฉันทามติก็ยังไม่ได้เกิดขึ้นแน่ชัดว่าญี่ปุ่นควรจัดการปัญหาความมั่นคงนี้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปรับจุดยืนและหลักการเชิงยุทธศาสตร์ที่ยึดถือมานับแต่ยุคหลังสงคราม การทบทวนจุดยืนโดยยอมให้ใช้ RCSD อย่างมีเงื่อนไขเป็นความเปลี่ยนแปลงใหญ่อีกเรื่องที่เกิดขึ้นหลังจากที่นายกฯ Abe ขึ้นเป็นผู้นำในรอบที่สองและเป็นอีกประเด็นที่ฉันทามติภายในญี่ปุ่นยังไม่ได้ก่อตัวขึ้นรองรับแม้รัฐบาลจะยกชูแนวทางนี้เพื่อเดินหน้าผลักดันการปฏิรูปจนออกมาเป็นกฎหมายรูปธรรมในเดือนกันยายนปี 2015 ความเคลื่อนไหวนี้ไม่เพียงส่งผลต่อยุทธศาสตร์และบทบาทหน้าที่ของ SDF แต่ยังส่งผลต่อการถกเถียงเชิงหลักกฎหมาย จิตวิญญาณของรัฐธรรมนูญและหลักการป้องกันประเทศดั้งเดิมหรือ “การป้องกันโดยแท้จริง” (*senshubôei*) ที่กำหนดให้ญี่ปุ่นมีและใช้กำลังได้เพียงระดับ “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” (minimum necessary level / *hitsuyô saishôgendo*)

รัฐบาลได้ริเริ่มกระบวนการปรับจุดยืนเรื่อง RCSD ด้วยการประกาศ “ตีความ” รัฐธรรมนูญใหม่ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2014[4] โดยเปลี่ยนจุดยืนที่ยึดถือมาเดิมนับแต่ต้นทศวรรษ 1980 อันมีสาระหลักว่าญี่ปุ่น

---

[1] Shinoda Hideaki, *Shūdantekijieiken no Shisōshi – Kenpō Kyū Jō to Nichibei Anpo (The history of idea about the right of collective self-defense – Article 9 of the constitution and Japan-US security alliance)*, 6th ed. (Tokyo: Fukosha, 2017), p. 18.

[2] Shogo Suzuki, “The Rise of the Chinese ‘Other’ in Japan’s Construction of Identity: Is China a Focal Point of Japanese Nationalism?” *The Pacific Review*, 28:1 (2015).

[3] Ibid.

[4] *Cabinet Decision on Development of Seamless Security Legislation to Ensure Japan’s Survival and Protect its People* (Jul 1, 2014), accessed Sep 28, 2017
http://japan.kantei.go.jp/96_abe/decisions/2014/__icsFiles/afieldfile/2014/07/03/anpohosei_eng.pdf

“มี” RCSD ตามกฎหมายสากล (กฎบัตรสหประชาชาติ) แต่ “ไม่อาจใช้” สิทธินี้ได้เพราะเกินขอบเขตต่ำสุดเท่าที่จำเป็นที่รัฐธรรมนูญมาตรา 9 ยอมรับ การตีความโดย Cabinet Legislation Bureau (CLB) นี้บรรจุเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหารายงานประจำปีของทบวงและกระทรวงป้องกันประเทศญี่ปุ่นสืบต่อมานับแต่นั้น แม้ดูเหมือนว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันเร่งรีบปรับจุดยืนอันเป็นที่ถกเถียงนี้จนเป็นที่วิจารณ์อย่างมากจากฝ่ายที่คัดค้าน แต่อย่างที่ Kitaoka Shinichi นักวิชาการผู้มีส่วนสำคัญในกระบวนการปรับยุทธศาสตร์ได้เน้นย้ำ ที่จริงแล้วการพิจารณาและอภิปรายเรื่องการให้ใช้ RCSD เกิดขึ้นมานานและตกผลึกพอสมควรแล้ว[5] นับย้อนไปไม่เพียงในสมัย “Abe 2.0” ที่ได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎหมายด้านความมั่นคงในปี 2013 โดยมี Kitaoka เป็นรักษาการประธานและจัดทำรายงานเป็นพื้นฐานสำหรับแก้ไขการตีความในปี 2014[6] แต่คณะกรรมการชุดที่ว่านี้เคยพิจารณาประเด็น RCSD มาก่อนแล้วในสมัยที่ Abe เป็นนายกฯ รอบแรก (2007-2008) คณะกรรมการที่รู้จักในชื่อ *Yanai Commission* ตามชื่อประธาน Yanai Shunji (ต่อมาเป็นผู้พิพากษา International Tribunal for the Law of the Sea) ได้ส่งมอบรายงานแก่รัฐบาล Fukuda Yasuo ในปี 2008 แต่การเปลี่ยนรัฐบาลทำให้ความเคลื่อนไหวหยุดอยู่กับที่ หากมองย้อนไปอีกหน่อยจะเห็นด้วยว่าการถกเถียงเรื่องนี้ดำเนินมาก่อนหน้านั้นเสียอีก โดยเห็นได้จากข้อเขียนของ Sase Masamori นักวิชาการผู้ศึกษาและส่งเสริม RCSD มานับแต่ต้นทศวรรษ 2000 และมีบทบาทสำคัญในการถกเถียงรอบล่าสุด ในบทความปี 2004 เขาเปรียบเปรยได้อย่างเห็นภาพพจน์ว่า “อาจมีบางวันที่อีกาไม่ร้องแต่ในการประชุมรัฐสภาทั้งในกรรมาธิการงบประมาณและกรรมาธิการรัฐธรรมนูญในเวลานี้ไม่มีวันไหนที่ไม่มีการถกเรื่อง RCSD”[7] ในเวลานั้นรัฐบาลกำลังหาแนวทางตอบสนองต่อสถานการณ์โลกหลังเหตุการณ์ 11 กันยา (9.11) และสงครามในตะวันออกกลาง ในทำนองเดียวกัน Richard J. Samuels ก็ได้ชี้ว่าการตอบสนองของญี่ปุ่นต่อ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย” นำโดยสหรัฐฯนี้ เทียบเท่าการใช้ “สิทธิป้องกันตนเองร่วมในทางปฏิบัติ” (de facto collective self-defense) ไปแล้ว[8] โดยอาศัยกฎหมายชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นเพื่อเข้าร่วมปฏิบัติการได้อย่างทันท่วงที ขณะที่ยังคงสงวนหลักการและกฎหมายในกรอบที่ CLB ได้ตีความไว้ในทศวรรษ 1980 ต่อเนื่องมา

---

[5] Kitaoka Shinichi, “Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna – Anpohōseikon Hōkokusho no Igi (Adhere to constitution without forgetting state security – the significance of the report of security legislation advisory panel),” *Chuokoron* (Jun 2014), p. 79.

[6] *Report of the Advisory Panel on Reconstruction of the Legal Basis for Security (Anpohōseikon)* (May 15, 2014), accessed Sep 28, 2017 http://www.kantei.go.jp/jp/singi/anzenhosyou2/dai7/houkoku_en.pdf

[7] Sase Masamori, “‘Shūdantekijieiken’ Kozakashiki ‘Kaishaku Goken’ (Wisely ‘reinterpret to protect the constitution’ regarding ‘the right of collective self-defense’),” *Shokun* (Sep 2004).

[8] Richard J. Samuels, *Securing Japan: Tokyo’s Grand Strategy and the Future of East Asia* (Ithaca: Cornell University Press, 2008), p. 94.

จากความเคลื่อนไหวที่ไล่เรียงมาข้างต้น ทำให้เกิดคำถามที่น่าศึกษาว่า เหตุใดรัฐบาลญี่ปุ่นจึงเลือกใช้แนวคิด RCSD เป็นเครื่องมือสนองตอบต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่? กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ RCSD รับใช้ยุทธศาสตร์อย่างไรเมื่อญี่ปุ่นหันมายอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้โดยจำกัด จากเดิมที่ยึดจุดยืนปฏิเสธมาเนิ่นนาน? จากการสำรวจวาทกรรมของกลุ่มการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายสนับสนุน ทั้งผู้ที่มีส่วนโดยตรงในการวางนโยบายและแวดวงความรู้ความคิดในสังคมญี่ปุ่น พบว่า RCSD ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในความพยายามสร้างดุลยภาพใหม่เพื่อรักษาสถานะดั้งเดิม (status quo) หรือปรับแบบค่อยเป็นค่อยไปในแนวทางรับประกันความอยู่รอดของญี่ปุ่น การหันมายอมรับให้ปฏิบัติใช้สิทธิโดยมีเงื่อนไข ในด้านหนึ่ง ช่วยสร้างดุลยภาพใหม่ระหว่างความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ความมั่นคงกับหลักกฎหมายและปทัสถานต่อต้านสงครามภายในญี่ปุ่นที่ยังทรงอิทธิพลอยู่ ในอีกด้านหนึ่งการปรับจุดยืนนี้ช่วยรักษาสมดุลในการไม่ถูกพันธมิตรสำคัญอย่างสหรัฐฯ “ทอดทิ้ง” (abandoned) ให้เผชิญภัยคุกคามตามลำพัง ขณะที่ก็เผื่อทางหนีทีไล่ไม่ให้ถูกลากไป “ติดบ่วง” (entrapped) ความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น

เหตุที่ RCSD กลายเป็นเครื่องมือที่สอดรับกับวัตถุประสงค์ 2 มิติข้างต้นเพราะหลักการที่ดูเหมือนมีสถานะที่ชอบธรรมระดับสากลนี้ที่จริงแล้วมี “ความไม่ชัดเจน” อยู่ในหลายแง่ ทำให้รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนสิทธินี้สามารถ “อ้างความเป็นสากล” ซึ่งยึดโยงกับหลักจารีตและกฎหมายระหว่างประเทศ ขณะที่สามารถ “เลือกสรร” เฉพาะส่วนที่ตอบสนองความต้องการมาประกอบสร้างเป็นแนวทางใหม่ได้อย่างยืดหยุ่นสอดรับกับความจำเป็นในกรณีญี่ปุ่น ซึ่งก็คือนัยของการยอมรับด้วยเงื่อนไขให้ “ใช้ได้โดยจำกัด” (limited exercise) เราจึงอาจมองการเมืองเรื่องการผลักดันสิทธินี้ว่าเป็นกระบวนการนำเอาบรรทัดฐานสากลเข้ามากร่อนเซาะอิทธิพลของค่านิยมดั้งเดิมภายในญี่ปุ่น เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านหลักกฎหมาย แต่นั่นก็ไม่อาจละเลยกระบวนการที่ตัวแสดงในญี่ปุ่นพยายามอธิบายและปรับหลักสากลนี้ให้สอดรับกับหลักการที่มีอยู่และยอมรับได้ภายในประเทศ ทั้งเพื่อเรียกการสนับสนุนและเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่จำเป็น

ความหมายที่ไม่ตายตัวของ RCSD มีประโยชน์ให้ญี่ปุ่นสามารถ “แบ่งรับแบ่งสู้” หลักสากลนี้ได้ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรมคือ ขณะที่วาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนมักเน้นว่า RCSD ซึ่งเข้าใจกันทั่วไปว่าคือสิทธิการใช้กำลังเพื่อช่วยป้องกันชาติอื่นเมื่อถูกโจมตี อันเป็น “สิทธิประจำตัวของรัฐ” (inherent right of nations) ตามกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 51 แต่เราก็เห็นการผลิตซ้ำข้อถกเถียงในประเด็นพื้นฐานที่สุดอย่าง “คำจำกัดความ” ของสิทธินี้ซึ่งน่าสังเกตว่าในหมู่นักกฎหมายระดับนานาชาติก็ไม่มีฉันทามติว่าสิทธิที่ระบุ

ในกฎบัตรฯ ตั้งใจให้มีขอบเขต หลักเกณฑ์และครอบคลุมพฤติกรรมการใช้กำลังลักษณะไหนบ้าง[9] ความคลุมเครือในนิยามกลายเป็นหัวใจสำคัญในการผลิตวาทกรรมเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การใช้ RCSD ในแบบญี่ปุ่นที่ “ไม่เหมือนที่ใดในโลก”[10]

ประเด็นที่ปรากฏในวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นด้วยว่า ในการปรับจุดยืน ข้อพิจารณาที่ฝ่ายสนับสนุนหยิบยกขึ้นให้ความสำคัญและถือเป็นกลยุทธ์ในการให้ความชอบธรรมต่อการปรับนโยบายคือการเน้นให้เห็นภัยคุกคามที่ทวีความรุนแรงขึ้น การเน้นความสำคัญมากขึ้นของระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ และการเน้นถึงความพยายามรักษาแนวทางและบรรทัดฐานที่ยึดถือมาเดิมมากกว่าล้มล้างหรือสร้างความแตกหักในเชิงหลักการ วาทกรรมที่จะนำเสนอต่อไปเพื่อสนับสนุนคำตอบในการศึกษาข้างต้นให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยส่วนใหญ่แล้วอาศัยข้อเขียน บทสัมภาษณ์ บทสนทนาทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับแนวคิด RCSD และความมั่นคงของญี่ปุ่น ที่เผยแพร่ผ่าน “นิตยสารสารพัน” (general interest magazines / *sôgôzasshi*) ระหว่างปี 2014-2016 ที่ปัญหา RCSD กลายเป็นวาระแห่งชาติ โดยมุ่งแสดงให้เห็นคำสำคัญและการใช้เหตุผลที่ผลิตซ้ำบ่อยครั้งในวาทกรรมที่เป็นตัวแทน (represent) สะท้อนภาพใหญ่ของแนวการถกเถียงทั้งของฝ่ายคัดค้านและสนับสนุน ตลอดจนบรรยากาศความคิดที่รายล้อมการปรับยุทธศาสตร์ล่าสุดนี้ รูปแบบที่สังเกตได้ค่อนข้างเด่นชัดในวาทกรรมของทั้งสองฝ่ายคือความพยายาม “ผสาน” (fuse) ตรรกะเชิง “หลักการ” (principled ideas) อันเป็นแนวทางให้เหตุผลที่อาศัยการตัดสินเชิงความถูกต้องตามค่านิยม บรรทัดฐานและความชอบธรรมทางสังคม กับตรรกะเชิง “ผลตอบแทน” (causal ideas) จากการดำเนินนโยบาย อันเป็นแนวทางให้เหตุผลที่อาศัยการพิจารณาผลประโยชน์และการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เป็นเกณฑ์สนับสนุนหรือคัดค้านนโยบาย

การนำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ โดยเรียงลำดับจากการให้ภาพการปรับนโยบายที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมนับแต่ปี 2014 จนกระทั่งการออกกฎหมายความมั่นคงใหม่ปลายปี 2015 กฎหมายที่บัญญัติขึ้นบนพื้นฐานการปรับจุดยืนว่าด้วยสิทธินี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในนโยบายและยุทธศาสตร์อย่างไร จะได้เสนอเป็นใจความหลักในส่วนแรก ถัดไปเป็นเนื้อหาว่าด้วยการวิเคราะห์รูปแบบการใช้วาทกรรมเป็นเครื่องมือสนับสนุนและต่อต้าน รวมทั้งสื่อสารกับสังคมในวงกว้าง โดยแบ่งสำรวจวาทกรรมฝ่ายต่อต้านและฝ่ายสนับสนุนตามลำดับ เราจะเห็นว่าวาทกรรมฝั่งที่ต่อต้านการตีความใหม่ของรัฐบาลซึ่งมีหัวหอกหลักคือสื่อฝ่ายซ้ายอย่างนิตยสาร *Sekai* และ *Asahi Shimbun* ให้ความสำคัญกับตรรกะเชิงหลักการที่ยึดกฎหมายและบรรทัดฐานภายใน

[9] Josef L. Kunz, “Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations,” *The American Journal of International Law* (Oct 1947), p. 872; D. W. Bowett, “Collective Self-Defence under the Charter of the United Nations,” *British Year Book of International Law* (1955-1956), p. 130.
[10] Abe Shinzō, “‘Heiwaanzen Hōsei’ Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu (I will explain thoroughly and plainly about ‘the legislation for peace and security’),” *Will* (Aug 2015), p. 39.

ญี่ปุ่นเป็นจุดตั้งต้น ไม่ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 9 นโยบายความมั่นคงแบบจำกัด ตลอดจนแนวการตีความปี 1981 ของ CLB วาทกรรมฝ่ายนี้ผนวกตรรกะเชิงหลักการเข้ากับตรรกะเชิงยุทธศาสตร์โดยยกชูคำต้องห้ามที่ปลุกเร้าอารมณ์ต่อต้านในสังคมได้ง่าย ได้แก่ “สงคราม” โดยเน้นให้เห็น “ความเสี่ยง” ต่างๆ จากการใช้ RCSD ไม่ว่าความเสี่ยงที่อาจถูกลากเข้าสงครามหรือความเสี่ยงในชีวิตของ SDF ที่ต้องเข้าร่วมปฏิบัติการใหม่ๆ ซึ่งล้วนไม่ได้เป็นประโยชน์แก่ญี่ปุ่น

ส่วนถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์รูปแบบวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนคำตอบของงานนี้ที่ว่า การเลือกใช้ RCSD เป็นความพยายามสร้างดุลยภาพใหม่เพื่อรักษาสถานะที่เป็นอยู่ในวิธีการรับประกันความอยู่รอดปลอดภัย มากกว่าการล้มล้างหลักการและแนวทางเดิมเสียทั้งหมด โดยจะเริ่มด้วยการสำรวจตรรกะเชิงผลตอบแทน เราจะเห็นว่าฝ่ายนี้ซึ่งนำโดยรัฐบาลและสื่อฝ่ายขวาอย่างนิตยสาร *Chuokoron, Voice, Will* และ *Seiron* มักเน้นไปที่ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ โดยชี้ให้เห็นความจำเป็นของ RCSD ในฐานะ “เครื่องมือกระชับพันธมิตร” ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไก “ป้องปราม” (deterrence) ให้น่าเชื่อถือในยามที่ภัยคุกคามเด่นชัดขึ้นมาก ในการให้เหตุผลโน้มน้าวเราจะเห็นแนวทางที่อาจเรียกว่าการ “ขยายภัยคุกคาม” (threat inflation) เพื่อสร้างฐานสนับสนุนต่อการปรับท่าทีให้ตื่นตัวขึ้นในกลไกระบบพันธมิตร ซึ่งแท้จริงแล้วก็เป็นเครื่องมือจัดการความมั่นคงดั้งเดิมของญี่ปุ่น การปรับยุทธศาสตร์ “ภายใต้” กรอบเดิมนี้นี่เองที่ทำให้ฝ่ายสนับสนุนอธิบายได้ถึงความต่อเนื่องมากกว่าความแตกหักจากยุทธศาสตร์และหลักการเดิม

ตรรกะเชิงผลตอบแทนนี้ถูกให้เหตุผล “ผนวก” เข้าหาตรรกะเชิงหลักการ เราจะเห็นว่าฝ่ายนี้ยึดกฎหมายสากลเป็นจุดตั้งต้นในการโต้แย้ง กลุ่มนี้โจมตีการตีความปี 1981 ว่า “ผิดเพี้ยน” ทำให้เกิดสภาพที่ฐานคติและการถกเถียงเรื่องสิทธิป้องกันตนเองในญี่ปุ่น “แปลกไปจากสากล” (normative anomaly) การเน้นย้ำสภาพแปลกแยกแตกต่างจากมาตรฐานโลกเฉกเช่นคำดูแคลนที่เรียกญี่ปุ่นว่า “กาลาปากอส” (Galapagos)[11] มีส่วนสร้างความชอบธรรมต่อการตีความใหม่โดยชี้ให้เห็นว่าการยอมรับให้ใช้ RCSD หาใช่เรื่องแปลกไม่ กลับเป็นการปรับเข้าหาบรรทัดฐานสากลด้วยซ้ำ นอกจากนี้การกำหนดให้ใช้สิทธิได้ “ในกรอบจำกัด” โดยกำหนดเงื่อนไขที่ดูเหมือนยึดโยงกับเกณฑ์สากล พร้อมกับเกณฑ์ที่ยกให้ “การป้องกันตนเอง (self-defense)” เป็นหัวใจหลักในการพิจารณาใช้สิทธิ ช่วยเสริมฐานความชอบธรรมทั้งในแง่ความเหมาะสมในทางหลักการและความจำเป็นขั้นต่ำสุดในทางนโยบาย การเน้นย้ำประโยชน์ของระบบพันธมิตรที่แข็งแกร่งในเชิง “การกันไว้ก่อน” หรือ “ป้องปราม” ชาติที่อาจเป็นศัตรูไม่ให้กล้าเข้ามาคุกคามแต่ต้น ทำให้ฝ่ายสนับสนุนอ้างได้ว่าแม้ในทางกฎหมาย

[11] “Tokushū: Shūdantekijieiken toiu sentaku – Garapagosu Anpokan karano Dakkyaku (Feature: The choice of right of collective self-defense – abandon the Galapagos security vision),” *Chuokoron* (Jun 2014)

ญี่ปุ่นใช้ RCSD ได้ แต่ท้ายที่สุดอาจ “ไม่ต้อง” ใช้ในทางปฏิบัติ จึงอาจกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์ใหม่ยังคงสะท้อนถึงความพยายามรักษาวิธีการจัดการความมั่นคงแบบที่เป็นอยู่เดิมมากกว่าการปฏิวัติล้มล้าง จุดที่น่าสนใจเช่นกันคือฝ่ายที่สนับสนุนการปรับยุทธศาสตร์ไม่ใช่ทุกคนที่เห็นด้วยกับทางเลือกที่รัฐบาลตัดสินใจให้ใช้ RCSD โดยจำกัด ฝ่ายขวาที่เสนอแนะนโยบายในแนวทางสุดโต่งกว่า อาทิ การพยายามแก้รัฐธรรมนูญต่างโจมตีแนวทางของรัฐบาลที่ดูครึ่งๆ กลางๆ และมุ่งเน้นการวางข้อจำกัด (*hadome*) มากกว่าเอายุทธศาสตร์เป็นตัวตั้ง[12] เนื้อหาในส่วนนี้จะได้สำรวจวาทกรรมรูปแบบนี้ประกอบด้วยบางส่วน โดยมองว่าตรรกะประเภทนี้ส่วนใหญ่แล้วช่วยผลักดันวาระการปรับจุดยืนให้แก่รัฐบาล โดยเป็นประโยชน์ทำให้การปรับนโยบายและคำอธิบายที่สนับสนุนจุดยืนของรัฐบาลดูมีความประนีประนอมและเป็นการปฏิรูปขั้นต่ำสุดเท่าที่จำเป็นมากยิ่งขึ้น

4.2 ยุทธศาสตร์ใหม่ที่มีสิทธิป้องกันตนเองร่วมเป็นแกนกลาง

รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณายุทธศาสตร์ใหม่ให้สอดรับกับสถานการณ์ความมั่นคงปรากฏในรูป “กฎหมายความมั่นคงใหม่” ซึ่งผ่านรัฐสภาในเดือนกันยายนปี 2015 และมีผลบังคับใช้เดือนมีนาคมปีถัดมา กฎหมายนี้ซึ่งกำหนดให้ตรากฎหมายใหม่และแก้ไขกฎหมายที่มีเดิมหลายฉบับว่าด้วยการป้องกันประเทศและ SDF มีหลักแนวคิดสำคัญ 3 เรื่องได้แก่ การป้องกันตนเอง (self-defense) ความมั่นคงร่วม (collective security) และสิทธิป้องกันตนเองร่วม (right of collective self-defense)[13] ประเด็นทั้งสามนี้ได้รับการพิจารณาเป็นวาระหลักนับย้อนไปตั้งแต่ใน *คณะกรรมการพิจารณาปรับโครงสร้างพื้นฐานกฎหมายความมั่นคง* (*Advisory Panel on Reconstruction of the Legal Basis for Security* หรือเรียกย่อๆ ว่า *Anpohôseikon*) เมื่อปี 2007-2008 และอีกครั้งเมื่อคณะกรรมการนี้พร้อมสมาชิกเกือบจะคงเดิมกลับมาทำงานใหม่ปี 2013 รายงานซึ่งส่งให้รัฐบาลเดือนพฤษภาคมปี 2014 นำไปสู่การตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีวันที่ 1 กรกฎาคมปีเดียวกัน ให้ตีความรัฐธรรมนูญใหม่โดยยอมรับให้ใช้ RCSD ได้อย่างจำกัด การตัดสินใจนี้นำไปสู่การผลักดัน “กฎหมายความมั่นคงใหม่” ในปีถัดมา ท่ามกลางกระแสต่อต้านจากฝ่ายที่คัดค้านซึ่งแสดงออกด้วยการประท้วงทั้งในและนอกสภา กฎหมายที่สร้างประเด็นโต้เถียงขึ้นในสังคมขนาดที่กลุ่มต่อต้านเรียกว่า “กฎหมายทำสงคราม” นี้มีเนื้อหาสาระอย่างไรและการยอมรับให้ใช้ RCSD ทำให้แนวนโยบายเปลี่ยนไปอย่างไร จะได้เสนอประเด็นสำคัญตามลำดับแนวคิดสำคัญทั้ง 3 ข้อข้างต้น

---

[12] Ushio Masato, “Annani Ōsawagishita noni Konnani Shoboi Anzenhōsei (Despite so much uproar, the security legislation turned out poor),” *Seiron* (Dec 2015).
[13] Kitaoka, “Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna,” p. 72.

การป้องกันตนเองโดยลำพัง (individual self-defense)

ในการพิจารณายุทธศาสตร์ของ *Anpohôseikon* และในการออกกฎหมายความมั่นคงใหม่ รัฐบาล Abe ได้ตั้งโจทย์สำหรับทบทวนระบบกฎหมายในรูปสถานการณ์ (scenarios) ที่อาจเกิดและกระทบต่ออธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดนของประเทศ โดยมองว่าข้อจำกัดทางทหารที่ญี่ปุ่นยึดถือมายาวนานในยุคหลังสงครามทำให้ขาดพื้นฐานกฎหมายสำหรับรับมือสถานการณ์ความมั่นคงใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ในด้านการป้องกันตนเองในกรอบ "การป้องกันตนเองโดยลำพัง" (individual self-defense) นั้น คำสำคัญที่เกิดขึ้นคือ การรับมือแบบไร้รอยต่อ (seamless response / *kireme nonai taiô*)[14] ซึ่งมีนัยของการอุดช่องโหว่ที่มีอยู่ในการตอบสนองต่อปัญหาที่อยู่ระหว่างสภาวะปกติกับสภาวะฉุกเฉินเมื่อถูกรัฐอื่นโจมตี เดิมทีการใช้กำลังของ SDF อยู่บนเงื่อนไขที่ว่าญี่ปุ่นถูกโจมตีด้วยกำลัง[15] และไม่มีหนทางอื่นในการรับมืออีกแล้วและใช้กำลังระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น ตามแนวทางเดิมในภาวะก้ำกึ่งที่เรียกว่า "gray-zone scenario" หรือภาวะที่ญี่ปุ่นถูกละเมิดอธิปไตย "แต่ไม่ถึงขั้นถูกโจมตีด้วยกำลัง" ญี่ปุ่นไม่สามารถใช้สิทธิป้องกันตนเองหรือให้ SDF ปฏิบัติการได้ ในกรณีเช่นนี้สามารถใช้ได้แต่เพียง "อำนาจบังคับใช้กฎหมาย" (law enforcement power) โดยกำลังตำรวจ

Kitaoka Shinichi ผู้มีส่วนสำคัญในการวางยุทธศาสตร์และเป็นปากเสียงให้รัฐบาล เน้นว่า "ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงต่ำ (low-intensity conflict) ซึ่งหากละเลยอาจนำไปสู่การโจมตีด้วยกำลังหรือสงครามขึ้น" ควรเป็นกรณีที่ต้องคำนึงถึงให้มากในบริบทภูมิภาคเวลานี้[16] ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องปรับข้อกฎหมายเพื่อเตรียมการสำหรับกรณีการคุกคามในแบบไม่ถึงขั้น "โจมตีด้วยกำลัง" (*buryoku kogeki*) หรือหมายถึงภัยต่อความอยู่รอดที่ไม่เข้าข่าย "การรุกรานโดยรัฐอื่นที่เกิดขึ้นเป็นระบบ เตรียมการและต่อเนื่อง (*soshikiteki, keikakuteki, jizokuteki*)"[17] รัฐบาลจึงมุ่งแก้ไขกฎหมาย SDF เพื่อผ่อนปรนข้อจำกัดโดยให้ SDF มีบทบาทในเชิงบังคับใช้กฎหมายมากขึ้นเพื่อรับมือ gray-zone scenarios สถานการณ์ที่เข้าข่ายนี้มีตัวอย่างเช่น กรณีเรือดำน้ำต่างชาติลักลอบเข้ามาในน่านน้ำญี่ปุ่นและไม่ยอมออกไป หรือกรณีที่มีกลุ่มคนต่างชาติยกพลขึ้นเกาะห่างไกลของญี่ปุ่น เป็นต้น อีกสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองที่เป็นประเด็นในการปฏิรูปกฎหมายคือ การคุ้มกันสวัสดิภาพของชาวญี่ปุ่น กฎหมายความมั่นคงใหม่มุ่งขยายบทบาทของ SDF ให้สามารถดำเนินภารกิจช่วยเหลือและปกป้องประชาชนญี่ปุ่นจากสถานการณ์ฉุกเฉินในต่างแดนได้ รวมถึงการ "ใช้อาวุธ" ในภารกิจประเภทนี้ โดยอยู่

---

[14] *Report of the Advisory Panel,* p. 44.
[15] Ibid, p. 42.
[16] Kitaoka, "Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna," p. 73.
[17] Kitaoka Shinichi, "Kankoku wa Naze Shūdantekijieiken wo Osorerunoka (Why does South Korea fear the right of collective self-defense?)," *Voice* (Jan 2014), p. 144.; *Report of the Advisory Panel*, p. 43.

บนเงื่อนไขว่าชาติปลายทางให้การยินยอม การปฏิรูปนี้ขยายบทบาทหน้าที่ของ SDF จากเดิมที่ทำได้เพียงใช้พาหนะขนส่งคนญี่ปุ่นออกจากพื้นที่ฉุกเฉินในต่างแดนเท่านั้น จากเหตุการณ์ที่มีคนญี่ปุ่นตกเป็นเหยื่อการก่อการร้ายในต่างประเทศหลายระลอกในช่วงที่ผ่านมา ทำให้รัฐบาลมองการปฏิรูปกฎหมาย SDF ในแง่นี้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด

ความมั่นคงร่วม (collective security)

การปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ "ความมั่นคงร่วม" (collective security) เชื่อมโยงโดยตรงกับบทบาทสร้างคุณูปการต่อสันติภาพระหว่างประเทศตามอุดมคติสันตินิยมแบบแข็งขัน (active pacifism) โดยรัฐบาลญี่ปุ่นต้องการขยายบทบาทนี้ให้สอดคล้องกับการยกระดับคำมั่นไปสู่ Proactive Contribution to Peace เดิมทีบทบาทความมั่นคงร่วมของญี่ปุ่นจำกัดอยู่เพียงในกรอบการรักษาสันติภาพ (peacekeeping operations / PKO) ของสหประชาชาติ แม้ว่า SDF จะเข้าร่วมภารกิจ PKO มานับตั้งแต่ปี 1992 ด้วยการออกกฎหมาย International Peace Cooperation Law (หรือ PKO Law) แต่ภารกิจที่ SDF เข้าร่วมก็จำกัดเฉพาะที่ไม่ใช้กำลัง โดยใช้อาวุธระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นเพื่อปกป้องตนเองและยุทโธปกรณ์เท่านั้น ภารกิจของ SDF จึงจำกัดอยู่ในแนวหลังอย่างการส่งกำลังบำรุงและงานฟื้นฟูเชิงพลเรือน ในการทบทวนบทบาทประเภทนี้ของ SDF รายงานของ *Anpohôseikon* รวมทั้งข้อตีความของคณะรัฐมนตรีปี 2014 ได้แยกแยะความแตกต่างระหว่าง "การใช้กำลัง" (*buryokukôshi*) กับ "การใช้อาวุธ" (*bukishiyô*) ออกจากกัน[18] "การใช้กำลัง" ซึ่งถือเป็นเรื่องต้องห้ามตามมาตรา 9 นั้น เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยเป็นการดำเนินการแบบขนานใหญ่[19] *Anpohôseikon* ตีความว่า PKO โดยตัวปฏิบัติการนั้นไม่เข้าข่ายการใช้กำลังในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามที่กฎหมายสากลอย่างกฎบัตรสหประชาชาติได้ห้ามไว้ในมาตรา 2 วรรค 4 ที่ว่าสมาชิก "จักต้องละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขต หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใดๆ หรือการกระทำในลักษณะการอื่นใดที่ไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของสหประชาชาติ"

Kitaoka มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นคือการเข้าใจปะปนกันมาตลอดว่าการใช้อาวุธใน PKO เข้าข่าย "การใช้กำลังเป็นวิธีแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศ" ซึ่งบัญญัติห้ามในมาตรา 9 วรรค 1[20] ควรเข้าใจใหม่ว่าการใช้อาวุธตามมาตรฐานของ PKO อย่างการใช้เพื่อขจัดอุปสรรคในภารกิจไม่ถือเป็น "การใช้กำลัง" และไม่

[18] *Report of the Advisory Panel,* pp. 38 -39.
[19] Kitaoka, "Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna,"p. 77.
[20] Kitaoka, "Kankoku wa Naze Shūdantekijieiken wo Osorerunoka," p. 139.

สมควรมองว่าขัดมาตรา 9[21] การทบทวน PKO Law ตามกฎหมายความมั่นคงใหม่ ถือเป็นการปรับหลักคิดในเรื่องหน้าที่และการใช้อาวุธของ SDF จากเดิมที่เป็นไป “เพื่อปกป้องตนเอง” (self-preservation type / *jikohozon gata*) มาสู่ “เพื่อบรรลุภารกิจ” (execution of mission type / *ninmusuikô gata*) การปรับการตีความข้างต้นช่วยให้รัฐบาลสามารถจัดการกับปัญหาที่เป็นข้อโต้แย้งมาโดยตลอด นั่นคือประเด็นที่เรียกว่า “*kaketsukekeigo*” หรือ “การรุดไปช่วยเหลือกองกำลังหรือเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมปฏิบัติการที่ถูกโจมตีในพื้นที่ไกลออกไป”[22] เดิม SDF ดำเนินการดังกล่าวไม่ได้ ทำให้เป็นอุปสรรคทั้งการปฏิบัติการร่วมกับชาติอื่นและการปกป้องเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานชาวญี่ปุ่นที่ทำงานไกลจากพื้นที่ประจำการของ SDF รายงาน *Anpohôseikon* เน้นย้ำว่า “การใช้อาวุธในกรณี *kaketsukekeigo* รวมทั้งการกำจัดอุปสรรคต่อภารกิจไม่ถือเป็นการใช้กำลังตั้งแต่ต้น จึงไม่ควรตีความว่าเป็นเรื่องที่ผิดรัฐธรรมนูญ”[23]

ภายหลังกฎหมายความมั่นคงใหม่มีผลบังคับใช้ในปี 2016 ภารกิจแรกที่ SDF ได้รับมอบหมายและเตรียมการฝึกซ้อมสำหรับ *kaketsukekeigo* คือการรักษาสันติภาพในซูดานใต้ (UNMISS) (ถอนกำลังแล้วเดือนพฤษภาคม 2017)[24] ปัญหาอีกข้อที่สะท้อนมุมมองแบบญี่ปุ่นเรื่องการใช้กำลังและนับเป็นอุปสรรคต่อบทบาทด้าน “ความมั่นคงร่วม” มาโดยตลอดคือ นอกจากยึดมั่นว่าจะไม่ใช้กำลังแล้ว ยังวิตกด้วยว่าปฏิบัติการสนับสนุนกองกำลังชาติอื่นอาจเข้าข่าย “เป็นส่วนหนึ่งกับการใช้กำลัง” หรือ “*ittaika* (integral part) with the use of force” แม้ญี่ปุ่นจะจำกัดภารกิจแค่ลำเลียงและส่งกำลังบำรุงแต่ก็อาจถูกตีความว่าเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับการใช้กำลังซึ่งขัดมาตรา 9 *Anpohôseikon* ได้ผลักดันให้รัฐบาลละทิ้งแนวคิดนี้[25] โดยมองแนวทางที่ยึดมาอย่างการกำหนดพื้นที่สำหรับ SDF ให้ปฏิบัติการร่วมกับชาติอื่นได้เพียง “แนวหลัง” และ “พื้นที่ปลอดการสู้รบ” (rear / non-combat areas) เพื่อเลี่ยง *ittaika* ว่าไม่เหมาะสมเนื่องจากการพิจารณาแบ่งพื้นที่แนวหน้า-แนวหลังเป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริง และเป็นเงื่อนไขที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมในความมั่นคงร่วม แต่รัฐบาลเลือกที่จะสงวนแนวคิดนี้ไว้ในแบบที่ยืดหยุ่นกว่าเดิม โดยข้อตีความปี 2014 ได้ยกเลิกแนวทาง “กำหนดพื้นที่” เป็นเกณฑ์เพื่อเลี่ยง *ittaika* แต่วางเงื่อนไขใหม่ว่า SDF จะดำเนินภารกิจสนับสนุนเช่นขนส่งและป้อนกำลังบำรุงในพื้นที่ที่ “การสู้รบไม่ได้กำลังดำเนินอยู่” (“not the scene where combat activities are actually being conducted”) โดยรัฐที่ SDF ให้การสนับสนุน กอปรกับเงื่อนไขอีกข้อให้ SDF ยุติภารกิจทันทีที่พื้นที่นั้นมีการสู้รบขึ้น รัฐบาลเชื่อว่าจะสามารถเลี่ยง

---

[21] *Report of the Advisory Panel,* p. 38.
[22] Ibid, p. 37.
[23] Ibid.
[24] “GSDF completes withdrawal from South Sudan, *Japan Times* (May 27, 2017), accessed Sep 29, 2017, https://www.japantimes.co.jp/news/2017/05/27/national/politics-diplomacy/japan-troops-complete-pullout-u-n-mission-south-sudan/#.WdiXxGiCyUk
[25] *Report of the Advisory Panel*, p. 36.

ittaika ได้[26] ด้วยการตีความนี้ญี่ปุ่นยังได้ขยายบทบาท SDF ให้กว้างไปกว่า PKO ด้วยการออกกฎหมาย International Peace Support Law ขึ้นรองรับภารกิจให้การสนับสนุนปฏิบัติการทางทหารนานาชาติ จะว่าไปแล้วในทางปฏิบัติ SDF ได้เข้าร่วมภารกิจสนับสนุนกองกำลังต่างชาตินอกกรอบ PKO มาตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 9.11 ปี 2001 อย่างในอัฟกานิสถานและอิรัก แต่ปฏิบัติการเหล่านี้อาศัยกฎหมายที่เป็นข้อยกเว้น มีสถานะพิเศษหรือชั่วคราว (special measure laws) การออกกฎหมายดังกล่าวในครั้งนี้จึงมีนัยสำคัญในการวางพื้นฐานกฎหมายที่ถาวรเพื่อรองรับภารกิจของ SDF นอกกรอบ PKO หรือแม้แต่นอกกรอบสหประชาชาติในยามที่ประชาคมนานาชาติร่วมมือกันเพื่อจัดการปัญหาความมั่นคงร่วมกัน

สิทธิป้องกันตนเองร่วม (right of collective self-defense)

สำหรับความเปลี่ยนแปลงในกรอบแนวคิด RCSD การตีความให้สามารถใช้สิทธินี้ได้โดยจำกัด ทำให้ SDF ปฏิบัติการร่วมกับกองกำลังของพันธมิตรอย่างสหรัฐฯ ได้หลากหลายสถานการณ์มากขึ้น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปรับนโยบายครั้งใหม่นี้ที่มีเป้าหมายกระชับระบบพันธมิตรให้น่าเชื่อถือและเป็นกลไกคานอำนาจเพื่อ “ป้องปราม” ภัยไม่ให้เกิดหรือกล้าเข้ามาคุกคามญี่ปุ่นแต่ต้น เหตุที่สิทธินี้ถือเป็นแกนกลางของการปรับนโยบายนั้นเป็นเพราะความสำคัญที่มีทั้งในแง่หลักการเชิงบรรทัดฐานและยุทธศาสตร์ ในเชิงบรรทัดฐานเมื่อเทียบกับหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้นอย่าง “การป้องกันตนเอง” และ “ความมั่นคงร่วม” จะเห็นว่าทั้งสองประเด็นนี้เป็นการขยายกรอบการดำเนินงานที่ญี่ปุ่นกระทำอยู่แล้วและเป็นที่ยอมรับอยู่แล้วให้ยืดหยุ่น ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่กรณี RCSD เป็นการเปลี่ยนจุดยืนชุดใหญ่ จากเดิมที่ใช้เป็น “ข้อต้องห้าม” หันมาอนุญาต “ให้ใช้ได้” เดิมการปฏิเสธสิทธินี้ถือเป็นปัจจัยที่ประกอบสร้างแนวทางการป้องกันประเทศและหลักกฎหมายด้านความมั่นคงที่เป็นเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้นยุคหลังสงคราม การไม่ให้ใช้สิทธิทำให้การมีแสนยานุภาพและบทบาทของ SDF จำกัดอยู่ในขั้น “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ดังนั้นการเลิกจุดยืนนี้จึงเป็นการปฏิวัติแบบขนานใหญ่ราวกับเป็นการทิ้งข้อจำกัดอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลัก “การป้องกันโดยแท้จริง” (*senshubôei*)

หากมองนัยเชิงยุทธศาสตร์ สิทธินี้ช่วยให้บทบาทของญี่ปุ่นในระบบพันธมิตรดูมีความเท่าเทียม แข็งขันมากขึ้นและช่วยลบภาพของการเป็นฝ่ายรับการคุ้มครองจากสหรัฐฯด้านเดียว รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนหวังผลในเชิงกระชับพันธมิตรบนพื้นฐานความไว้เนื้อเชื่อใจและการแสดงออกให้สหรัฐฯเห็นความตั้งใจและ

[26] *Cabinet Decision on Development of Seamless Security Legislation.*

ความสำคัญของญี่ปุ่นเพื่อลดแนวโน้มที่จะถูกสหรัฐฯทอดทิ้ง ขณะที่ก็ส่งสัญญาณให้ชาติที่อาจเป็นภัยเห็นว่าพันธมิตรญี่ปุ่น-สหรัฐฯยังคงแข็งแกร่งและมีความน่าเชื่อถือ ทั้งหมดนี้มีเป้าประสงค์ให้ระบบพันธมิตรเป็นเครื่องมือถ่วงดานอำนาจกับศัตรู ซึ่งช่วยป้องปรามการคุกคามไม่ให้บังเกิด มากกว่าการมุ่ง "ป้องกัน" หรือต่อสู้เมื่อการโจมตีเกิดขึ้นแล้ว ในแง่นี้ Ian E. Rinehart มองว่าการปรับจุดยืนดังกล่าว "ส่งผลไม่มากต่อการป้องกันเขตแดนญี่ปุ่น . . . และไม่ส่งผลในแง่ปฏิบัติการร่วมระหว่างพันธมิตรเท่าไหร่นัก เพราะทั้งสองชาติมีพื้นฐานกฎหมายและนโยบายที่เข้มแข็งสำหรับการร่วมมือทางทหารอยู่แล้วในกรณีที่ญี่ปุ่นถูกโจมตี"[27] อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญกว่าคือ "การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์" จากฝ่ายญี่ปุ่น การมีกฎหมายให้ใช้ RCSD ได้อาจเป็น "สัญลักษณ์อันทรงพลัง" (powerful symbolism)[28] ในการสร้างเสริมความน่าเชื่อถือแก่ระบบพันธมิตรเพื่อป้องปราม โดยจะเห็นต่อไปว่าตรรกะนี้เป็นเสาหลักในวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนการตีความใหม่

ในการตีความใหม่ รัฐบาลได้ปรับ "นิยาม" ของ RCSD จากที่ใช้ต่อกันมานับแต่การตีความปี 1981[29] โดยคำจำกัดความใหม่ระบุว่า RCSD หมายถึง "การตอบสนองต่อสถานการณ์เมื่อชาติอื่นซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นถูกโจมตีด้วยกำลัง แล้วส่งผลเป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น"[30] กฎหมายใหม่ยอมให้ใช้สิทธิเพียง "จำกัด" ซึ่งอาจมองว่าเป็นไปเพื่อป้องกันไม่ให้บทบาท SDF ขยายเกินกว่ากรอบหลักการที่ยอมรับได้และถูกบิดเบือนใช้ในทางมิชอบ หรือมองได้ด้วยว่าเป็นผลจากการประนีประนอมระหว่างกลุ่มการเมืองที่มีข้อเสนอนโยบายแตกต่างกัน ทั้งยังมองได้ว่าเป็นผลจากความพยายามวางยุทธศาสตร์ "เผื่อทางหนีทีไล่" เพื่อป้องกันการติดบ่วงความขัดแย้งของพันธมิตรที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่น เงื่อนไข 3 ประการจึงถูกระบุต่อท้ายนิยามใหม่ว่า สถานการณ์ที่ชาติอื่นถูกโจมตีนั้น ต้อง "ส่งผลคุกคามความอยู่รอดของญี่ปุ่นและเป็นภัยชัดแจ้งต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขของประชาชน โดยไม่มีหนทางที่เหมาะสมอื่นอีกแล้วในการหยุดยั้งการโจมตี รับประกันความอยู่รอดของประเทศหรือปกป้องประชาชน และใช้กำลังได้ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น"[31] การรับมือสถานการณ์ลักษณะนี้ให้ถือว่าเป็นเรื่องที่ "รัฐธรรมนูญอนุญาตในฐานะมาตรการป้องกันตนเองตามตรรกะพื้นฐานที่รัฐบาลยึดถือสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน"[32] เราจะเห็นต่อไปในการวิเคราะห์วาท

---

[27] Ian E. Rinehart, "Collective Self-Defense and US-Japan Security Cooperation," *East-West Center Working Papers*, No. 24 (Oct 2013), p. 7.

[28] Ibid., p. 8.

[29] การตีความที่ใช้มานับแต่ปี 1981 ซึ่งระบุอยู่ในรายงานประจำปีของทบวง / กระทรวงป้องกันประเทศญี่ปุ่น หรือ *Defense of Japan* ให้นิยาม RCSD เพื่อเป็นพื้นฐานการปฏิเสธไม่ให้ใช้ว่าคือ *"สิทธิการใช้กำลังเพื่อหยุดยั้งการโจมตีต่อรัฐอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐตน ถึงแม้ว่ารัฐตนเองจะไม่ได้ถูกโจมตีก็ตาม"* คำนิยามที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการตีความของ Cabinet Legislation Bureau นี้ ถูกโจมตีอย่างมากในกระแสการถกเถียงช่วงทศวรรษ 2010 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่สนับสนุนให้ใช้ RCSD ได้

[30] *Cabinet Decision on Development of Seamless Security Legislation.*

[31] Ibid.

[32] Ibid.

กรรมว่าการให้นิยามสิทธินี้เป็นประเด็นถกเถียงสำคัญในการวางนโยบายที่ต้องประนีประนอมกับทั้งหลักบรรทัดฐานและกฎหมาย และกับทั้งความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ที่เน้นการป้องปรามเป็นสำคัญ

จากการทบทวนการตีความไปจนถึงการผ่านกฎหมายความมั่นคงใหม่ ญี่ปุ่นได้แก้ไขกฎหมายให้ SDF สามารถปกป้องกองกำลัง ตลอดจนยุทโธปกรณ์ของกองกำลังสหรัฐฯ ในสภาวะปกติ (peacetime) รวมทั้งส่งเสบียงและการสนับสนุนแก่กองกำลังสหรัฐฯได้ การแก้ไขกฎหมาย SDF เปิดทางให้ปฏิบัติการคุ้มกันกองเรือรบของสหรัฐฯ (escort mission) ในน่านน้ำญี่ปุ่นได้ อย่างที่มีขึ้นปี 2017 เมื่อสหรัฐฯส่งกองเรือรบเข้ามาประชิดคาบสมุทรเกาหลี กองกำลังป้องกันตนเองทางทะเลของญี่ปุ่นได้ส่งเรือบรรทุกเฮลิคอปเตอร์ขนาดใหญ่ *Izumo* ไปคุ้มกันเรือรบสหรัฐฯ ความเปลี่ยนแปลงในกรอบ RCSD ยังรวมถึงการทบทวน *กฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ในพื้นที่รอบญี่ปุ่น* (Law Concerning Situations in Areas Surrounding Japan / *shûhenjitaihô*) ที่ใช้มาตั้งแต่ปี 1998 ภายใต้กฎหมายนี้ญี่ปุ่นสามารถดำเนินภารกิจสนับสนุนสหรัฐฯได้เมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่อย่างคาบสมุทรเกาหลี[33] แต่ก็วางข้อจำกัดให้ SDF ดำเนินภารกิจได้เพียงใน “พื้นที่แนวหลังที่ไม่มีการสู้รบ”[34] รัฐบาลได้นำหลัก RCSD มาใช้ก้าวข้ามข้อจำกัดเดิมและออกกฎหมายใหม่โดยตัดวลี “พื้นที่รอบญี่ปุ่น”[35] ออกและให้ชื่อว่า *กฎหมายว่าด้วยสถานการณ์ที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่น* (Law Concerning Situation that will Have an Important Influence on Japan’s Peace and Security/ *jûyôeikyôjitai hô*) ในสถานการณ์ที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญ หรือกรณีที่ญี่ปุ่นเผชิญภาวะฉุกเฉินหรือการคุกคามที่ยังไม่ถึงขั้นถูกโจมตีด้วยกำลัง (gray-zone scenario) ญี่ปุ่นสามารถส่งเสบียงและการสนับสนุนให้แก่กองกำลังชาติอื่นที่ปฏิบัติการเพื่อรับมือกรณีข้างต้นได้โดยไม่จำกัดแค่กองกำลังสหรัฐฯ หากได้รับการร้องขอ นอกจากนั้น SDF ยังสามารถส่งเสบียงและการสนับสนุนกองกำลังสหรัฐฯ ได้นอกเขตอธิปไตยของญี่ปุ่นซึ่งเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้มาก่อน และยังดำเนินภารกิจคุ้มกันกองกำลังและยุทโธปกรณ์ของสหรัฐได้อีกด้วย เพื่อเลี่ยงการเป็นส่วนหนึ่งในการใช้กำลัง (*ittaika*) ซึ่งเป็นข้อวิตกข้างต้น รัฐบาลได้อาศัยเกณฑ์ใหม่ที่ได้กล่าวไปแล้วมาพิจารณาหน้าที่ของ SDF ตัวอย่างสถานการณ์ (scenario) ซึ่ง *Anpohôseikon* คาดว่าญี่ปุ่นอาจจำเป็นต้องใช้ RCSD ประกอบด้วยอย่างน้อย 3 กรณีได้แก่ การให้การคุ้มกันเรือรบสหรัฐฯในทะเลหลวง การยิงสกัดขีปนาวุธอาจที่เล็งเป้าไปยังสหรัฐฯและการ

---

[33] Defense of Japan ปี 2016 อธิบายว่าวลี “Areas Surrounding Japan” เดิมไม่ได้กำหนดขึ้นเพื่อจำกัดขอบเขตภูมิศาสตร์ แต่ตั้งใจให้หมายถึงสถานการณ์ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นโดยมุ่งความสำคัญไปที่การพิจารณาสถานการณ์อย่างยืดหยุ่น มากกว่าจำกัดพื้นที่ อย่างไรก็ตามวลีดังกล่าวมักก่อความสับสนว่าเป็นการคำนึงถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ รัฐบาลจึงปรับมาใช้วลี “Situations that will Have an Important Influence” แทนในกฎหมายฉบับใหม่

[34] Kitaoka, “Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna,” p. 74.

[35] *Defense of Japan 2016*, pp. 215-216.

กวาดทุ่นระเบิดในเส้นทางเดินเรือสากล ทั้งหมดนี้ล้วนอยู่นอกขอบเขตกฎหมายที่มีอยู่เดิมซึ่งยึดฐานคติที่ว่าการใช้ RCSD ขัดมาตรา 9 และเกินกว่าหลักการป้องกันประเทศ “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น”

4.3 วาทกรรมฝ่ายต่อต้าน: คงการตีความเดิมเพื่อเลี่ยงความเสี่ยงและสงคราม

ในการวิเคราะห์แนวการให้เหตุผลผ่านวาทกรรมของตัวแสดงแต่ละฝ่ายจะแบ่งเนื้อหาวาทกรรมออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงหลักการ (principled ideas) และที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทน (causal ideas) วาทกรรมทั้งสองแบบนี้ทำงานผสานกันในการให้ความชอบธรรมรองรับข้อเสนอหรือโต้แย้งของแต่ละฝ่าย สำหรับเนื้อหาวาทกรรมในแนวต่อต้านเราจะเห็นการให้เหตุผลบนตรรกะเชิงหลักการ ด้วยการเน้นความสอดคล้องกับหลักกฎหมายต่อต้านการทหาร กลุ่มนี้ผลิตซ้ำข้อสนับสนุนการตีความของ CLB ปี 1981 ในฐานะเกณฑ์ความถูกต้องตามหลักกฎหมายและเน้นย้ำการรักษาสถานะเดิมของการตีความเอาไว้และโจมตีมติคณะรัฐมนตรีปี 2014 ว่าขัดกับหลักความถูกต้องทั้งในเชิง “เนื้อหา” ซึ่ง “ขัดรัฐธรรมนูญ” (*iken*) และ “วิธีการ” ซึ่ง “ขัดวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ” (*hirikken*)[36] หรือ “หลักรัฐธรรมนูญนิยม” (constitutionalism) ข้อเรียกร้องของฝ่ายนี้ที่ดูเหมือนขัดแย้งกันในเชิงเป้าหมายกล่าวคือ ขณะที่พยายามปกป้องจิตวิญญาณสันตินิยมของรัฐธรรมนูญแต่ก็ผลักดันให้ “แก้ไข” รัฐธรรมนูญมากกว่าให้รัฐ “ตีความ” ตามอำเภอใจนั้น แท้จริงแล้วอยู่บนฐานความคิดที่ว่า RCSD จะพิจารณาในแง่ไหนก็ไม่อาจทำให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่เป็นอยู่ได้โดยชอบธรรม แต่ความชอบธรรมที่จะได้จากการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่สิ่งที่รัฐบาลจะได้มาง่ายๆ โดยต้องฝ่าอุปสรรคหลายด่านตั้งแต่การได้มติ 2 ใน 3 จากทั้งสองสภาและเสียงส่วนใหญ่ในการลงประชามติตามขั้นตอนที่กำหนดในมาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญ จึงมองได้ว่าการได้มาซึ่งความชอบธรรมทางการเมืองด้วยวิธีนี้มีโอกาศแทบจะเท่ากับศูนย์[37] ถือเป็นกลยุทธ์ของฝ่ายคัดค้านในการยับยั้งการปรับนโยบายและหลักการที่มีมาแต่เดิม

ฝ่ายคัดค้านยังตั้งข้อกังขาต่อ RCSD ว่าอยู่ในฐานะแนวคิดเชิงกฎหมายที่มีความเห็นพ้องเป็นสากลและปฏิบัติเป็นจารีตมาช้านานจริงหรือไม่ ซึ่งเป็นแนวทางหักล้างฝ่ายสนับสนุนที่อ้างความเป็นสากลของสิทธินี้ ส่วนตรรกะเชิงผลตอบแทนหรือการพิจารณายุทธศาสตร์ที่ฝ่ายนี้มุ่งเสนอเพื่อปกป้องแนวนโยบายเดิม เป็นการเน้นถึงความ “เสี่ยง” รูปแบบต่างๆ อันเป็นผลจากการปลดล็อกให้ใช้สิทธินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรอบพันธมิตรกับสหรัฐฯ ทั้งความเสี่ยงของ SDF ในภารกิจใหม่ๆ ความเสี่ยงในการถูกผูกมัดเข้าหายุทธศาสตร์ระดับโลกของ

[36] Kurizaki Shūhei, “‘Shūdantekijieikenkōshi niyoru Yokushiryoku Kōjō’ wa Hontō ka: Gēmuriron kara kangaeru (Is it true that ‘deterrence power can be enhanced by the exercise of right of collective self-defense’? : Thinking from game theory),” *Sekai* (Sep 2015), p. 79.
[37] Building Japan Initiative Foundation, *Quiet Deterrence: Building Japan’s New National Security Strategy* (Tokyo: Rebuild Japan Initiative Foundation, 2014), p. 61.

สหรัฐฯและความเสี่ยงจากการถูกลากสู่สงคราม (entrapped) วาทกรรมแนวนี้มักพบมากในสื่อฝ่ายซ้ายอย่าง *Sekai* และ *Asahi Shimbun* รวมถึงวงวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นโดยรวมด้วย เป้าหมายร่วมกันของวาทกรรมเหล่านี้คือการปกป้องมาตรา 9 และหลักสันตินิยม โดยมีทั้งแบบที่โน้มเอียงไปในทางเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (absolute pacifism) ซึ่งตั้งข้อกังขาแม้แต่การมีอยู่ของ SDF และระบบพันธมิตร และแบบที่ต้องการรักษานโยบายที่เป็นอยู่ตอนนี้ไว้ (status quo) เราจะเห็นด้วยว่าตัวแสดงในฝ่ายคัดค้านที่มีส่วนเผยแพร่และผลิตซ้ำวาทกรรมต่อต้านมีสังกัดที่ข้ามพ้นเส้นแบ่งของพรรคการเมือง (non-partisan) โดยมีตัวแสดงใน LDP หรืออดีตแกนนำของพรรคจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับจุดยืนใหม่และแสดงทัศนะและเหตุผลต่อต้านผ่านช่องทางต่างๆ

4.3.1 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายต่อต้าน

การแก้ไขข้อตีความไปจนถึงการออกกฎหมายใหม่สำหรับฝ่ายคัดค้าน มีผลเทียบเท่าการยอมให้ญี่ปุ่น “ทำสงคราม” การเลือกหยิบยกและย้ำวลีนี้ในวาทกรรมจนกลายเป็นคำสำคัญ (key word) มีพลังอย่างมากในเชิงยุทธวิธีเพื่อโจมตีฝ่ายสนับสนุนและกระตุ้นสาธารณชนให้ตั้งข้อกังขารัฐบาล นั่นเป็นเพราะคำสำคัญคำนี้มีสถานะเป็นขั้วตรงข้ามกับหลักคุณค่าและความถูกต้องของญี่ปุ่นมาตลอดยุคหลังสงคราม ทั้งยังให้ภาพพจน์ของการเสียประโยชน์หรือการกระทบความเป็นอยู่ของผู้คน เช่นที่มีการขยายข้อกังวลไปถึงขั้นที่ว่ารัฐอาจให้มี “ระบบเกณฑ์ทหาร” เพื่อเตรียมการสำหรับสงคราม[38] ฝ่ายสนับสนุนมักวิจารณ์การผลิตซ้ำคำคำนี้ว่าเป็นการจงใจบิดเบือนความคิดเห็นของประชาชน[39] อย่างไรก็ตามการมองว่า “กฎหมายความมั่นคงใหม่ = กฎหมายสงคราม” อย่างที่ Maeda Tetsuo นักวิเคราะห์การทหารระบุอย่างไม่อ้อมค้อมในข้อเขียนต่อต้าน[40] สะท้อนความเคลือบแคลงของฝ่ายคัดค้านต่อความตั้งใจของ LDP ที่มีให้เห็นในทุกยุคทุกสมัยก่อนหน้าที่มีความเคลื่อนไหวด้านการทหาร การเน้นคำว่าสงครามช่วยสร้างความชัดเจนว่าการตีความใหม่ขัดมาตรา 9 และอุดมคติใฝ่สันติของญี่ปุ่น ในการอ้างหลักกฎหมายอันเป็นสาระสำคัญของข้อถกเถียงบนตรรกะเชิงหลักการ ฝ่ายคัดค้านไม่ได้ใช้มาตรา 9 เป็นจุดตั้งต้นอย่างเข้มงวดแต่มุ่งใช้ข้อตีความปี 1981 เป็นมาตรวัดว่าการปฏิรูปขัดกฎหมายหรือไม่ ใจความของการ

---

[38] Ushio Masato, “Gokenha no Nani ga Kimochiwarui noka (What is so bad about being a guardian of the constitution?),” *Voice* (Dec 2015), p. 122; Tomizawa Hikaru, “‘Shūdantekijieiken’ yori ‘Shūdananzenhoshō’ (Put ‘collective security’ over ‘collective self-defense’),” *Will* (Sep 2015), p. 82.; Satō Masahisa, “Imasara Kikenai Anpohōsei Q&A (Q&A on the security legislation that cannot be asked even today),” *Seiron* (Oct 2015), p. 198.
[39] Ushio, “Gokenha no Nani ga Kimochiwarui noka”; Sase Masamori, “Kokumin no Rikaifusoku wo Ureu (Concern for lack of understanding among Japanese people),” *Chuokoron* (Jun 2014).
[40] Maeda Tetsuo, “Jieitai henbō: Beigun to Ittaikasuru Jieitai (Transformation of self-defense force: Self-defense force that becomes an integral part of the US force),” *Sekai* (Dec 2016), p. 160.

ตีความครั้งนั้นที่ระบุว่าญี่ปุ่นมี RCSD ตามกฎหมายสากลแต่ไม่อาจใช้สิทธินี้ได้เพราะเกินความจำเป็นขั้นต่ำสุดในการป้องกันประเทศกลายเป็นเงื่อนไขที่นำมาตอกย้ำในฐานะเสาหลักที่ทำให้นโยบายความมั่นคงเป็นที่ยอมรับได้ตามบรรทัดฐานญี่ปุ่น และเป็นสิ่งที่แยกความแตกต่างของ “รัฐคุณสมบัติพิเศษ” (*tokushu kokka*) อย่างญี่ปุ่นออกจาก “รัฐปกติ” (*futsû kokka*)[41] ดังนั้นศักยภาพที่เกินกว่าขั้นต่ำสุดจึงถือได้ว่าเป็น “ศักยภาพทำสงคราม” (war potential / *senryoku*) ซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 9 วรรค 2 การใช้กำลังนอกกรอบนี้จึงถือว่าไม่ชอบธรรมไม่ต่างจากการ “ทำสงคราม” นั่นเอง

ตรรกะเชิงหลักการในวาทกรรมฝ่ายต่อต้านมุ่งชี้ว่า การตีความใหม่ไม่ชอบธรรมอย่างไรทั้งในแง่เนื้อหาที่ขัดจิตวิญญาณของมาตรา 9 และในแง่วิธีการที่รัฐใช้ นั่นคือการตีความโดยออกเป็นคำตัดสินของคณะรัฐมนตรี ซึ่งขัดหลักรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism / *rikkenshugi*) และประชาธิปไตย ในบทสัมภาษณ์ต้นปี 2014 Kôno Yôhei อดีตเลขาธิการคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล LDP (ต้นทศวรรษ 1990) ได้กล่าวปกป้องการตีความปี 1981 ว่า “เป็นหลักคิดสำคัญที่เกื้อหนุนญี่ปุ่นยุคหลังสงครามมาเกือบ 70 ปี โดยถือเป็นข้อสรุปจากการถกเถียงอย่างจริงจังหลายระลอกในหมู่นักการเมืองว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 9 กับ SDF และแนวทางสันตินิยม”[42] Kôno มองกระแสผลักดันการตีความว่าสะท้อนการที่ “นักการเมืองจำนวนมากขึ้นไม่ตระหนักถึงปณิธานอันแรงกล้าที่ประชาชนมีต่อสันติภาพและต้องการเปลี่ยนรูปประเทศจากที่เป็นอยู่”[43] รัฐบาลดูจะ “ต้องการทำให้ข้อบัญญัติของมาตรา 9 ซึ่งสะท้อนปณิธานของคนญี่ปุ่นต่อสันติภาพไร้ความหมาย” การยอมรับ RCSD ก็ไม่ต่างกับ “การเปลี่ยนปณิธานของประชาชนต่อสันติภาพให้เป็นปณิธานที่จะจับอาวุธขึ้นทำสงคราม”[44] นอกจากมองการตีความใหม่ว่าขัดเนื้อหารัฐธรรมนูญตลอดจนความตั้งใจของรัฐบาลหลายชุดในอดีตที่พยายาม “แปลงสันตินิยมให้เป็นนโยบายรูปธรรม” (*heiwashugi wo gugenka*) Kôno วิจารณ์การเลือกใช้วิธีการตีความโดยรัฐบาลว่าเป็นเรื่องน่าตกใจ “รัฐบาลทำสิ่งที่ตนต้องการโดยไม่สนข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญและเสียงวิจารณ์ทั้งๆ ที่เป็นการตีความกฎหมายสำคัญที่กระทบต่อชะตากรรมของชาติและประชาชน”[45]

---

[41] Urata Ichirō, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika – Kenpōteki, Hihanteki Bunseki (What is the recognition of the limited exercise of the right of collective self-defense? : Constitutional and critical analysis)* (Tokyo: Nihonhyoronsha, 2016), p. 12.

[42] Kōno Yōhei, “Heiwa eno Kettsui wo Saikakunin seyo (Reconfirm the determination toward peace),” *Sekai* (May 2014), p. 63.

[43] Ibid., p. 64.

[44] Ibid.

[45] Ibid., p. 63.

Sakata Masahiro อดีตผู้อำนวยการ CLB ในสมัยรัฐบาลนายกฯ Koizumi Junichiro (ต้นทศวรรษ 2000) แสดงทัศนะใน *Sekai* โดยยึดนิยาม RCSD ในทำนองเดียวกับการตีความของ CLB ปี 1981[46] เพื่อเน้นให้เห็นการตีความใหม่ที่ขัดรัฐธรรมนูญโดยกล่าวว่า "คำถามคือในกรณีที่ญี่ปุ่นไม่ถูกโจมตีจะสามารถทำสงครามได้หรือไม่" เป็นที่เข้าใจกันในหมู่นักกฎหมายว่ามาตรา 9 ห้ามญี่ปุ่นมีศักยภาพทำสงคราม "SDF เป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพการป้องกันประเทศระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นโดยไม่ขัดมาตรา 9 วรรค 2 กล่าวอีกอย่างคือหากญี่ปุ่นไม่ถูกโจมตี SDF ย่อมไม่สามารถออกไปรบเหมือนที่ชาติอื่นๆ ทำได้"[47] Sakata วิจารณ์ "วิธีการ" แบบตามอำเภอใจที่รัฐบาลใช้ฝ่าข้อจำกัดที่มีอยู่ว่า "ในฐานะประเทศที่ปกครองในแนวทางนิติรัฐ (*hôchikokka*) รัฐบาลควรใช้วิถีทางที่เหมาะสม . . . หากคำนึงว่าสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงเปลี่ยนไป ก็ควรปฏิบัติตามมาตรา 96 ของรัฐธรรมนูญโดยยื่นญัตติแก้รัฐธรรมนูญต่อรัฐสภา การใช้ RCSD อาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของ SDF จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอบถามประชาชนให้แน่ใจก่อนว่าพร้อมรับเรื่องนี้ได้หรือไม่"[48] ความยืดหยุ่นตามสถานการณ์เป็นสิ่งจำเป็น Sakata ไม่ได้คัดค้านการแก้กฎหมายแต่กระบวนการสมควรต้องเป็นไปตามหลักที่ยึดรัฐธรรมนูญเป็นที่ตั้งและเป็นประชาธิปไตย เขาชี้ว่า "การปรับกฎหมายให้สอดรับกับยุคสมัยเป็นเรื่องจำเป็น ใช่ว่าประชาชนต้องยอมรับรัฐธรรมนูญเสมือนความจริงที่ต้องเป็นอย่างนั้นเสมอไป ประชาชนผู้กุมอำนาจอธิปไตยควรตระหนักว่าตนสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อจำเป็นด้วยมือของตนเองได้ แต่การที่รัฐบาลตัดสินเอาเองว่าภายใต้กรอบมาตรา 9 จะทำอะไรก็ได้นั้น ทำให้รู้สึกถึงวิกฤติบางอย่าง"[49]

ทัศนะที่แสดงท่าทีกังขาของ Sakata ดังกล่าวข้างต้นปรากฏในกระบวนการถกเถียงเชิงหลักกฎหมายและนโยบายมาก่อนหน้านี้ในบทสัมภาษณ์ที่เผยแพร่โดยนิตยสาร *Sekai* ปี 2007 ขณะที่รัฐบาล Abe สมัยแรกริเริ่มขั้นตอนการปรับจุดยืนว่าด้วย RCSD บทสัมภาษณ์นี้ได้รับการเผยแพร่ซ้ำปี 2013 ในรูปหนังสือฉบับพกพา (booklet) ที่มุ่งให้ประชาชนได้ทราบถึงประเด็นปัญหา จึงถือได้ว่าความเห็นนี้เป็นส่วนหนึ่งในวาทกรรมสำหรับการปรับนโยบายรอบล่าสุดด้วย ความเห็นเพิ่มเติมว่าด้วยตรรกะเชิงหลักการของเขาที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์มีอย่างเช่น ปัญหาความน่าเชื่อถือและศรัทธาของประชาชนต่อระบบกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลมุ่งใช้

---

[46] Sakata Masahiro ให้นิยาม RCSD ว่า "สิทธิในการใช้กำลังหยุดยั้งการโจมตีด้วยกำลังของชาติอื่นต่อชาติที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน แม้ว่าชาติตนจะไม่ถูกโจมตีโดยตรงก็ตาม" ซึ่งใกล้เคียงกับที่ CLB ระบุในการตีความปี 1981

[47] Aoi Miho and Sakata Masahiro, "Kore wa Kenpō Mondai da: 'Kaishaku' de Hewashugi wo Suteteyoi noka (This is a constitutional problem: Is it alright to abandon pacifism by 'reinterpretation'?)," *Sekai* (May 2014), p. 70.

[48] Ibid., p. 72.

[49] Ibid., p.74.

"วิธี" ตีความมาตรา 9 มากกว่าการ "แก้ไข" ตามวิถีทางที่กฎหมายบัญญัติ[50] "หากคณะรัฐมนตรีสามารถเปลี่ยนความหมายของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรไปทางซ้ายหรือขวาได้ตามแต่ใจต้องการ อย่างนั้นแล้วระบบกฎหมายที่มีบูรณภาพ (*ittaihôchishugi*) หรือการเป็นนิติรัฐ (*hochîkokka*) นั้นคืออะไรกันแน่"[51] เขากล่าวว่า "ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนไปจริงก็มีขั้นตอนของการแก้ไขรัฐธรรมนูญอยู่ . . . การใช้วิธีตีความนั้นหากเป็นเรื่องปลีกย่อยอาจไม่ส่งผลต่อความไว้วางใจของประชาชนและทำให้ผู้คนเข้าใจได้ (*nattokukan wo erareru*) แต่ RCSD ซึ่งเป็นประเด็นโต้แย้งมานานและหาข้อสรุปเชิงหลักการไม่ได้ง่ายๆ การใช้วิธีตีความจึงไม่น่าจะสามารถเรียกความเข้าใจจากประชาชนได้ (*nattokukan ga erarenai*)"[52]

Sakata แย้งด้วยว่า "ถ้ารัฐบาลตีความมาตรา 9 ว่าไม่ได้ห้ามการใช้กำลังตามแนวทางที่กฎหมายสากลยอมรับ อย่างนั้นแล้วจะมีมาตรา 9 หรือไม่ก็ไม่ต่างอะไร"[53] ระหว่าง "กฎหมายสากล" กับ "กฎหมายสูงสุดของรัฐ" เขามองว่ากฎหมายภายในต้องมาก่อนและเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศอยู่แล้วที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอธิปไตย[54] "การที่ประชาชนยอมหรือไม่ยอมให้ทำสงครามเป็นเรื่องที่รัฐต่างๆ ตัดสินได้โดยอิสระ . . . การที่รัฐต้องไม่ทำสงครามที่ผิดกฎหมายสากลถือเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ ขณะที่เรื่องที่ว่ารัฐจะทำสงครามที่ชอบธรรมได้หรือไม่เป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลผู้ปกครองกับประชาชนผู้ใต้ปกครอง และสิ่งที่เป็นกติกาในความสัมพันธ์ของสองฝ่ายนี้ก็คือรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนั่นเอง . . . รัฐธรรมนูญมาตรา 9 เป็นข้อบัญญัติที่กำหนดว่าประชาชนไม่ยอมให้ทำสงคราม กฎหมายระหว่างประเทศจะว่าอย่างไรนั้นก็เป็นคนละประเด็นกัน"[55]

Urata Ichirô นักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญมหาวิทยาลัยเมจิ ผู้มีงานเขียนว่าด้วยมาตรา 9 กับสันตินิยมหลายชิ้น โจมตีการปรับจุดยืนเชิงกฎหมายด้วยการตีความเอาเองว่าเป็น "พฤติการณ์ลัดเลี่ยงกฎหมาย (*dappô kôi*)" และมองว่าตามระบอบรัฐธรรมนูญ "การแก้รัฐธรรมนูญตามมาตรา 96 ที่กำหนดว่าต้องใช้เสียง 2 ใน 3 ยื่นญัตติต่อรัฐสภาและต้องทำประชามติ" เป็นแนวทางที่ถูกต้องกว่า เขาย้ำว่าแนวความคิด "ตามระบอบที่ยึดรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญนั้น รัฐธรรมนูญควรเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งคือหลักรัฐธรรมนูญนิยมที่เข้าใจกันทั่วไป เป็นการเน้นย้ำถึงอำนาจอธิปไตยของประชาชนและสอดคล้องกับ

---

[50] Sakata Masahiro, "Shūdantekijieiken no Kōshi wa Naze Yurusarenainoka (Why should it not be allowed to exercise the right of collective self-defense?)," in *Handobukku Shūdantekijieiken (Right of collective self-defense handbook),* Urata Ichirō, Maeda Tetsuo and Handa Shigeru, (Tokyo: Iwanamishoten, 2014), p. 55.
[51] Ibid., p. 56.
[52] Ibid., p. 57.
[53] Ibid., p. 56.
[54] Ibid., p. 57.
[55] Ibid., p. 58.

แนวทางที่สนับสนุนให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ" มากกว่าให้รัฐบาลตีความเอาเอง นอกจากเลือกใช้วิธีที่เลี่ยงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมแล้ว รัฐบาลยังเปลี่ยนตัวอธิบดีของ CLB ให้เป็นบุคคลที่ตอบสนองความต้องการของนายกฯ ทั้งยังใช้ท่าทีและถ้อยแถลงแบบดุดันผลักดันการตีความซึ่งรังแต่จะเผยโฉมหน้าทางการเมือง[56] มากกว่าสร้างความสอดคล้องตามหลักการและกฎหมาย

จากข้อเท็จจริงข้างต้น สกู๊ปใน *Sekai* เรียกรัฐบาล Abe ว่า "เผด็จการ" (*senseishugi*)[57] "แต่งตั้งเพื่อนเข้าทำหน้าที่" (*otomodachi jinji*)[58] ในกรณีอธิบดี CLB และเรียกร้องว่า "ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อหยุดยั้งความมุทะลุที่จะทำให้มาตรา 9 สูญเปล่า ทำให้ระบอบประชาธิปไตยและสันตินิยมของญี่ปุ่นล่มสลาย"[59] ความเห็นที่น่าสนใจที่เสริมทัพวาทกรรมต่อต้านการเลือกใช้วิธีตีความเพื่อทลายข้อจำกัด อยู่ในบทสัมภาษณ์ Ishikawa Kenji นักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญมหาวิทยาลัยโตเกียว เขากล่าวว่าถึงกฎหมายจะไม่ขัดรัฐธรรมนูญแต่ก็อาจขัดหลักรัฐธรรมนูญนิยม (*hirikken*) และว่ามาตรา 96 ได้บัญญัติกระบวนการสำหรับ "ปฏิวัติ" (*kakumei*) กฎหมายสูงสุดไว้ นัยสำคัญของการปฏิวัติเช่นนี้คือการให้ประชาชนผู้กุมอำนาจในการบัญญัติกฎหมายเคลื่อนไหวเพื่อยุติความต่อเนื่องของระบบกฎหมายที่เป็นอยู่ และยังเป็นการให้กติกาในรัฐธรรมนูญได้ทำงาน "การที่รัฐบาล Abe ตัดสินตีความเพื่อยุติความต่อเนื่องของระบบกฎหมายโดยไม่ฟังเสียงประชาชน ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เคลื่อนไหวหรือให้กติกาในรัฐธรรมนูญได้ทำงานเลยนั้น . . . ในทางนิติศาสตร์ถือว่าเป็นการ "รัฐประหาร" (coup d'etat) การตีความวันที่ 1 กรกฎาคม (2014) ถือเป็นการรัฐประหาร" และสิ่งที่เห็นตามมาคือกระแสความเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อต่อต้านการรัฐประหารนั่นเอง (anti-coup d'etat)[60] แนวคิดเรื่องการทำรัฐประหารทางกฎหมายก็ได้รับการเน้นย้ำในงานของ Takami Katsutoshi นักวิชาการกฎหมายมหาวิทยาลัยโซเฟีย ซึ่งมองการแก้รัฐธรรมนูญว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของ "การปฏิวัติ" เพราะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย การเมือง และอาจกระทบถึงการดำรงชีวิต สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน "การตีความแบบดันทุรังเพื่อผลักดันความเปลี่ยนแปลงสำคัญกันแบบง่ายๆ โดยไม่ผ่านกระบวนการอันถูกต้อง รังแต่จะก่อวิกฤตต่อรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนจุดยืนที่รัฐบาลยึดถือสืบต่อกันมาที่ว่ามาตรา 9 ระบุชัดว่าห้ามใช้กำลังและมีศักยภาพทำ

---

[56] Urata, *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika (What is the recognition of the limited exercise of the right of collective self-defense?)*, p. 95

[57] "Tokushū: 'Iken' Anpohōan wo Haian ni (Feature: Scrap the 'unconstitutional' security bill)," *Sekai* (Aug 2015), p. 51.

[58] "Tokushū: Shūdantekijieiken wo Tou (Feature: Inquire about right of collective self-defense)," *Sekai* (May 2014), p. 61; Ishikawa Kenji, "Shūdantekijieiken toiu Hototogisu no Tamago: 'Hirikken' Seiken niyoru Kūdetā ga Okita (Lesser cuckoo's egg called right of collective self-defense: The coup d'etat has been committed by 'non-constitutionalist' regime)," *Sekai* (Aug 2015), p. 59

[59] "Tokushū: Shūdantekijieiken wo Tou," p. 61.

[60] Ishikawa, "Shūdantekijieiken toiu Hototogisu no Tamago," p. 61.

สงคราม . . . ส่งผลให้ประชาชนหมดศรัทธาต่อรัฐธรรมนูญและสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐธรรมนูญ ถือเป็นการ "รัฐประหาร" นั่นเอง"[61]

น่าสังเกตว่านักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่น้อยมีส่วนเผยแพร่วาทกรรมแนวคัดค้าน แต่ก็ไม่น่าแปลกใจเมื่อดูผลสำรวจความคิดเห็นโดย TV Asahi ปี 2015 พบว่าในจำนวนนักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญ 151 คนที่ตอบการสำรวจ มากถึง 133 คนแสดงความกังขาว่าการให้ใช้ RCSD ขัดรัฐธรรมนูญ[62] นักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญมหาวิทยาลัยกะคุชูอิน Aoi Miho กล่าวว่า "แม้นักวิชาการจะเถียงกันว่า SDF ขัดหรือไม่ขัดรัฐธรรมนูญ แต่ก็เห็นพ้องต้องกันว่า 'มาตรา 9 ปฏิเสธทหาร' ฉันทามติในหมู่นักกฎหมายเรื่องนี้น่าจะส่งผลต่อความชอบธรรมของการตีความครั้งนี้ไม่น้อย" เธอเสริมด้วยว่าแนวทางที่เป็นมาของรัฐบาลคือการหาหนทางประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ให้สนองตอบต่อความจำเป็นใหม่อย่างการส่ง SDF ไปต่างแดน แต่ครั้งนี้เป็นคนละแบบกัน "ไม่ชัดเจนว่าวัตถุประสงค์ของการปรับจุดยืนคืออะไร ต้องการทำสิ่งที่นายกฯ และผู้แทนในสภาเสนอมานานแล้วให้เป็นจริงขึ้นมา หรือเพราะในแผนป้องกันประเทศญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ฉบับใหม่มีพูดถึงเรื่องนี้จึงต้องหยิบยกการยอมรับให้ใช้ RCSD ขึ้นมาเป็นวาระ"[63] เหตุการณ์ที่ยิ่งตอกย้ำว่าเสียงส่วนใหญ่ของบรรดานักวิชการกฎหมายรัฐธรรมนูญต่อต้านการตีความครั้งนี้ คือเมื่อผู้ที่เข้าให้ความเห็นต่อคณะกรรมาธิการรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนฯ เดือนมิถุนายน 2015 ทั้งหมด 3 คนรวมถึงบุคคลที่รัฐบาลเสนอชื่อ Hasebe Yasuo จากมหาวิทยาลัยวะเซดะ ตอบเป็นเสียงเดียวกันหมดว่าการใช้ RCSD ขัดรัฐธรรมนูญ

Hasebe กล่าวภายหลังว่าการที่รัฐบาลหยิบเอาบางส่วนของการตีความปี 1972 ซึ่งรับรองการใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง[64] มาเป็นพื้นฐานตีความยอมรับ RCSD ที่มีสาระต่างกันโดยสิ้นเชิงนั้นถือเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง พูดอีกอย่างคือการใช้ข้อตีความเดิมมาเป็นพื้นฐานอนุญาตให้ "ใช้สิทธิในการป้องกันชาติอื่น" นั้นจะมองอย่างไรก็ผิดเพี้ยน[65] เขาย้ำว่า "การที่การตีความเรื่อง RCSD ไม่เคยเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งเวลานี้ถือเป็นความสอดคล้องต่อเนื่องมาของรัฐบาลตั้งแต่ SDF ก่อตั้งปี 1954 รัฐบาลคงจุดยืนเดียวกันมาตลอดว่าไม่ยอมรับให้ใช้ RCSD ใช้ได้แค่สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง" ที่ผ่านมาการขยายบทบาทของ SDF กระทำโดยกำหนด

---

[61] Takami Katsutoshi, "Shūdantekijieiken 'Genteikōshi' no Kyojitsu: 'Hogohōeki' no Shiten kara (The truth about the 'limited exercise' of right of collective self-defense: From the viewpoint of 'legally protected interest')," *Sekai* (Sep 2015), p. 71.

[62] ผลสำรวจนี้มีอ้างถึงอยู่ใน Ishikawa, "Shūdantekijieiken toiu Hototogisu no Tamago," p. 61.

[63] Aoi and Sakata, "Kore wa Kenpō Mondai da," p. 70-71.

[64] การตีความปี 1972 ยอมรับสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง แต่ปฏิเสธ RCSD ด้วยเหตุผลว่าเกินขอบเขตการป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นซึ่งรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ให้การยอมรับ สาระสำคัญเรื่องนี้ได้รับการตอกย้ำอีกครั้งในการตีความปี 1981 ซึ่งก็เป็นที่อ้างอิงถึงกันมาก Hasebe Yasuo, "Hasebe Yasuo Kyōju ni Kiku: Anpohōan wa Naze Iken nanoka (Ask Prof. Hasebe Yasuo: Why is the new security bill unconstitutional?)," *Sekai* (Aug 2015).

[65] Ibid., p. 52.

ข้อยกเว้นสำหรับข้อห้ามการใช้กำลังเพื่อเพิ่มเติมภารกิจบางอย่าง ไม่ใช่การแก้การตีความเหมือนอย่างในคราวนี้[66] ในเรื่องวิธีการก็เช่นกัน ในการผ่านกฎหมายความมั่นคงใหม่ "สิ่งที่เห็นคือรัฐบาลใช้วิธีการขายแบบยกเข่ง (*dakiawase hambai*) ชุดกฎหมายที่ทำให้ต้องแก้กฎหมายหลายฉบับ รัฐบาลใช้เวลาในการประชุมสภาสมัยสามัญหมดไปกับร่างกฎหมายฉบับเดียวนี้ที่ทั้งกว้าง หลากหลายและใหญ่โตมโหราพ การเอาทั้งหมดมารวมเป็นมัดเดียวแล้วยื่นเสนอดูเป็นวิธีที่หยาบๆ (*rambô*) ไปหน่อย"[67]

นอกจากใช้บรรทัดฐาน "ในประเทศ" ที่ยึดถือมาเป็นเกณฑ์วัดความถูกต้องเหมาะสม อีกรูปแบบของวาทกรรมประเภทที่เสนอตรรกะเชิงหลักการในฝ่ายนี้ยังมุ่งตั้งคำถามต่อ "ความชอบธรรมระดับสากล" ของสิทธิป้องกันตนเองร่วม Sase Masamori ซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนการตีความมองประเด็นถกเถียงนี้ว่าเป็น "ปรากฏการณ์เฉพาะ" (*tokushu genshô*) แค่ในญี่ปุ่นซึ่งสะท้อน "อคติ" ภายในวงการนิติศาสตร์ญี่ปุ่นต่อ RCSD โดยมองว่าเป็นหลักการใหม่ที่ไม่ได้มีประวัติยาวนานและมอง "สิทธิป้องกันตนเองอันชอบธรรม" ว่าหมายถึงเพียงสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง ดังนั้นจึงปฏิเสธ RCSD ว่าไม่ใช่ "สิทธิประจำตัวของรัฐ" ในระดับสากล แม้นานาชาติจะยอมรับกันทั่วไปแต่อคติเช่นนี้ดำเนินมายาวนานในญี่ปุ่นดังที่เห็นได้จากงานวิชาการด้านนี้นับจากอดีตจนปัจจุบัน[68] Sakata ผู้ที่ได้กล่าวถึงตอนต้น กังขาว่า "ขณะที่สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศมาช้านาน โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วในศตวรรษที่ 19 รวมทั้งในสนธิสัญญาห้ามสงครามและกฎบัตรสหประชาชาติ แต่สำหรับ RCSD แล้วไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายจารีตระหว่างประเทศก่อนที่จะปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ แน่นอนว่าเป็นหลักการใหม่ที่เกิดมาในยุคหลังสงคราม"[69] Aoi Miho มองว่าสิทธินี้ "เป็นผลอย่างมากจากอิทธิพลของดุลอำนาจทางการเมือง" ในช่วงระหว่างการร่างกฎบัตรฯ โดยกลุ่มชาติละตินอเมริกาเกรงว่าสิทธิยับยั้ง (veto) ในคณะมนตรีความมั่นคงจะทำให้กลไกความมั่นคงร่วมไม่ทำงานจึงผลักดันให้บรรจุ RCSD เข้าไป "ผลก็คือทำให้วัตถุประสงค์แรกเริ่มที่จะสร้างกลไกควบคุมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (*iggentekina kontorôru*) ถูกทำลายจากระดับฐานราก"[70]

Takami Katsutoshi ก็แสดงทัศนะในทำนองเดียวกันว่า "การขยาย 'สิทธิป้องกันตนเอง' ด้วยคำคุณศัพท์ 'ร่วมกัน' (*shûdanteki*) นั้น เป็นการมองข้ามตัวตนที่แท้จริงของสิทธินี้ นั่นคือสิทธิในการป้องกันรัฐตนเอง และอาจกล่าวได้ว่าขัดกับอุดมการณ์ของกฎบัตรฯ ที่มุ่งจำกัดการใช้กำลังอย่างเข้มงวด การใช้ RCSD

---

[66] Ibid., p. 56.
[67] Ibid., p. 54.
[68] Sase Masamori, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni (The right of collective self-defense – For new debates)* (Tokyo: Ichigeisha, 2012), pp.21-22.
[69] Aoi and Sakata, "Kore wa Kenpō Mondai da," pp. 72-73.
[70] Ibid., p. 72.

อย่างเต็มรูปแบบเพื่อช่วยเหลือรัฐอื่นโดยที่ไม่เกี่ยวกับการป้องกันตนเองหรือผลประโยชน์แห่งชาติของตนตามกฎหมาย (*jikoku hôeki*) นอกจากจะเป็นปัญหาต่อรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นแล้ว ยังย้อนแย้ง (*mujun*) กับระบบความมั่นคงร่วมของสหประชาชาติที่ยอมรับให้สิทธิป้องกันตนเองเป็นข้อยกเว้นขั้นต่ำสุดในหลักการห้ามใช้กำลัง"[71] Urata Ichirô ในหนังสือฉบับพกพา (booklet) ที่มุ่งให้ความรู้เรื่อง RCSD แก่คนญี่ปุ่นกล่าวว่า "ก่อนจะมาเป็นปัญหาในรัฐธรรมนูญสิทธินี้เป็นปัญหาถกเถียงในระดับสากลมาก่อนนานแล้ว"[72] นอกจากชี้ให้เห็นกำเนิดที่ค่อนข้างใหม่ เขายังกล่าวถึงปัญหาในการใช้สิทธินี้ของรัฐต่างๆ โดยชี้ว่าแค่ "สิทธิป้องกันตนเอง" อย่างเดียวก็มีปัญหาพอดูอยู่แล้ว "ภาพลักษณ์ของสิทธิป้องกันตนเองอาจทำให้นึกถึงรัฐเล็กๆ ที่ต้องใช้สิทธินี้ป้องกันรัฐตนจากการถูกโจมตี แต่ในความเป็นจริงหลายครั้งที่แนวคิดนี้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐใหญ่ที่ใช้อ้างความชอบธรรมเพื่อครอบงำรัฐเล็กๆ อย่างที่มหาอำนาจทางทหารอย่างสหรัฐฯอ้างการขยายสิทธิป้องกันตนเองกว้างไปถึงการป้องกันล่วงหน้า (anticipatory self-defense) และการชิงโจมตีก่อน (preemptive defense)" ขณะที่การอ้าง RCSD เพื่อให้ความชอบธรรมแก่การใช้กำลังก็เห็นได้ในหลายกรณีไม่ว่าสหรัฐฯในสงครามเวียดนาม สหภาพโซเวียตต่ออัฟกานิสถาน หรือสหรัฐฯต่อนิการากัว ซึ่งส่วนใหญ่ก็ถูกประนามว่าใช้สิทธิไปในทางที่ผิด (*ranyô*) จึงอาจกล่าวได้ว่า "การบิดเบือนใช้ RCSD ในทางที่ผิดนี้ที่จริงแล้วก็คือคุณสมบัติพื้นฐานของสิทธินี้นั่นเอง"[73]

4.3.2 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายต่อต้าน

วาทกรรมในอีกแนวทางซึ่งช่วยเสริมตรรกะเชิงหลักกฎหมายข้างต้นด้วยการผนวกข้อพิจารณาเชิงสถานการณ์ให้กับข้อโต้แย้งของฝ่ายค้าน คือวาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงผลตอบแทนหรือการให้เหตุผลแย้งบนพื้นฐานการคำนวณผลได้ผลเสียเชิงยุทธศาสตร์ วาทกรรมรูปแบบนี้มีเป้าหมายโจมตีหลักเหตุผลที่รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนเสนอว่า RCSD จำเป็นต่อการรับมือความไม่มั่นคงที่ญี่ปุ่นเผชิญอยู่ ข้อโต้แย้งของฝ่ายค้านชี้ให้เห็นโทษของการใช้สิทธินี้โดยเน้นให้เห็น "ความเสี่ยงต้องพัวพันในสงคราม" (*makikomareron*)[74] ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมุมมองฝ่ายซ้ายที่เคลือบแคลงความเคลื่อนไหวของรัฐบาลเป็นทุนเดิมแล้ว นี่อาจหมายถึงสงครามที่เป็นความตั้งใจของฝ่ายอนุรักษ์นิยมดังที่ Taniguchi Nagayo ผู้สื่อข่าวเตือนว่าแนวทางของรัฐบาล Abe เป็นเพียง "ม่านบังตา" (*kakushi*

---

[71] Takami, "Shūdantekijieiken 'Genteikōshi' no Kyojitsu," p. 72.
[72] Urata Ichirō, Maeda Tetsuo and Handa Shigeru, *Handobukku Shūdantekijieiken (Right of collective self-defense handbook)* (Tokyo: Iwanamishoten, 2014), p. 2.
[73] Ibid., p. 6.
[74] Takahashi Yōichi, "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da: Takoku no Anzen ni Omoi ga Itaranai Nihonjin no Hazukashisa (Right of collective self-defense is 'legitimate defense': Japanese embarrassment for not being considerate about other countries' security)," *Voice* (Jul 2014), p. 114.

e) ที่แอบแฝงความพยายามทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็น “รัฐปกติที่ทำสงครามได้” (*senso no dekiru, futsû no kuni*)[75] ความเสี่ยงสงครามนี้ยังหมายถึงกรณีที่ไม่ใช่ความตั้งใจ แต่ถูกลากเข้าไปเกี่ยวพัน (entrapped / entangled) อย่างเช่นการติดบ่วงยุทธศาสตร์การทหารของสหรัฐฯ Saito Takao ผู้สื่อข่าวกล่าวว่า “รัฐบาลกำลังทำให้ระบอบระหว่างสงครามกลายเป็นชีวิตประจำวัน” ไม่ต้องสงสัยว่านายกฯ Abe “กำลังเปิดทางให้สามารถเข้าหาสหรัฐฯได้มากกว่าที่เคย จะได้ถูกดึงเข้าไปพัวพันในสงครามของสหรัฐฯ หรือไม่ก็เข้าไปร่วมเสียเองอย่างแข็งขัน”[76] จะเห็นต่อไปว่าวาทกรรมที่สะท้อนทัศนคติเชิงกังขาต่อความตั้งใจของรัฐบาลฝ่ายขวาโดยอาศัยตรรกะแนวนี้ มุ่งชี้ให้เห็นปัญหาความคลุมเครือของเกณฑ์หรือ “ขีดจำกัด” ในการขยายสิทธิการใช้กำลัง พร้อมทั้งผลิตซ้ำคำสำคัญอย่าง “ไปยังอีกฟากฝั่งของโลก” (*chikyu no ura made*) เพื่อเน้นถึงขอบเขตที่เกินเลยจากการรับประกันความปลอดภัยของญี่ปุ่นออกไป ซึ่งเป็นการเดินเข้าหาอันตรายจากการขยายบทบาทการทหารอย่างไม่จำเป็น

Hasebe Yasuo แสดงความกังวลว่าการตีความใหม่จะทำให้การใช้กำลังเป็นไปได้แบบไม่มีขีดจำกัด แม้รัฐบาลวางเงื่อนไขว่าการใช้สิทธิขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เป็น “ภัยชัดเจนต่อญี่ปุ่น” แต่เขากล่าวว่าอย่างที่นายกฯ เอ่ยในรัฐสภาว่า SDF อาจไปทำภารกิจ “ไกลถึงช่องแคบฮอร์มุซ ซึ่งก็คือไปใช้กำลังอีกฟากฝั่งของโลก ทำให้เห็นความเหลื่อมล้ำ (gap) ที่ยากจะเข้าใจด้วยเหตุผลระหว่างเนื้อความที่ดูเป็นข้อจำกัดกับความตั้งใจที่แท้จริงของรัฐบาล” และยังเรื่องความเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลถึงกรณีที่ให้ใช้สิทธิได้ อย่างการกวาดทุ่นระเบิดในช่องแคบฮอร์มุซ “เช่นนี้แล้วแทนที่จะเรียกว่าขีดจำกัดมีความคลุมเครือ (*genkai ga fumeikaku*) น่าจะเรียกว่าไม่มีขีดจำกัดเสียมากกว่า . . . ในความเป็นจริงหากรัฐบาลพิจารณาว่าจำเป็นเมื่อไหร่ก็ไม่รู้รัฐบาลจะตัดสินดำเนินการอะไร อย่างนี้เรียกว่าไม่มีข้อจำกัด (*hadome wa nai*) ก็ได้”[77] Takami Katsutoshi ก็ชี้ให้เห็นปัญหาขีดจำกัดที่ไม่ชัดเจนโดยมุ่งเน้นหลัก “ผลประโยชน์ที่กระทบความเป็นความตาย” (vital interest) ซึ่งดูเหมือนรัฐบาลจะอ้างเป็นเกณฑ์ในการใช้สิทธิ เขาชี้ว่า “ผลประโยชน์ลักษณะนี้หากยึดแนวทางดั้งเดิมหมายถึงความเป็นความตายของรัฐตนจากการถูกโจมตีโดยตรงโดยรัฐอื่น” เขาได้อ้างทัศนะของ Nakatani Gen รัฐมนตรีป้องกันประเทศที่ให้เหตุผลเรื่องที่อาจส่ง SDF ไปยังช่องแคบฮอร์มุซหากมีทุ่นระเบิดขวางกั้นเส้นทางขนส่งพลังงานโดยมองเป็นสถานการณ์ที่ “กระทบการเข้าถึงปัจจัยยังชีพ (lifeline) ซึ่งส่งผลต่อความเป็นความตายของประชาชนญี่ปุ่น”[78] Takami มองว่าการตีความแบบกว้าง โดยรวม “ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” เข้ากับความอยู่

---

[75] Taniguchi Nagayo, “Nansūdan ‘Kaketsukekeigo’ to ‘Sensō no Dekiru, Futsū no Kuni’ (‘Kaketsukekeigo’ in South Sudan and ‘normal state that can wage war’),” *Sekai* (Dec 2016), p. 143.
[76] Saitō Takao, “‘Futsū no Kuni’ wo Motomeru Jidaiseishin (‘Seeking to become a normal state’ as the spirit of the age),” *Sekai* (Jan 2015), p. 95.
[77] Hasebe, “Hasebe Yasuo Kyōju ni Kiku,” p. 52.
[78] Nakatani Gen อ้างใน Takami, “Shūdantekijieiken ‘Genteikōshi’ no Kyojitsu,” p. 73.

รอดของรัฐแบบนี้ ถือเป็นการสร้างตรรกะที่ขยายบทบาททางทหารออกไปอย่างไร้ขอบเขต ปูทางให้รัฐอ้างอะไรก็ได้ว่าเป็นความจำเป็นหรือกระทบผลประโยชน์แห่งชาติ[79]

Kôno Yôhei มองว่าการใช้ RCSD กระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ เพื่อคานอำนาจกับจีนมีแต่เสี่ยงทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจอันจะนำไปสู่ "การแข่งขันสะสมอาวุธ" (*gunkaku supairâru*) ภาวะเช่นนี้ย่อมไม่ทำให้ญี่ปุ่นมั่นคงขึ้น แทนที่จะมองรัฐเพื่อนบ้านเป็นศัตรูควรปรับปรุงความสัมพันธ์กับจีนและเกาหลีใต้ให้ดีขึ้น "อยู่ร่วมกันและรุ่งเรืองไปด้วยกัน" (*kyôzon kyôei*) จะดีกว่า[80] Kôno ไม่ได้มองความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-สหรัฐฯว่าขึ้นกับ RCSD ที่ผ่านมาปัญหาอยู่ที่ข้อตกลงเรื่อง "ฐานทัพ" และการเยือน "ศาลเจ้ายะสุคุนิ" ของผู้นำญี่ปุ่นที่สหรัฐฯ คัดค้าน แนวทางอนุรักษ์นิยมขวาจัดต่างหากที่ญี่ปุ่นต้องจัดการ "เพื่อไม่ให้ความสัมพันธ์กับชาติเอเชียและสหรัฐฯย่ำแย่ลงและทำให้ญี่ปุ่นถูกโดดเดี่ยว"[81] เห็นได้ชัดว่าทัศนะของ Kôno สะท้อนแนวทางสันตินิยมฝ่ายซ้ายในญี่ปุ่นซึ่งมุ่งจัดการความมั่นคงด้วยวิธีการสานสัมพันธ์เข้าหามากกว่ามุ่งใช้การถ่วงดุลอำนาจ

Matsui Yoshirô นักวิชาการกฎหมายระหว่างประเทศมหาวิทยาลัยนะโงยะ วิเคราะห์การใช้ RCSD ของญี่ปุ่นว่าแท้จริงคือความพยายามขยายบทบาทในกรอบพันธมิตรมากกว่าการคำนึงถึงการป้องกันประเทศโดยมุ่งสร้างระบบ "พันธมิตรแบบร่วมรบได้" (*tatakau dômei*) ในระดับโลก อาจมองทัศนะเช่นนี้ว่าช่วยเน้นย้ำคำสำคัญของฝ่ายคัดค้านนั่นคือ การขยายบทบาทการทหาร "ไปยังอีกฟากฝั่งของโลก" เขามองว่ากระบวนการนี้ดำเนินมาระยะหนึ่งแล้วด้วยการปรับกฎหมายให้ผ่อนคลายข้อห้ามของ SDF ลงเป็นขั้นๆ ตั้งแต่ให้เข้าร่วม PKO ซึ่งเป็นการเขยิบหน้าที่จากตะวันออกไกลไปสู่ระดับโลก Matsui กล่าวว่า "การผันระบบพันมิตรไปสู่ '*tatakau dômei*' ดำเนินไปใน 2 ลักษณะได้แก่การให้ใช้ RCSD เพื่อเข้าร่วมสงครามนำโดยสหรัฐฯ และการใช้กำลังอย่างแข็งขันในปฏิบัติการด้านสันติภาพ ด้วยเสาหลักทั้ง 2 นี้ รัฐบาลทำให้ระบบพันธมิตรขยายจากตะวันออกไกลไปสู่ระดับโลก ภายใต้ความพยายามที่เรียกว่า 'การปรับนิยามความมั่นคงใหม่'" ความเคลื่อนไหวนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1990 เมื่อญี่ปุ่นกับสหรัฐฯกลับมากระชับพันธมิตรกันหลังยุคสงครามเย็น[82] การให้ใช้ RCSD ในรอบนี้จึงเป็นการเติมเต็มบทบาทความมั่นคงระดับโลกของญี่ปุ่น (*gurôbaru anpo no kansei*) "เมื่อพิจารณาว่าการปรับจุดยืนนี้ทำในรูปการตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญ กอปรกับบทบาทการทหารของสหรัฐฯ (ที่ญี่ปุ่นอาจเข้าร่วม)

---

[79] Ibid., p. 73.
[80] Kōno, "Heiwa eno Kettsui wo Saikakunin seyo," p. 66.
[81] Ibid., p. 68.
[82] Matsui Yoshirō, "Nichibei Anpotaisei no Henyō to Shūdantekijieiken (Transformation of US-Japan alliance system and right of collective self-defense)," *Sekai* (Mar 2015), p. 141.

เป็นยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นในระดับโลก จึงกล่าวได้ว่าการแก้การตีความในครั้งนี้ทำให้ระบบพันธมิตรระดับโลกสำเร็จเป็นจริงขึ้นมาในทางกฎหมายด้วย (*hôtekina kansei*)"[83]

บทความที่น่าสนใจใน *Sekai* อีกชิ้นที่มุ่งโจมตีตรรกะเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนคืองานของ Kurizaki Shûhei จากมหาวิทยาลัยวะเซดะ เขาได้ตั้งข้อกังขาต่อตรรกะที่ว่า "RCSD จะช่วยยกระดับการป้องปรามให้แก่ญี่ปุ่น" โดยตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดนี้ดูจะเป็นที่เห็นพ้องกันทั้งฝ่ายคัดค้านและสนับสนุน พูดอีกอย่างคือแม้ฝ่ายค้านจะมุ่งเถียงเรื่องหลักกฎหมายแต่ไม่ตั้งคำถามต่อตรรกะของยุทธศาสตร์ "ป้องปราม" เท่าไหร่[84] Kurizaki ใช้ "ทฤษฎีเกม" ชี้ว่าแม้การใช้ RCSD จะช่วยกระชับพันธมิตรจากการที่ญี่ปุ่นรับภาระเพิ่มขึ้น มีบทบาทหน้าที่ทัดเทียมสหรัฐฯมากขึ้น (*sômusei*) ก็ไม่ได้หมายถึงการป้องปรามที่มีประสิทธิภาพขึ้นเสมอไป เพราะนั่นไม่ได้รับประกันว่าสหรัฐฯจะมีความมุ่งมั่น (commitment) ต่อพันธมิตรเพิ่มขึ้นแต่อาจจะลดลงด้วยซ้ำ อีกกรณีที่เป็นไปได้คือขณะที่การให้ความคุ้มครองญี่ปุ่นของสหรัฐฯ อย่างที่เป็นอยู่ช่วยรักษาสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเรื่อยมา การปรับนโยบายของญี่ปุ่นต่อพันธมิตรอาจส่งผลให้เกิด security dilemma มากขึ้น[85] Kurizaki วิจารณ์รัฐบาลว่า "ไม่ได้เสนอหลักทฤษฎีสนับสนุนที่หนักแน่นพอต่อตรรกะ (causality) ที่นำมาหวังผลจากนโยบาย"[86] เขาสรุปผลการวิเคราะห์ว่าการใช้ RCSD จะไม่ส่งผลเชิงป้องปรามโดยเฉพาะการป้องปรามการโจมตีสหรัฐฯ "ตราบใดที่ญี่ปุ่นยังไม่ละทิ้งมาตรา 9 และใช้ RCSD อย่างเบ็ดเสร็จ (ไร้ข้อจำกัด) ญี่ปุ่นจะไม่อาจแสดงให้รัฐที่อาจเป็นภัยเห็นความตั้งใจได้อย่างน่าเชื่อถือ (credibility/ *shinpiaosei*) ว่าตนจะช่วยเหลือสหรัฐฯเมื่อเกิดความขัดแย้งทางทหาร การให้ "ใช้ RCSD แบบจำกัด" เป็น "การส่งสัญญาณแบบครึ่งๆ กลางๆ (*chûtohanpa shigunaru*)" ซึ่งยิ่งทำให้รัฐที่เป็นภัยเข้าใจว่าญี่ปุ่นไม่พร้อมที่จะใช้กำลังอย่างจริงจัง และส่งผลให้การป้องปรามอ่อนด้อยลงเสียมากกว่า"[87] และว่า "การจำกัดวิธีการแค่ตีความกฎหมาย ในทางทฤษฎีนั้นทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถส่งสัญญาณความตั้งใจว่าในกรณีที่สหรัฐฯเผชิญความขัดแย้งญี่ปุ่นจะช่วยแทรกแซงด้วยกำลัง"[88] Kurizaki ชี้ว่าจากผลการวิเคราะห์ของเขา "ถือว่าเป็นความล้มเหลวทางการเมืองของรัฐบาลที่สร้างรอยด่างพร้อยให้แก่ระบอบประชาธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่อาจบรรลุผลของนโยบายตามที่ตั้งใจได้"[89] เราอาจกล่าวเสริมต่อไปว่า ขณะที่รัฐบาลอ้างถึงความจำเป็นที่ต้องแสดงความกระตือรือร้นจากฝ่ายญี่ปุ่นอย่างน้อยในเชิง

---

[83] Ibid., p. 143.
[84] Kurizaki Shūhei, " 'Shūdantekijieikenkōshi niyoru Yokushiryoku Kōjō' wa Hontō ka: Gēmuriron kara kangaeru (Is it true that 'deterrence power can be enhanced by the exercise of right of collective self-defense'? : Thinking from game theory)," *Sekai* (Sep 2015), pp.78-79.
[85] Ibid., p. 80.
[86] Ibid.
[87] Ibid., p. 86.
[88] Ibid.
[89] Ibid., p. 88.

สัญลักษณ์เพื่อจูงใจสหรัฐฯ ไม่ให้ทอดทิ้งญี่ปุ่น (กล่าวในส่วนต่อไป) แต่กรณีที่ Kurizaki เน้นย้ำคือการป้องปรามการโจมตีต่อสหรัฐฯ ซึ่งหาก RCSD ที่ญี่ปุ่นยอมรับให้ใช้ไม่ได้ช่วยส่งเสริมกลไกนี้อย่างได้ผล และหากเกิดกรณีการโจมตีสหรัฐฯก็รังแต่จะทำให้ญี่ปุ่นติดบ่วงในสงครามของสหรัฐฯเท่านั้น การปรับจุดยืนจึงยิ่งทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะพัวพันในสงคราม (*senso ni makikomareru risuku*) มากกว่าประโยชน์ในการรับประกันความมั่นคง[90]

ประเด็นเรื่องการพัวพันในสงครามนี้ยังเชื่อมโยงกับการย้ำถึงความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่ SDF ทั้งในแง่การเป็นผู้สังหารและการเป็นเหยื่อถูกสังหารในภารกิจใหม่ๆ ที่กฎหมายใหม่เปิดทางให้เข้าร่วมได้ ไม่ว่าในกรอบความมั่นคงร่วมหรือการป้องกันตนเองร่วมก็ตาม *สมาคมวิจัยปัญหาสิทธิป้องกันตนเองร่วม* (*shôdantekijieiken mondai kenkyukai*) ซึ่งมีท่าทีกังขาต่อการตีความใหม่ได้ยกชูประเด็นความเสี่ยงในแง่นี้โดยชี้ว่า “ในการอภิปรายในรัฐสภา รัฐบาลได้แต่เลี่ยงที่จะตอบคำถามอย่างชัดเจนว่ากฎหมายใหม่จะทำให้เจ้าหน้าที่ SDF เผชิญความเสี่ยงมากกว่าเดิมหรือไม่ ‘ความเสี่ยง’ ที่ว่านี้คืออันตรายจากการที่ SDF เข้าไปพัวพันในการสู้รบ อันตรายจากการ ‘เป็นผู้ฆ่าหรือผู้ถูกฆ่า’ (*koroshi, korosareru*) ในพื้นที่นั่นเอง” และว่า “ขณะที่รัฐบาลเสนอให้หน้าที่ของ SDF ขยายออกไปอย่างก้าวกระโดดแต่กลับมีท่าทีในการถกอภิปรายว่าด้วยเรื่องอันตรายที่จะเกิดตามมาแค่แบบนามธรรม ในฐานะผู้ออกนโยบายเรื่องนี้ถือว่าเป็นความไม่รับผิดชอบ”[91] ประเด็นและคำสำคัญที่ *สมาคมวิจัยฯ* เน้นย้ำประกอบเป็นส่วนหนึ่งของภาพใหญ่ของวาทกรรมฝ่ายต่อต้านไม่ว่าจะเป็น “สงคราม” “สนามรบ” “การสู้รบ” และ “อันตราย”

4.4 วาทกรรมฝ่ายสนับสนุน: สิทธิอันชอบธรรมที่ตอบสนองความจำเป็น

วาทกรรมของฝ่ายสนับสนุนโต้แย้งข้อถกเถียงของฝ่ายค้านด้วยแนวทางที่เน้นว่า RCSD ตอบสนองความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์และความชอบธรรมเชิงบรรทัดฐานเมื่อพิจารณาทั้งในด้านการป้องกันประเทศ (national defense) และบทบาทระหว่างประเทศ (international role) ของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างคุณูปการต่อสันติภาพ ศูนย์กลางของวาทกรรมฝ่ายนี้อยู่ที่การย้ำถึงวัตถุประสงค์เพื่อ “ป้องปราม” (deter) ซึ่งมีนัยที่ช่วยประนีประนอมทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และปทัสถาน ขณะที่ฝ่ายคัดค้านมองการใช้สิทธินี้ว่าเป็นการใฝ่สงคราม ฝ่ายสนับสนุนแย้งว่าการให้ใช้สิทธินี้ได้นี่แหละที่จะทำให้สงครามไม่เกิดและส่งผลในการธำรงสันติภาพ โดยมุ่งให้ระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ เป็นกลไกที่น่าเชื่อถือมากขึ้นในการถ่วงดุลอำนาจและเลี่ยงสงคราม[92] อีกทั้งการ

---

[90] Ibid., p. 79.
[91] Shūdantekijieiken Mondai Kenkyukai (Research Group for Problem of Right of Collective Self-Defense), “Anzenhōshō hōsei no shōten: 3 (Focus of the security legal system: 3),” *Sekai* (Aug 2015), p. 71.
[92] Komori Yoshihisa, “Nichibeidōmei wa Tsuyomatta (US-Japan alliance has become stronger),” *Voice* (Oct 2015), p. 57

กำหนดเงื่อนไขพิจารณาการใช้สิทธิและข้อจำกัดก็ช่วยเลี่ยงการพัวพันในสงครามที่ไม่กระทบญี่ปุ่นโดยตรง ทั้งยังสอดคล้องกับบรรทัดฐานสากลและหลักการที่ยึดถือเรื่อยมาในญี่ปุ่น ด้วยเป้าหมายเชิงป้องปรามทำให้การตีความให้ใช้สิทธิเป็นเครื่อง "ส่งสัญญาณ" ให้รัฐที่อาจเป็นศัตรูและชาติพันธมิตรได้รับรู้ถึงความมุ่งมั่นด้านยุทธศาสตร์ตลอดจนเปิดทางให้ญี่ปุ่นตระเตรียมความพร้อมทั้งระบบกฎหมาย เครื่องไม้เครื่องมือและการฝึกซ้อมในรูปปฏิบัติการร่วม "เผื่อเอาไว้สำหรับกรณีจำเป็น" โดยเน้นย้ำว่าการปฏิรูปกฎหมายเพื่อกรุยทางให้ใช้สิทธิได้ "ในท้ายที่สุดก็เพื่อจะได้ไม่ต้องใช้สิทธินี้จริงๆ" ซึ่งก็คือนัยหลักของการป้องปราม การทำให้พันธมิตรความมั่นคงญี่ปุ่น-สหรัฐฯมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นเพื่อการนี้ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ในการรับประกันความปลอดภัยของญี่ปุ่น แต่ยังช่วยสร้างสันติภาพต่อภูมิภาคและโลกด้วยซึ่งก็เป็นไปตามคำขวัญ Proactive Contribution to Peace

เราจะเห็นในส่วนนี้ว่าวาทกรรมที่ฝ่ายสนับสนุนเสนอทั้งที่เป็นตรรกะเชิงยุทธศาสตร์และหลักการตอกย้ำแนวทางการพยายามรักษาสถานะเดิมของวิธีการรับประกันความอยู่รอดของญี่ปุ่น หรือเป็นการปรับเปลี่ยนอย่างจำกัดมากกว่าการล้มล้างแนวทางเดิม ซึ่งก็คือการยังคงเรียกหาการรับประกันความมั่นคงจากพันธมิตรสหรัฐฯและขยายบทบาททางทหารเพียงจำกัด ความยืดหยุ่นที่แฝงอยู่ในแนวคิด RCSD เป็นประโยชน์อย่างมากในการใช้เป็นเครื่องมือประนีประนอมทั้งในแง่หลักการและยุทธศาสตร์ ในแง่แรกฝ่ายสนับสนุนอาศัยความเป็นสากลของสิทธินี้โจมตีความ "ผิดเพี้ยน" จากบรรทัดฐานสากล (normative anomaly) ของฐานคติและข้อถกเถียงที่แพร่หลายในญี่ปุ่น ขณะที่ก็เลือกรับบางนัยเข้ามาผสานต่อยอดกับเงื่อนไขกฎหมายและบรรทัดฐานภายในที่มีเดิม (localization)[93] ในอีกแง่ สิทธินี้ช่วยตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงด้วยการเป็นเครื่องมือรั้งสหรัฐฯให้ยังคงเห็นคุณค่าที่จะคุ้มกันความปลอดภัยให้ญี่ปุ่น ขณะที่เน้นย้ำสถานะการเป็น "สิทธิ" ของแนวคิดไม่ใช่ "หน้าที่" เพื่อเปิดช่องให้สามารถ "ตัดสินเชิงนโยบาย" (*seisaku handan*) ว่าจะใช้สิทธิหรือไม่และเมื่อใดได้อย่างยืดหยุ่น[94] เนื่องจากการให้เหตุผลของฝ่ายนี้มุ่งเน้นปัญหาความจำเป็นด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์เป็นประเด็นตั้งต้น และ "เป็นเหตุผลอันดับหนึ่ง"[95] จึงเห็นสมควรสำรวจวาทกรรมที่ให้ตรรกะเชิงผลตอบแทน (causal idea) ก่อน ในส่วนนี้นอกจากการเน้นถึงสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงที่เปลี่ยนไป วาทกรรมยังส่งเสริมความรับรู้ภัยคุกคามโดยขยายให้เห็นความเร่งด่วนที่ญี่ปุ่นต้องตระเตรียมวิธีรับมือ ตรรกะแนวนี้ยังชี้ให้เห็นว่า RCSD

---

[93] Amitav Acharya, "How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism," *International Organization*, Vol. 58, No. 2 (2004).

[94] *Report of the Advisory Panel, p. 30;* Ishiba Shigeru, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon (Introduction to 'right of collective self-defense for Japanese)*, 2nd ed. (Tokyo: Shinchosha, 2015), pp. 77-78.

[95] Ishiba Shigeru, "Kobetsutekijieiken dewa Muri ga Aru (There are limits to right of individual self-defense)," *Chuokoron* (Jun 2014), p. 92.

มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมระบบพันธมิตรที่มีอยู่เดิมให้กลายเป็นเครื่องมือหลักในการถ่วงคานอำนาจและรับประกันความปลอดภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงป้องปราม

4.4.1 ตรรกะเชิงผลตอบแทนของฝ่ายสนับสนุน

- ***การขยายภัยคุกคาม***

วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชิงยุทธศาสตร์พบได้ทั่วไปในการให้เหตุผลต่อนโยบาย ไม่ว่าในรายงานของ *Anpohôseikon* ตลอดจนคำชี้แจงของผู้กำหนดนโยบายอย่างของนายกฯ Abe และ Kitaoka Shinichi แกนนำใน *Anpohôseikon* ผู้ที่มีข้อเขียนแสดงจุดยืนหลายชิ้น ในแง่การแสดงให้เห็นภัยคุกคามและความไม่พร้อมของกลไกกฎหมายที่มีเดิม นายกฯ Abe ได้ชี้แจงลงนิตยสาร *Will* หลังกฎหมายความมั่นคงใหม่ผ่านสภาโดยเน้นถึงบริบทด้านความมั่นคงที่ตึงเครียดขึ้น อย่างการพัฒนานิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ การขยายงบประมาณทางทหารของจีนและท่าทีของจีนทั้งกรณีเกาะเซงคะคุและทะเลจีนใต้ซึ่งสะท้อนชัดเจนถึง “ความพยายามใช้กำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะที่เป็นอยู่”[96] ไม่นานมานี้จีนละเมิดเขตอธิปไตยญี่ปุ่นบ่อยครั้งส่งผลให้กรณีที่ SDF ต้องนำเครื่องบินขึ้นสกัดเป็นการฉุกเฉิน (scramble) เพิ่มขึ้นถึง 7 เท่าจากเมื่อสิบปีก่อน[97] ฝ่ายสนับสนุนมักโจมตีฝ่ายคัดค้านที่ได้แต่ถกเถียงจากมุมมองเงื่อนไขเชิงกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงสถานการณ์อย่างที่นักวิจารณ์ Ushio Masato กล่าวว่า “ขณะที่เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธ ขณะที่จีนอวดศักยภาพการป้องปรามอำนาจนิวเคลียร์ของสหรัฐฯ และศักยภาพด้าน A2 / AD ในงานสวนสนามแสดงแสนยานุภาพ โลกทัศน์ของฝ่ายที่ปกป้องรัฐธรรมนูญ (*gokenha*) ไม่ได้กว้างไปถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในต่างแดนเลย แทนที่จะประณามเกาหลีเหนือและจีนกลับมัวแต่ประณามรัฐบาล”[98]

งานของ Kitaoka บางชิ้นสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงเทคนิก “การขยายภัยคุกคาม” (threat inflation) เพื่อสร้างฐานสนับสนุนการปรับนโยบาย ในบทความภาษาอังกฤษชิ้นหนึ่งเขาเสนอว่าแทนที่จะหวาดกลัวการฟื้นฟูลัทธิทหารญี่ปุ่น[99] ปัญหาที่น่าวิตกคือจีนต่างหากเพราะจีนในยุคนี้ประกอบไปด้วยเงื่อนไขที่เคยชักนำญี่ปุ่นเข้าสงครามในอดีตตั้งแต่ความต้องการขยายดินแดนและแสนยานุภาพ ความคิดว่าตนเหนือกว่ารัฐอื่น การไม่แยแสเสียงประชาคมนานาชาติหรือการคว่ำบาตร (เพราะมี veto ใน UNSC) มีปัญหาในการคุมกองทัพ ไปจนถึงการที่ประชาชนขาดเสรีภาพในการแสดงออก “5 เงื่อนไขที่เคยเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นขยายอำนาจทางทหาร ปัจจุบันนี้

---

[96] Abe, “‘Heiwaanzen Hōsei’ Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu,” p. 33.
[97] Ibid., p.34.
[98] Ushio, “Gokenha no Nani ga Kimochiwarui noka,” p. 126.
[99] Kitaoka Shinichi, “Peace in the Modern Era and the Right of Collective Self-Defense,” *Asia-Pacific Review*, Vol. 20, No. 2 (2013), p. 87.

ไม่มีอยู่อีกแล้วในญี่ปุ่นแต่กล่าวได้ว่าอาจเป็นปัญหาในกรณีของจีนทุกวันนี้"[100] นักวิชาการอย่าง Takahashi Yoichi อดีตข้าราชการกระทรวงการคลังได้ย้ำในทำนองเดียวกันโดยใช้ Democratic Peace Theory เป็นหลักเหตุผลให้ต้องระแวดระวังจีน เขาเน้นว่าญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ต่างเป็นชาติที่มีค่านิยมและกระบวนการประชาธิปไตยทำให้สงครามเกิดได้ยาก ต่างจากจีนที่เป็นรัฐเผด็จการ[101] เขาได้ขยายความกังวลไปถึงสถานการณ์ที่เกิดความขัดแย้งกับจีน แม้การพึ่งหลักความมั่นคงร่วมของสหประชาชาติถือเป็นอุดมคติแต่เป็นไปได้สูงว่า UNSC จะไม่ทำงานในกรณีดังกล่าวเพราะมีจีนถือสิทธิยับยั้งอยู่[102] เช่นเดียวกับกรณีที่รัสเซียผนวกไครเมียก่อนหน้านี้ "การใช้สิทธิป้องกันตนเองเมื่อถูกโจมตีแล้วจึงค่อยรายงาน UNSC ดูจะเป็นทางเลือกตามความเป็นจริงมากที่สุด . . . ญี่ปุ่นยังจะต้องคิดถึงกรณีทั้งที่ UNSC ไม่ทำงานและระบบพันธมิตรทวิภาคีญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ก็เอาไม่อยู่ด้วย"[103] ญี่ปุ่นเผชิญกับปัญหาข้อพิพาทพรมแดนกรณีหมู่เกาะเซงคะคุจากการผงาดของจีน ไม่ต่างจากชาติอาเซียนในกรณีทะเลจีนใต้ "ความเป็นไปได้ที่ญี่ปุ่นจะเผชิญวิกฤตด้านดินแดนดูจะเป็นเรื่องจริงจังยิ่งขึ้นทุกที เห็นทีคนญี่ปุ่นคงต้องมี 'ความตระหนักถึงวิกฤต' (*kikiishiki*) และ 'ตื่นตัว' ร่วมกันอย่างที่นายกฯ Abe รู้สึกอยู่ในเวลานี้"[104]

รัฐมนตรีป้องกันประเทศ Nakatani Gen ได้ให้เหตุผลผ่านบทสัมภาษณ์เดือนเมษายน 2015 ว่าในการรับมือสภาพแวดล้อมความมั่นคงที่เปลี่ยนไปญี่ปุ่นยังมีระบบกฎหมายที่ไม่เพียงพอ[105] เดิมทีในกรณีฉุกเฉินญี่ปุ่นออกกฎหมายพิเศษขึ้นใช้ชั่วคราวซึ่งวิธีนี้อาจกินเวลา "จึงสมควรจะต้องมี 'กฎหมายปกติ' (*ippanho*) เผื่อไว้ก่อน เป็นการตระเตรียมพื้นฐานกฎหมายเพื่อรองรับการส่ง SDF ไปต่างแดน . . . ญี่ปุ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ทุกรูปแบบเพื่อที่จะสามารถ 'สนองตอบได้อย่างไร้รอยต่อ (*kiremenonai taio*)' "[106] ถึงกระนั้นเขาย้ำว่า " 'การอนุญาตให้ดำเนินการได้ตามกฎหมาย' กับ 'การจะดำเนินการในความเป็นจริง' หรือไม่นั้นเป็นคนละประเด็นกัน การมีกฎหมายถาวรวางไว้กับการส่ง SDF ไปต่างแดนจริงๆ นั้นเป็นเรื่องที่มีช่องว่างห่างกันมาก" ทั้งยังมีการพิจารณาวางข้อจำกัด (*hadome*) อย่างเป็นรูปธรรมขึ้นด้วย "ใช่ว่าขอบเขตภารกิจของ SDF จะขยายออกไปโดยปราศจากข้อจำกัดใดๆ"[107] ในประเด็นนี้นายกฯ Abe เองก็เน้นย้ำบ่อยครั้งเช่นกันว่า "การใช้สิทธิได้

---

[100] Ibid.
[101] Takahashi, "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da," p. 116.
[102] Ibid.
[103] Ibid., p. 117.
[104] Ibid.; ทัศนะที่คล้ายคลึงกันในประเด็นความตื่นตัวต่อภัยคุกคาม ดู Komori, "Nichibeidōmei wa Tsuyomatta," pp. 62-63.
[105] Nakatani Gen and Ushio Masato, "Jieitai wa Hōjin wo Sukueruka: 'Kiremenonai Taiō' de Kokusai Tero no Kyoi ni Sonaeru (Can SDF rescue Japanese people?: Prepare for threat of international terrorism by 'seamless response')," *Voice* (Apr 2015), p. 83.
[106] Ibid., p. 82.
[107] Ibid.

ไม่ได้หมายความว่าจะต้องใช้สิทธิ เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตัดสินเชิงนโยบาย (*seisaku handan*) กันอีกที ไม่ได้จะให้ใช้ได้บ่อยๆ"[108]

- ***พันธมิตรที่ไว้วางใจในฐานะกลไกป้องปราม***

ในแง่วิธีการรับมือภัยคุกคามนั้น เห็นได้ชัดว่ามีความเห็นพ้องกันอยู่ในแนวคิดกระแสหลักว่าพันธมิตรกับสหรัฐฯ เป็นแก่นแกนของนโยบายความมั่นคงของญี่ปุ่น[109] และแม้ว่าบรรดาผู้นำจะเน้นถึงสภาพแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนไปอย่างมากดังกล่าวข้างต้น แต่นั่นกลับทำให้ระบบพันธมิตรในฐานะกลไกหลักในการรับมือรัฐที่อาจเป็นภัยยิ่งสำคัญมากขึ้น การกระชับพันธมิตรและการยกระดับความน่าเชื่อถือจึงเป็นวิธีส่งเสริมเครื่องมือถ่วงดุลอำนาจและป้องปรามแก่ญี่ปุ่น คำถามสำคัญคือ RCSD เข้ามารับใช้เป้าหมายนี้อย่างไร ฝ่ายที่มองสิทธินี้ว่าสำคัญในการส่งเสริมระบบพันธมิตรเน้นถึงความจำเป็นของการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ที่มีท่าทีห่างเหินไม่ชัดเจนเรื่องความมุ่งมั่นที่จะคุ้มกันญี่ปุ่น (abandonment) ทำให้ระบบพันธมิตรดูไม่เข้มแข็งในแง่การป้องปราม การใช้ RCSD ช่วยส่งสัญญาณให้พันธมิตรหลักเห็นความตั้งใจและความกระตือรือร้นของญี่ปุ่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ "ญี่ปุ่นแสดงความตั้งใจปกป้องพันธมิตร โดยมุ่งหวังให้พันธมิตรปกป้องญี่ปุ่น" นั่นเอง

นายกฯ Abe ได้ยึดตรรกะนี้มาตั้งแต่ก่อนขึ้นเป็นผู้นำประเทศครั้งแรก ในหนังสือ *Utsukushî kuni e (สู่ประเทศที่งดงาม)* ปี 2006 เขาชี้ถึงความไม่เท่าเทียมของระบบพันธมิตรที่สหรัฐฯ เป็นผู้ใช้ RCSD อยู่ฝ่ายเดียวเพื่อคุ้มครองญี่ปุ่น "เหตุใดคนหนุ่มสาวชาวสหรัฐฯ ถึงต้องเสี่ยงชีวิตเพื่อปกป้องญี่ปุ่น . . . สิ่งสำคัญคือต้องทำให้ทั้งทหารสหรัฐฯ ผู้ต้องเสี่ยงภัย ครอบครัวทหารเหล่านั้นและชาวสหรัฐฯ ที่ส่งทหารออกมาเห็นความสำคัญ (*nattoku*) ที่จะต้องป้องกันญี่ปุ่น เพื่อให้เกิดสิ่งนี้จึงต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์แบบไว้เนื้อเชื่อใจ (*shinrai kankei*) กัน"[110] เขาเน้นว่า "ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน" (*rentaikan*) ต้องมีความเชื่อใจกันเป็นฐาน ปราศจากสิ่งนี้สนธิสัญญาพันธมิตรก็เป็นแค่กระดาษเปล่า Abe มองว่า "บทบาทที่ทัดเทียม" (*sômusei*) มากขึ้นช่วยทำให้สายสัมพันธ์แบบเชื่อใจกัน (*shinrai no kizuna*) แข็งแกร่งให้ขึ้น การหันมาใช้ RCSD มีส่วนสำคัญในความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมและเมื่อระบบพันธมิตรมีความแน่นแฟ้นและเข้มแข็งในสายตารัฐที่อาจเป็นศัตรูก็จะส่งผลในเชิงป้องปราม "ในที่สุดผลก็คือ ญี่ปุ่นอาจไม่จำเป็นต้องใช้ทั้งสิทธิป้องกันตนเองหรือ RCSD เลยด้วย

[108] Abe Shinzō, *Utsukushī Kuni e (Toward a beautiful country)* (Tokyo: Bungeishunju, 2006), p.132.
[109] Ibid, p. 129.
[110] Ibid., pp. 130-131.

ซ้ำ"[111] อย่างที่ประวัติศาสตร์ของ NATO แสดงให้เห็น ทั้งที่เป็นองค์การป้องกันร่วม แต่ตลอดช่วง 50 ปีนับแต่ก่อตั้งมา NATO ก็ไม่เคยใช้ RCSD เลยจนกระทั่งหลังเหตุ 9.11 เพื่อโจมตีอัฟกานิสถานร่วมกับสหรัฐฯนี่เอง[112]

Ishiba Shigeru เสนอตรรกะที่คล้ายคลึงกันในแง่การเสริมสร้างกลไกป้องปรามผ่านระบบพันธมิตรที่น่าเชื่อถือ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ความมั่นคงรอบบ้านที่ไม่แน่นอน เขาแสดงข้อกังขาว่าการที่ญี่ปุ่นฝ่ายเดียวไม่สามารถใช้ RCSD ได้หรือ "ระบบพันธมิตรที่มีความสัมพันธ์แบบอสมมาตรในเชิงบทบาทหน้าที่ (*hitaishôtekina sômukankei*) อย่างเดียวนั้นจะช่วยธำรงอำนาจป้องปราม (*yokushi ryoku*) ได้แค่ไหน เพื่อรักษาสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค ตลอดจนอธิปไตยและสันติภาพของญี่ปุ่น จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงสภาพที่ญี่ปุ่นไม่สามารถใช้ RCSD"[113] และว่าเพื่อให้ระบบพันธมิตรเข้มแข็ง แม้ญี่ปุ่นจะไม่มีบทบาททัดเทียมสหรัฐอย่างสมบูรณ์ แต่ในภาวะฉุกเฉินก็จะสามารถปฏิบัติการร่วมกันได้มากขึ้น "เมื่อพันธมิตรเข้มแข็งแล้ว อำนาจป้องปรามในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เมื่อญี่ปุ่นหันมาใช้ RCSD แล้วเรื่องที่ญี่ปุ่นต้องเข้าสงครามร่วมกับสหรัฐฯ ในที่ต่างๆ ของโลกอย่างที่บางกลุ่มเข้าใจนั้นจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน นั่นเพราะเป็นการยกระดับอำนาจป้องปรามเพื่อเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างประเทศไม่ให้เกิดในภูมิภาคนี้ (*kokusaifunsô wo kaihisuru*)"[114]

มีฝ่ายสนับสนุนทั้งที่เป็นนักการเมืองและนักวิชาการอีกจำนวนมากที่ร่วมในวาทกรรมเพื่อเผยแพร่ตรรกะในแบบเดียวกันนี้ โดยเน้นความสำคัญของ "พันธมิตร" และ "การป้องปราม" เป็นคำสำคัญ Satô Masahisa สมาชิกวุฒิสภาสังกัดพรรค LDP อดีตเจ้าหน้าที่ SDF ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ตื่นตัวอย่างมากในการถกเถียงรอบล่าสุดนี้ เสนอว่าการสามารถเสี่ยงชีวิตช่วยเหลือกันจะทำให้สายสัมพันธ์ฉันท์พันธมิตรแน่นแฟ้นขึ้น[115] ในข้อเขียนลงนิตยสาร *Voice* เดือนพฤษภาคม 2014 เขาชี้ถึงปัญหาความมั่นคงของญี่ปุ่นว่ามาจากภัยจีนด้านหนึ่งและความไม่แน่นอนในความแน่วแน่ของพันธมิตรสหรัฐฯอีกด้านหนึ่ง[116] การรีบเร่งจัดแจงให้ญี่ปุ่นใช้ RCSD ได้เป็นวิธีดึงสหรัฐฯให้คงบทบาทในเอเชียตะวันออกเพื่อร่วมจัดการปัญหาเกาะเซนคะคุและคาบสมุทรเกาหลี ขณะที่ดูเหมือนสหรัฐฯจะผ่อนความสนใจภูมิภาคนี้ลงไปมาก "เพื่อทำให้ระบบพันธมิตรแข็งแกร่งรัฐบาล Abe กำลังเตรียมการเพื่อให้ใช้ RCSD ได้ . . . พันธมิตรที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อชาติสมาชิกแสดงให้เห็นว่าจะร่วมเสี่ยงชีวิตเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน หากทหารสหรัฐฯ ที่ประจำการในญี่ปุ่นถูกโจมตีโดยที่ SDF ตอบโต้อะไรไม่ได้ก็

---

[111] Ibid., p. 131.
[112] Ibid., p. 132.
[113] Ishiba, "Kobetsutekijieiken dewa Muri ga Aru," p. 93.
[114] Ibid., pp. 93-94.
[115] Satō Masahisa, "Shūdantekijieiken no Kōshi Yōnin wo Isoge (Quickly recognize the exercise of right of collective self-defense)," *Voice* (May 2014), p. 62.
[116] Ibid., p. 68.

ยากที่จะเรียกว่าเป็นเพื่อนกันจริงๆ"[117] Satô ตอบโต้ฝ่ายคัดค้านที่มุ่งชี้ให้เห็น "ความเสี่ยงต่อสงคราม" ที่เพิ่มมากขึ้น โดยแย้งว่าเป้าหมายของการปรับนโยบายคือ "การป้องปรามสงคราม" (*sensô wo yokushisuru*) ไม่ให้เกิดแต่ต้น ซึ่งก็คือการ "ลดความเสี่ยง" ของประชาชนและ SDF ถือเป็นส่วนหนึ่งของความพยายาม "สร้างบรรยากาศระหว่างประเทศที่ไม่แม้แต่จะต้องให้ SDF ต่อสู้เพื่อป้องกันรัฐตนเอง" เขาชี้ว่าหลายกรณีสะท้อนให้เห็นว่ารัฐหนึ่งๆ อาจป้องกันตนเองไม่ได้และต้องจับมือกับรัฐอื่นเพื่อรับมือภัยคุกคามซึ่งก็คือ RCSD นั่นเอง "เมื่อรัฐหนึ่งถูกคุกคามแทนที่จะเป็นรัฐนั้นรัฐเดียวต่อสู้กับภัยคุกคาม ถ้ามีรัฐพันธมิตรร่วมรับมือด้วยก็จะทำให้การป้องปรามมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งหมายถึงการทำให้ศัตรูเชื่อว่า 'ถ้าทำอะไรเราแล้วจะถูกทำกลับยิ่งกว่า' หรือ 'ไม่มีประโยชน์ที่จะทำเรา' . . . การทำให้กำแพงการป้องปรามสูงขึ้นนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญมาก"[118]

Kamimoto Mitsunobu อดีตผู้บัญชาการภารกิจ SDF ในรวันดา มองความจำเป็นของ RCSD ในทำนองเดียวกันว่าเกี่ยวกับปัญหา "ความเชื่อมั่นระหว่างพันธมิตร" เขาชี้ให้เห็นมุมมองในระดับปฏิบัติการระหว่างเจ้าหน้าที่ SDF กับทหารสหรัฐฯ สรุปใจความได้ว่าพันธมิตรที่ไม่เท่าเทียม (*henmusei*) ทำให้บทบาทของ SDF คับแคบ แม้จะได้รับการฝึกร่วมกันมาและแม้รู้ว่า SDF มีประสบการณ์สูงแต่ก็ไม่อาจเป็นที่พึ่งเคียงบ่าเคียงไหล่ให้กับทหารสหรัฐฯได้ เพราะข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่ SDF ทำได้แต่เพียงเดินตามอยู่ข้างหลังกองกำลังสหรัฐฯ เช่นนี้แล้วทหารสหรัฐฯอาจไม่ค่อยไว้วางใจ SDF เท่าไหร่ "หากขาดความสัมพันธ์ในแบบที่ช่วยเหลือซึ่งกันได้ในยามจำเป็นระบบพันธมิตรก็คงไม่ทำงาน . . . ด้วยเหตุนี้การใช้ RCSD จึงสำคัญอย่างมาก"[119]

Komori Yoshihisa ผู้สื่อข่าว *Sankei Shimbun* ประจำกรุงวอชิงตันแสดงข้อเท็จจริงให้เห็นถึงการตอบรับในเชิงบวกของชาติเป้าหมายในการปรับนโยบายของรัฐบาล Abe โดยชี้ถึงท่าทีสนับสนุนของสหรัฐฯต่อกฎหมายความมั่นคงใหม่ เขารายงานว่า "การที่ญี่ปุ่นให้ใช้ RCSD ได้แม้เพียงบางส่วนก็สามารถช่วยแบ่งเบาภาระของสหรัฐฯในระบบพันธมิตรได้ ทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (*rentai*) ของสองชาติแข็งแกร่งขึ้น"[120] Komori กล่าวว่ารัฐบาลสหรัฐฯ หลายสมัยมองการห้ามใช้สิทธินี้ของญี่ปุ่นว่าเป็นอุปสรรคในระบบพันธมิตรและได้เรียกร้องให้ยกเลิกมาโดยตลอด เขาได้หยิบยกทัศนะในเชิงสนับสนุนของฝ่ายสหรัฐฯ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการปรับจุดยืนช่วยกระชับความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างพันธมิตรได้จริงตามตรรกะที่รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอ อาทิ แถลงการของ

---

[117] Ibid.
[118] Satō Masahisa, "Imasara Kikenai Anpohōsei Q&A (Q&A on the security legislation that cannot be asked even today)," *Seiron* (Oct 2015), p. 203.
[119] Kamimoto Mitsunobu and Katsumata Hidemichi, "Taidan: PKO Katsudō de Jieikan wa Kangaeta – Genba wo Mushishita Kokkai no Giron (Conversation: The thought of SDF personnel in PKO – the parliamentary debates that did not reflect the situation on the ground)," *Chuokoron* (Jun 2014), p. 91.
[120] Komori, "Nichibeidōmei wa Tsuyomatta," p. 60.

กระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ที่มองกฎหมายใหม่ว่าเป็นความพยายามยกระดับความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างสองชาติ[121] และบทบรรณาธิการของ *Wall Street Journal* ที่ว่าการที่พันธมิตรสามารถร่วมรบด้วยกันได้ (*tomoni tatakau*) เมื่อถูกโจมตีจะยิ่งช่วยปกป้องเสถียรภาพและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออก และแสดงความเข้าใจว่าญี่ปุ่นวิตกต่อแสนยานุภาพที่เพิ่มขึ้นและท่าทีก้าวร้าวของจีน กอปรกับการที่สหรัฐฯปรับลดงบประมาณกลาโหมลง "การใช้ RCSD ไม่ได้ทำให้ประวัติของญี่ปุ่นที่สั่งสมมายุคหลังสงครามด่างพร้อย มีแต่จะทำให้ญี่ปุ่นสามารถร่วมรับผิดชอบในการปกป้องระเบียบระหว่างประเทศบนหลักประชาธิปไตยและกฎหมายได้มากขึ้น"[122] Komori สรุปว่า "การปรับมาใช้ RCSD เมื่อมองจากฝ่ายสหรัฐฯนับเป็นเรื่องที่ธรรมดามาก (*gokushizen*) แต่ก็มีความหนักแน่นมาก (*katsu chakujitsu*) ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบพันธมิตร"[123]

4.4.2 ตรรกะเชิงหลักการของฝ่ายสนับสนุน

สำหรับรูปแบบวาทกรรมที่มุ่งเสนอตรรกะในเชิงหลักการของฝ่ายสนับสนุนนั้น จะเห็นว่าส่วนใหญ่มุ่งความสำคัญไปที่การเน้นย้ำให้เห็น 2 ประเด็นใหญ่อันได้แก่ 1) ความเป็นสากลของ RCSD ควบคู่กับความ "ผิดเพี้ยน" ของตรรกะเชิงหลักการและฐานคติในญี่ปุ่น 2) การรักษาความต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวทางป้องกันประเทศเดิมด้วยการยึดนิยามของสิทธินี้แบบแคบที่สุด และปรับใช้ให้เป็นเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่น วาทกรรมลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนมุ่งสร้างความประนีประนอมกับบรรทัดฐานภายในประเทศที่มีอยู่และปรับในแบบที่ยังยึดโยงกับวิธีการรับประกันความมั่นคงที่ทำมาเดิม ขณะที่ก็พยายามตอบโต้วาทกรรมของฝ่ายค้านที่มองการปฏิรูปนี้ว่าขัดมาตรา 9 โดยชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงและสอดรับกับแนวทางที่มีอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก "ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" ในการป้องกันตนเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าความยืดหยุ่นของแนวคิดสิทธิป้องกันตนเองร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ฝ่ายสนับสนุนประนีประนอมบรรทัดฐานระหว่างประเทศกับภายในประเทศได้

- ***ความแปลกแยกเชิงปทัสถาน: สิทธิที่มีแต่ใช้ไม่ได้***

วิธีการให้ความชอบธรรมแก่ RCSD คือการเผยแพร่วาทกรรมที่ย้ำความไม่ปกติในเชิงหลักการและบรรทัดฐานของญี่ปุ่น (normative anomaly) ที่ผิดแผกแปลกประหลาดไปจากนานาชาติที่ให้การยอมรับสิทธินี้เป็นสากล

---

[121] แถลงการโฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ อ้างใน Komori, "Nichibeidōmei wa Tsuyomatta," p. 60.

[122] บทบรรณาธิการ *Wall Street Journal* อ้างใน Komori, "Nichibeidōmei wa Tsuyomatta," p. 61.

[123] Ibid.

เป้าหมายการโจมตีของวาทกรรมรูปแบบนี้คือคำตีความของ CLB ปี 1981 ซึ่งย้ำสาระข้อตีความที่มีอยู่ก่อนในปี 1972 สรุปใจความสำคัญได้ว่าญี่ปุ่น “มี” RCSD ตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ “ใช้ไม่ได้” ตามรัฐธรรมนูญ เพราะเกินกว่าระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็นในการป้องกันตนเอง ขณะที่ฝ่ายคัดค้านมักยึดการตีความนี้เป็นเกณฑ์วัดความถูกต้องและทำให้การหันมาใช้สิทธิเป็นเรื่องที่ยังไงก็ขัดกฎหมาย ฝ่ายสนับสนุนมองสาระสำคัญของการตีความที่ยึดถือมาหลายทศวรรษว่า “เป็นของมีตำหนิ” (*kekkanhin*)[124] ที่เสนอตรรกะอันบกพร่อง (errorneous)[125] จึงควรพิจารณาเสียใหม่และไม่เห็นด้วยกับการถือการตีความนี้เป็นสิ่งถูกต้องเบ็ดเสร็จและ “หยุดนิ่งกับที่”[126] ทั้งที่มาตรา 9 ถูกตีความในประเด็นสิทธิป้องกันตนเองมาโดยตลอดและแต่ละครั้งก็ไม่ได้สอดคล้องกันเสมอไป[127] ต่างจากที่ฝ่ายค้านพยายามทำให้เข้าใจกันว่าการตีความมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (*ikkan*) ตลอดช่วงประวัติศาสตร์หลังสงคราม

Abe Shinzô ได้ชี้ให้เห็นในหนังสือ *Utsukushî kuni e* ถึงความบกพร่องในตรรกะนี้ ซึ่งน่าแปลกใจที่ประชาคมญี่ปุ่นยอมรับได้โดยไม่ตั้งคำถามเท่าไหร่ ทั้งที่ดูแล้วผิดเพี้ยนจากสากล กฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 51 บัญญัติว่า RCSD เป็น “สิทธิประจำตัวรัฐ” คู่กับสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง เขาชี้ว่า “รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นร่างขึ้นหลังกฎบัตรสหประชาชาติเสียด้วยซ้ำ การมองว่าญี่ปุ่นมี RCSD เป็นสิทธิประจำตัวถือเป็นเรื่องปกติประชาคมนานาชาติเข้าใจร่วมกันในหลักที่ว่าการมีสิทธิย่อมหมายถึงความสามารถที่จะใช้ได้ แต่ตรรกะที่ว่ามีสิทธิแต่ใช้ไม่ได้นี่จะอธิบายให้ใครเข้าใจได้”[128] Sase Masamori ผู้มีงานวิชาการสนับสนุนการยอมรับ RCSD หลายชิ้นก็โต้แย้งในทำนองเดียวกันว่าการตีความเดิมมีปัญหาตรงที่ไม่ได้ชี้ชัดว่าขณะที่ญี่ปุ่นใช้สิทธินี้ไม่ได้ “ตามรัฐธรรมนูญ” นั้น ญี่ปุ่น “มี” สิทธินี้ “ตามรัฐธรรมนูญ” หรือไม่ CLB ได้ละข้อนี้ไว้และใช้เกณฑ์ “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” มาเป็นเงื่อนไขแทน[129] ตรรกะนี้มีความขัดแย้งขนาดที่ Sase มองว่าเป็น “ของมีตำหนิ” เพราะหากสรุปว่าญี่ปุ่นมีสิทธินี้ตามรัฐธรรมนูญ การไม่ยอมให้ใช้ย่อมขัดแย้งในแง่ที่ว่า เหตุใดมีสิทธิแต่ใช้ไม่ได้ “การมีสิทธิย่อมหมายถึงต้องใช้ได้” หรือพูดอีกอย่าง “ก็เพราะกระทำได้จึงเรียกได้ว่ามีสิทธิ”[130] ในอีกทางหนึ่งหากสรุปว่าไม่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญก็เป็นปัญหาในแง่ที่ว่าสนธิสัญญาสันติภาพ สนธิสัญญาความมั่นคงที่ญี่ปุ่นลงนามมาก่อน

---

[124] Sase Masamori, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken (The most comprehensible! Right of collective self-defense)* (Tokyo: Kairyusha, 2014), pp. 132-133.
[125] Kitaoka, “Peace in the Modern Era and the Right of Collective Self-Defense,” p. 83.
[126] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 137.
[127] Nishi Osamu, “Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai: Jiei to Taei wa Fukabun no Kankei (The constitutional reinterpretation does not violate constitutionalism: Inseparable relations between self-defense and defense of others),” *Chuokoron* (Jun 2014), p.99.
[128] Abe, *Utsukushī Kuni e*, p. 132.
[129] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, pp. 122-124.
[130] Ibid., p. 106.

(ดูบทที่ 2 ส่วนสุดท้าย) ล้วนระบุว่าญี่ปุ่นมี RCSD [131] เขายังชี้ให้เห็น “ความผิดแผกจากสากล” ของญี่ปุ่นที่ต้องมาถกเถียงกันเรื่องการมีหรือใช้สิทธิที่เป็นของประจำตัวทุกรัฐ “ไม่มีที่ไหนนอกจากญี่ปุ่นที่ต้องเถียงกัน ‘เรื่องจะตีความรัฐธรรมนูญให้ใช้ RCSD ได้หรือไม่’ เพราะ ‘การมีสิทธินี้ถือเป็นเรื่องที่ชัดเจนอยู่แล้ว (*jimei*) และการใช้สิทธินี้ได้ก็ชัดเจนอยู่แล้วในตัวเช่นกัน’ ” จึงไม่มีที่ไหนต้องมาเถียงกันเรื่องนี้[132]

Ishiba Shigeru สมาชิกอาวุโสใน LDP เป็นอีกผู้หนึ่งที่ผลักดันการตีความใหม่ด้วยการเผยแพร่ข้อเขียนเชิงให้ความรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย เขาอ้างอิงงานของ Sase Masamori และผลิตซ้ำข้อโต้แย้งในแบบคล้ายคลึงกันซึ่งย้ำความแปลกประหลาดของการถกเถียงในญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความปี 1981 โดยชี้ว่า “ที่หลายคนรู้สึกสงสัยคือ ‘สิทธิที่มีแต่ใช้ไม่ได้’ มีอยู่จริงหรือ” และยกตัวอย่างรูปธรรมในระดับบุคคลเพื่อความเข้าใจและเห็นข้อบกพร่องของตรรกะว่า เมื่อเราซื้อตั๋วรถไฟเรามีสิทธิในที่นั่งที่ซื้อ การนั่งในที่นั่งนั้นก็ถือเป็นการใช้สิทธิที่เรามี หากจู่ๆ มีใครมาบอกว่า “คุณมีสิทธิที่จะนั่งตรงนี้แต่คุณนั่งตรงนี้ไม่ได้ ต้องให้ฉันนั่งแทน” ก็คงเกิดความสับสนยากจะเข้าใจได้[133] เขาอ้างข้อความของ Sase ที่ว่า “ ‘สิทธิ’ (*kenri*) กับ ‘การใช้’ (*kôshi*) ย่อมแยกกันไม่ได้ (*fukabun*)” และว่า Sase มองว่าแม้ในมาตรา 51 ของกฎบัตรฯ จะบัญญัติว่า “ไม่อาจลิดรอนสิทธิประจำตัวของรัฐได้” โดยไม่ได้ระบุเฉพาะเจาะจงลงไปว่า “ลิดรอนการใช้สิทธิประจำตัว” ก็ตาม แต่ก็เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป (*jôshiki*) ว่า ‘สิทธิ’ กับ ‘การใช้’ ไม่อาจแยกจากกัน Ishiba ย้ำว่าสิ่งที่ Sase เสนอน่าจะเป็นความคิดปกติ (*futsû no kagaekata*) ไม่ใช่หรือ

ผู้ที่เน้นให้เห็นเรื่องนี้อีกคนคือ Momochi Akira นักนิติศาสตร์ผู้มีข้อเขียนสนับสนุนการตีความหลายชิ้น คำวิจารณ์ของเขาเล็งเป้าไปยังนักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญในญี่ปุ่นส่วนใหญ่ที่มองการตีความใหม่ว่าขัดรัฐธรรมนูญโดยชี้ให้เห็นความผิดปกติและแปลกแยกจากบรรทัดฐานสากลของวงการนี้[134] เขาย้ำว่าตามหลักสากล RCSD เป็น “สิทธิประจำตัว” หรือเรียกว่าเป็น “สิทธิโดยธรรมชาติ” (*shizenken*) ด้วยเหตุนี้แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะไม่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธินี้ แต่ตามกฎหมายสากลเป็นเรื่องปกติที่ญี่ปุ่นย่อมมีและใช้สิทธินี้ได้ Momochi ชี้ว่านักวิชาการในญี่ปุ่นไม่น้อยแย้งว่าเพราะไม่มีระบุในรัฐธรรมนูญจึงให้ใช้ไม่ได้ และต่อต้านการปรับการตีความ แต่หากลองดูประเทศอื่นๆ จะเห็นว่ารัฐธรรมนูญชาติชั้นนำไม่มีที่ไหนที่บัญญัติสิทธินี้ลงไปให้ยุ่งยากนั่นเพราะตามหลักทั่วไป (*tsûsetu*) รัฐธรรมนูญอาจสำคัญกว่าสนธิสัญญาเมื่อคำนึงถึงกิจการภายในของรัฐ แต่สำหรับในประชาคมนานาชาติ กฎหมายระหว่างประเทศ (สนธิสัญญาและกฎหมายจารีต) ต้องมาก่อน

---

[131] Ibid., p. 136.
[132] Sase, “Kokumin no Rikaifusoku wo Ureu.”
[133] Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon*, p. 71
[134] ข้อวิจารณ์วงวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นที่คล้ายคลึงกันดู Sase, *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni*, pp. 21-22.

รัฐธรรมนูญ รัฐจึงต้องทำตามกฎหมายระหว่างประเทศ[135] RCSD เป็นเรื่องระหว่างประเทศที่รัฐภาคีของกฎบัตรสหประชาชาติย่อมสามารถใช้สิทธิประจำตัวได้ สิทธิหลายๆ อย่างของรัฐถึงจะไม่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแต่เพราะเป็นที่ยอมรับเป็นสากลจึงถือว่าทุกรัฐมีสิทธินั้น[136] เขาเสนอว่าควรจะมองในทางกลับกันมากกว่าว่าเพราะมาตรา 9 ไม่มีตรงไหนที่ระบุห้ามหรือระบุว่าสิทธินี้ขัดกฎหมาย ในฐานะชาติภาคีสหประชาชาติการใช้สิทธิตามกฎบัตรฯจึงถือเป็นเรื่องที่ทำได้ปกติและไม่ขัดรัฐธรรมนูญ เราอาจวิเคราะห์ทัศนะของ Momochi ตรงนี้ได้ว่าแทนที่จะใช้ข้อตีความปี 1972 และ 1981 เป็นเกณฑ์ตัดสินอย่างฝ่ายต่อต้าน เขาวิจารณ์การตีความเดิมว่า "ประหลาด" (*kimyôna*) และ "ผิดปกติ" (*fushizenna*)[137] และย้อนไปพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 9 แทน โดยอ้างอิงนักนิติศาสตร์คนอื่นๆ ที่เห็นด้วยว่าเมื่อรัฐธรรมนูญ "ไม่กำหนดห้าม" (*kinshikitei ga nai*) ก็สามารถใช้ RCSD ได้โดยไม่ขัด[138] ข้อสังเกตอีกอย่างคือความคิดของ Momochi ไม่ได้มอง RCSD ว่าเข้าข่าย "ศักยภาพทำสงคราม" ที่รัฐธรรมนูญห้ามชัดเจนเหมือนอย่างฝ่ายที่คัดค้านพยายามโต้แย้ง

- ***ความแปลกแยกเชิงปทัสถาน: ขีดเส้นแบ่งแยกสิทธิป้องกันตนเอง***

วาทกรรมที่มุ่งชี้ให้เห็นความผิดเพี้ยนในฐานคติที่ญี่ปุ่นยึดถือต่อ RCSD ในอีกรูปแบบที่เห็นได้บ่อยคือ การโจมตีวิธีถกเถียงที่ "แบ่งแยก" สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังกับ RCSD ออกจากกัน โดยมองว่าไม่มีที่ไหนทำกันแบบนี้และแปลกประหลาดไปจากสากล จะเห็นต่อไปว่าข้อถกเถียงนี้ช่วยส่งเสริมตรรกะของฝ่ายสนับสนุนและรัฐบาลที่เสนอว่า "การป้องกันตนเองร่วม" ควรมองเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวอย่างแยกไม่ได้กับ "การป้องกันตนเอง" และไม่ได้อยู่นอกกรอบ "ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" ในการป้องกันตนเองไปเสียทั้งหมดอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (จะกล่าวในส่วนต่อไป)

Ishiba Shigeru ตั้งข้อสังเกตว่าในญี่ปุ่นมีทั้งฝ่ายที่มองว่า RCSD ขัดมาตรา 9 เพราะถือว่าเป็นการใช้กำลัง "แก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศ" (วรรค 1) และฝ่ายที่มองว่าแม้แต่สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังก็ขัดมาตรา 9 ด้วยเหมือนกันเพราะถือเป็นการใช้ "สิทธิทำสงคราม" (*kôsenken*) (วรรค 2) ความคิดแบบนี้ของทั้งสองฝ่ายดูจะเป็นการปฏิเสธกฎบัตรสหประชาชาติที่ให้การยอมรับสิทธิทั้งสองว่าเป็นของรัฐทุกรัฐ . . . เดิมทีสิทธิป้องกันตนเองแบบร่วมกันและแบบตามลำพังไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (*kubetsu wa nai*) แค่ว่าบางครั้ง

---

[135] Momochi Akira, "Kenpōgakusha no Hensetsu to Musekinin: 'Kokkafuzai' no Kenpōron wa Hijōshiki dearu (The betrayal and irresponsibility of constitutional scholars: Constitutional debate 'without the existence of state' is not normal)," *Voice* (Sep 2015), p. 56.
[136] Ibid., p. 56.
[137] Ibid., p. 57.
[138] Ibid.

รัฐบาลญี่ปุ่นสละสิทธิในแบบ RCSD โดยถือเป็นการตัดสินเชิงนโยบาย (*seisaku handan*) เท่านั้น อาจเป็นเรื่องยากที่จะหยิบยกมาตรา 9 มาใช้อธิบายเรื่องนี้"[139] เพื่อความชัดเจนจากข้อความนี้สิ่งที่ Ishiba ต้องการเน้นย้ำคือวิธีแยกสิทธิทั้งสองออกจากกันและพิจารณาว่าอันไหนไม่ขัดรัฐธรรมนูญก็ยอมรับให้ใช้ได้นั้นน่าจะขัดกับหลักการที่เป็นสากล แต่การที่รัฐบาลญี่ปุ่นยึดจุดยืนปฏิเสธ RCSD อย่างเดียวมานั้นเป็นแค่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่จะสละ (ไม่ใช้) สิทธินี้โดยคำนึงถึงผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งการสละสิทธิก็ทำได้บนพื้นฐานที่ว่าสิทธินี้รัฐมีอยู่ประจำตัวแต่จะตัดสินใจใช้หรือไม่ใช้ก็ได้

Nakasone Yasuhiro อดีตนายกฯจาก LDP ผู้ดำรงตำแหน่งช่วงทศวรรษ 1980 และยังคงมีบทบาทในวงความคิดความเห็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นยุทธศาสตร์และการต่างประเทศ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับ RCSD ไว้ในข้อเขียนเดือนกันยายนปี 2015 ว่า "เมื่อนึกถึงสิทธิป้องกันตนเองเพื่อความอยู่รอดของประเทศแล้ว สิทธิป้องกันตนเองทั้งโดยลำพังและโดยร่วมกันนั้น เดิมทีถือเป็นสิ่งที่มีรากฐานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (*dôkon ittai*) จึงไม่อาจพิจารณาแยกจากกันได้ ที่จริงแล้วเพื่อที่จะทำให้การป้องกันตนเองโดยลำพังเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ (*kanzennarashimeru tame*) จำเป็นต้องอาศัย RCSD ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวอย่างแยกกันไม่ได้ (*fukabun ittai*) RCSD ซึ่งก็คือการร่วมมือกับชาติพันธมิตรและให้ระบบพันธมิตรทำหน้าที่ปกป้องญี่ปุ่นเป็นสิทธิที่ควรให้การยอมรับและยังเป็นหลักการระหว่างประเทศที่เข้าใจกันโดยทั่วไป (*kokusaiteki tsûnen*) ด้วย เนื่องจากการป้องกันตนเองถือเป็นการป้องกันอันชอบธรรมจึงต้องทำให้อยู่ในระดับต่ำเพื่อป้องกันประเทศเท่านั้น นั่นคือการใช้สิทธิอย่างจำกัด แต่การกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขข้อจำกัดนั้นอาจต้องขึ้นอยู่กับการพิจารณาสถานการณ์ โดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาของสถานการณ์ระหว่างประเทศและภูมิภาค ตลอดจนการทูต การป้องกันประเทศไปจนถึงสถานการณ์ภายในประเทศร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อตัดสินใจเชิงนโยบาย" [140]

Nishi Osamu นักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญโจมตีการตีความปี 1981 ที่แยกสิทธิทั้งสองออกจากกัน และกำหนดไม่ให้ญี่ปุ่นใช้ RCSD ว่าผิดเพี้ยนไปจากหลักสากล เขากล่าวย้ำให้เห็นว่าสิทธิทั้งสองมีประวัติศาสตร์ยาวนานควบคู่กันมาในฐานะกฎหมายจารีต และยังได้รับการตอกย้ำในกฎบัตรสหประชาชาติ รวมทั้งสนธิสัญญาจัดตั้งกลุ่มความมั่นคงต่างๆ และคำตัดสินของศาลระหว่างประเทศอย่างคดีนิการากัว (1986) ที่เน้นย้ำว่า RCSD เป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศ ดังนั้นตามหลักสากลจะเห็นว่าสิทธิทั้งสองอยู่ด้วยกันเป็นชุด (*setto de*) และผูกพันธ์แบบแยกกันไม่ได้ (*fukabun no kankei*) "ในเมื่อมองสิทธิป้องกันตนเองว่าเป็น 'สิทธิ

[139] Ishiba, "Kobetsutekijieiken dewa Muri ga Aru," p. 95.
[140] Nakasone Yasuhiro, "Daikuni no Igen (The grand testament)," *Bungeishuju* (Sep 2015), p 149.

ประจำตัวของรัฐ' แล้ว แนวคิดที่น่าจะถือเป็นข้อสรุปเชิงตรรกะ (*ronri no kiketsu*) ก็ควรเป็นการยอมรับสิทธิป้องกันตนเองทั้งสองคู่กันในการตีความรัฐธรรมนูญ ในกรณีต่างๆ การจะใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังหรือร่วมกันหรือไม่ก็ไม่ควรมองเป็นปัญหาการตีความกฎหมาย แต่ต้องมองเป็นเรื่องการตัดสินเชิงนโยบาย (*seisakujo no handan*) มากกว่า" [141]

Kitaoka Shinichi พุ่งการโจมตีไปยังสื่อญี่ปุ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อฝ่ายซ้ายที่เสนอวาทกรรมต่อต้านการตีความใหม่ว่าขัดรัฐธรรมนูญ เขาวิจารณ์ถึงแนวโน้มที่ผิดแผกจากโลกภายนอกของญี่ปุ่นว่า "จากมุมมองของโลกภายนอก ความตื่นตระหนกของสื่อญี่ปุ่นเรื่องปัญหา RCSD นั้นเป็นเรื่องไร้สาระ เพราะสิทธินี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา (*atarimae*) ไม่จำเป็นต้องตื่นตระหนกแต่อย่างใด ในโลกนี้คงมีแต่ญี่ปุ่นประเทศเดียวที่ขีดเส้น (*senhiki*) แบ่งสิทธิป้องกันตนเองแบบร่วมกันกับแบบตามลำพังออกจากกันอย่างเคร่งครัด และโต้เถียงกันยกใหญ่ว่าสอดคล้องหรือขัดรัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะสนใจปัญหาการขีดเส้นแบ่งนี้ ควรสนใจก่อนไหมว่าปัญหาความมั่นคงของญี่ปุ่นนับวันจะพอกพูนมากยิ่งขึ้น"[142]

Ushio Masato ตอบโต้ทัศนะของผู้ดำเนินรายการโทรทัศน์คนหนึ่งที่ประณาม RCSD ว่าเป็นคำที่ไม่เหมาะ เพราะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นการป้องกันตนเอง ทั้งที่จริงๆ แล้วหมายถึงการป้องกันรัฐอื่น (*taei*) Ushio ชี้ว่าคำว่า RCSD มีบัญญัติในกฎบัตรสหประชาชาติ มีคำแปลภาษาอังกฤษและเป็นคำที่เข้าใจกันทั้งโลก (*sekai kyotsû no kotoba*) ทัศนะข้างต้นต่างหากที่ไม่อาจแปลเป็นภาษาต่างชาติให้เข้าใจกันได้ เพราะ "ขัดกับบรรทัดฐานของโลกและกฎหมายระหว่างประเทศ" และว่าทัศนะเช่นนี้สะท้อนความด้อยซึ่งภูมิปัญญาในการตัดสินชั่วดี (*zenaku wo handansuru chisei*)[143] คำวิจารณ์เช่นนี้ของ Ushio สะท้อนความพยายามเน้นย้ำความเป็นสากลของแนวคิด ขณะที่ยกตัวอย่างให้เห็นความผิดเพี้ยนเชิงตรรกะที่มีอยู่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแยกการป้องกันตนเองร่วมออกจากแนวคิดการป้องกันตนเองในข้อถกเถียงของฝ่ายต่อต้าน

Yayama Tarô นักวิเคราะห์การเมืองโต้แย้งในทำนองเดียวกันว่าข้อถกเถียงและการตีความที่มีมาในญี่ปุ่นส่วนใหญ่คำนึงถึงแต่หลักกฎหมายภายในเป็นสำคัญ โดยไม่ค่อยสนใจเรื่องความสอดคล้องกับกฎหมายสากล (*kokusaihô no seigôsei*) อย่างที่เห็นในการตีความที่ยึดถือมาซึ่งพูดได้ว่ามีข้อบกพร่อง Yayama ชี้ว่าเนื่องจาก RCSD เป็นแนวคิดใหม่ในกฎบัตรสหประชาชาติ การศึกษากระบวนการร่างกฎบัตรฯ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำความเข้าใจ โดยจะเห็นว่า "สิทธินี้ถูกเสนอขึ้นเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้แก่ 'สิทธิป้องกันตนเองแบบ

---

[141] Nishi, "Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai," p. 101.
[142] Kitaoka, "Kankoku wa Naze Shūdantekijieiken wo Osorerunoka," p. 143.
[143] Ushio, "Gokenha no Nani ga Kimochiwarui noka," p. 122.

จารีตดั้งเดิม' (*kanshû jieken*) เราจึงไม่จำเป็นต้องแบ่งพิจารณาสิทธิป้องกันตนเองเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งสำหรับชาติตนอีกส่วนมุ่งสำหรับชาติอื่น"[144] เขากล่าวว่าการคิดถึง RCSD ไม่ควรตั้งต้นจาก "การตีความแสนประหลาดที่มีเฉพาะในญี่ปุ่น" (*nihondokuji no kimyôkitenretsuna kaishaku*) "ในกฎบัตรฯ 'สิทธิป้องกันตนเอง' ไม่ได้แยกสิทธิป้องกันตนเองแบบโดยลำพังกับแบบร่วมกันออกจากกัน เหตุที่จำเป็นต้องมี RCSD ก็เพราะอาจมีกรณีที่การป้องกันตนเองโดยลำพังอย่างเดียวไม่อาจรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ"[145]

Takahashi Yoichi แสดงทัศนะว่า "การยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิทธิป้องกันตนเองแบบโดยลำพังกับแบบร่วมกันขึ้นเป็นปัญหาถกเถียงในประเด็นการป้องกันตนเองที่เห็นก็มีแต่ในญี่ปุ่นเท่านั้น" ข้อถกเถียงบางอย่างถ้าแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วเผยแพร่ไปทั่วโลกรังแต่จะทำให้ญี่ปุ่น "เป็นตัวตลกในสายตาชาวโลก" (*sekaichû no waraimono*) เพราะเห็นได้ชัดว่าขาดความรู้เรื่องกฎหมายที่เข้าใจกันทั่วไปในประชาคมระหว่างประเทศ[146] เขาเน้นย้ำถึงหลักกฎหมายระดับปัจเจกบุคคลที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาของญี่ปุ่นซึ่งมองได้ว่าเป็นหลักกฎหมายที่ยอมรับกันเป็นสากล เขาชี้ให้เห็นว่าการป้องกันตนเองที่ถือเป็นการใช้กำลังโดยชอบธรรมนั้นหมายรวมถึงการป้องกันผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิหรือถูกประทุษร้ายด้วย โดยไม่ถือเป็นความผิด "ไม่ว่าชาติไหนๆ ก็ใช้หลักการที่ว่า 'การป้องกันตนเองและผู้อื่น' ถือเป็นการกระทำอันชอบธรรม อย่างนี้แล้วการนิยามสิทธิป้องกันตนเอง (ระหว่างรัฐ) แยกกันเป็นสิทธิโดยลำพังหรือแบบร่วมกันจึงไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ประชาคมนานาชาติเข้าใจได้ (*kokusaiteki ni tsûjinai*)"[147]

- ***ผสานหลักสากลบนปทัสถานญี่ปุ่น***

วาทกรรมประเภทที่เสนอตรรกะเชิงหลักการเพื่อให้ความชอบธรรมแก่นโยบาย นอกจากจะเน้นย้ำความเป็นสากลของ RCSD พร้อมไปกับความไม่ปกติเชิงบรรทัดฐานในฐานคติเกี่ยวกับสิทธินี้ที่ครอบงำทัศนคติของคนญี่ปุ่นแล้ว ฝ่ายสนับสนุนยังพยายามอธิบายการปรับจุดยืนให้สอดคล้องกับกรอบบรรทัดฐานเดิมที่สังคมการเมืองญี่ปุ่นยึดถือมา จุดนี้เองเราจะเห็นว่าความที่สิทธินี้แม้จะมีกำหนดในกฎบัตรและสนธิสัญญาสากลหลายฉบับแต่การขาดความเห็นพ้องต้องกันในเนื้อหาและวัตถุประสงค์โดยเห็นได้จากข้อถกเถียงเรื่องนิยามความหมาย เปิดช่องให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถสร้างความเชื่อมโยงเชิงหลักการให้สอดรับกับบรรทัดฐานที่มีอยู่ภายในญี่ปุ่นได้ กล่าวคือวาทกรรมลักษณะนี้ย้ำให้เห็นเกณฑ์การใช้สิทธิที่พิจารณา "การป้องกันตนเอง" เป็นองค์ประกอบที่ขาด

---

[144] Yayama Tarō, "Nichibei Kijiku wo Kowasu Jikōrenritsu (Discord between LDP and Kometo that destroys the foundation of US-Japan pillar)," *Voice* (Jul 2014), p. 97.
[145] Ibid.
[146] Takahashi, "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da," p. 112.
[147] Ibid., p. 113.

ไม่ได้และการยังคงยึดแนวทาง “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ในการป้องกันประเทศเป็นหัวใจสำคัญ ทั้งนี้ด้านหนึ่งเพื่อทัดทานวาทกรรมฝ่ายคัดค้านที่มองสิทธินี้ว่าเป็นการใช้กำลังป้องกัน “รัฐอื่น” อันเป็นบทบาทที่ขยายไปเกินกว่ากรอบกฎหมายดั้งเดิม และในอีกด้าน เพื่อเลี่ยงการถูกผูกมัดกับยุทธศาสตร์ของพันธมิตรอย่างสหรัฐฯ จนเกินความจำเป็น เราจะเห็นด้วยว่าการกำหนดเงื่อนไขหรือเกณฑ์พิจารณาสำหรับการใช้สิทธิเป็นความพยายาม “คัดสรร” เอาส่วนที่สอดคล้องของหลักสากลนี้มาปรับใช้ให้ตอบสนองหลักการและความจำเป็นของญี่ปุ่น เกณฑ์ 3 ประการอันได้แก่การถือว่าสถานการณ์นั้นเป็นภัยที่ชัดแจ้งต่อญี่ปุ่นและต่อสิทธิในชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขของประชาชน ไม่มีหนทางที่เหมาะสมอื่นและใช้กำลังต่ำสุดเท่าที่จำเป็นนั้น เห็นได้ว่าประกอบด้วยคำสำคัญที่ยืดหยุ่นสำหรับ “พิจารณาเชิงนโยบาย” เพื่อตัดสินใจตามแต่บริบทและสถานการณ์ว่าจะใช้สิทธิหรือไม่ ซึ่งไม่เข้มงวดอย่างการพิจารณาโดยยึดหลักกฎหมายเป็นสำคัญ เกณฑ์นี้ยังช่วยทำให้นโยบายไม่ต้องผูกมัดกับพันธมิตรมากเกินไปด้วย ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างบรรยากาศและส่งสัญญาณเพื่อเสริมสร้างกลไกป้องปรามในกรอบระบบพันธมิตรที่มีเดิม โดยคาดหวังว่าการปรับมาให้ใช้สิทธินี้ทำให้ในที่สุดญี่ปุ่นไม่ต้องใช้สิทธินี้จริงๆ

ข้อถกเถียงเรื่องคำจำกัดความของ RCSD กลายเป็นส่วนสำคัญในการแสดงตรรกะเชิงหลักการเพื่อ “แบ่งรับแบ่งสู้” แนวคิดสากลนี้มาประยุกต์เป็นแบบญี่ปุ่น เมื่อสำรวจข้อถกเถียงระหว่างการร่างกฎบัตรสหประชาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมรอบซานฟรานซิสโก (1945) ที่เริ่มมีการอภิปรายถึงสิทธินี้ครั้งแรก ตลอดจนทัศนะของนักกฎหมายระหว่างประเทศหลังสิทธินี้ปรากฏในกฎบัตรฯ มาตรา 51 จะเห็นถึงความซับซ้อน คลุมเครือและสถานะที่ก่อความสับสนทั้งในแง่วัตถุประสงค์และเงื่อนไขในการใช้สิทธิ D. W. Bowett ในบทความปี 1955 ได้สรุปขอบเขตความเห็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องนี้ออกเป็น 3 ทฤษฎีใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ทฤษฎีที่มองการใช้สิทธินี้เป็นเรื่อง “หน้าที่ในการธำรงสันติภาพและจัดการพฤติกรรมละเมิด” หรือก็คือการลงโทษ (sanction) ต่อรัฐก้าวร้าวที่คุกคามระเบียบและสันติภาพ[148] เมื่อเทียบเคียงกับกฎหมายเอกชน การใช้สิทธินี้อาจหมายถึงการช่วยป้องกันใครก็ได้แม้แต่คนแปลกหน้าจากการถูกคุกคาม โดยถือเป็นการกระทำเพื่อธำรงระเบียบและความสงบในสังคมเป็นหลัก 2) ทฤษฎีที่มองเป็นเรื่องการปกป้องผู้อื่นบนเงื่อนไขว่าผู้นั้น “มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน” (proximate relationships) เมื่อเทียบเคียงกฎหมายเอกชนกล่าวได้ว่าตามหลักทั่วไปของกฎหมาย (general principles of law) สิทธิป้องกันตนเอง “ขยายครอบคลุมถึงสมาชิกครอบครัวและบริวารของบุคคลนั้น ตลอดจนผู้ที่อยู่ใต้การคุ้มครองของบุคคลนั้นตามหน้าที่อันเป็นที่ยอมรับ บูรณภาพและสวัสดิภาพ (integrity and well-being) ของครอบครัวหรือบริวาร” ถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ที่บุคคลมีสิทธิปกป้อง เงื่อนไข

[148] Bowett, “Collective Self-Defence,” p. 134.

เรื่องความใกล้ชิดนี้เป็นตัวแยกความแตกต่างของ “การป้องกันตนเอง” ออกจากการป้องกันคนแปลกหน้าที่บุคคลนั้นไม่รู้จักและไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นพิเศษ[149] 3) ทฤษฎีที่มองเป็นการปกป้อง “ผลประโยชน์ตามกฎหมาย” (legally recognized interest) ของตนเองร่วมกันกับผู้อื่น หรือพูดได้ว่าเป็นการใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังร่วมกับรัฐอื่น โดยมีเงื่อนไขว่า “ฝ่ายที่มีส่วนในการดำเนินการร่วมกันต่างมีสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง” นั่นคือต่างฝ่ายต่างเป็นผู้ถูกละเมิด “ผลประโยชน์ตามกฎหมาย” ไม่ว่าจะในกรณีที่ถูกโจมตีเองโดยตรงหรือกรณีที่ชาติเพื่อนบ้านถูกโจมตี หากปราศจากเงื่อนไขที่ตนเองถูกละเมิดแล้ว การใช้สิทธินี้ก็อาจเข้าข่ายพฤติกรรมลงโทษเพื่อธำรงสันติภาพและระเบียบสาธารณะอย่างนิยามข้อแรก

อาจกล่าวเสริม Bowett ได้ว่าข้อถกเถียงระหว่าง 3 ทฤษฎีนี้ดำเนินเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงการร่างกฎบัตรฯ[150] การที่มีความพยายามทำให้มาตรา 51 ที่บัญญัติถึงสิทธินี้บรรจุอยู่ท้ายบทที่ 7 ซึ่งว่าด้วยมาตรการรับมือภัยต่อสันติภาพ แทนที่จะอยู่ในบทที่ 8 ว่าด้วยการรวมกลุ่มภูมิภาค ดูจะสะท้อนถึงความตั้งใจทำให้สิทธินี้กลายเป็นเครื่องมือเสริมหรืออุดช่องโหว่ให้ “กลไกความมั่นคงร่วม” (collective security) อันเป็นเสาหลักศูนย์กลางในการดูแลสันติภาพ โดยไม่อิงกับการต้องมีกลุ่มความมั่นคงระดับภูมิภาคหรือพันธมิตรเป็นเงื่อนไขล่วงหน้าในการใช้สิทธิ แม้ว่า Bowett มองการถือนิยามแบบนี้ว่าเข้าใจผิด โดยเป็นการสับสนเอาสิทธิใน “การป้องกันตนเอง” ไปปนกับ “มาตรการร่วมกันลงโทษเพื่อรักษาระเบียบ” ซึ่งอย่างหลังเป็นอำนาจหน้าที่ที่ให้แก่คณะมนตรีความมั่นคง (UNSC) ความสับสนนี้อาจทำให้ “หลักความมั่นคงร่วม” ที่ต้องอาศัยกระบวนการและการตัดสินใจโดยสหประชาชาติ กลายเป็นเรื่องที่สมาชิกรายประเทศตัดสินใจดำเนินการได้ด้วยตนเอง[151] อย่างไรก็ตามเมื่อมองความตั้งใจของกลุ่มชาติละตินอเมริกาซึ่งเป็นผู้ริเริ่มให้บัญญัติสิทธินี้ลงในกฎบัตรฯ จะเห็นว่า มีความต้องการให้มาตรา 51 เป็นกลไกเผื่อไว้ในกรณีที่ UNSC ไม่ทำงาน หลังจากที่ชาติมหาอำนาจตกลงกันว่าจะให้มีกลไก veto[152] การมีสนธิสัญญาป้องกันร่วมหรือการเป็นพันธมิตรจึงดูจะไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญในการใช้สิทธิตามแนวคิดนี้[153] โดยมองเป็นมาตรการเสริมหรือ “ทดแทน” (substitute) กลไกความมั่นคงร่วมใน UNSC ที่อาจชะงักงันเสียมากกว่า[154] ซึ่งสอดคล้องตามนิยามทฤษฎีที่ 1

Ishiba Shigeru ได้กล่าวถึงปัญหาความยุ่งยากและความสับสนในการให้นิยามสิทธินี้เช่นกัน ทัศนะของเขาใกล้เคียงกับของ Bowett แม้มีข้อแตกต่างอยู่บ้าง Ishiba มองว่ามีวิธีคิด 3 รูปแบบแอบแฝงอยู่ในสิทธินี้

---

[149] Ibid., p. 133.
[150] Kunz, “Individual and Collective Self-Defense”; Walter S. G. Kohn, “Collective Self-Defense under a Revised UN Charter,” *Social Research* (Jan 1955).
[151] Bowett, “Collective Self-Defence,” p. 137.
[152] Kohn, “Collective Self-Defense,” p. 233-234.
[153] Kunz, “Individual and Collective Self-Defense,” p. 874.
[154] Ibid., p. 874.

และจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นหลักในการปรับนโยบายของญี่ปุ่น วิธีคิดที่ว่าแบ่งโดยการ “สลับคู่คำ” หรือแนวคิดที่ประกอบเป็น “การป้องกันตนเองร่วม” (collective self-defense) อย่างแรกคือ “การเข้าช่วยป้องกันรัฐอื่นที่ถูกข้าศึกโจมตี” ซึ่งรัฐที่ถูกโจมตีนั้นอาจเป็นพันธมิตรกับชาติที่ให้การช่วยเหลือ แต่หากรัฐที่ช่วยเหลือไม่ได้ถูกข้าศึกโจมตีโดยตรงการช่วยป้องกัน ก็ยากที่จะเรียกว่าเป็นการ “ป้องกันตนเอง” น่าจะถือเป็นแค่การ “ป้องกันร่วม” (collective defense) เฉยๆ มากกว่า อย่างที่สองคือ “การดำเนินมาตรการร่วมกันเพื่อป้องกันตัวตนร่วม” นั่นคือการมองรัฐอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐที่เป็นพันธมิตรว่าเป็นกลุ่มก้อนตัวตนเดียวกันและมีผลประโยชน์เกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่นแยกจากกันไม่ได้ เมื่อพันธมิตรถูกข้าศึกโจมตีจึงส่งผลเสมือนตนเองถูกโจมตีโดยตรงด้วย กรณีเช่นนี้เน้นสภาพการมี “ตัวตนร่วมกัน” (collective self) เป็นพื้นฐานการใช้ RCSD อย่างที่สามคือ “การใช้สิทธิป้องกันตนเองพร้อมๆ กันร่วมกับรัฐอื่น” ในกรณีนี้อยู่บนเงื่อนไขที่ว่ารัฐที่ดำเนินมาตรการป้องกันต่างฝ่ายต่างถูกข้าศึกโจมตีในทีเดียวกัน ทำให้ต้องใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังพร้อมๆ กัน ในแง่นี้ความหมายของ RCSD เน้นไปที่องค์ประกอบของการ “ป้องกันตนเอง” (self-defense) ที่ชัดเจนกว่าสองกรณีแรก[155]

ทั้ง 3 วิธีคิดนี้เทียบเคียงของ Bowett ตามลำดับได้แก่ 1) การป้องกันผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไขว่าต้องถูกโจมตีเสียเองหรือไม่ ในกรณีของ Bowett อาจมองกว้างครอบคลุมกรณีการช่วยป้องกันรัฐใดก็ได้ไม่จำเป็นต้องหมายถึงแค่พันธมิตร โดยคำนึงถึงการลงโทษรัฐที่ละเมิดและธำรงระเบียบเป็นสำคัญ เรียกได้ว่าเป็นเครื่องมือเสริมกลไก “ความมั่นคงร่วม” 2) การช่วยเหลือผู้ที่มี “ความสัมพันธ์ใกล้ชิด” และผลประโยชน์ร่วมกันเป็นพิเศษ ในข้อนี้อาจพิจารณาพันธมิตรหรือรัฐที่มีข้อตกลงด้านความมั่นคงว่ามีความสนิทแนบแน่นเป็น “ตัวตนเดียวกัน” ไม่ต่างจากสมาชิกครอบครัวหรือบริวาร การที่สมาชิกในกลุ่มถูกโจมตีย่อมเป็นเรื่องชอบธรรมและสมเหตุสมผลในการช่วยป้องกัน 3) การใช้สิทธิป้องกันตนเองโดยลำพังร่วมกันบนเงื่อนไขที่ตนเองถูกโจมตีโดยตรงหรือผลประโยชน์ของตนถูกคุกคาม ในกรณีของ Bowett การใช้สิทธิป้องกันตนเองร่วมกันในลักษณะนี้อาจครอบคลุมถึงกรณีที่รัฐตนไม่ได้ถูกโจมตี แต่การคุกคามรัฐอื่นอาจกระทบต่อผลประโยชน์ของรัฐตนด้วย

จากข้อถกเถียงเรื่องนิยามข้างต้นจะเห็นต่อไปว่าวาทกรรมในญี่ปุ่นที่สนับสนุนการปรับจุดยืนโดยส่วนใหญ่มุ่งให้เหตุผลเข้าหาทฤษฎีที่ 3 ที่เน้นย้ำองค์ประกอบของ “การป้องกันตนเอง” ในแบบที่แจ้งชัดที่สุดคือเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับความมั่นคงของญี่ปุ่น และแคบที่สุดคือมอง “ตนเอง” ที่ต้องปกป้องว่าหมายถึงแค่ “รัฐตนเอง” แม้เราอาจจะรู้สึกว่านิยามข้อ 2 กับ 3 มีความทับซ้อนกันอยู่อย่างเห็นได้ชัดและยากที่จะแยกจากกัน แต่

[155] Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon*, pp. 27-28.

การวางเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นเสริมเข้าไปในหลักเกณฑ์การใช้สิทธิทำให้นโยบายอยู่บนนิยามที่ 3 แยกออกจากข้ออื่นชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือไม่ได้มองการโจมตีรัฐที่ใกล้ชิดอย่างพันธมิตรสหรัฐฯ “ในทุกกรณี” ว่าเทียบเท่าการโจมตีญี่ปุ่นเสมือนทั้งสองมี “ตัวตนร่วมกัน” (*shûdanteki jiko*) การโจมตีพันธมิตรจึงไม่ทำให้ญี่ปุ่นต้องใช้สิทธิโดยอัตโนมัติอันเป็นความคาดหวังในเชิงพฤติกรรมที่แฝงอยู่ในทฤษฎีที่ 2 วาทกรรมจำนวนมากเน้นย้ำข้อเท็จจริงที่ว่าเพราะเป็น “สิทธิ” ญี่ปุ่นจึงอาจเลือกตัดสินที่จะไม่ใช้ก็ได้ ต่างจาก “หน้าที่” อันมีผลผูกมัดให้ต้องปฏิบัติ[156] การใช้สิทธิหรือไม่ขึ้นกับการพิจารณา “สถานการณ์” ว่ากระทบรัฐตนโดยตรงหรือไม่ เงื่อนไขเช่นนี้นี่เองที่แยกนโยบายที่ยึดทฤษฎีที่ 3 เป็นเกณฑ์ออกจากสองข้อแรก ทฤษฎีนี้ยังมีตรรกะต่อไปด้วยว่าขณะที่ไม่ผูกมัดกับการต้องช่วยพันธมิตรเสมอไป การใช้สิทธินี้ก็ไม่จำกัดแค่การป้องกันพันธมิตรเท่านั้นอาจเป็นรัฐใดๆ ก็ได้ที่มีความใกล้ชิดกับญี่ปุ่น ข้อพิจารณาที่สำคัญกว่าคือความมั่นคงของชาติตนเองหรือ “การป้องกันตนเอง” มากกว่า เช่นนี้แล้วจะเห็นด้วยว่าการยึดนิยามนี้เป็นเกณฑ์ช่วยให้ฝ่ายสนับสนุนอธิบายการใช้สิทธิให้สอดรับกับหลัก “ป้องกันตนเองโดยแท้จริง” และ “ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ซึ่งเป็นบรรทัดฐานนโยบายความมั่นคงภายในญี่ปุ่นที่มีอยู่เดิมได้ ขณะที่ก็ยังอ้างความเป็นสากลให้แก่นโยบายที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขและเปิดช่องทางหนีทีไล่ที่จะ “ไม่ต้องใช้สิทธิ” ไว้มากมาย

นิยามสำหรับ RCSD ที่เกิดขึ้นในการตีความใหม่ซึ่งเห็นได้ชัดว่าสอดคล้องกับทฤษฎีที่ 3 ข้างต้นคือการใช้กำลังช่วยป้องกันรัฐอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด (*missetsuna kankei*) เมื่อถูกโจมตี โดยการโจมตีนั้นกระทบต่อความอยู่รอด “เสมือนการโจมตีรัฐตนเอง” (*jikoku ni taisuru kogeki to minashite*) นิยามนี้ได้รับการเน้นย้ำทั้งในเอกสารทางการ[157] และวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุน โดยจะเห็นว่านิยามที่เสนอขึ้นใหม่นี้มีเป้าหมายเพื่อโต้แย้งและขีดเส้นแบ่งแยกความแตกต่างออกจากนิยามแบบสุดโต่งสองประเภทที่ปรากฏอยู่ในญี่ปุ่นซึ่งโน้มเอียงเข้าหาทฤษฎีที่ 2 และ 1 การชี้ให้เห็นความแตกต่างกับสองทฤษฎีนี้ทำให้จุดยืนที่รัฐบาลใช้ดูเป็นแนวทางที่ประนีประนอมและจำกัดขอบเขตมากที่สุด นิยามที่ยึดทฤษฎีที่ 2 ซึ่งถูกมองว่าอาจก่อปัญหาต่อญี่ปุ่นโดยผูกมัดให้ต้องช่วยป้องกันพันธมิตรอย่างสหรัฐฯในทุกกรณีเป็นนิยามที่ยึดถือมาตั้งแต่การตีความปี 1981 ปัญหาเรื่องนิยามนี้เป็นอีกจุดสำคัญที่ทำให้การตีความครั้งดังกล่าวถูกโจมตีจากฝ่ายสนับสนุนในยุคปัจจุบัน CLB ระบุว่าสิทธินี้หมายถึงการช่วยป้องกันรัฐอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเมื่อถูกโจมตี “แม้ว่ารัฐตนเองจะไม่ได้ถูกโจมตีโดยตรงก็ตาม” (*kôgekisareteinai nimo kakawarazu*) และใช้นิยามนี้เป็นพื้นฐานตั้งต้นในการ “ห้ามใช้” RCSD ฝ่ายต่อต้านสิทธินี้ก็มักใช้นิยามนี้เป็นฐานชี้ให้เห็นว่าสิทธินี้แท้จริงแล้วคือการป้องกัน “รัฐอื่น” (*taei*) ซึ่งเกิน

---

[156] *Report of the Advisory Panel.*
[157] Ibid.; *Cabinet Decision on Development of Seamless Security Legislation.*

ขอบเขตที่รัฐธรรมนูญและหลักการในญี่ปุ่นจะยอมรับได้อย่างเห็นได้ชัด ปัญหาที่ฝ่ายสนับสนุนการปรับจุดยืนชี้ให้เห็นคือวลี “แม้รัฐตนเองจะไม่ถูกโจมตีโดยตรงก็ตาม” ที่บรรจุเข้าไปในนิยามข้างต้นอย่างไม่จำเป็น ทำให้การกำหนดนิยามนี้ยิ่งเน้นความไม่เกี่ยวข้องมากกว่าการมองการโจมตีต่อรัฐอื่นนั้นว่าในบางกรณีเป็นปัญหาสำหรับรัฐตนด้วย นิยามนี้จึงผิดเพี้ยนไปจากที่ควรจะเป็น การไม่เจาะจงให้มีองค์ประกอบของ “การป้องกันตนเอง” ชัดเจนอยู่ในคำจำกัดความ[158] โดยระบุเพียงว่าเป็นการช่วยป้องกันรัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดนั้น ทำให้เข้าใจได้ว่าสิทธินี้คือ “การช่วยป้องกันรัฐอื่นที่ใกล้ชิดแบบอัตโนมัติ” โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ กำหนดในเชิงสถานการณ์ว่าการโจมตีนั้นต้องเป็นเหตุที่กระทบความอยู่รอดหรือความมั่นคงของรัฐตนเองด้วย นิยามนี้จึงใกล้เคียงทฤษฎีที่ 2 ที่การตีความและกำหนดนิยามใหม่พยายามหลีกเลี่ยง

- ***วาทกรรมที่สนับสนุนการใช้นิยามสิทธิป้องกันตนเองร่วมแบบกว้าง***

ใช่ว่าฝ่ายสนับสนุนการปรับนโยบายจะเห็นพ้องต้องกันกับความพยายามของรัฐบาลในการวางเงื่อนไขการใช้สิทธิให้เข้ากรอบนิยามทฤษฎีที่ 3 ไปเสียทั้งหมด การยึดนิยามแบบแคบที่สุดนี้ถูกโจมตีจากฝ่ายที่ต้องการให้ญี่ปุ่นแสดงความมุ่งมั่นต่อพันธมิตรให้ชัดเจนและส่งสัญญาณที่หนักแน่นกว่านี้ ซึ่งเข้าข่ายการยึดนิยามที่เน้น “ตัวตนเดียวกัน” โดยหวังให้เกิดระบบพันธมิตรที่ไว้วางใจกันและเป็นกลไกป้องปรามที่น่าเชื่อถือในสายตาชาติที่อาจเป็นภัย Ushio Masato วิจารณ์แนวทางครึ่งๆ กลางๆ ของรัฐบาลที่เน้นการวางข้อจำกัดในการใช้สิทธิให้เข้านิยามแบบแคบที่สุดว่าการกำหนดเงื่อนไขมากมายเพื่อให้การใช้สิทธิเข้าข่ายการป้องกันตนเองมากที่สุดและใช้ได้จำกัดเฉพาะกรณีที่กระทบญี่ปุ่นอย่างชัดแจ้ง แทนที่จะช่วยเสริมสร้างความไว้ใจกัน อาจยิ่งเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดและบาดหมางระหว่างพันธมิตร แทนที่จะทำให้รับมือได้แบบ “ไร้รอยต่อ” ตามเป้าหมาย ข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้รอยต่อยังคงหลงเหลืออยู่มากมาย (*kireme ga nokotta*)[159] เช่นเดียวกัน Osawa Masachi นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ได้วิจารณ์เงื่อนไขที่รัฐบาลตั้งขึ้นว่า “ ‘การใช้สิทธิได้แค่ในยามที่ความอยู่รอดของญี่ปุ่นถูกกระทบ’ ทำให้รู้สึกเป็นความเห็นแก่ตัวเอามากๆ เหมือนสัญญาว่า “เราจะป้องกันตนเองร่วม จะร่วมป้องกันซึ่งกันและกัน แต่ฉันจะร่วมต่อสู้ในกรณีที่มีอันตรายต่อความอยู่รอดของฉันเท่านั้น . . . ลองจินตนาการว่าถ้ามีใครที่รู้จักสักคนพูดแบบนี้เราคงคิดว่าคนนี้แปลก (*kimyôna hito*) ไม่อยากคบค้าสมาคมด้วยแน่ๆ”[160] มุมมองเหล่านี้แสดงความกังวลในประเด็นที่ Ian E. Rinehart ได้เตือนไว้ในบทวิเคราะห์ตั้งแต่ปี 2013 ที่ว่าการ

[158] Ishiba, *Nihonjin no tame no ‘Shūdantekijieiken’ Nyūmon*, p. 81.
[159] Ushio, “Annani Ōsawagishita noni Konnani Shoboi Anzenhōsei,” p. 84.
[160] Ōsawa Masachi and Kimura Sōta, *Kenpō no Jōken: Sengo 70 Nen kara Kangaeru (Conditions of the Constitution: Thinking from the 70 year postwar history)* (Tokyo: NHK Shuppan, 2015), p. 162.

ปรับจุดยืนของญี่ปุ่นเรื่องสิทธินี้อาจเสี่ยงต่อการสร้าง “ความคาดหวังเกินจริง” (inflated expectation) ให้แก่ฝ่ายสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อญี่ปุ่นมีแนวโน้มจำกัดการใช้สิทธิเฉพาะกรณี “ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับความมั่นคงของตนเอง” เท่านั้น “การยกเลิกข้อห้าม RCSD จึงเสี่ยงที่จะเผยให้เห็นความโดดเดี่ยวแปลกแยก (isolationism) ของญี่ปุ่น ผู้นำสหรัฐฯอาจเผชิญความผิดหวังและส่งผลบั่นทอนรากฐานความไว้วางใจซึ่งกันได้”[161]

Morimoto Satoshi นักวิชาการประจำมหาวิทยาลัยทะคุโชคุ อดีตรัฐมนตรีป้องกันประเทศ (2012) เป็นอีกคนที่ชี้ถึงปัญหาของการจำกัดให้ใช้สิทธิได้ตามนิยามแบบแคบในกรอบการป้องกันตนเองเท่านั้น เขาวิเคราะห์ในงานที่ตีพิมพ์เดือนสิงหาคม 2014 ว่าการใช้ RCSD ช่วยกระชับพันธมิตรให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วยการทำให้ญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนเท่าเทียมกับสหรัฐฯมากขึ้น ทั้งยังช่วยลดความขุ่นเคือง (*fuman*) ต่อญี่ปุ่นด้วยการสนองตอบข้อเรียกร้องที่มีมานานของสหรัฐฯอย่างเช่นที่เห็นใน Amitage Report ปี 2000[162] ทั้งนี้พันธมิตรที่แข็งแกร่งจะเป็นปัจจัยธำรงสันติภาพที่มีสหรัฐฯเป็นแกนนำและเสถียรภาพในเอเชีย[163] อย่างไรก็ตามเขาระบุถึงปัญหาที่ต้องจัดการต่อไปว่า “แม้การวางเงื่อนไขจำกัดการใช้สิทธิจะไม่ใช่เรื่องผิดแต่ในเงื่อนไขนี้ควรต้องเพิ่มข้อพิจารณาให้รวม ‘กรณีที่อาจส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อความมั่นคงของทั้งญี่ปุ่นและสหรัฐฯ (*nichibei soho no anzen*)’ เข้าไปด้วย ในยามที่ต้องช่วยเหลือและร่วมมือกับพันธมิตร การใช้หลักเกณฑ์ตัดสินที่มุ่งพิจารณาแค่ความอยู่รอดของญี่ปุ่นและการรักษาสันติภาพและความปลอดภัยของตนเองถือเป็นเรื่องที่เห็นแก่ตัวเกินไป (*kattesugiru*) เวลาที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นแทนที่จะทำเพื่อผู้อื่นแต่กลับตั้งเงื่อนไขจำกัดให้ทำได้เฉพาะกรณีที่ส่งผลต่อตนเองเช่นนี้แล้วถือเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การมีเงื่อนไขจำกัดให้ต้องพิจารณาผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายต่างหากที่ถือเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ในประชาคมที่ร่วมชะตากรรมเดียวกัน (*unmei no kyodotai*)”[164] ทัศนะของ Morimoto จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการยึดนิยามแบบกว้างที่ถือว่าระบบพันธมิตรมีคุณสมบัติเป็น “ตัวตนเดียวกัน” มี “ผลประโยชน์ร่วมกัน” ที่ต้องปกป้องตามทฤษฎีที่ 2 อย่างไรก็ตามเราจะเห็นต่อไปว่าวาทกรรมที่โต้แย้งแนวคิดสุดโต่งที่โอนเอียงเข้าหานิยามทฤษฎีที่ 2 และสนับสนุนทฤษฎีที่ 3 ว่าเหมาะสมในการปรับยุทธศาสตร์อธิบายเงื่อนไขมากมายที่ตั้งขึ้นว่าช่วยสร้างข้อจำกัดไม่ให้บทบาท SDF ขยายออกไปเกินความจำเป็นหรือใช้สิทธินี้ในเรื่องที่ห่างไกลจากการรับประกันความปลอดภัยของประเทศ หรือ “ไปยังอีกฟากฝั่งของโลก” ทั้งนี้เพื่อเลี่ยงความเสี่ยงที่ต้องพัวพันในสงครามที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่น

---

[161] Rinehart, “Collective Self-Defense and US-Japan Security Cooperation,” p. 10.
[162] Morimoto Satoshi, “Nichibeidōmei kyōka no tame no hōseibi wo isoge (Swiftly lay down the legal basis for strengthening Japan-US alliance),” *Voice* (Aug 2014), p. 61.
[163] Ibid., p. 66.
[164] Ibid., p. 63-64.

อีกด้านของการให้ความหมายสิทธินี้มีวาทกรรมไม่น้อยที่สนับสนุนการใช้แบบโน้มเอียงเข้าหาทฤษฎีที่ 1 มุมมองนี้พบได้ในงานเขียนอย่างของ Sase Masamori ซึ่งเสนอข้อถกเถียงที่เรียกร้องมากกว่าแนวทางที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น Sase อ้างความตั้งใจของสถาปนิกผู้ร่างกฎบัตรสหประชาชาติและมองนิยามที่ถูกต้องว่าไม่ขึ้นอยู่กับการรวมกลุ่มความมั่นคงหรือสนธิสัญญาพันธมิตร แต่เป็นหน้าที่ของรัฐสมาชิกสหประชาชาติที่ต้องช่วยกันธำรงระเบียบและสันติภาพ เขาเสนอให้มองสิทธินี้ว่าเป็นอีกกลไกที่ทำงานคู่กับหลัก "ความมั่นคงร่วม" การค้ำจุนสันติภาพในปัจจุบันต้องอาศัยสองเสาหลักนี้ (*nihonyari*) ไปพร้อมกัน เห็นชัดว่า Sase มองสิทธินี้ว่าส่งเสริมหรือชดเชย (substitute) กลไกความมั่นคงร่วมในยามที่ UNSC ไม่ทำงาน[165] เป้าหมายเชิงนโยบายของ Sase จึงไม่จำกัดแค่ "การป้องกันพันธมิตร" การตีความปี 1981 ที่กำหนดวลี "รัฐที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด" เป็นส่วนหนึ่งในนิยามจึงเป็นอีกข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข เขาเสนอว่าข้อความนี้ควรใช้เป็นเงื่อนไขสำหรับพิจารณาเชิงนโยบายในการใช้สิทธิ ไม่ใช่กำหนดในนิยามของสิทธินี้[166] ซึ่งเมื่อกล่าวในหลักการแล้วไม่ได้มุ่งจำกัดแค่การป้องกันตนเองหรือพันธมิตร แต่เปิดให้ป้องกันรัฐใดๆ ก็ได้เพื่อธำรงสันติภาพและกฎระเบียบระหว่างประเทศ เป้าหมายหลักจึงควรเป็นความแข็งขันเพื่อเสริมสร้างกลไกที่ "มุ่งส่งเสริมความมั่นคงร่วมมากกว่า"[167]

วาทกรรมที่ไปในทางเดียวกับ Sase แต่ให้เหตุผลด้วยตรรกะที่ต่างไปคือ ทัศนะที่ใช้การเทียบเคียง (analogy) กฎหมายภายในประเทศนั่นคือ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 36 ของญี่ปุ่นซึ่งระบุถึง "การป้องกันโดยชอบธรรม" (*seitôbôei*) ตามหลักกฎหมายที่ยอมรับเป็นสากลนั้น ปัจเจกบุคคลสามารถกระทำการเพื่อ "ป้องกันสิทธิของตนและของผู้อื่น" ให้พ้นจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและใกล้ถึงตัว (*kyuhaku fusei no shingai*) หากอยู่ในระดับพอสมควรแก่เหตุแล้วถือได้ว่าไม่ผิด Takahashi Yoichi ย้ำว่ามาตรา 36 ที่มองการป้องกันผู้อื่นว่ารวมอยู่ในการ "ป้องกันโดยชอบธรรม" นั้นถือเป็นสามัญสำนึกของสังคมทั่วไป (*shakai no jôshiki*) หากคำนึงถึงแต่การป้องกันเฉพาะตัวเอง เมื่อเห็นผู้หญิงถูกทำร้ายในที่ที่ไม่มีตำรวจอยู่ การทำไม่รู้ไม่เห็น (*miteminu furi*) และไม่ช่วยเหลือนั้นเรียกได้ว่าเห็นแก่ตัวและน่าอาย[168] ในส่วนนี้อาจอธิบายเสริมการให้เหตุผลเช่นนี้ได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรา 36 ไม่ได้ตั้งเงื่อนไขสำหรับ "ผู้อื่น" ที่บุคคลอาจช่วยป้องกันไว้แต่อย่างใด การเทียบเคียงนี้จึงทำให้มุมมอง RCSD ในระดับระหว่างรัฐมีนัยใกล้เคียงนิยามตามทฤษฎีที่ 1 ซึ่งมองการป้องกันผู้อื่นรวมถึงคนแปลกหน้าใดๆ ว่าเป็นความรับผิดชอบในการรักษาความสงบในสังคม

---

[165] Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p.28.
[166] Ibid., pp. 120-121.
[167] ดูอย่างเช่น Tomizawa Hikaru, "'Shūdantekijieiken' yori 'Shūdananzenhoshō' (Put 'collective security' over 'collective self-defense')," *Will* (Sep 2015).
[168] Takahashi, "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da," pp. 113-114.

- ***วาทกรรมที่ประนีประนอมเข้าหาบรรทัดฐานที่เป็นอยู่เดิม***

การยึดนิยามตามทฤษฎีที่ 3 ซึ่งถือว่าเป็นการวางเงื่อนไขสำหรับการใช้สิทธิที่แคบที่สุด โดยยึดองค์ประกอบการป้องกันตนเองและการพิจารณาเชิงสถานการณ์ที่กระทบต่อญี่ปุ่นเป็นสำคัญ ช่วยให้รัฐบาลประนีประนอมและบูรณาการสิทธิสากลนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบรรทัดฐานที่มีอยู่ในประเทศเดิมโดยเฉพาะแนวทาง “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ในการป้องกันตนเองได้อย่างไร้รอยต่อ วาทกรรมที่เสนอตรรกะเชื่อมโยงความสอดคล้องนี้พบได้ทั้งในข้อเขียนของตัวแสดงฝ่ายสนับสนุนที่เป็นผู้กำหนดนโยบายและแวดวงความคิดความเห็นในญี่ปุ่น ในบทความเดือนตุลาคมปี 2015 นายกฯ Abe มองความเชื่อมโยงที่ว่าออกเป็น 2 ด้าน ด้านหนึ่ง การยกระดับกลไก “ป้องปราม” ส่งผลในเชิง “เลี่ยงสงคราม” ซึ่งคือการไม่ต้องใช้ RCSD ในความเป็นจริง อีกด้าน การกำหนดเกณฑ์การใช้ที่เน้น “การป้องกันตนเอง” สอดรับกับหลักการที่ญี่ปุ่นมีอยู่เดิมและป้องกันการพัวพันในสงครามที่ไม่จำเป็น ในประเด็นแรกเขากล่าวว่า “การสานสัมพันธ์ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ให้ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นนอกจากจะช่วยให้การป้องกันญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการป้องกันล่วงหน้าไม่ให้ต้องมีการสู้รบ (*tatakai wo mizen ni fusegu*) หรือเป็นการเพิ่มศักยภาพการ ‘ป้องปราม’ เพื่อหยุดยั้งความตั้งใจ (*takurami wo kujiku*) ของรัฐอื่นที่วางแผนจะก่อสงครามกับญี่ปุ่น”[169]

มุมมองนี้ตอกย้ำทัศนะของเขาก่อนหน้าในหนังสือ *Utsukushî kuni e* ที่ว่า “พันธมิตรทางทหารอาจอธิบายคำเดียวได้ว่าคือ ภูมิปัญญาในการรับประกันความปลอดภัยของรัฐตนด้วยการใช้กำลังระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น การมีกฎหมายอนุญาตให้ใช้ RCSD เผื่อไว้ก่อน นอกจากจะช่วยป้องกันญี่ปุ่นได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว ยังส่งผลให้เกิดเสถียรภาพในเอเชียด้วย ผลในท้ายที่สุดก็คือญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องใช้กำลังแต่อย่างใด (*buryokukôshi wo sezu ni sumu*)”[170] ในบทความปี 2015 เขายืนยันว่ายุทธศาสตร์ใหม่ไม่ได้เปลี่ยนแปลง “หลักการพื้นฐาน” (*kihontekina ronri*) ของการตีความเดิมแม้แต่น้อยโดยอ้าง “คำตัดสินคดีซึนะงะวะ” และการตีความปี 1972

คำตัดสินศาลฎีกาคดีซึนะงะวะ (1959) เป็นคำพิพากษาว่าฐานทัพสหรัฐฯ ในญี่ปุ่นและสนธิสัญญาพันธมิตรขัดกับมาตรา 9 หรือไม่ แม้ศาลไม่มีคำตัดสินในประเด็นหลังโดยมองเป็นเรื่อง “ที่มีความเป็นการเมืองสูง” (highly political nature) ซึ่งศาลไม่มีอำนาจตัดสินฝ่ายเดียวเพราะเกี่ยวพันกับอำนาจการพิจารณาของฝ่าย

---

[169] Abe, “‘Heiwaanzen Hōsei’ Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu,” pp. 33-34.

[170] Abe, *Utsukushī Kuni e*, p. 133; ตรรกะที่ว่าการยอมรับให้ใช้ได้ อาจทำให้ไม่ต้องใช้จริงในท้ายที่สุด พบในงานของ Sase Masamori เช่นกัน ดู Sase, *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken*, p. 44.

นิติบัญญัติและบริหารด้วย อย่างไรก็ตามในประเด็นฐานทัพฯ ศาลตัดสินว่าไม่ขัดรัฐธรรมนูญและเสนอความเห็นที่เกี่ยวโยงกับข้อถกเถียง “การป้องกันตนเอง” ในยุคปัจจุบันหลายประการ ได้แก่ แม้มาตรา 9 ยึดหลักสันตินิยม แต่ไม่ได้ปฏิเสธสิทธิป้องกันตนเอง สันตินิยมไม่ได้หมายถึง “ปลอดการป้องกันหรือปราศจากการต่อต้าน” (defenselessness and non-resistance) “รัฐบาลควรสามารถดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อปกป้องความอยู่รอดสันติภาพและความมั่นคงของญี่ปุ่น” ฐานทัพสหรัฐฯ ไม่นับเป็น “ศักยภาพทำสงคราม” เพราะไม่ได้อยู่ในการควบคุม-บัญชาการของญี่ปุ่นเอง กลับถือเป็นสิ่งที่ชดเชยความอ่อนด้อย (supplement any deficiency) ทางทหารจากการมีมาตรา 9 เสียด้วยซ้ำ และในการแสวงหาความช่วยเหลือทางทหารรัฐบาลควรสามารถ “เลือกหนทางและวิธีการ” (choose whatever method and means) ที่เหมาะสมกับบริบทระหว่างประเทศได้[171] แม้ฝ่ายต่อต้านการตีความปี 2014 จะมองคำตัดสินนี้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิป้องกันตนเองร่วม”[172] แต่ความเห็นของหัวหน้าผู้พิพากษา Tanaka Kôtarô มักได้รับการหยิบยกเป็นข้อสนับสนุนสิทธินี้โดยฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาล[173] Tanaka กล่าวว่า “ทุกวันนี้ชาติต่างๆ พึ่งพาอาศัยกันอย่างใกล้ชิด เมื่อเกิดวิกฤตในชาติหนึ่งย่อมส่งผลโดยตรงต่อชาติอื่น การป้องกันตนเองหมายถึงการป้องกันพันธมิตรด้วยและการร่วมมือกับพันธมิตรป้องกันประเทศก็หมายถึงการป้องกันตนเองด้วย” และเสนอให้ญี่ปุ่น “ละทิ้งความคิดที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางที่มองผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก” เขากล่าวว่ามุมมองนี้สอดคล้องกับอารัมภบทของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นที่ระบุว่า “ไม่มีชาติใดรับผิดชอบแต่เพียงรัฐตนเองเท่านั้น”[174]

Abe อ้างคำตัดสินนี้โดยเน้นเรื่อง “มาตรการป้องกันตนเองที่จำเป็น” เขาเห็นว่าไม่ควรแยกสิทธิป้องกันตนเองแบบลำพังกับแบบร่วมกันออกจากกันในการพิจารณามาตรการที่จำเป็นนี้ และควรขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลและมติของรัฐสภามากกว่าถือเป็นประเด็นกฎหมายเพียงอย่างเดียว การคำนึงถึงข้อนี้ก็เป็นเหตุที่ทำให้ศาลฎีกาเลี่ยงการตัดสินดังที่กล่าว[175] ในการตีความปี 1972 ซึ่ง Abe มองว่า ยอมรับมาตรการป้องกันตนเองที่จำเป็นโดยอ้างถึงหลักการทั้งใน “อารัมภบทของรัฐธรรมนูญ” ที่ระบุถึงสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างสันติ ทั้ง “รัฐธรรมนูญมาตรา 13” ว่าด้วยสิทธิในการแสวงหาความสุข และทั้ง “คำตัดสินคดีซึนะงะวะ” ข้างต้น แม้การตีความดังกล่าวระบุว่า RCSD ไม่เข้าข่าย “มาตรการป้องกันตนเองที่จำเป็น” จึงไม่อนุญาตให้ใช้ แต่นั่น “เป็นการตัดสินโดยพิจารณาบริบทความมั่นคงในเวลานั้น” แต่บริบทระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไป “ในเวลานี้อาจ

---

171 Alfred C. Oppler, “The Sunakawa Case: Its Legal and Political Implications,” *Political Science Quarterly*, Vol. 76, No. 2 (Jun 1961), pp. 247-249.

172 ดูอย่างเช่น Hasebe, “Hasebe Yasuo Kyōju ni Kiku”; Ishikawa, “Shūdantekijieiken toiu Hototogisu no Tamago.”

173 Kitaoka, “Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna,” p. 78; Nishi, “Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai,” p. 100.

174 Oppler, “The Sunakawa Case,” pp. 250-251.

175 Abe, “‘Heiwaanzen Hōsei’ Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu,” p. 38.

เกิดการโจมตีด้วยกำลังต่อรัฐอื่นที่ส่งผลเป็นภัยต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่นขึ้นก็ได้ ตามแต่วัตถุประสงค์ ขนาดและสถานการณ์" เรากำลังอยู่ในยุคที่การป้องกันตนเองไม่สามารถกระทำได้เพียงรัฐใดรัฐเดียวอีกแล้ว" เช่นนี้แล้วเขาแสดงให้เห็นว่า "ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" ในการป้องกันตนเองนั้นอาจนับรวม RCSD เข้าไปได้ด้วยซึ่งสอดคล้องกับนิยามตามทฤษฎีที่ 3 จุดนี้ยิ่งเด่นชัดเมื่อ Abe เน้นย้ำ "การใช้สิทธิอย่างจำกัด" โดยวางเงื่อนไขให้ต้องพิจารณาว่าสถานการณ์นั้นเป็นภัยต่อญี่ปุ่นรวมถึงสวัสดิภาพของประชาชนอย่างชัดแจ้งหรือไม่ นี่จึงเป็นเสมือนการขยายความหมายของภัยคุกคามโดยตรงที่ญี่ปุ่นต้องป้องกันออกไปคลุมสถานการณ์ (scenarios) บางกรณีที่รัฐอื่นถูกโจมตีด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวการตีความก่อนหน้าที่ยอมรับการป้องกันตนเองมาก่อน

Yokobatake Yûsuke ผู้อำนวยการ CLB ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในการรับรองนโยบายของรัฐในเชิงหลักกฎหมายก็ได้เสนอทัศนะในเชิงสนับสนุนที่รวมเป็นส่วนหนึ่งในวาทกรรมรูปแบบนี้ภายใต้การนำของ Yokobatake หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการคัดกรองกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนี้มีจุดยืนสนับสนุนการอนุญาตให้ใช้ RCSD แบบจำกัด ตัวอย่างการแสดงทัศนะในเรื่องนี้ของเขามีบางกรณีที่อ้างอิง "คำตัดสินคดีซึนะงะวะ" อย่างเช่นในการตอบกระทู้ในรัฐสภาเดือนมิถุนายน 2015 เขาชี้ให้เห็นความสอดคล้องของกฎหมายความมั่นคงใหม่กับแนวทางดั้งเดิม โดยถือเป็นการเน้นย้ำการเลือกรับทฤษฎีที่ 3 ตามนิยามของ RCSD ข้างต้นมาเป็นพื้นฐานการอธิบาย เขากล่าวว่า "บางส่วน" ของ RCSD นั้นสามารถถือเป็นส่วนหนึ่งใน "มาตรการป้องกันตนเองที่จำเป็น" ซึ่งศาลฎีกามีความเห็นว่าเป็นอำนาจอันชอบธรรมของรัฐบาลได้ "หากจำกัดขอบเขตสิทธินี้ให้อยู่ในกรอบการป้องกันประเทศตนเองก็ทำให้อยู่ภายใต้หลักการที่ยอมรับกันมาแต่เดิมได้" และว่าในขอบเขตที่ศาลยอมรับนั้น "จะเป็นการง่ายถ้าจะนับแต่การใช้กำลังป้องกันตนเองตามหลักสิทธิป้องกันตนเองโดยลำพัง แต่คงยากที่จะรวมสิทธิการใช้กำลังเพื่อป้องกันรัฐอื่นที่เรียกในทางกฎหมายระหว่างประเทศว่า RCSD ทั้งหมดเข้าไปด้วยได้" แต่ในกรณีที่เมื่อรัฐอื่นถูกโจมตีแล้วถือเป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่น และเป็นไปตามเงื่อนไข 3 ข้อที่กฎหมายใหม่กำหนดขึ้น "ก็สามารถถือได้ว่าไม่เกินเลยขอบเขตมาตรการเพื่อป้องกันตนเองของญี่ปุ่นตามที่เสนอในคำตัดสินคดีซินะงะวะ จึงตีความได้ว่า RCSD ในลักษณะนี้เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิป้องกันตนเองที่คำตัดสินของศาลให้การยอมรับ"[176] ในอีกวาระหนึ่ง Yokobatake ยังได้เปรียบเปรยวิธีการ "แบ่ง

[176] "Hōseikyokuchōkan, Shūdantekijieiken 'Sunagawa Hanketsu de Kyoyō' (Head of the Cabinet Legislation Bureau, 'the Supreme Court decision in the Sunagawa case allows the right of collective self-defense)" *Nihon Nikkei Shimbun*, accessed Sep 28, 2017, https://www.nikkei.com/article/DGXLASFS15H1E_V10C15A6EAF000/

รับแบ่งสู้" สิทธิสากลนี้เข้ามาใช้ด้วยการสร้างเงื่อนไขว่าเสมือนเป็นการ "ขจัดส่วนที่มีพิษออกจากตัวปลาปักเป้าเพื่อทำให้คนเราสามารถบริโภคได้อย่างปลอดภัย"[177]

การเสนอตรรกะที่ผูกสิทธิสากลนี้เข้ากับบรรทัดฐานที่มีเดิมในญี่ปุ่นยังพบในงานของ Ishiba Shigeru ซึ่งตั้งคำถามว่าเหตุใดจึงถือว่า RCSD เกินขอบเขต "ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" เขาอธิบายว่า "หากชาติเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นถูกโจมตีโดยรัฐที่ก้าวร้าวจนอ่อนแอลงโดยที่ญี่ปุ่นไม่ใช้ RCSD เพื่อร่วมต่อสู้กับชาติเพื่อนบ้านเพื่อขจัดการรุกรานแล้ว ญี่ปุ่นอาจจะเลี่ยงการถูกโจมตีเป็นรายต่อไปไม่ได้ ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าในกรณีเช่นนี้จะบอกว่าการปฏิเสธ RCSD ช่วยญี่ปุ่นรักษาสันติภาพและความมั่นคงได้ยังไง"[178] Ishiba เน้นให้เห็นว่าการยึดนิยามที่ถูกต้องของ RCSD อย่างในทฤษฎีที่ 3 ซึ่งเน้นเงื่อนไข "การป้องกันตนเอง" เป็นหลัก จะทำให้ญี่ปุ่นใช้มาตรการสากลนี้ในกรอบบรรทัดฐานดั้งเดิมของญี่ปุ่นได้ เขาย้ำว่า "ความจำเป็น" (*hitsuyosei*) ถือเป็นข้อพิจารณาสำคัญในการใช้สิทธิ โดยอ้างถึงเกณฑ์สากลที่ศาลระหว่างประเทศตั้งขึ้นในการพิจารณาคดีนิการากัว (1986) ไม่ว่า การต้องมี "การร้องขอความช่วยเหลือ" จากชาติที่ถูกรุกรานก่อน ตลอดจนหลัก "ความจำเป็น" และ "ความสมควรแก่เหตุ" (*kinkôsei*) ในการใช้สิทธิ ตรรกะที่ Ishiba เสนอแยกให้เห็นข้อแตกต่างจากนิยามทฤษฎีอื่นๆ โดยกล่าวว่า "ในกฎหมายระหว่างประเทศน้ำหนักการให้ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ 'การธำรงระเบียบ' แต่อยู่ที่ 'ผลในการรับประกันความมั่นคงให้รัฐตนเอง' และไม่ใช่เรื่องคุณธรรมหรือความห้าวหาญที่ 'ไม่ยอมให้รัฐที่มีพฤติกรรมรุกรานทำลายระเบียบระหว่างประเทศ' แต่เป็นเรื่องการคำนึงถึงความจริงที่ว่า 'รัฐที่รุกรานนั้นเป็นภัยคุกคาม ถ้าปล่อยไว้ก็อาจเป็นภัยต่อรัฐตนเองด้วยได้' แต่เหตุผลนี้ก็อาจเข้าใจผิดได้ง่ายว่าเป็นไปเพื่อป้องกันรัฐอื่น ถึงอย่างไรเราก็ต้องนึกถึง RCSD โดยคำนึงถึงความจำเป็นของรัฐตนเองไว้ก่อน . . . ต้องนึกถึงกรณีเช่นว่าเมื่อเพื่อนที่อยู่ใกล้ตัวเราถูกทำร้ายแล้ว ถ้าปล่อยไปอย่างนั้นเราเองจะถูกทำร้ายเป็นรายต่อไปอย่างเลี่ยงไม่ได้ ในภาวะเช่นนี้ความจำเป็นที่เราจะต้องต่อสู้ก็เพิ่มขึ้น . . . ในกรณี 'ที่รัฐอื่นถูกโจมตี' แล้ว 'ส่งผลต่อความเป็นความตายของรัฐเรา' เสมือน 'รัฐเราถูกโจมตีเสียเอง' นั้น การโจมตีตอบโต้ถือเป็นการใช้ RCSD ที่กฎหมายระหว่างประเทศยอมรับ"[179] ด้วยการพิจารณาเช่นนี้ Ishiba ชี้ว่าจำเป็นต้องเปลี่ยนจุดยืนจากเดิมที่เคยมองสิทธินี้ว่า "ไม่อยู่ในระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" หันมายอมรับว่า "สิทธินี้ส่วนหนึ่ง (*ichibu*) อยู่ในขอบเขตระดับต่ำสุดเท่าที่

---

[177] "'Fugu nara Kan Hasuseba . . .' Hōseikyokuchōkan ga Irei no Yawaraka Tōben ('If a puffer fish's liver were taken out . . .' the head of the Cabinet Legislation Bureau's rare soft reply)" *Sankei News*, accessed Sep 28, 2017, http://www.sankei.com/politics/news/150619/plt1506190038-n1.html

[178] Ishiba, *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon,* pp. 76-77.

[179] Ibid., pp. 87-88.

จำเป็น" ซึ่งนี่ก็คือนัยของการให้ใช้สิทธิ "เพียงจำกัด" และตามเงื่อนไขที่ตั้งบนการพิจารณาความจำเป็นในแง่ผลกระทบด้านความมั่นคงต่อรัฐตน[180]

Kitaoka Shinichi ก็เสนอข้อโต้แย้งในทำนองเดียวกันโดยกล่าวว่า "'ระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น' เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของเทคโนโลยีทางทหารและบริบทระหว่างประเทศ จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะขีดเส้นจำกัดแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในเชิงกฎหมาย . . . การตีความใหม่ที่เกิดขึ้นถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เล็กน้อยมากเมื่อเทียบกับการตีความปี 1954 (ที่ส่งผลให้จัดตั้ง SDF ขึ้นได้)"[181] ขณะที่การตีความดั้งเดิมมักมีฐานคติที่ว่า "การใช้ RCSD จะทำให้ญี่ปุ่นต้องครอบครองกำลังเกินกว่าระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น" Kitaoka แย้งว่าในกรณีที่รัฐใหญ่คุกคามรัฐที่เล็กกว่าอื่นๆ รัฐเล็กย่อมต้องร่วมมือกันปกป้องซึ่งกัน มิฉะนั้นอาจถูกรัฐใหญ่แยกโจมตีจนพินาศตามกันไป ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่รัฐเหล่านี้จะใช้ RCSD ช่วยเหลือกัน "การร่วมมือกับหุ้นส่วนที่ไว้ใจได้ถือเป็นเครื่องรับประกันความมั่นคงที่ได้ผล ช่วยให้รัฐนั้นคงศักยภาพทางทหารของตนไว้เพียงในระดับพอประมาณ รัฐที่ตั้งใจจะป้องกันตนเองตามลำพังต่างหากที่ต้องสั่งสมแสนยานุภาพทางทหารไว้มากๆ เช่นนี้แล้วเหตุใดจึงกัน RCSD ออกจากหลักต่ำสุดเท่าที่จำเป็นในการป้องกันตนเอง"[182] ดังนั้นจึงควรต้องมองว่า RCSD "บางส่วนหรือทั้งหมด" สอดคล้องกับหลักต่ำสุดเท่าที่จำเป็น[183] ยิ่งเมื่อคำนึงว่าการปรับจุดยืนให้ใช้สิทธิได้ส่งผลหลักในเชิง "ป้องปราม" แทนที่การให้ใช้สิทธิจะทำให้โอกาสใช้กำลังทหารเพิ่มมากขึ้นเหมือนที่บางกลุ่มวิตก ที่จริงความเสี่ยงที่ต้องใช้กำลังจะยิ่งลดลง เพราะเป็นการป้องกันล่วงหน้าไม่ให้ความขัดแย้งทางทหารเกิดขึ้นแต่ต้น[184] อาจกล่าวได้ว่าการให้เหตุผลเชิงหลักการข้างต้นของ Kitaoka สะท้อนความเห็นทั้งของ Abe และ Ishiba ข้างต้น

นอกจากนั้นเขายังเน้นย้ำว่าการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ช่วยให้ญี่ปุ่นใช้สิทธิได้แบบที่แคบที่สุดในบรรดานิยามและวัตถุประสงค์ของสิทธินี้ที่เป็นที่ถกเถียงกัน Kitaoka ชี้แจงให้เห็นหลักเกณฑ์ข้อจำกัดนี้ อาทิ เงื่อนไขที่ว่ารัฐที่ถูกโจมตีนั้นต้องเป็นรัฐที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด มีผลกระทบร้ายแรงต่อความมั่นคงของญี่ปุ่น ยึดหลักความจำเป็นและสมควรแก่เหตุ การอนุมัติโดยรัฐสภาและความยินยอมของชาติที่ญี่ปุ่นต้องเคลื่อนกองกำลังผ่าน[185] Kitaoka ยังเน้นย้ำว่าเมื่อพิจารณาตามหลักความจำเป็นแล้ว ญี่ปุ่นควรสามารถใช้มาตรการจัดการความมั่นคงได้อย่างยืดหยุ่น ควรเปิดทางกฎหมายให้เป็นเรื่องการตัดสินเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ มากกว่าการยึดติดกับหลักกฎหมายอย่างเดียว เขาชี้ว่า "ข้อถกเถียงในญี่ปุ่นว่าด้วยระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น มักเน้นไปที่ระดับต่ำ

---

[180] Ishiba, "Kobetsutekijieiken dewa Muri ga Aru," p. 95.
[181] Kitaoka Shinichi, "A 'Proactive Contribution to Peace' and the Right of Collective Self-Defense: The Development of Security Policy in the Abe Administration," *Asia-Pacific Review*, Vol. 21, No. 2 (2014), p. 13.
[182] Kitaoka, "Peace in the Modern Era and the Right of Collective Self-Defense," p.88.
[183] Kitaoka, "Kankoku wa Naze Shūdantekijieiken wo Osorerunoka," p. 138.
[184] Ibid.
[185] Kitaoka, "A 'Proactive Contribution to Peace'," p. 13.

สุดแต่เพียงอย่างเดียว ขณะที่ส่วนที่ว่าด้วยความจำเป็นนั้นดูจะอภิปรายกันน้อยเกินไปหน่อย”[186] เขากล่าวด้วยว่า “การปกป้องรัฐธรรมนูญอย่างเข้มงวดอย่างเดียวอาจไม่ทำให้ญี่ปุ่นปกป้องสันติภาพได้เสมอไป . . . แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะสำคัญในฐานะกฎหมายสูงสุดภายในประเทศ แต่การปกป้องสันติภาพจำเป็นต้องคำนึงถึงรัฐธรรมนูญไปจนถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือว่าเป็นสากลระดับโลก ตลอดจนดุลอำนาจทางทหาร การใช้การปกป้องรัฐธรรมนูญเป็นจุดตั้งต้นเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง สิ่งสำคัญอันดับแรกควรเป็นการพิจารณาว่าทำอย่างไรจึงจะรักษาความมั่นคงของญี่ปุ่นได้”[187]

วาทกรรมที่มีส่วนในการวางกรอบการตีความ RCSD ให้เข้านิยามตามทฤษฎีที่แคบที่สุด เพื่อให้สอดรับกับบรรทัดฐานในญี่ปุ่นที่เน้นหนัก “การป้องกันตนเอง” เป็นสำคัญยังพบในทัศนะอย่างของ Kamimoto Mitsunobu อดีตผู้บัญชาการภารกิจ SDF เขากล่าวแย้งฝ่ายค้านที่กังวลว่า SDF จะต้องไปพัวพันในสงครามหรือถูกส่ง “ไปยังอีกฟากฝั่งของโลก” (*chikyu no uragawa made*) ว่า “สิ่งที่รัฐธรรมนูญคำนึงถึง ท้ายที่สุดแล้วก็คือการป้องกันประเทศของเราเป็นหลัก จริงอยู่ผลประโยชน์ของญี่ปุ่นอาจมีอยู่ในอีกฟากฝั่งของโลกอย่างไม่ขึ้นกับระยะห่าง แต่นั่นคงไม่ใช่ปัญหาความเป็นความตายของชาติ”[188] เหตุการณ์ที่เกิดในภูมิภาคห่างไกลอาจไม่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของญี่ปุ่นในแบบปัญหาความเป็นความตาย (*shikatsuteki mondai*) แต่หากเป็นกรณีอย่างเกาะเซงคะคุที่อยู่ใกล้ย่อมนับว่าเป็นปัญหาความเป็นความตาย ขณะที่ RCSD มีความสำคัญในการจัดการปัญหาความมั่นคงเหล่านี้ การวางข้อจำกัดสำหรับการใช้ก็จำเป็นเช่นกัน สิทธินี้เกี่ยวโยงกับพันธมิตรจึงควรกำหนดเงื่อนไขให้แน่ชัดว่ากรณีเช่นใดที่จะใช้สิทธิได้บ้าง[189] เราอาจกล่าวเสริมความคิดของ Kamimoto ได้ว่าการใช้เกณฑ์ผลประโยชน์ความเป็นความตายของชาติเป็นเงื่อนไข แม้ว่าจะเป็นเกณฑ์ที่คลุมเครือและขึ้นกับการตีความตัดสินในทางการเมืองอีกที แต่สะท้อนการ “ยอมรับสิทธิในนิยามแบบแคบ” ซึ่งโยงกับหลักการดั้งเดิมที่เน้นการป้องกันตนเองเป็นหลักและจะช่วยให้ญี่ปุ่นไม่ไปพัวพันในความขัดแย้งที่ไม่จำเป็นได้

Takahashi Yoichi มองว่าการใช้สิทธินี้มีเงื่อนไขที่เป็นสากลจำกัดไว้อยู่แล้ว การปฏิบัติตามเงื่อนไขนี้ย่อมทำให้ญี่ปุ่นจำกัดการใช้สิทธิในกรอบที่เน้น “การป้องกันตนเอง” และเลี่ยงการพัวพันในสงครามของรัฐอื่นได้ เขาชี้ว่า “ข้อถกเถียงที่เน้นการจะข้ามไปยังอีกฟากฝั่งของโลกถือเป็นการเถียงแบบสุดโต่งไป (*kyokuron*) เพราะถ้ายึดตามหลักการป้องกันโดยชอบธรรมแล้ว การใช้สิทธิจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ว่าภัยนั้น ‘ใกล้จะถึง’ ‘จำเป็นต้องป้องกัน’ และ ‘สมควรแก่เหตุ’ การส่ง SDF ไปอีกฟากฝั่งของโลกจึงยากที่จะทำให้เข้าเกณฑ์นี้ได้ ข้อ

---

[186] Kitaoka, “Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna, p 78.
[187] Ibid., p. 79.
[188] Kamimoto and Katsumata, “Taidan: PKO Katsudo de Jieikan wa Kangaeta,” p. 90.
[189] Ibid.

วิตกนี้จึงถือว่าเป็นการแสดงความเห็นสุดโต่งไป"[190] Momochi Akira นักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญเน้นว่า "ในการใช้ RCSD หากกำหนดขอบเขต (*gentei*) ให้ใช้เฉพาะกรณีที่เสมือนว่า 'รัฐตนเองถูกโจมตี' ตรงตามความหมายนี้แล้ว เรื่องที่จะต้องติดตามสหรัฐฯไปยังอีกฟากฝั่งของโลกก็คงเป็นไปไม่ได้ การกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิอย่างในการตีความรอบใหม่ให้ใช้ได้โดยจำกัดเฉพาะในกรณีที่ 'เป็นภัยอย่างชัดแจ้งที่คุกคามความอยู่รอดของรัฐ ตลอดจนสิทธิต่อชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขของประชาชน' ก็จะสามารถรักษาความสอดคล้องกับการตีความที่มีอยู่เดิมที่ว่า 'สามารถใช้สิทธิป้องกันตนเองได้ในระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น' "[191]

Nishi Osamu ก็เป็นนักวิชาการกฎหมายรัฐธรรมนูญอีกคนที่อ้างถึงการตีความในอดีตเพื่อชี้ให้เห็นว่าจุดยืนของทางการญี่ปุ่นที่ผ่านมาในเรื่อง RCSD ไม่ได้สอดคล้องต่อเนื่องกันมาตลอดยุคหลังสงครามอย่างที่เข้าใจกัน และให้เห็นว่าการใช้สิทธินี้ไม่ได้ขัดมาตรา 9 โดยสิ้นเชิง อย่างแรกเขาอ้างถึงคำตัดสินคดีซึนะงะวะ โดยผลิตซ้ำความเห็นของผู้พิพากษาที่ตีความว่า รัฐบาลควรมีอำนาจดำเนินมาตรการ รวมทั้งเลือกวิธีและหนทางที่จำเป็นในการป้องกันตนเอง เขาอ้างความเห็นของผู้พิพากษา Tanaka Kôtarô ในประเด็นที่ว่ารัฐมีหน้าที่ป้องกันซึ่งกัน "การป้องกันตนเองก็คือป้องกันรัฐอื่น การป้องกันรัฐอื่นก็คือป้องกันตนเอง" ความคิดนี้ Nishi มองว่าทันสมัยแม้แต่ในยุคนี้[192] เขายังอ้างการตีความในสมัยรัฐบาล Kishi Nobusuke ปี 1960 ที่ว่า แม้ญี่ปุ่นไม่มี RCSD ตามความหมายที่เข้าใจทั่วไป (*tenkeiteki*) ว่าคือการไปช่วยป้องกันรัฐอื่น แต่ด้วยวิธีการอื่นเช่นให้ที่ตั้งฐานทัพและให้เงินช่วยเหลือ ญี่ปุ่นก็สามารถใช้สิทธินี้ได้ นายกฯ Kishi ชี้ว่า "ที่ว่าญี่ปุ่นไม่มีสิทธินี้เลยนั้นเป็นการกล่าวเกินจริง" ในมุมมองของ Nishi ทัศนะของ Kishi สะท้อนว่า "รัฐบาลไม่ได้ปฏิเสธสิทธินี้ทั้งหมดอย่างเบ็ดเสร็จ แต่ยังมีที่ทางให้สิทธินี้เข้าไปอยู่ภายใต้กรอบ 'ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น' ได้" สิ่งที่ต้องนึกถึงคืออาจมีกรณีที่เป็นไปได้ว่า การไม่ช่วยรัฐอื่นจากการถูกโจมตีอาจทำให้ญี่ปุ่นเองตกอยู่ในอันตราย กรณีเช่นนี้อาจถือเป็นความจำเป็นขั้นต่ำสุด[193] การคงระดับนี้ไว้อย่างเข้มงวดก็ทำได้ด้วยการปฏิบัติตาม "เงื่อนไขในกฎหมายสากลและข้อจำกัดเฉพาะของญี่ปุ่นเอง"[194] ไม่ว่าจะเป็นเกณฑ์และขั้นตอนตามการตัดสินคดีนิการากัวหรือข้อพิจารณาให้เข้าข่าย "การป้องกันตนเอง" ที่รัฐบาลตั้งขึ้น และว่า "การยอมรับให้ใช้สิทธิบางส่วนแทนที่จะทำให้ญี่ปุ่น 'เป็นรัฐที่ทำสงครามได้' . . . กลับจะเป็นกลไกป้องปรามที่ทำให้ญี่ปุ่นเป็น 'รัฐที่ไม่ยอมให้เกิดสงคราม' (*sensô wo*

[190] Takahashi, "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da," p. 114.
[191] Momochi, "Kenpōgakusha no Hensetsu to Musekinin," p. 56.
[192] Nishi, "Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai," p.100.
[193] Ibid., p.102.
[194] Ibid., p.103.

sasenai kuni) เสียมากกว่า"[195] กล่าวได้ว่าตรรกะเช่นนี้ของ Nishi ช่วยผลิตซ้ำแนวทาง "อนุญาตให้ใช้ เพื่อไม่จำเป็นต้องใช้" ที่ตอกย้ำอยู่ในวาทกรรมของฝ่ายสนับสนุน

Nishi มองว่าการใช้สิทธิบางส่วนให้สอดรับกับกรอบที่มีอยู่เดิมเช่นที่ว่านี้ ไม่จำเป็นถึงขั้นต้อง "แก้รัฐธรรมนูญ" อย่างที่ฝ่ายต่อต้านพยายามโต้แย้ง การตีความถือเป็นวิธีที่เหมาะสมในการทำให้สิทธินี้สอดคล้องและเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับแนวทางที่เป็นอยู่ได้ นอกจากนี้ยังไม่ถือเป็นการทำลายแนวทางรัฐธรรมนูญนิยมด้วย เพราะ "พื้นฐานของรัฐธรรมนูญนิยมคือความอยู่รอดของรัฐ ถ้ารัฐไม่สามารถรับประกันสันติภาพ ความมั่นคงตลอดจนชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชนได้ ฐานรากของรัฐธรรมนูญนิยมย่อมระส่ำระสายไปด้วย หากเชื่อว่ายอมรับให้ใช้ RCSD ขัดรัฐธรรมนูญนิยม ก็จะทำให้ได้ข้อสรุปที่ประหลาดว่า ถ้าอย่างนั้นแล้วรัฐอธิปไตยต่างๆ ก็ไม่มีรัฐใดที่ยึดหลักรัฐธรรมนูญนิยมอย่างนั้นหรือ"[196]

Yomiuri Shimbun หนังสือพิมพ์ฝ่ายขวาที่ให้การสนับสนุนการปรับยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงให้ยืดหยุ่นมาอย่างต่อเนื่องได้แสดงความเห็นในบทบรรณาธิการ (editorial) หลายครั้งเกี่ยวกับ RCSD เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางที่ประนีประนอมของรัฐบาลเพื่อสร้างความสอดคล้องในเชิงหลักการ อันถือเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมในแนวทางนี้ ตัวอย่างเช่นหลังการออกมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 1 กรกฎาคม 2014 บทบรรณาธิการกล่าวว่า "ทั้งที่เดิมทีแล้วเป็นเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่รัฐบาลได้ใช้วิธีแก้ไขการตีความซึ่งมีแนวทางที่ต่างออกไปแทน เรียกได้ว่าเป็นการปรับการตีความเดิม (ปี 1981) ซึ่งจำกัดมากเกินไปด้วยสาเหตุอย่างเช่นข้อจำกัดในรัฐสภาเวลานั้น ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยถือเป็นการใช้อำนาจในส่วนของฝ่ายบริหารในการตีความ จากนั้นฝ่ายนิติบัญญัติจะมีส่วนร่วมในการพิจารณากฎหมายและรับรองตรวจสอบการใช้สิทธิต่อไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการแบ่งสรรอำนาจตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้วจึงยากที่จะเรียกว่าเป็นการ 'ขัดวิถีทางรัฐธรรมนูญ'" และว่า "กระแสความแตกตื่นที่เกิดจากการปลุกปั่นของกลุ่มฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายเสรีนิยมที่วิตกว่าความเคลื่อนไหวนี้ 'เป็นการปูทางสู่สงคราม' ก็เป็นเรื่องเข้าใจผิด เพราะใช่ว่าญี่ปุ่นจะไปปกป้องรัฐอื่นแบบที่ไม่เกี่ยวข้องใดๆ กับการป้องกันรัฐตนเองเลย เรื่องที่จะต้องร่วมในสถานการณ์อย่างสงครามอิรักจึงสามารถตัดออกไปได้เลย"[197] ในช่วงที่มีการพิจารณากฎหมายความมั่นคงใหม่ปี 2015 *Yomiuri Shimbum* ได้ย้ำทัศนะข้างต้นพร้อมเสนอว่า RCSD ที่ใช้แบบจำกัดโดยถือเป็นมาตรการป้องกันตนเองที่เลี่ยงไม่ได้นั้นเป็นการใช้ RCSD แบบญี่ปุ่นที่ต่างไปจากแนวทางตามกฎหมายสากล "เมื่อพิจารณาในแง่การสร้างเสริมอำนาจป้องปราม จริงๆ แล้วการยอมรับให้ใช้สิทธิ

---

[195] Ibid.
[196] Ibid.
[197] "Shūdantekijieiken Yokushiryoku Kōjō e Igifukai 'Yōnin' (The 'recognition' of the right of collective self-defense that has significance for enhancing deterrence capability" *Yomiuri Shimbun* (Sep 2, 2014).

นี้ได้เต็มรูปแบบเหมือนอย่างชาติอื่นๆ เป็นเรื่องที่ดีกว่า แต่เมื่อต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการตีความที่ผ่านมาการยอมรับให้ใช้สิทธิโดยจำกัดเงื่อนไขถือเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับความเป็นจริง"[198]

4.5 สรุป

จากการสำรวจวาทกรรมของกลุ่มการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายสนับสนุน ทั้งผู้ที่มีส่วนโดยตรงในการวางนโยบายและแวดวงความรู้ความคิดในสังคมพบว่า RCSD ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในความพยายามสร้างดุลยภาพใหม่เพื่อรักษาสถานะดั้งเดิมหรือปรับในแบบค่อยเป็นค่อยไปในแนวทางรับประกันความอยู่รอดปลอดภัยของญี่ปุ่น การหันมายอมรับให้ปฏิบัติใช้สิทธิโดยมีเงื่อนไข ในด้านหนึ่ง ช่วยสร้างดุลยภาพใหม่ระหว่างความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์กับหลักกฎหมายและปทัสถานต่อต้านสงครามภายในญี่ปุ่นที่ยังทรงอิทธิพลอยู่ ในอีกด้านหนึ่งการปรับจุดยืนนี้ช่วยรักษาสมดุลในการไม่ถูกพันธมิตรสำคัญอย่างสหรัฐฯ "ทอดทิ้ง" (abandoned) ให้เผชิญภัยคุกคามตามลำพัง ขณะที่ก็เผื่อทางหนีทีไล่ไม่ให้ถูกลากไป "ติดบ่วง" (entrapped) ความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น

เหตุที่ RCSD กลายเป็นเครื่องมือที่สอดรับกับวัตถุประสงค์สองมิติข้างต้นเพราะหลักการที่ดูเหมือนมีสถานะที่ชอบธรรมระดับสากลนี้ที่จริงแล้วมี "ความไม่ชัดเจน" อยู่ในหลายแง่ ทำให้รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนสิทธินี้สามารถ "อ้างความเป็นสากล" ซึ่งยึดโยงกับหลักจารีตและกฎหมายระหว่างประเทศ ขณะที่สามารถ "เลือกสรร" เฉพาะส่วนที่ตอบสนองความต้องการมาประกอบสร้างเป็นแนวทางของตนได้อย่างยืดหยุ่นสอดรับกับความจำเป็นในกรณีญี่ปุ่น ซึ่งก็คือนัยของการยอมรับด้วยเงื่อนไขให้ "ใช้ได้โดยจำกัด" เราจึงอาจมองการเมืองเรื่องการผลักดันสิทธินี้ว่าเป็นกระบวนการนำเอาบรรทัดฐานสากลเข้ามากร่อนเซาะอิทธิพลของค่านิยมดั้งเดิมภายในญี่ปุ่นเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านหลักกฎหมาย แต่นั่นก็ไม่อาจละเลยกระบวนการที่ตัวแสดงในญี่ปุ่นพยายามอธิบายและปรับหลักสากลนี้ให้สอดรับกับปทัสถานภายในประเทศ ความหมายที่ไม่ตายตัวของ RCSD มีประโยชน์ให้ญี่ปุ่นสามารถ "แบ่งรับแบ่งสู้" หลักสากลนี้ได้ ประเด็นที่ปรากฏในวาทกรรมสะท้อนให้เห็นว่า ในการปรับจุดยืน ประเด็นที่ฝ่ายสนับสนุนหยิบยกขึ้นให้ความสำคัญและถือเป็นกลยุทธ์ในการให้ความชอบธรรมต่อการปรับนโยบายคือการเน้นให้เห็นภัยคุกคามที่ทวีความรุนแรงขึ้น การเน้นความสำคัญมากขึ้นของระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯ ขณะที่ก็เน้นย้ำตรรกะเชิงหลักการโดยชี้ถึงความเป็นสากลของ RCSD ควบคู่กับความ "ผิดเพี้ยน" ของฐานคติเดิมในญี่ปุ่น นอกจากนั้นแล้วก็ยังย้ำถึงการรักษาความต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวทางป้องกันประเทศที่เป็นอยู่ด้วยการยึดนิยามของสิทธินี้แบบแคบที่สุด และปรับใช้ให้เป็นเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่น วาทกรรมลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลและ

[198] "Shūdantekijieiken Genteiyōnin wa Kenpōihan dewanai (The limited recognition of the right of collective self-defense is not unconstitutional)" *Yomiuri Shimbun* (Jun 6, 2015).

ฝ่ายสนับสนุนมุ่งสร้างความประนีประนอมกับบรรทัดฐานภายในประเทศและปรับในแบบที่ยังยึดโยงกับวิธีการรับประกันความมั่นคงที่ทำมาเดิม มากกว่าล้มล้างหรือสร้างความแตกหักในเชิงหลักการ

บทที่ 5 : บทสรุป

เนื้อหาในบทต่างๆ ที่นำเสนอมาซึ่งมุ่งวิเคราะห์การกำหนดนโยบายในยุคเปลี่ยนผ่านที่สำคัญต้นทศวรรษ 1990 และกลางทศวรรษ 2010 ทำให้เห็นบทบาทของแนวคิด “สิทธิป้องกันตนเองร่วม” (RCSD) ในการวางยุทธศาสตร์สำหรับรับประกันความอยู่รอดและความมั่นคงของญี่ปุ่น แม้จุดยืนด้านนโยบายยุคหลังสงครามของญี่ปุ่นได้ลดทอนความสำคัญของหลักการนี้ด้วย “การปฏิเสธ” การยอมรับมาเป็นเวลานาน โดยมองว่าขัดรัฐธรรมนูญมาตรา 9 แต่แนวคิดนี้ก็ปรากฏให้เห็นมาโดยตลอดในวาทกรรมว่าด้วยการจัดการความมั่นคงและสร้างสมดุลในความสัมพันธ์กับพันธมิตรอย่างสหรัฐฯที่คอยคุ้มกันภัยให้แก่ญี่ปุ่น นอกจากการดำรงอยู่ในรูปแนวคิดที่ถูกใช้งานด้วยการปฏิเสธแล้ว หลายครั้งเมื่อเกิดสถานการณ์อันนำไปสู่การทบทวนนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง เช่นการเปลี่ยนสถานะเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระเบียบโลกยุคหลังสงครามเย็น ข้อถกเถียงว่าด้วยการยอมรับหรือไม่ยอมรับ RCSD มักมีส่วนสำคัญในการผลักดันการถกเถียงด้านยุทธศาสตร์ ตลอดจนมีบทบาทในการกำหนดรูปแบบนโยบายที่ออกมาเช่นที่เห็นช่วงต้นทศวรรษ 1990 จนกระทั่งปัจจุบันในทศวรรษ 2010 แนวคิดสิทธิป้องกันตนเองร่วมเริ่มมีตำแหน่งแห่งที่ที่เปลี่ยนไปในยุทธศาสตร์ความมั่นคง รัฐบาล Abe ตัดสินใจปลดล็อคให้สามารถใช้สิทธินี้ได้แบบจำกัด นำไปสู่การปฏิรูปนโยบายและกฎหมายด้านความมั่นคงครั้งใหญ่

รายละเอียดในบทต่างๆ ที่ได้นำเสนอมาช่วยตอบคำถามหลักของงานวิจัยที่ว่า RCSD มีบทบาทอย่างไรในกระบวนการพิจารณายุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทศวรรษ 1990 และทศวรรษ 2010? ในแต่ละยุคที่ศึกษานี้ RCSD ถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางนโยบายแตกต่างกันอย่างไร? และปัจจัยใดส่งผลให้เกิดพลวัตต่อรูปแบบของบทบาทและการใช้งาน RCSD? งานวิจัยได้ศึกษาเพื่อหาคำตอบต่อปมปัญหาที่ตั้งไว้โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านมุมมอง Analytical Eclecticism ซึ่งผสานเอาแนวคิดและตรรกะแบบข้ามเส้นแบ่งสำนักคิดในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาเป็นแนวทางสร้างคำอธิบายเพื่อที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนนี้ให้ได้อย่างยืดหยุ่นและเห็นภาพที่สมบูรณ์ขึ้น ในการบูรณาการเอาปัจจัยที่ต่างสำนักคิดมุ่งให้ความสนใจเข้ามาศึกษากรณีนี้ งานวิจัยใช้กรอบความคิด “ประดิษฐกรรมทางสังคม” ในศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (IR Constructivism) มาเป็นแกนกลางในการมองปรากฏการณ์ ซึ่งมีประโยชน์ทำให้สามารถเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ว่าเป็นผลจากการรับรู้ พินิจพิจารณา ให้ความหมายและตีความผ่านกระบวนการเชิงความคิดหรือความเข้าใจร่วมกันในสังคม (shared idea / intersubjectivity) การสร้างความเข้าใจร่วมกันนี้ด้านหนึ่ง

เกี่ยวข้องกับประเด็นการรับรู้และตีความสถานการณ์ ผลประโยชน์และภัยคุกคาม รวมทั้งวิธีการรับมือกับปัญหา ในอีกด้านนั้นเป็นเรื่องของการความการตัดสินในเชิงคุณค่า ความเหมาะสม บรรทัดฐานและมาตรฐานพฤติกรรมที่ยอมรับร่วมกัน นอกจากใช้ IR Constructivism เป็นแกนกลางแล้ว งานวิจัยยังผนวกตัวแปรและปัจจัยที่ได้รับความสนใจจากสำนักคิดที่เน้นการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์อย่าง Neorealism เข้ามาร่วมอธิบาย ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญต่อการถ่วงดุลอำนาจ ความพยายามสั่งสมศักยภาพเพื่อยกระดับการป้องปรามหรือการรวมกลุ่มพันธมิตรทางทหารเพื่อคานอำนาจและรับประกันความมั่นคง

อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มุ่งเข้าใจตัวแปรเชิงยุทธศาสตร์เหล่านี้ภายใต้กรอบ IR Constructivism กล่าวคือมุ่งมองปัจจัยเชิงพฤติกรรมเหล่านี้ในแง่ “ชุดความคิด” หรือ “ตรรกะ” หนึ่งซึ่งตัวแสดงที่มีส่วนในนโยบายใช้เป็นฐานสำหรับดำเนินพฤติกรรมของรัฐ หรือเป็นแนวทางให้เหตุผลเพื่อผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ ตัวแบบ “ต้นคริสต์มาส” (Christmas tree model) ที่ Snyder & Jervis ได้เสนอไว้มีประโยชน์อย่างมากในการเปรียบเปรยให้เห็นภาพวิธีบูรณาการแนวการวิเคราะห์นี้ นั่นคือให้กรอบทฤษฎีที่มองปรากฏการณ์ต่างๆ ในรูปกระบวนการเชิงความคิด (intersubjectivity) เป็นเสาหลักเสมือน “ต้นคริสต์มาส” และนำปัจจัยจากมุมมองอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาเชิงยุทธศาสตร์มาเสริมหรือ “ตกแต่ง” ต้นคริสต์มาสให้สมบูรณ์ขึ้น โดยมองแนวคิดอย่างหลังในฐานะกลุ่มความคิดที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการกำหนดนโยบายที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน งานวิจัยได้แสดงการทำงานผสมผสานกันของปัจจัยเชิงความคิดเหล่านี้ให้เห็นเป็นรูปธรรม ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวาทกรรมในบทต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้เห็นว่า ในการถกเถียงระหว่างกลุ่มการเมืองในกระบวนการกำหนดหรือปฏิรูปนโยบาย หลักเหตุผลที่ตัวแสดงในสังคมการเมืองญี่ปุ่นนำเสนอ เผยแพร่สู่สาธารณชนและผลิตซ้ำในวาทกรรมพยายามหลอมรวม (fuse) เอาตรรกะในเชิงหลักการ (principled ideas) ที่มุ่งพิจารณาประเด็นความถูกต้องเหมาะสมบนฐานค่านิยม ความชอบธรรมและหลักกฎหมาย เข้ากับตรรกะในเชิงผลตอบแทนหรือยุทธศาสตร์ (causal ideas) ที่มุ่งสนใจเรื่องความจำเป็นและประสิทธิภาพในการรับมือกับสถานการณ์ ต่างฝ่ายทั้งที่สนับสนุนและต่อต้านแนวนโยบายหนึ่งๆ ตระหนักดีว่าสำหรับการผลักดันวาระด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงซึ่งกระทบต่อความอยู่รอดหรือความเป็นความตายของชาติ จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นข้อดีและประโยชน์ตลอดจนความชอบธรรมของข้อโต้แย้งหรือวาระของฝ่ายตนให้ได้ด้วยตรรกะทั้งสองรูปแบบ เพื่อเรียกเสียงสนับสนุนและความเชื่อมั่นจากมติมหาชน ญี่ปุ่นซึ่งเผชิญเงื่อนไขทั้งในแง่กระบวนการกำหนดนโยบายที่เป็นประชาธิปไตย ตลอดจนเงื่อนไขพิเศษว่าด้วยบรรทัดฐานและระบบคุณค่าแบบสันตินิยมภายในสังคมการเมืองยุคหลังสงคราม ยิ่งทำให้วาทกรรมที่มุ่งนำเสนอตรรกะทั้งสองรูปแบบมีความสำคัญไม่แพ้กัน

จากกรอบการมองปรากฏการณ์ข้างต้น งานวิจัยได้ตอบคำถามที่ตั้งไว้ตอนต้นโดยแสดงให้เห็นว่าแนวคิด RCSD ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างแนวทางที่ประนีประนอมใน 2 มิติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อคง “สถานะที่เป็นอยู่” (status quo) หรือไม่ก็สร้างพลวัตในแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual change) ในด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น ในมิติแรกแนวคิด RCSD ช่วยสร้างจุดยืนที่ประนีประนอมระหว่างความจำเป็นด้านความมั่นคงในแต่ละยุคสมัย กับการธำรงไว้ซึ่งค่านิยมเชิงบรรทัดฐานและอัตลักษณ์ยุคหลังสงครามภายใต้กรอบข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญสันติภาพ ในอีกมิติ RCSD มีบทบาทในการ “บริหารจัดการ” ระบบพันธมิตรกับสหรัฐฯนั่นคือช่วยสร้างสมดุลที่ปลอดภัยระหว่างแนวโน้มการต้องเข้าไปพัวพันกับนโยบายของสหรัฐฯอย่างแน่นแฟ้นด้านหนึ่งซึ่งอาจหมายถึง “ถูกลากไปผจญความเสี่ยงที่ไม่จำเป็น” (entrapped) ในยุทธศาสตร์ระดับโลก กับอีกด้านคือแนวโน้มการ “ถูกพันธมิตรทอดทิ้ง” (abandoned) ให้จัดการความมั่นคงและภัยคุกคามตามลำพัง

จะเห็นด้วยว่า RCSD ถูกใช้งานเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์แตกต่างกันใน 2 ยุคที่ใช้เป็นกรณีศึกษา โดยในทศวรรษ 1990 สิทธินี้มีสถานะ “ถูกปฏิเสธไม่ให้ใช้” ตามแนวทางที่ยึดถือมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการตีความปี 1981 แต่การยืนยันการปฏิเสธ RCSD ในวาทกรรมที่แพร่หลายในยุคนี้มีส่วนสำคัญในการ “เน้นย้ำความหมาย” และให้คำอธิบายต่อแนวนโยบายใหม่บนฐานแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” ซึ่งหลักการที่เพิ่งนำเข้ามาเผยแพร่อย่างจริงจังในช่วงการถกเถียงนโยบายในยุคนี้ RCSD ในฐานะคู่เปรียบเทียบเชิงแนวคิดที่มีความสุดโต่งกว่าช่วยทำให้หลัก “ความมั่นคงร่วม” ดูเป็นแนวทางสายกลางที่ประนีประนอมเข้าหาระบบคุณค่าที่ญี่ปุ่นยึดถือ และเหมาะสมที่จะใช้เป็นฐานรองรับการปรับนโยบายใหม่ในรูปการส่ง SDF เข้าร่วม PKO การดำเนินการเช่นนี้ส่งผลทำให้ไม่ต้องปรับการตีความหลักกฎหมายหรือทำลายหลักปฏิบัติและข้อจำกัดด้านการป้องกันประเทศที่ญี่ปุ่นยึดถือมาแต่เดิมลงมากนัก ญี่ปุ่นจึง “รักษาสถานะเดิม” ในเชิงหลักการและบรรทัดฐานที่มีอยู่ต่อเนื่องไปได้ สำหรับช่วงกลางทศวรรษ 2010 นั้นแนวทางการใช้งาน RCSD ได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจนมาสู่การ “ยอมรับให้ใช้ได้” ด้วยการตีความรัฐธรรมนูญครั้งใหม่ แต่แทนที่จะมองการยอมรับสิทธินี้ว่าเป็นการล้มล้างบรรทัดฐานและแบบแผนพฤติกรรมดั้งเดิมที่ยึดถือมาอย่างขนานใหญ่ บทที่ 4 ของงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการปฏิรูปในรอบนี้เป็นการสร้างพลวัตและความยืดหยุ่นให้แก่ยุทธศาสตร์การรับประกันความมั่นคงในแบบ “จำกัด” และ “ค่อยเป็นค่อยไป” โดยยังยึดมั่นกับเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ดั้งเดิมคือ พันธมิตรกับสหรัฐฯ ในฐานะกลไกเพื่อป้องปราม และยังคงพยายามยึดโยงกับหลักการที่มีอยู่เดิมในประเด็นด้านการทหารไม่ว่าแนวทางที่เน้นให้ใช้กำลังเพื่อ “ป้องกันตนเอง” (self-defense) เป็นหลักเท่านั้น มากกว่าป้องกันรัฐอื่นอย่างแข็งขัน และยังคงย้ำหลักเกณฑ์ขอบเขต “ต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” ในการป้องกันประเทศ

เมื่อมองในรายละเอียดของวาทกรรมซึ่งนำเสนอในบทหลักของงานวิจัย (บทที่ 3 และ 4) สำหรับยุค 1990 การวิเคราะห์วาทกรรมของฝ่ายต่างๆ ที่ปะทะสังสรรค์กันในกระบวนการปฏิรูปนโยบายด้านบทบาทระหว่างประเทศ ทำให้ได้เห็นว่าการหยิบยก RCSD ขึ้นเพื่อ “มุ่งปฏิเสธ” เป็นวิธีการใช้งานแนวคิดนี้ในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคและความชะงักงันในการตัดสินนโยบาย RCSD ถูกใช้ในฐานะแนวคิดคู่เปรียบเทียบสำหรับอธิบาย ให้ความหมายและสร้างความชอบธรรมแก่หลัก “ความมั่นคงร่วม” อันเป็นแนวคิดที่ฝ่ายสนับสนุนบทบาทที่แข็งขันและผลักดันคุณูปการผ่านการทำงานของ SDF นำเข้ามาเผยแพร่ในสังคมการเมืองญี่ปุ่นในฐานะเสาหลักรองรับนโยบายใหม่

การนำเข้าแนวคิด “ความมั่นคงร่วม” มาเป็นพื้นฐานในเชิงหลักการรองรับบทบาทของ SDF ใน PKO ทำให้รัฐบาลเลี่ยงปัญหาการยอมรับ RCSD แบบที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมหลายกลุ่มเรียกร้องให้เกิดขึ้น และอาจนำไปสู่กระแสต่อต้านอย่างรุนแรง อาจกล่าวได้ว่า “ความมั่นคงร่วม” ด้านหนึ่งช่วยให้เลี่ยงการโต้เถียงในด้านตรรกะเชิงหลักการ เพราะหากต้องยอมรับ RCSD ย่อมหมายถึงการต้องล้มล้างสาระการตีความรัฐธรรมนูญที่มีมานับจากปี 1981 แนวคิดใหม่ที่นำเข้ามาไม่ได้กระทบกับทั้งตัวบทกฎหมายและการตีความ ส่งผลทำให้สังคมญี่ปุ่นสามารถรักษาสถานะที่เป็นอยู่ (status quo) ในเชิงบรรทัดฐานและหลักกฎหมายไว้ได้ ในอีกด้านหนึ่งนั้นแนวคิดนี้ยังช่วยตอบสนองตรรกะเชิงยุทธศาสตร์เพราะการยอมรับ RCSD ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการช่วยเหลือป้องกันพันธมิตรนั้น อาจหมายถึงการที่ญี่ปุ่นต้องพัวพันหรือใกล้ชิดกับยุทธศาสตร์การทหารของสหรัฐฯมากจนเกินไป การหันเข้าหาความมั่นคงร่วมจึงเป็นการเลี่ยงความเสี่ยงที่ว่าการมีบทบาทที่แข็งขันของญี่ปุ่นอาจชักนำให้ต้องเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับการใช้กำลังของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สหรัฐฯกลายเป็นผู้นำระเบียบโลกหนึ่งเดียว ดังนั้นในยุคหลังสงครามเย็นความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นอาจติดบ่วงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ (entrapped) หรือถูกกดดันให้มีส่วนร่วมทางทหารมากขึ้นจึงมีสูงกว่าความวิตกที่ญี่ปุ่นอาจถูกทอดทิ้ง (abandoned) ให้ปกป้องตนเอง เมื่อภัยคุกคามทางทหารที่ชัดเจนในยุคสงครามเย็นสลายไป

RCSD จึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการถกเถียง โดยถูกใช้เพื่อเน้นย้ำความแตกต่างของหลักการทั้งสองโดยทำหน้าที่เป็นแนวคิด “ขั้วตรงข้าม” อัน “ไม่พึงประสงค์” หรือ “สุดโต่ง” เกินกว่าที่จะยอมรับได้ภายใต้ขอบเขตบรรทัดฐานเดิม RCSD ในวาทกรรมทำให้พฤติกรรมในกรอบความมั่นคงร่วมมีขอบเขตที่ชัดเจนขึ้นโดยขีดเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต้องห้ามกับความเหมาะสม และยังช่วยเน้นให้เห็นว่าบทบาทในกรอบความมั่นคงร่วมช่วยทำให้ญี่ปุ่นสามารถรักษาความสอดคล้องของหลักกฎหมายและบรรทัดฐานสันตินิยมที่ยอมรับกันภายในประเทศ ขณะที่ปรับพฤติกรรมเข้าหาอุดมคติและบรรทัดฐานในระดับสากลภายใต้กรอบสหประชาชาติซึ่งก็มีฐานะที่ชอบธรรมในการต่างประเทศของญี่ปุ่นมาก่อน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปฏิเสธ RCSD ช่วยส่งเสริมให้ “หลักความมั่นคงร่วม” ใน

เวทีสหประชาชาติและ PKO กลายเป็น “ดุลยภาพใหม่” ที่ช่วยญี่ปุ่นให้สามารถรับมือกับปัญหาที่ต้องเผชิญต้นทศวรรษ 1990 ได้ ทั้งในแง่การต้องแสวงหาบทบาทที่สมสถานะกับศักยภาพและการเป็นชาติที่รับผิดชอบในสายตานานาประเทศ และในแง่การปรับตัวเพื่อรับกับสถานการณ์โลกภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุด

RCSD กลายเป็นวาระแห่งชาติขึ้นมาในญี่ปุ่นอีกระลอกหลังจากที่ LDP นำโดย Abe Shinzô ขึ้นบริหารประเทศในปี 2012 การถกเถียงในรอบล่าสุดนี้มีความสำคัญตรงที่รัฐบาลได้หันมายอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้ อันเป็นการละทิ้งจุดยืนที่เคยยึดถือมาหลายทศวรรษ โดยเปลี่ยนจุดยืนที่ Cabinet Legislation Bureau ได้ตีความไว้ในปี 1981 ว่าถึงแม้ญี่ปุ่นมี RCSD ตามกฎหมายสากล แต่ไม่สามารถใช้สิทธินี้ได้ด้วยข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเกินขอบเขต “การป้องกันตนเองระดับต่ำสุดเท่าที่จำเป็น” เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดนี้รัฐบาลได้ออกมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 1 กรกฎาคม 2014 ตีความใหม่ให้ใช้สิทธินี้ได้อย่างจำกัดก่อนที่จะผ่านกฎหมายแปลงสาระของการตีความนี้ให้เป็นนโยบายในปี 2015

จากการสำรวจวาทกรรมของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนพบว่า ในยุคนี้ RCSD ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างดุลยภาพใหม่ระหว่างบรรทัดฐานต่อต้านสงครามกับความจำเป็นเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อรักษาแนวทางดั้งเดิมในการรับประกันความมั่นคง โดยยังคงมุ่งอาศัยพันธมิตรสหรัฐฯเป็นเสาหลักในการปกป้องประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะกลไกป้องปราม ฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านต่างให้ความชอบธรรมแก่ข้อโต้แย้งของตนโดยผสานวาทกรรมว่าด้วยตรรกะเชิงหลักการเข้ากับวาทกรรมว่าด้วยผลตอบแทนเชิงยุทธศาสตร์ ขณะที่ฝ่ายต่อต้านใช้รัฐธรรมนูญเป็นจุดตั้งต้นเพื่อชี้ให้เห็นความไม่ชอบธรรม ตลอดจนความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นอาจต้องพัวพันในสงครามที่ไม่จำเป็น ฝ่ายสนับสนุนเน้นย้ำถึงภัยคุกคามและความสำคัญของระบบพันธมิตรในการคานอำนาจและป้องปรามอันตรายจากการแผ่แสนยานุภาพของจีนและท่าทีของเกาหลีเหนือ ทั้งยังโต้แย้งในเชิงหลักการโดยใช้กฎหมายสากลเป็นจุดตั้งต้นเพื่อย้ำถึงความ “ผิดเพี้ยน” ของฐานคติที่ครอบงำประชาคมภายในสังคมการเมืองญี่ปุ่นมานาน ฝ่ายนี้ยังย้ำถึงความเป็นไปได้ในการรักษาความสอดคล้องกับบรรทัดฐานของญี่ปุ่นด้วยการยึดนิยามความหมายของ RCSD ในแบบที่แคบที่สุด และปรับใช้ให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะญี่ปุ่น การที่สิทธิที่ดูเหมือนเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาตินี้มี “ความไม่ชัดเจน” ในหลายแง่ รวมทั้งประเด็นพื้นฐานอย่างคำจำกัดความ ทำให้รัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนสามารถ “อ้างความเป็นสากล” ขณะที่สามารถ “เลือกสรร” เฉพาะส่วนที่ตอบสนองความต้องการมาประกอบสร้างเป็นแนวทางของตนได้อย่างยืดหยุ่น สอดรับกับทั้งบรรทัดฐานที่มีอยู่ในญี่ปุ่นและความจำเป็นด้านความมั่นคง ซึ่งก็คือนัยของการยอมรับให้ใช้สิทธินี้ได้โดยจำกัดและมีเงื่อนไขกำหนด วาทกรรมลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นชัดว่ารัฐบาลและฝ่ายสนับสนุนมุ่งประนีประนอมกับบรรทัดฐานภายในประเทศและปรับในแบบที่ยังยึดโยงกับ

วิธีการรับประกันความมั่นคงที่มีมาแต่เดิมอยู่มาก มากกว่าจะล้มล้างหรือสร้างความแตกหักอย่างสิ้นเชิงกับแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ยึดถือมา

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

Arend, Anthony Clark. "International Law and the Preemptive Use of Military Force." *The Washington Quarterly* 26, no.2 (Spring 2003): 89-103.

Blits, Jan H., "Hobbesian Fear." *Political Theory* 17, no. 3 (August 1989): 417-431.

Blom, Andrew. "Hugo Grotius (1583-1645)." *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Accessed May 10, 2017. http://www.iep.utm.edu/grotius/

Bowett, D. W. "Collective Self-Defence under the Charter of the United Nations." *British Year Book of International Law* (1955-1956).

Cabinet Decision on Development of Seamless Security Legislation to Ensure Japan's Survival and Protect its People (July 1, 2014). Accessed September 28, 2017. http://japan.kantei.go.jp/96_abe/decisions/2014/__icsFiles/afieldfile/2014/07/03/anpohosei_eng.pdf

Calder, Kent E. "Japan in 1991: Uncertain Quest for a Global Role." *Asian Survey* 32, no. 1 (January 1992): 32-41.

Chūma, Kiyofuku. "The Debate over Japan's Participation in Peace-keeping Operations," *Japan Review of International Affairs 6, no. 3* (Fall 1992): 239-254.

"Editorial: Avoid Hasty Deliberations." *Asahi Shimbun*, November 9, 1990.

"Editorial: Nix the Peace-Cooperation Bill." *Asahi Shimbun*, October 16, 1990.

"Editorial: Peacekeeping Bill Should be Passed." *The Daily Yomiuri,* November 29, 1991.

Editorial: UN Cooperation Bill." *The Daily Yomiuri,* October 11, 1990.

Foreign Policy Speech by Foreign Minister Watanabe Michio to the 123rd Session of the National Diet. Ministry of Foreign Affair of Japan. January 24, 1992. Accessed January 2, 2018. http://www.mofa.go.jp/policy/other/ bluebook/1992/1992-appendix-1.htm

"Greater International Role Urged." *The Daily Yomiuri* , October 11, 1990.

Goldstein, Judith and Robert O Keohane, eds, *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change.* Ithaca: Cornell University Press, 1993.

Itō, Kenichi. "The Japanese State of Mind: Deliberations on the Gulf Crisis." *Journal of Japanese Studies* 17, no.2 (Summer 1991): 257-274.

"Japan & the Gulf; Gotoda: Japan Must Stay Away from Military Path." *The Daily Yomiuri*, October 20, 1990.

"Japan & the Gulf: Ishibashi – Don't Violate Constitutional Principles." *The Daily Yomiuri,* October 24, 1990.

"Japan & The Gulf: Send SDF to Gulf, Says LDP's Watanabe." *The Daily Yomiuri,* October 19, 1990.

Japan's Ministry of Defense. *Defense of Japan* 2015. Tokyo: Minister of Defense, 2015.

Kanzaki, Koichi. "Brady, Hashimoto to Mull Japan's Gulf Contribution." *The Daily Yomiuri*, September 4, 1990.

Kitaoka, Shinichi. “Peace in the Modern Era and the Right of Collective Self-Defense.” *Asia-Pacific Review* 20, no. 2 (February 2014): 81-95.

Kitaoka, Shinichi. “A ‘Proactive Contribution to Peace’ and the Right of Collective Self-Defense: The Development of Security Policy in the Abe Administration.” *Asia-Pacific Review* 21, no. 2 (November 2014): 1-18.

Kohn, Walter S. G. “Collective Self-Defense under a Revised UN Charter.” *Social Research* 22, no. 2 (Summer 1955): 231-241.

Kritsiotis, Dino. “A Study of the Scope and Operation of the Rights of Individual and Collective Self-Defence under International Law.” In *Research Handbook on International Conflict and Security Law*, edited by Nigel D. White and Christian Henderson. 170-228. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013.

Kunz, Josef L. “Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations.” *The American Journal of International Law* 41, no.4 (October 1947): 872-879.

Oppler, Alfred C. “The Sunakawa Case: Its Legal and Political Implications.” *Political Science Quarterly* 76, no. 2 (June 1961): 241-263.

“Opposition Blasts Kaifu’s Policy Shift.” *Jiji Press,* October 15, 1990.

Ozawa, Ichirō. *Blueprint for a New Japan: A Rethinking of a Nation.* Tokyo : Kodansha International, 1994.

Padmanabhan,Aadhithi & Michael Shih. “Collective Self-Defense: A Report of the Yale School Center for Global Legal Challenges.” December 10, 2012. Accessed May 12, 2017. https://law.yale.edu/system/files/documents/pdf/cglc/GLC_Collective_Self Defense.pdf

Policy Speech by Prime Minister Miyazawa Kiichi to the 122nd Session of the National Diet. Ministry of Foreign Affair of Japan. November 8, 1991. Accessed January 2, 2018. http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1992/1992-appendix-1.htm

Rebuilding Japan Initiative Foundation, *Quiet Deterrence: Building Japan’s New National Security Strategy.* Tokyo: Rebuild Japan Initiative Foundation, 2014.

Report of the Advisory Panel on Reconstruction of the Legal Basis for Security (May 15, 2014). Accessed September 28, 2017. http://www.kantei.go.jp/jp/singi/anzenhosyou2/ dai7/houkoku_en.pdf

Rinehart, Ian E. “Collective Self-Defense and US-Japan Security Cooperation.” *East-West Center Working Papers*, no. 24 (October 2013).

Samuels, Richard J. “Politics, Security Policy, and Japan’s Cabinet Legislation Bureau: Who Elected These Guys, Anyway?” *JPRI Working Paper*, No. 99 (March 2004). Accessed May 15, 2017. http://www.jpri.org/publications/workingpapers/wp99.html

Samuels, Richard J. *Securing Japan: Tokyo’s Grand Strategy and the Future of East Asia.* Ithaca: Cornell University Press, 2008.

Sanger, David E. “Japan’s Leadership Backs Plan to Send Soldiers to the Gulf.” *The New York Times,* October 17, 1990.

Sanger, David E. “Tokyo Bid to Send Its Troops Abroad Suffer a Setback.” *The New York Times,* June 1, 1992.

Schachter, Oscar. "The Right of States to Use Armed Force." *Michigan Law Review* 82, no. 5/6 (April / May 1984).

The United States Department of State, "The Kellogg-Briand Pact, 1928." *Office of the Historian*. Accessed May 10, 2017. https://history.state.gov/milestones/1921-1936/Kellogg.

Tuck, Richard. *Hobbes: A Very Short Introduction.* Oxford: Oxford University Press, 2002.

Tuck, Richard. "Introduction." In *The Rights of War and Peace*, Hugo Grotius, edited by Richard Tuck and Jean Barbeyrac, 6-20. Indianapolis: Liberty Fund, 2005. Vol. 1 Accessed May 9, 2017. http://oll.libertyfund.org/titles/1425

Wada, Hideo. "Decisions under Article 9 of the Constitution – The Sunakawa, Eniwa and Naganuma Decisions." *Law Japan*, 117 (1976).

Walker, George K. "Anticipatory Collective Self-Defense in the Charter Era: What the Treaties Have Said." *International Law Studies* 31, no. 2, article 3 (1998).

Weisman, Steven R. "Blunt Strongman Deals Behind Scenes in Japan." *The New York Times,* March 29,1992.

ภาษาญี่ปุ่น

Abe, Shinzō. "'Heiwaanzen Hōsei' Watashi ga Teinei ni Wakariyasuku Gosetsumeishimasu (I will explain thoroughly and plainly about 'the legislation for peace and security')." *Will*, August 2015.

Abe, Shinzō. *Utsukushī Kuni e (Toward a beautiful country.* Tokyo: Bungeishunju, 2006.

Amaya, Naohiro. "Wangansensō wo dō miruka: 'dachō' to 'sara mawashi' (How to look at the Gulf war: 'ostrich' and 'dish-spinning')." *Voice,* March 1991.

Aoi, Miho and Sakata Masahiro. "Kore wa Kenpō Mondai da: 'Kaishaku' de Hewashugi wo Suteteyoi noka (This is a constitutional problem: Is it alright to abandon pacifism by 'reinterpretation'?)." *Sekai* , May 2014.

Asahi Shimbun's 'the Gulf Crisis' Fact-Finding Team. *Wangansensō to nihon: towareru kikikanri (The Gulf crisis and Japan: Questioned crisis management.* Tokyo: Asahi shimbun sha.

Asai, Motofumi. *Shūdanteki jieiken to nihonkoku kempō (The right of collective self-defense and Japan's constitution.* Tokyo: Shueisha, 2002.

Butts, David. "Jieitai kaigaihaken rongi – gaikokujin tokuhain wa kō miru: torubeki michi wo kimeru nowa kokumin da (Debates on the SDF's overseas dispatch – the views from foreign correspondents: the road Japan must take should be decided by its own citizen)." *Chūō Kōron*, January 1991.

"'Fugu nara Kan Hasuseba . . .' Hōseikyokuchōkan ga Irei no Yawaraka Tōben ('If a puffer fish's liver were taken out . . .' the head of the Cabinet Legislation Bureau's rare soft reply)." *Sankei News*. Accessed September 28, 2017. http://www.sankei.com/politics/news/150619/plt1506190038-n1.html

Gilbert, Kent. "Kyujo koso Kenpō Ihan dearu (Article 9 is unconstitutional)." *Seiron*, December 2015.

Gotōda, Masaharu. "Nihon no fumie: Kaiken wa nihon wo gunjitaikoku ni suru (Japan's *fumie*: Constitutional revision will make Japan a military power)." *Bungeishunju,* October 1990.

Hasebe, Yasuo. "Hasebe Yasuo Kyōju ni Kiku: Anpōhōan wa Naze Iken nanoka (Ask Prof. Hasebe Yasuo: Why is the new security bill unconstitutional?)." *Sekai*, August 2015.

Hasegawa, Keitarō. "Chūtōkiki wa chōkika shinai (The Middle East crisis is not prolonged)." *Voice*, Mar 1991.

Hidaka, Rokurō. "Ajia no me: 'kokurenheiwa kyōryoku hō' wa dō mirareteiruka (Eyes of Asia: How is 'the UN Peace Cooperation Law' received?)." *Sekai,* December 1990.

"Hōseikyokuchōkan, Shūdantekijieiken 'Sunagawa Hanketsu de Kyoyō' (Head of the Cabinet Legislation Bureau, 'the Supreme Court decision in the Sunagawa case allows the right of collective self-defense)." *Nihon Nikkei Shimbun*. Accessed September 28, 2017. https://www.nikkei.com/article/DGXLASFS15H1E_ V10C 15A6EAF000/

Ishiba, Shigeru. "Kobetsutekijieiken dewa Muri ga Aru (There are limits to right of individual self-defense)." *Chuokoron*, June 2014.

Ishiba, Shigeru. *Nihonjin no tame no 'Shūdantekijieiken' Nyūmon (Introduction to 'right of collective self-defense for Japanese)*, 2nd ed. Tokyo: Shinchosha, 2015.

Ishibashi, Masashi. "Nihon no fumie: Nani o ittemo riyōsareru dake (Japan's *fumie*: Whatever said was only for exploitation)." *Bungeishunju*, October 1990.

Ishikawa, Kenji. "Shūdantekijieiken toiu Hototogisu no Tamago: 'Hirikken' Seiken niyoru Kūdetā ga Okita (Lesser cuckoo's egg called right of collective self-defense: The coup d'etat has been committed by 'non-constitutionalist' regime)." *Sekai*, August 2015.

Itō, Kenichi. " 'Buryoku kaiketsu' ka 'chōki fūjikome' ka (Solution by force or long-term containment?)." *Shokun,* December 1990.

Kamimoto, Mitsunobu and Katsumata Hidemichi. "Taidan: PKO Katsudo de Jieikan wa Kangaeta – Genba wo Mushishita Kokkai no Giron (Conversation: The thought of SDF personnel in PKO – the parliamentary debates that did not reflect the situation on the ground)." *Chuokoron*, June 2014.

Kitaoka, Shinichi. "Kyōchō no daika: te o yokosanai heiwa wa nai (Price of cooperation: no peace without dirty hand)." *Chūō Kōron*, November 1990.

Kitaoka, Shinichi. "Kankoku wa Naze Shūdantekijieiken wo Osorerunoka (Why does South Korea fear the right of collective self-defense?)." *Voice*, January 2014.

Kitaoka, Shinichi. "Kenpō ni Koshitsushite Kokka no Anzen wo Wasureruna – Anpōhōseikon Hōkokusho no Igi (Adhere to constitution without forgetting state security – the significance of the report of security legislation advisory panel)." *Chuokoron*, June 2014.

Komori, Yoshihisa. "Nichibeidōmei wa Tsuyomatta (US-Japan alliance has become stronger)." *Voice*, October 2015.

Kōno, Yōhei. "Heiwa eno Kettsui wo Saikakunin seyo (Reconfirm the determination toward peace)." *Sekai*, May 2014.

Kurizaki, Shūhei. " 'Shūdantekijieikenkōshi niyoru Yokushiryoku Kōjō' wa Hontō ka:

Gēmuriron kara kangaeru (Is it true that 'deterrence power can be enhanced by the exercise of right of collective self-defense'? : Thinking from game theory)." *Sekai*, September 2015.

Maeda, Tetsuo. "Jieitai henbō: Beigun to Ittaikasuru Jieitai (Transformation of self-defense force: Self-defense force that becomes an integral part of the US force)." *Sekai*, December 2016.

Matsui, Yoshirō. "Nichibei Anpōtaisei no Henyō to Shūdantekijieiken (Transformation of US-Japan alliance system and right of collective self-defense)." *Sekai*, March 2015.

Ministry of Foreign Affairs. *Gaikōseisho (Diplomatic Bluebook). Tokyo: MOFA, 1990.*

Momochi, Akira. "Kenpōgakusha no Hensetsu to Musekinin: 'Kokkafuzai' no Kenpōron wa Hijōshiki dearu (The betrayal and irresponsibility of constitutional scholars: Constitutional debate 'without the existence of state' is not normal)." *Voice*, September 2015.

Morimoto, Satoshi. "Nichibeidōmei kyōka no tame no hōseibi wo isoge (Swiftly lay down the legal basis for strengthening Japan-US alliance)." *Voice*, August 2014.

Motofumi, Asai. "Nihongaikō: kiki wo kōki e tenjiru tameni (Japan's diplomacy: to turn crisis into opportunity)." *Sekai* , December 1990.

Nakasone, Yasuhiro. "Waga 'taiken teki' yūji kōdōron (Our experience on crisis management)." *Bungeishuju*, October 1990.

Nakasone, Yasuhiro. "Daikuni no Igen (The grand testament)." *Bungeishuju*, September 2015.

Nakatan, Gen and Ushio Masato. "Jieitai wa Hōjin wo Sukueruka: 'Kiremenonai Taiō' de Kokusai Tero no Kyoi ni Sonaeru (Can SDF rescue Japanese people?: Prepare for threat of international terrorism by 'seamless response')." *Voice*, April 2015.

Nishi, Osamu. "Kaishaku Kaiken wa Rikkenshugi wo Okasanai: Jiei to Taei wa Fukabun no Kankei (The constitutional reinterpretation does not violate constitutionalism: Inseparable relations between self-defense and defense of others)." *Chuokoron* , June 2014.

Nishioka, Akira. "Self-Defense to kokusaiteki gimu (Self-defense and international obligations." *The National Defense,* February 1991.

Ogawa, Satoshi. "Jidai ni Awasete Hensenshita Kenpokaishaku (Constitutional reinterpretations that evolve to suit the time)." *Chuokoron* , June 2014.

Ōsawa, Masachi and Kimura Sōta, *Kenpō no Jōken: Sengo 70 Nen kara Kangaeru (Conditions of the Constitution: Thinking from the 70 year postwar history)*. Tokyo: NHK Shuppan, 2015.

"Ozawa chōsakai anzenhoshō mondai ni kansuru tōshinan (yōshi) (Ozawa Commission's answer to the security problem (main points))." *Asahi Shimbun*, February 21, 1992.

Ozawa, Ichirō and Tahara Sōichirō. "Jieitai wa kaigaihaken dekiru (Self-Defense Force can be dispatched overseas)." *Voice,* November 1990.

Ozawa, Ichirō, Gotōda Masaharu and Sakurai Yoshiko. "Jiyūminshutō no kempō mondai (Constitutional Problem of the LDP)." *Shokun* , May 1992.

Saitō, Takao. "'Futsū no Kuni' wo Motomeru Jidaiseishin ('Seeking to become a normal

state' as the spirit of the age)." *Sekai*, January 2015.
Sakata, Masahiro. "Shūdantekijieiken no Kōshi wa Naze Yurusarenainoka (Why should it not be allowed to exercise the right of collective self-defense?)." In *Handobukku Shūdantekijieiken (Right of collective self-defense handbook),* Urata Ichirō, Maeda Tetsuo and Handa Shigeru. Tokyo: Iwanamishoten, 2014.
Sase, Masamori. "'Shūdantekijieiken' Kozakashiki 'Kaishaku Goken' (Wisely 'reinterpret to protect the constitution' regarding 'the right of collective self-defense')." *Shokun*, September 2004.
Sase, Masamori. *Shūdantekijieiken – Aratana Ronsō no tameni (The right of collective self-defense – For new debates)* . Tokyo: Ichigeisha, 2012.
Sase, Masamori. *Ichiban Yokuwakaru! Shūdantekijieiken (The most comprehensible! Right of collective self-defense).* Tokyo: Kairyusha, 2014.
Sase, Masamori. "Kokumin no Rikaifusoku wo Ureu (Concern for lack of understanding among Japanese people)." *Chuokoron*, June 2014.
Satō, Masahisa. "Shūdantekijieiken no Kōshi Yōnin wo Isoge (Quickly recognize the exercise of right of collective self-defense)." *Voice*, May 2014.
Satō, Masahisa. "Imasara Kikenai Anpōhōsei Q&A (Q&A on the security legislation that cannot be asked even today)." *Seiron,* October 2015.
Shīna, Motoo. "Kokuren gaikō ka nichibei dōmei ka(UN diplomacy or US-Japanese alliance?)." *Chūō Kōron*, November 1990.
Shinoda, Hideaki. *Shūdantekijieiken no Shisōshi – Kenpō Kyū Jō to Nichibei Anpo (The history of idea about the right of collective self-defense – Article 9 of the constitution and Japan-US security alliance),* 6th ed. Tokyo: Fukosha, 2017.
"Shūdantekijieiken Genteiyōnin wa Kenpōihan dewanai (The limited recognition of the right of collective self-defense is not unconstitutional)." *Yomiuri Shimbun,* June 6, 2015.
Shūdantekijieiken Mondai Kenkyukai (Research Group for Problem of Right of Collective Self-Defense). "Anzenhōshō hōsei no shōten: 3 (Focus of the security legal system: 3)." *Sekai*, August 2015.
"Shūdantekijieiken Yokushiryoku Kōjō e Igifukai 'Yōnin' (The 'recognition' of the right of collective self-defense that has significance for enhancing deterrence capability)." *Yomiuri Shimbun*, September 2, 2014.
Suzuki, Yukio. "Keizai taikoku no risuku to sekinin (Risks and responsibilities of the economic power)." *Chūō Kōron,* May 1991.
Takahashi, Yōichi. "Shūdantekijieiken wa 'Seitōbōei' da: Takoku no Anzen ni Omoi ga Itaranai Nihonjin no Hazukashisa (Right of collective self-defense is 'legitimate defense': Japanese embarrassment for not being considerate about other countries' security)." *Voice*, July 2014.
Takami, Katsutoshi. "Shūdantekijieiken 'Genteikōshi' no Kyojitsu: 'Hogohōeki' no Shiten kara (The truth about the 'limited exercise' of right of collective self-defense: From the viewpoint of 'legally protected interest')." *Sekai*, September 2015.
Takubo, Tadae. "Nihon wa kokusaiteki sekimu wo hataseruka (Can Japan fulfill its

international obligation?)." *Gaiko Forum*, January 1990.
Tanaka, Akihiko and Satō Seizaburō, "Fukenshikina seifu, musekininna 'yoron' (Government without good judgment, irresponsible public opinion)." *Chūō Kōron,* March 1991.
Taniguchi, Nagayo. "Nansūdan 'Kaketsukekeigo' to 'Sensō no Dekiru, Futsū no Kuni' ('Kaketsukekeigo' in South Sudan and 'normal state that can wage war')." *Sekai* , December 2016.
Taoka, Shunji. "'Kokuren heiwa kyōryokuhō' no kyōkun (Lessons from 'the UN Peace Cooperation Bill')." *Chūō Kōron*, December 1990.
"Tokushū: 'Iken' Anpōhōan wo Haian ni (Feature: Scrap the 'unconstitutional' security bill)." *Sekai*, August 2015.
"Tokushū: Shūdantekijieiken toiu sentaku – Garapagosu Anpōkan karano Dakkyaku (Feature: The choice of right of collective self-defense – abandon the Galapagos security vision)." *Chuokoron*, June 2014.
"Tokushū: Shūdantekijieiken wo Tou (Feature: Inquire about right of collective self-defense)." *Sekai*, May 2014.
Tomizawa, Hikaru. "'Shūdantekijieiken' yori 'Shūdananzenhoshō' (Put 'collective security' over 'collective self-defense')." *Will*, September 2015.
Urata, Ichirō, Maeda Tetsuo and Handa Shigeru. *Handobukku Shūdantekijieiken (Right of collective self-defense handbook)*. Tokyo: Iwanamishoten, 2014.
Urata, Ichirō. *Shūdantekijieiken Genteiyōnin towa Nanika – Kenpōteki, Hihanteki Bunseki (What is the recognition of the limited exercise of the right of collective self-defense? : Constitutional and critical analysis.* Tokyo: Nihonhyoronsha, 2016.
Ushio, Masato. "Annani Ōsawagishita noni Konnani Shoboi Anzenhōsei (Despite so much uproar, the security legislation turned out poor)." *Seiron,* December 2015.
Ushio, Masato. "Gokenha no Nani ga Kimochiwarui noka (What is so bad about being a guardian of the constitution?)." *Voice*, December 2015.
Watanabe, Taizō. "Atarashī sekai chitsujo eno shōchōtekina shiren (The representative test toward new world order)." *Gaiko Forum,* February 1991.
Yayama, Tarō. "Nichibei Kijiku wo Kowasu Jikōrenritsu (Discord between LDP and Kometo that destroys the foundation of US-Japan pillar)." *Voice*, July 2014.